

ÖN SÖZ

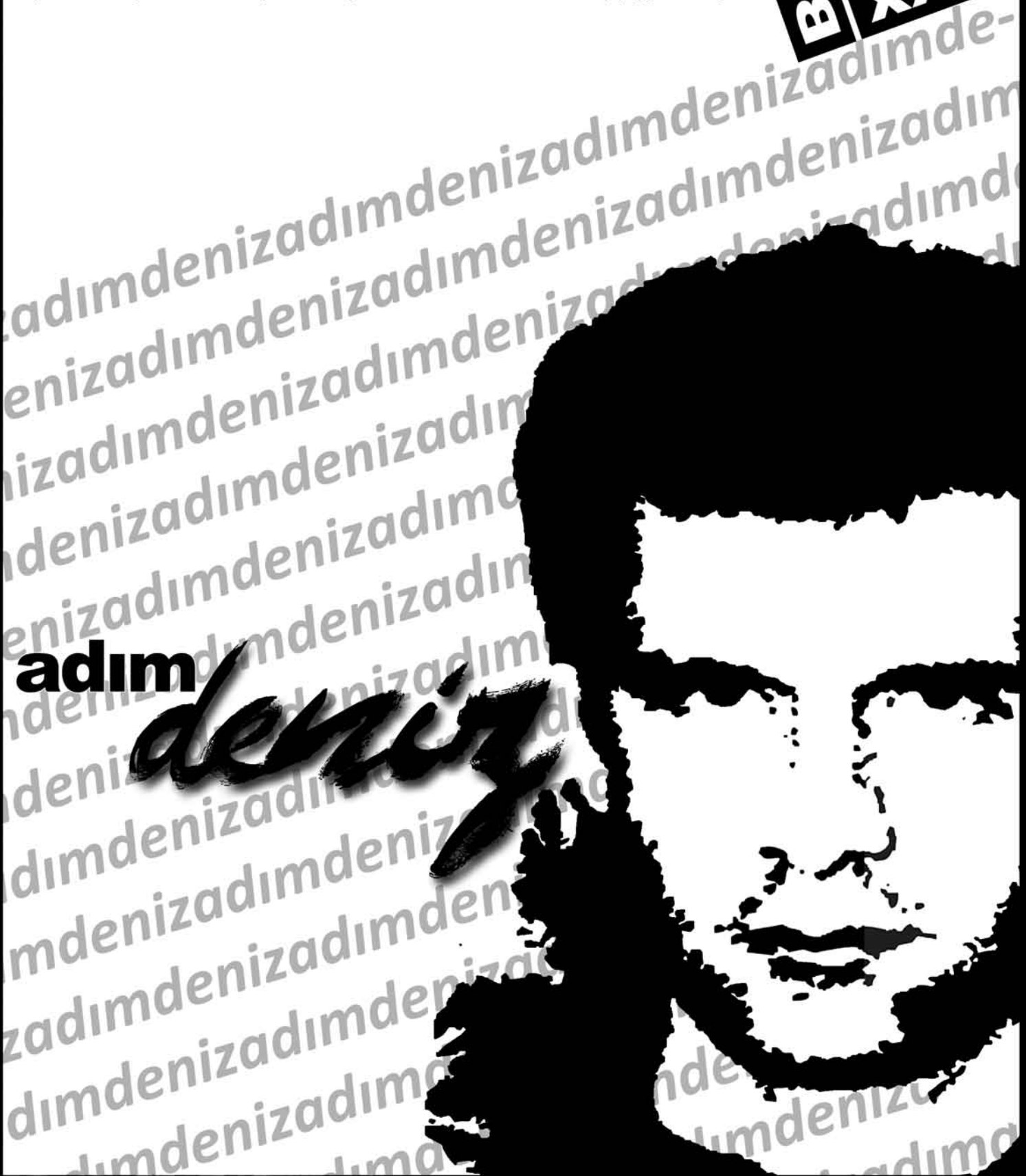
www.ekinsanat.org

Bahar

'12

XXII

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir. bu da onun önsözüdür
Sosyalizma ku rizgarkirina mirovan ji xwe re kiriye armanc berhemeke mezin e, ev ji pêşgotina wê ye

ÇINGI/ Çirûsk

**AYIŞIĞI
SANAT
MERKEZİ**

XXII

KİTAP DİZİSİ RÊZA PIRTÛKAN

**kültür / sanat / edebiyat
çand / hûner / wêje**

**Genel Yayın Yönetmeni
Derhênerê Giştî Yê Weşanê
Songül Yücel**

**Yazı Kurulu – Komîta Nivîsan
Songül Yücel / Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım / Ruhan Mavruk
Pınar Turan**

**Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler
Navnîşanên Gihiştina Onsozê**

İstanbul

İstiklal Cad. Rumeli Han 88/11 Kat: 6 Tel:
0212 249 44 43

İzmir

1337. Sk.No:18 Çankaya
(Batı Dersanesi Karşısı)

Ankara

Bayındır Sok. Hitit Apt. No:22/14 Kızılay

Adana

Çınarlı Mah. Atatürk Cad. 61012 Sk.
Pedük Apt. Kat: 1 No. 2 / Seyhan
Tel: 0322 459 70 62

Antep

Alaybey Mh. Hürriyet Cd. İ.Söylemez Sk.
Halit Sarı İş Mrk. K:3 No:9 (Küçük Sigorta
Yanı) Şahinbey/Antep

Antakya

Zenginler Mah. Kurtuluş Cad. No: 18 20/A
Antakya (Katolik Kilisesi Sokağı)
www.ekinsanat.org
onsozdergisi@gmail.com
istanbulayisigi@gmail.com

Baskı: Haziran 2011 / Çap: Pûşper 2011

Tuks Matbaa Ajans Tel: 544 342 13 53 Şirinevler
Mah. 1. Sok. No: 27/66 Bahçelievler-İstanbul

Merhaba Dostlar,

2005 yılının 6 Mayıs günü Harbiye Açık Hava Tiyatrosunda düzenlediğimiz Denizleri Anma Etkinliğinde yayın hayatına başlamıştık. O günden bugüne 22 sayı ile sizlerle birlikte olduk. Her sayımız bir diğer sayının nitelik olarak üzerine çıkmayı hedefledi. Bu hedefe ulaşmak için yoğun çalışmalar yaptık. Önsöz büyüdükçe biz de geliştik, biz geliştikçe Önsöz de büyüdü. Okurlarımızdan aldığımız olumlu eleştirilerle daha da ilerledik.

Ama gelinen hiçbir nokta bizim için yeterli değil. Arayış devam ediyor. Geçen sayımızda siz okurlarımızdan Önsöz hakkında düşüncelerinizi, önerilerinizi istemiştik. Bu doğrultu da düşünceleri almaya devam ediyoruz. Nasıl bir Önsöz görmek istediğinizi bize ulaştırırsanız, Güz ile birlikte sizlere yeni yüzümüzle merhaba demek istiyoruz.

Görüşmek dileğiyle...

Merheba Hevalino

Me di sala 2005'an de, 6'ê Gulanê li Harbiye Açık Hava Tiyatrosu bi çalakîya Bîranîna Denîzan dest bi weşanê kir. Ji wê rojê heta îro bi 22 hejmaran em bi we re bûn. Her hejmara me bi hejmara nû bi armanca ji ya din çêtir ji me re bû armanc. Ji bo em bigihîjin vê armancê em zêdetir xebitîn. Her ku Onsoz mezin bû em pêşketin, her ku em pêşketin Onsoz mezin bû. Em bi rexneyên erênî yê xwendekaran zêdetir bi pêş ve çûn.

Lê her em hatibin çî astê jî, ji bo me ne bes e. Lêgerîn berdewam dike. Ev hejmara çûyî me ji xwendevanên xwe ji bo Onsozê fikir û pêşniyar xwestibûn. Em hîn fikirên we digirin. Ji bo hûn Onsozeke çawa dixwazin ji me re bişînin, em ê di Payîzê de bi rûyê xwe yê nû ji we re bêjin merheba.

Bi hêviya hevdiînê...

Kadınım
Ruhan Mavruk

4

Viva la Mariposa!
Yaşasın Kelebekler!
Sıla Erciyes

5 - 8

Sanata Dair Notlar
Yarın Bizimdir Yoldaşlar
D. Dağlı

9 - 16

**Yabancılaşmaya Karşı
Beyin Egzersizleri**

Yıkıcı Ben
Temade Çınar

17 - 20

**Tarihsel Toplumsal Gelişme
ve Sanattaki Yansıması -9-**
Brecht'in Ayak İzlerinden
Hayatı ve Eserleri

Özgür Güven 21-28

Kadın ve Devrim
Songül Yücel

29-31

Murat Yoldaş'a
Nazım Akarsu

32

DOSYA / Dosye

Ekin-Sanat Konferansı Wêjeya Tirkî

Sanatın ve Sanatçının Sorumlulukları

Vedat Türkali

Sanat Meta İlişkisi

Cengiz Gündoğdu

Fikri Mülkiyet Hakkı

Yücel Arzen

Sinan Koçum

Sponsor Olmadan Sanat Yapılabilir mi?

Ahmet Soner

Ruhan Mavruk

Mehmet Esatoğlu

Gösteri Toplumunun Bir Parçası mıyız

Ülkü Şeyda

Kemal Oruç

33-61

15 Şubat 1981
Çift Yıldızlı Bir General'e
Raporumdur:

Orhan İyiler 63 - 69

Orhan İyiler
Mezarı Başında Anıldı 70

Kitap Tanıtımı
Olga Benario 71 - 72

Teşekkür Mesajı
Mehmet Özer 73-74

İmkansızlık
Kozmos Kardeşliği
Özgün Denizci 75-78

Katıksız İnsan
Bahar Derin 79

Tenhaydı, tenhaydı vakitler
Kusursuz, çırılçıplak bir şafaktı
Ekınsu 80

Elifcan 81

Darağacından Yeniden Doğuş
Muzaffer Öztürk Tekirdağ 1 Nolu F Tipi
Mustafa İzzet Çelik
Osman Kartop
Metin Sağdıç 82-89

Sana Yağmuru Getirdim
Cıran

90-91

8 Mart

92-94

Bugün 8 Mart
Nur Çehre
Kadınlar günü değil!
Emekçi Kadınlar Günüdür Sekiz Mart!
Selah Özakın

Kawa'nın Ateşi
Atıla Oğuz

95

OKURLARDAN

96-103

Şimdi size iki soru
sorsam çuvallayacaksınız
Köpekleşen İnsan
Mehmet Ercan

İnsana ait olan hiçbir şey
bana yabancı değildir”
Berçem Su

104

Haberler

105-108

Devinim Tiyatro Atölyesi
Yaratıcı Drama
Radikal Tiyatro
Yeşil Çamdan Geçen Gölgele

OĞLUMA MASALLAR
Gökkuşacağı ve Büyük Uçak

109-112

KADINIM

satıraralarında sus işareti

*ben asmadım
nihavent şarkılarla işli
bu demir perdeleri
güneşe karşı*

*köle tacirleri
sürüdü bedenimi
esir pazarlarında*

*sofralar süsledim zindancılarım
oğullar verdim fırtınaya
saçarımla taşıdım medeniyetleri*

*kanlı bir lekeden ibarettim
kimine göre
kimine göre
aşiretler tarihinde
bey ana*

Ruhan Mavruk

*dumanlı adamlar inerci geceme
aşkları mühürlü
gün oldu mezarımı
ellerimle kazdım*

*yıkayıp akladım
öte yarımı*

*kardım, borandım
yalnızdım*

*açlığın tenini duydum
kara gecede
korkunun cesaretini*

bir kalemim vardı

yazdım!

Sıla Erciyes

Viva la Mariposa! Yaşasın Kelebekler!

Belki de bize en yakın şey ölüm; fakat bu beni korkutmuyor, haklı olan her şey için savaşmaya devam edeceğiz” (Maria Teresa Mirabel 1936)

“Bunca acıyla dolu ülkemiz için yapılacak her şeyi yapmak bir mutluluk kaynağı; kollarını kavuşturup oturmak ise çok üzücü” (Minerva Argentina Mirabel 1926).

“Çocuklarımızın, bu yoz ve zalim sistemde yetişmesine izin vermeyeceğiz. Bu sisteme karşı savaşmak zorundayız. Ben kendi adıma her şeyimi vermeye hazırım; gerekirse hayatımı da” (Patria Mercedes Mirabel 1924)

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü...

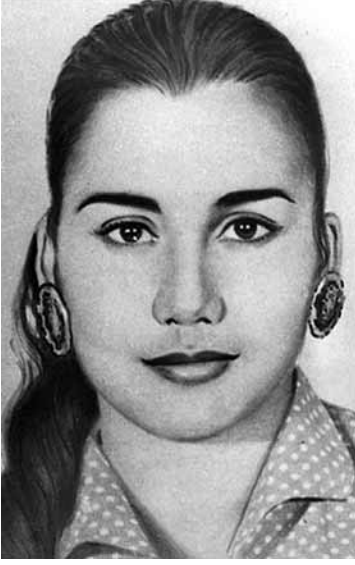
Her gün bir kadının öldürüldüğü, tecavüze uğradığı, işkenceden geçirildiği haberleri ile karşıladık bu sene 25 Kasım'ı... Zaman ilerliyor, iktidarlar değişiyor, kadın daha çok ekonomik ve sosyal yaşamın içine dahil oluyor, yasalar değişiyor ama bir gerçek olduğu yerde duruyor; o da kadının ezilenin ezileni oluşu ve ona uygulanan şiddet...

Kadının özgürleşme yolunda attığı her adım zor yoluyla engelleniyor. Bu zoru kimi zaman egemen güçler, kimi zaman en sevdiğimiz uyguluyor. 25 Kasım, bu zora karşı mücadele etmemiz gerektiğini bize hatırlatan bir gün... 25 Kasım'ı yalnızca erkeğin kadına yönelik şiddeti olarak görmek, diktatörlerin elinde katledilmiş olan Mirabal Kardeşlere ve onların anılarına saygısızlık olacaktır. Çünkü onlar diktatörlüğe karşı verdikleri mücadele nedeniyle acımasızca katledildiler.

Mirabal Kardeşler ile ilgili bilgi toplamak için yola çıktığımızda onlar için yazılmış bir kitap ve bu kitaptan uyarlanmış bir filmde başka kaynak olmadığını üzülerek gördük. Kitabın adı Kelebekler Zamanında... Yazarı ise Julia Alvarez... Amerika'da yaşayan yazar, Dominikli bir ailenin kızıdır. Aile 1960'lı yıllarda Trujillo diktatörlüğünden kaçarak New York'a yerleşir. Babası Mirabal kardeşlerle aynı hareket içinde yer alır. Ülkeden ayrıldıktan kısa bir süre sonra kız kardeşlerin öldürüldüklerini öğrenirler. Çocukluğunun bu anısının ardından giden yazar onlarla ilgili her türlü bilgiyi toplama-yı kendine görev edinir. Otuz bir yıl süren Trujillo diktatörlüğü döneminde, düzene katılmayışı simgeleyen en ufak bir davranışın bile ölümle sonuçlandığı günlerde Mirabal Kardeşlerin cesaretinin nereden geldiğini anlamaya çalışır. Topladığı hikayelerle bu sırrı çözmeye çalışır.

Her önemli anın bir tanığı vardır bilirsiniz. Onların görevi o anı ve o anda yaşananları gelecek kuşaklara aktarmaktır. Sağ kalıplarının bir amacı olduğunu düşünürler hep. Ve kendilerine bu ağır görevin düşmesinden büyük bir acı duyarlar. Mirabal Kardeşlerin Dede'si bu görevi üstlenmek zorunda kalan tanıktır. Yazar bu kardeşin anılarına başvurur. Evleri bir müze haline getirilmiştir. Orada onlara ait günlükler ve özel eşyalar vardır. Bir de onlar için ağızdan ağıza dolanan söylenceler. Söylencelerde putlaştırılmış Mirabelleri ise onlara haksızlık olarak algılar yazar, "... onlar mükemmel şekilde ambalajlanmış ve bir efsaneye dönüşmüşlerdi; yani benim için ulaşılmazlardı. Böylesi bir tanrılaştırmanın tehlikeli olduğunu da farkettim. Ve ironik bir şekilde, onları bir mit haline getirdikçe, Mirabelleri bir kez daha kaybetmiş olduk. Çünkü onların meydan

Gülen, ağlayan, sevinen, korkan ettenden bizim gibi insanlardı. Bizim gibi kadınlardı. Onların gerçek hikayelerine dokunmak bizi mücadeleye çağırır ama onları putlaştırırsak yalnızca önlerinde saygı ile eğiliriz. Oysa sorun onlar gibi mücadele edebilmek, faşizmin ve her türden gericiliğin üzerine gidebilmek. Her 25 Kasım'ı bu anlayışla bir mücadele gününe çevirmek. İşte aslanan budur.

María Teresa Mirabal
1936-1960

Minerva Mirabal
1926 -1960

okuyan mücadele güçlerine ulaşamayacağımızı, bunun bizi, sıradan insanları aştığını düşündük.” Oysa onlar bizden biriydiler ve yaşadıkları günlerde karşılarına çıkan tüm zorluklara karşı mücadele etmeyi bir görev bildiler. Gülen, ağlayan, sevinen, korkan etten-kandan bizim gibi insanlardı. Bizim gibi kadınlardı. Onların gerçek hikayelerine dokunmak bizi mücadeleye çağırır ama onları putlaştırırsak yalnızca önlerinde saygı ile eğiliriz. Oysa sorun onlar gibi mücadele edebilmek, faşizmin ve her türden gericiliğin üzerine üzerine gidebilmek. Her 25 Kasım’ı bu anlayışla bir mücadele gününe çevirmek. İşte aslolan budur.

Dört kız kardeşir onlar... Patria Mercedes, Dede, Minerva ve Maria Teresa... Babaları için “yüreğe saplanmış bir iğnedir” onlar. Çünkü dört kıza sahip olmak istenen bir durum değildir. Çocukluk günleri çiftliklerinde ve babalarının dükkanında neşe içinde geçer. Büyüdükçe “yüreğe saplanmış iğnenin” yarattığı sorunlar daha da artar. Özellikle Minerva özgürlüğüne tutkun, burnunun dikine giden, inatçı bir kızdır. Evlerinin sınırlarının ötesinde ne olduğunu merak eder. Bunun yolu da eğitim için büyük şehre gitmektir. Tartışmaların sonunda baba yenilgiyi kabul eder ve kızlarının okula gitmesine izin verir.

Minerva için özgürlük yolu açılmıştır. “İşte böylece özgürlüğüme kavuşmuş oldum. Bunu sadece bir trende bir bavul dolusu yepyeni eşyayla yatılı bir okula doğru gittiğim için söylemiyorum. İnmaculada’da Sinita’yla tanıştığımda ve Lina’ya neler olduğunu gördüğümde de fark ettim ki ben ufak bir kafesi geride bırakıp, ülkem büyüklüğünde, kocaman bir kafese girmişim meğer.” Minerva’ya bu duyguyu yaşatan şey, ülkesinin gerçekliğiyle tanışması olur. Nedir bu gerçek? Trujillo diktatörlüğünün ülkeyi kan gölüne çevirmesi...

Okulu bitirip eve döndüklerinde artık eski çocuklar değildir. Minerva bu dönem kitaplardan başını kaldırmaz. Jose Marti’nin eserleri en çok okuduğu kitaplar arasındadır. Elinden hiç düşürmediği kitap Jose Marti’nin kitabıdır. Ama kendini masaldaki prenses gibi hisseder. Uykuya yatmış... Ne zaman uyanacağı bilinmeyen... Lio ile tanışması bu uykudan uyandıracak itilimi verir ama henüz yeterli değildir. Onun ve tüm bir ailesinin hayatını değiştiren olay Trujillo’nun daveti olur. Minerva bu davete özel olarak beklenen kişidir. Cinsel düşkünlükleriyle de bilinen büyük şefin bu davetine katılmak, özellikle de kızlarını götürmek hiç istemezler ama olacıklardan çekinip gitmek zorunda kalırlar. Minerva ailesinin yanından alınıp diktatörün masasına oturtulur. Ve dansa davet eder Minerva’yı. Dans sırasında Minerva avukat olmak istediğinden bahseder. Bu ise o günün yasalarında mümkün değildir. Kadınların avukat olmasına izin yoktur. Konuşma Minerva’yı rahatsız eden boyutlara doğru yol alır. Artık o diktatör için fethedilmesi gereken bir mücevherdir. Rahatsız edici sözleri ve en sonu tacize varan davranışı ile olan olur. Minerva ani bir refleksle Trujillo’nun yanağına sağlam bir tokadı patlatır.

Minerva’nın bu tokadı yalnızca tacize uğramış bir kadının doğal refleksi olarak algılanmamalıdır. O tokat tüm bir Dominik halkına yaşatılan zulmün öfkesiyle atılmıştır. Birçoklarının yüksek sesle dahi konuşmaktan korktuğu bir dönemde Minerva’nın bu davranışı bedelleri ağır olsa da onun kişiliğinin gücünü bize gösterir. Tokatın bedelini öncelikle babası öder. Gözaltına alınır ve işkenceden geçirilir.

Minerva özel bir izinle hukuk fakültesine kabul edilir. Orada Manolo ile tanışır. Böylece uyuyan prenses uykudan uyanır. Artık sevdiği adamla birlikte mücadelenin içindedir. Fakülteyi bitirir ama avukatlık diplomasını alamaz. Çünkü Trujillo ondan intikamını böyle alır. Ama o artık ülkesinin özgürlük

mücadelesinin gerçek yolunu bulmuştur. Eşi ile birlikte bir yeraltı örgütünün kurucu üyesidirler. Artık Minerva Mariposa'dır. Özgürlük için kanat açmış bir kelebeğdir. Ardından diğer kardeşleri de bu özgürlük hareketine katılırlar.

Dominik halkının Trujillo diktatörlüğüne karşı ilk organize hareketi 1940'lı yıllarda gerçekleşir. Sürgündeki Dominikliler adaya 14 adet deniz uçağı gönderirler. Luperion İşgali olarak adlandırılan bu saldırı Trujillo'nun ordusu ve hava kuvvetleri tarafından yenilgiye uğratılır. Mücadele 1950'ler boyunca devam eder. Fidel Castro'nun Küba'da Batista'yı devirmesi Dominikli solcuların ilham kaynağı olur. 14 Haziran 1959'da adayı ele geçirme girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Yakalanan devrimcilerin hepsi işkencelerde öldürülür.

Hareket kısa zamanda kendini yeniden toplarlar. Patria'nın üyesi olduğu ACC (Kültürel Ruhban Hareket) ve Minerva'ların hareketi daha derli-toplu bir mücadele başlatmak için harekete geçerler. 14 Haziran Hareketi böyle kurulur. Patria'nın anlatımı: "Kapılar kilitlenip, panjurlar indirilip, ACC ve Manolo ile Minerva'nın bir yıl önce kurdukları topluluğun birleşip toplantılar yaptığı yerdin artık evimiz. Kırk kişi kadardık. Bir merkez komitesi seçtik. Önce Minerva aday gösterildi, ama o Manolo'nun olmasını önerdi ve başkanımız o oldu. Bir gün salonda otururken Noris, grubumuzun bir ismi olması gerektiğini söyledi. Konu dallandı budaklandı, okul çocukları gibi isimler öneriliyor ve herkes kendi önerisinin kabul edilmesini istiyordu. Bazıları, büyük idealleri işaret eden gösterişli isimler öneriyorlardı, Dominik Birliğı Devrimci Partisi gibi. Minerva her zamanki toparlayıcılığıyla bu kargaşaya bir son verdi. Dağda öldürülen şehitlerin anısına bir isim bulmamızı önerdi. Üzerinde El Jefe'nin portresinin de asılı olduğu bu duvarlar arasında On Dört Haziran Hareketi kurulmuş oldu. Misyonumuz dışarıdan gelecek bir kurtarıcıyı beklemek yerine içerde bir devrim örgütlemektir."

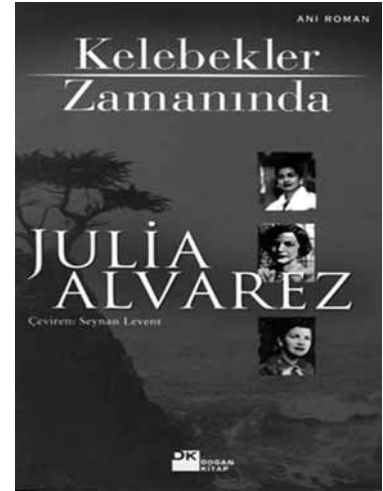
Küçük hücreler halinde içerde mücadeleyi sürdürdüler. Ve yakalandılar. Manolo, Minerva, Patria'nın kocası ve oğlu, Maria Terasa tutuklanır. Ağır işkenceler yapılır her birine. Minerva hücreye kapatıldığında akıl sağlığını korumak için bir şarkı ya da şiirden bir satır alır ve sakinleştiğini sezinleyene kadar tekrar eder. "aklımı yitirmememi buna borçluyum." Ve orada edindikleri ilke: Asla onlara inanma... Asla onlardan korkma... Asla onlardan bir şey isteme...

Bir süre sonra Patria'nın oğlu Trujillo'nun çıkardığı bir aflla serbest bırakılır. Bunu da büyük bir şova dönüştürür. İçerde hala işkenceler devam ederken çocukların serbest bırakılmasıyla göz boyamaya çalışır.

Bir süre sonra da Minerva ve kardeşi Mate serbest kalır. Ama bundan sonraki cezayı ev hapsinde geçireceklerdir. Yalnızca iki kez dışarı çıkabilirler biri kocalarını görmek için perşembe günleri diğeri de kiliseye gidebilmek için pazar günü... Polis şefinin sürekli denetimi altındadır. Seyahat yasak, ziyaretçi yasak, politikacılarla temas yasak... Manolo sürekli dışardaki hareket ile ilgili sorular sorar ama Minerva'nın bilgisi yoktur. Ev hapsinden dolayı tecrit bir yaşam sürdürür. Ayrıca da gerilemiştir. İçindeki kadınla kavgaya başlar. Bir süre bocalayan Minerva bu savaşı da kazanır. Kısa zamanda kendini toplarlar ve yeniden mücadeleye atılır. Minerva'nın artık durulmasını isteyen Dede bir gün ona Gandhi'nin kitabını uzatır. Bu kitabı ona arkadaşı pasif ve nazik olarak da devrimci olunabileceğini göstermek için hediye eder. Oysa o anda Minerva'nın ihtiyacı olan Gandhi değildir. "Şimdi bana gerekli olan Fidel'in konuşma sanatına örnek gösterilebilecek sözleriydi. O benimle aynı fikirde olurdu. Hemen bir şeyler yapmalıydık!" Canı cehenneme tüm uzlaşmaların...

**Patria Mirabal
1924–1960)**

Minerva'nın eşi Manola ve arkadaşları mücadeleyi sürdürürler. Radyodan yaptığı çağrı ile herkesi isyana davet eder. "Dominikli kardeşlerim, bizi bir başka diktatörün yönetmesine izin vermemeliyiz. Kalkın ayağa sokaklara çıkın! Dağlardaki yoldaşlarıma ve bana katılın. Vatan için ölmek boşuna ölmek değildir."

Manolo sürekli dışardaki hareketle ilgili sorular sorar. Gelişmeler hakkında bilgi almak ister. Bu aktarımlardan Manolo dışardaki gelişmeleri anlamaya çalışır. "Elimizden geleni yapıyoruz, piknik için malzeme sağlama sorunumuz var. Hepimiz kavgaya hazırız, toparlanmıştık, ama gringolar söz verdikleri ananasları göndermekten vazgeçtiler." Nedeni ise açıkladı: "Korktular. Hepimizin komünist olmasından korktular. Bir başka Fidel daha istemiyorlar. İkinci bir Fidel'dense bir düzine Trujillo'ya razılar. Gringolar başka bir grupla flört halindedir şimdi. (...) gringolarla göre tüm idealist gruplar pis komünistlerdir. Bunlar onların güvenilir bulduğu bir grup. Trujillo'nun ondan uzaklaşmış kimi kafadarları bunlar ve tek ideolojileri de şey, anlarsınız işte" Yani para... Fidel'in Küba'sı kabusunu gören gringolar Trujillo'ya karşı gelişen hareketi çözebilmek için yeni yol ararlar. Her yerde olduğu gibi Dominik'te de kendilerine güvenilir dostlar bulmak zorundadırlar. Artık Trujillo ile yürüyemeyeceklerini anlamışlardır.

Diktatörlerin son çırpınılarından başka bir şey değildir Minerva kardeşlerin cezaevi dönüşü vahşice katledilmeleri... Kocalarını görmek için gittikleri yolun dönüşü onlar için bir sondur artık. Onları tanıyan herkes her görüş sonrası acaba bu kez dönebilecekler mi diye bekler. Her dönüş büyük bir mutluluk olur. Ama korkulan olur ve 25 Kasım günü gittikleri yol onları geri getirmez. Yalnızca haberleri gelir. Uçurumun kenarında üç kadının ölü bedeni bulunur. Bunlar Minerva kardeşlerden başkası değildir. Bir de her zaman onlarla birlikte yolculuk yapan şoförleri... o da öldürülmüştür arkada tanık kalmaması için. Ama tanığa ihtiyaç yoktur. Onları yok eden güç tüm bir toplumu yıllardır baskı altında tutan diktatörlüktür.

Minerva'nın eşi Manola ve arkadaşları mücadeleyi sürdürürler. Radyodan yaptığı çağrı ile herkesi isyana davet eder. "Dominikli kardeşlerim, bizi bir başka diktatörün yönetmesine izin vermemeliyiz. Kalkın ayağa sokaklara çıkın! Dağlardaki yoldaşlarıma ve bana katılın. Vatan için ölmek boşuna ölmek değildir."

Özgürlüğe kanat açan Kelebekler'de boşuna ölmeler. Onların, ateşin sırrına ermek için yaptıkları yolculuktan yeni dünyalar doğuyor. Bu dünyayı yaratmak için mücadele eden kadınlar onların anısını yaşatmak için Latin Amerika Kadın Kurultayında 25 Kasım'ı Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Günü olarak bir eylem gününe çevirdiler. Onların adları yaşarken diktatörlerin adlarını hatırlayan yok. Her zaman ve her yerde olduğu gibi...

D.Dağlı

Sanata dair notlar

YARIN BİZİMDİR YOLDAŞLAR Manuel Tiago

Yazarın insanlara ilişkin keskin gözlemleri kitabın girişinde kendini gösteriyor. Köylüler, bisikletiyle oradan geçen yabancıyı dikkatli bir biçimde inceleyiyorlar. Bisikletli adamın bir yabancı olduğunu, gideceği yeri daha onlara sormadan anlıyorlar. Ve bir köylü olmadığını da yağmurun yağışına ilişkin bilgisizliğinden çıkarıyorlar hemen.

Köylüler yabancıya kuşkulu bir gözle bakıyorlar. Kuşkulu ve güvensiz bir bakış bu.

Bisikletli yabancıнын durumu, o bölgede aradığı kişiyi, Manuel Rato'yu bulduğu zaman aydınlanıyor. O köylülerin kuşku landığı kişilerden değildi. O farklı biriydi. Ama köylülerin gözünde o kuşkulu bir yabancıydı.

Yabancıyla Manuel Rato'nun konuşmasını sağlayan, yabancıнын Manuel Rato'ya verdiği kağıttan kesilmiş bir ayakkabı tabanı oluyor. Bu, bir işaret. Birbirini tanımayan iki kişinin, birbirine güven duymalarını sağlayan bir ön koşul. Manuel Rato aynı ayakkabı tabanı örneğini getirip karşılaştırınca güven sağlanmış oluyor.

Faşizmin ağır baskısı altında çalışan, illegal bir komünist partisinin bu tip önlemlere başvurması, o politik koşulların, o koşullarda mücadele veren bir örgüt için bir zorunluluktur.

Konuk bir komünist, bir partili, bir yönetici. Bisikletiyle, çamurlu, yağmurlu, bataklık içindeki yolları bölgedeki parti üyesiyle, Manuel Rato'yla, bağ kurmak için tepiyor.

Burası yoksul bir bölge. İnsanların kendi toprağı var ama, çok yetersiz ve köylüler geçici işlerde ücretle çalışarak sürdürebiliyorlar yaşamlarını.

Manuel Rato, yoksul bir insan. Yoksulluğu eşyasız boş evden belli oluyor. Fakat o, bir köylü değil. Bir işçi. Lizbon'da işçi olarak çalışmış. İşçi niteliğini özellikle öne çıkarıyor.

Manuel Rato, parti üyesidir. Kendi dışındaki nedenlerle buraya gelmiş. Bu kısa süre içinde partiyle bağı kopmuş, peki bir parti üyesi olarak bu süre içinde ne yapmış, bu konuda gelen yönetici yoldaşı bilgilendirmesi, daha doğrusu partiye bilgilendirme raporu vermesi gerekiyor.

Manuel Rato, bölgede emekçileri partiye kazanmak için yeterli bir çaba göstermediğini açıkça ortaya koyuyor.

Daha sonra, partiyle ilişkisinin olmadığı süre içinde, partiye vermesi gereken birikmiş ödenti yi ve ilişkide olduğu kişinin ödentisini, parti yayın organı "Avanti"nin parasını parti görevlisine veriyor.

Manuel Rato bununla, nasıl bir sorumluluk anlayışına sahip olduğunu gösteriyor. Bu sorumlu ve disiplinli anlayış Portekiz

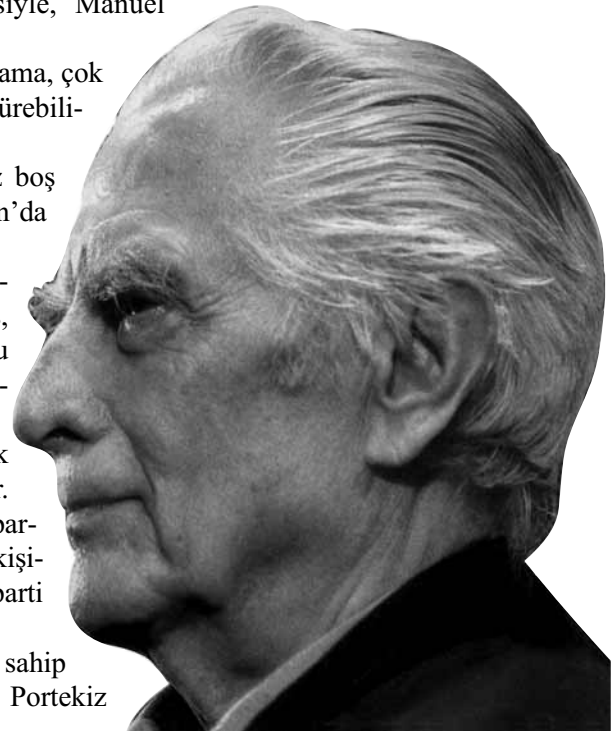

YARIN
BİZİMDİR
YOLDAŞLAR
manuel tiago

yar yayınları

Álvaro Cunhal
1912-2005,

Komünist Partisinde olduğu gibi tüm komünist partilerin benimsediği ve yapısına yerleştirdiği bir anlayıştır. Parti üyesi olmanın gereklerinden biridir.

Manuel Rato ne diğer çalışmalar ne de ödenti konusunda sorumsuzca davranmaz. Kendisiyle bağ kurulduğunda partiye vermek üzere geçen sürenin ödentilerini biriktirir.

Manuel Rota, bölgedeki ilişkileri ve bölgenin durumu hakkında bilgilenme, değerlendirme ve çözümleme yapıyor. Amaçlanan, partinin çalışma, örgütlenme, propaganda ve ajitasyonunun yapılacağı toplumsal zeminlerin daha iyi kavranmasıdır.

Manuel Rato'nun olduğu yer küçük bir köy. Parti çalışması oraya yakın olan daha büyük bir merkezde yapılacak. Hedef burada bir parti örgütü kurmak.

Burada aşılması gereken güçlük, illegal olarak örgütlenen komünist partinin yerleşim merkezinde, dayanacağı sağlam bir kişi bulması. Bu şekilde ilk adım atılmış ve bir temel döşenmiş olur. Büyük bir örgüte, bir kişi ya da bir grup insanla varılır. Yeter ki, bilinçli, ısrarlı ve militan bir çaba içinde olunsun.

Manuel Rota, bu bilince, hedefe ve kararlılığa sahip. Zaten bölgedeki bir maden ocağında çalışmayı düşünüyor. Asıl hedef amaç oradaki işçileri örgütlemek. Manuel Rota ve Parti, işçileri örgütlenme sağlam anlayışına sahip.

Görüşmeye, Manuel'in karısı Joana ve kızı İsabel de katılıyor.

Manuel, konuğundan, karısına Sovyetler Birliğini anlatmasını istiyor. Çünkü söylenenlerin gerçek olabileceğine inanmıyor. Örneğin gücünün sıradan insanlar üzerindeki etkisi, teorik iknadan daha belirleyicidir. Sovyetler Birliği örneği, sosyalizmin somutlanmış, yaşama geçmiş halidir. Dünyadaki pek çok insan Sovyetler Birliğine ve diğer sosyalist ülkelere bakarak kararlarını vermişlerdir.

İsabel de kendine bir örnek seçiyor. O da evleneceği bir kişinin evlerindeki konuk gibi, ya da annesine iyi davranan babası gibi birisinin olmasını istiyor.

Konuk, yani Vaz oradan başka bölgelere geçiyor. Orada çeşitli ilişkiler kuruyor. İşçilerle konuşuyor.

Oradan parti örgütleriyle toplantı yapacağı bölgeye gidiyor. Vaz sorumluluk taşıyan, disiplinli bir kadro, toplantıya zamanında katılır.

Bölge komitesi toplantısı. Bölge komitesi işçilerden ve eski kadrolardan oluşuyor. Vaz orada parti sekreterliği tarafından görevlendiriliyor. Sekreterlik, bölge komitesini, tarım işçileri arasındaki çalışmasını yetersiz, yüzeysel olarak buluyor ve pratik davranmadığı için eleştiriyor.

Tartışmada öne çıkan, bölgedeki ırgatların örgütlenme ve mücadele yöntemleridir.

Bölge komitesinin eski üyeleri, ırgat pazarının kölelik kalıntısı olduğu için dağıtılmasını ve herkesin patronlarla evinde ilişki kurmasını savunuyor.

Bölge komitesinin yeni üyesi Jose Sagarra ise bu yöntemin işçilerin aleyhine olduğunu çünkü patronların onları tek tek ve daha kolay olarak düşük ücretle çalışmayı zorlayacağını ileri sürüyor. Bu şekilde patronlar işçilere hem kendi şartlarını dayatmış olacak hem de yaşlı ve güçsüz işçiler işsiz kalacaktır.

Tartışmaların sonucunda Vaz, J. Sagarra'nın görüşüne katıldığını söylüyor. Irgat pazarında işçi komisyonları kurulacak, patronlarla işçiler arasındaki ilişkiler bu komisyonlar tarafından yürütülecektir.

Sekreterlik, bölge örgütünün yetersizlikleri, parti işleyişi ve bölgenin, emekçilerin durumu hakkında derinlikli çözümlenelerde bulunuyor.

Avukatla görüşme. Avukat partiyle ilişkileri olan biri. Geliri burjuva bir yaşam sürmesini sağlayacak düzeyde. Vaz ona aldığı görevleri yerine getirip getirmediğini sormak isterken, o görevleri yerine getirmeyi bir yana, varolan ilişkiyi de riskli bulur. Hiçbir şey yapmanın ve bu işin dışında kalmanın gerekçelerini yaratıyor.

Partinin çalışma yöntemlerini çağdaş bulmuyor. Parti yayınının içeriğini eleştiriyor ve teorik olarak yetersiz görüyor. Felsefeye ve ekonomi politığıne yer vermediği için eleştiriyor. Ve aynı şeyleri yazdığı için yayını bıktırıcı buluyor, vb.

Vaz durumu anlıyor, ama iyice açığa çıkarmak için birkaç pratik soru soruyor. Evet her şey çok açık. Yorgunluktan ve açlıktan kırılan Vaz, son bir soru soruyor: Kendisinin orada ya da evinde yatırıp yatıramayacağını soruyor. Olumsuz yanıt alınca, orayı terk ediyor.

Avukatın burada sergilediği görüşleri ve tavrı, burjuva, küçük-burjuva sosyal konuma sahip olan, fakat sahip oldukları Entelektüel nitelikler nedeniyle, işçi hareketiyle komünist partiyle ilişki sürdüren kimselerin durumuna ilişkin tipik bir örnektir.

Öykü çok tanıdık. Onlar, kendilerini ve sosyal konumlarını güvenceye alacak bir ilişkiden yanadırlar. İlişkileri hep ikircikli, çelişkili ve istikrarsızdır. Bu ilişkinin sonu, hiçbir ilişki sürdürmemek olmuştur.

Vaz başka bir bölgeye geçer. Buradaki partililerle bir görüşme yapar. Partinin fabrikalarda oluşturduğu işçi komisyonlarının çalışma biçimi üzerine tartışma yapılır.

Partinin fabrikalarda kurduğu işçi komisyonları, işçi komiteleridir. Bunlar yasak işçi örgütleri değil. Fakat kendi güçleriyle, varlıklarını patronlara kabul ettiriyorlar. Patronlarla işçiler adına görüşme yapıyor, anlaşma yapıyorlar. Yıllarca faşizm altında kalan Portekiz'de, sendikalar bile gizli olarak çalışma yapmak zorunda kalıyor.

Bu bölgedeki parti örgütçüleri, Gaspar ve eski bir parti üyesi olan Jeronimo'dur. Gaspar fabrikada işçi. Çalıştığı yerde işçi komisyonu kuruyor. Buradaki yeri, doldurulamaz bir konumda. O olmasa parti çalışması büyük ölçüde aksayacak. Jeronimo işte bu noktaya dikkat çeker. Vaz da bu görüşe katılır.

Vaz bölgelerdeki görüşmeleri bitince evinin yolunu tutar.

Başka bir alan. Komünistler bu bölgede ev tutuyor. Genç bir çift ve kadının erkek kardeşi olarak. Yeni ev tutanlar sempatik tavırları, kültürlü davranışları ve içtenlikleriyle oradaki insanların güvenini kazanırlar.

Eşyaları bisiklete yüklenecek kadar az. Eve gelişlerini hiç kimse fark etmiyor. Kendi halinde insanlar olarak yaşıyorlar. Göz doldurmak için oradakilerin sorunlarının çözümüne yardımcı bile olanları oluyor içlerinden.

Evin başka bir adla tutulmasından, evin kullanıma biçimine dek her şey, gizlilik kurallarına göre ayarlanıyor.

Burada yeni isimler tanıyoruz. Eski bir partili ve yönetici olan Ramos. Bir süre zindanda kalmış olan Ramos'un mücadelesi hakkında övücü öyküler anlatılıyor. Partide iki yıldır kadrolu çalışan Antonio çalıştığı bölgede izine rastlandığı için bölge değiştirip buraya gelmiş. Ve Paulo. Ramos'a göre partiye pek uygun olmayan gevşek biri.

Toplantıda, fabrikalarda kurulan işçi komisyonlarının başarılarını anlatan bir bildiri çıkarılması kararlaştırılıyor. Bildiri Vaz ile evli olan Rosa'nın yardımıyla basılıyor ve sabaha hazır oluyor.

Parti organı, disiplinli, örnek bir çalışma sergiliyor. Bildiri sonraya bırakılmıyor. Hemen hazırlanıyor. Toplantı biterken bildiri de dağıtımına hazır hale gelmiştir.

Rosa, bildirinin dağıtımına hazırlanması görevini yerine getirdiği gibi, illegal evin güvenliğini sağlamak gibi partinin önemli bir görevini de üstleniyor.

Parti çalışmalarının yapıldığı başka bir bölge. Burada Maria'yı tanıyoruz. Maria yeraltına geçmeye çok istekli. Gerçi Afonso'da onun bu alana geçmesine taraftar. Fakat duygu olarak Maria'dan ayrılmak istemiyor. Bireysel yön bu konuda ağır basıyor. Maria ise bu konuda Afonso'dan ileri düşünüyor ve duygusal davranmıyor. Böylesi durumlarda kadınların daha ileri düşündükleri bir gerçek.

Sonuçta Alfonso ve oradaki partililerin, Maria'nın kalması yönündeki gerekçeleri, yönetimce doğru bulunmuyor ve Maria yeraltına geçiyor.

Yönetici organlar, neredeki, hangi alandaki parti çalışmalarının, hangi özelliklere sahip kadroya gereksinim duyduğunu, yöre organlarından daha iyi bildiği

Bahar

için ve daha geniş düşündüğünden Maria'nın görev alanını kendisi belirliyor.

Maria yeraltına geçmek için Ramos'la trende giderken, aileden, çevreden, eski yaşamından kopmanın sıkıntısını duyar. Yeni yaşama ilişkin tereddütleri de oluşur.

Aynı süreci yaşayan kimi insanlarda da, aynı duygu ve düşünceler ortaya çıkar.

Fakat Ramos'un güven verici sözleri ve davranışları, Maria'nın içini rahatlatır.

Maria ile Antonio'nun evli görünümüyle tuttukları ev, parti çalışmaları için kullanılacaktı. Bu anlamda, Maria yalnızca evin güvenliğini sağlamakla kalmayacak, yaptığı görevle parti çalışmasının sürekliliğini güven altına almış olacaktı. Görevi basit değil, çok önemliydi.

Ev tuttukları köyde insanlar yoksulluğun altında eziliyorlar.

Paula yıllarca zindanda kalmış bir parti örgütçüsüdür. Manuel Rato'nun bölgesinde görevlendirilmiştir.

Bölgede tarım işçilerinin dışında, köylülerin de devletle, korporasyonla çelişkileri var.

Portekiz'de faşist devlet, korporasyonlar biçiminde örgütleniyor. Korporasyonlar halka zorla dayatılıyor. Köylüler Korporasyonlar tarafından soyuluyor, mülksüzleştiriliyor. Korporasyon köylülere ait ormanda istediği zaman, istediği ağaçları kesiyor, köylülerden düşük fiyatta aldığı ağaçları, fabrikalara yüksek fiyatla satış, büyük vurgun yapıyor.

Korporasyonların baskısı ve sömürüsü köylülerde derin bir öfke ve hoşnutsuzluk uyandırıyor.

Keskinleşen çelişkilerin, bir yerde çatışmalara yol açması kaçınılmazdır.

Harekete geçmenin tam zamanıdır. Paulo ve Manuel de öyle yapıyorlar.

Partinin kurulmasına öncülük ettiği işçi komisyonları etkisini gösteriyor. Irgatlar patronlar karşısındaki ilk örgütlü kavgasını kazanıyorlar. Ücretler yükseliyor, yaşlılar iş bulabiliyor. Böylece meydan komisyonları etkin bir güç oluyor.

Aynı süreçte parti çalışmaları da yoğunlaşıyor. Parti, bölgede yeni görevlendirilen Paulo ve Antonio'nun olduğu yerlerde gelişim gösteriyor.

Bölge komitesi bu gelişmelere ayak uyduramıyor. Bu durum, yönetici konumunda bulunan Ramos ve Vaz arasında tartışılıyor.

Vaz, bireysel çalışan profesyonel kadroların daha dinamik ve verimli olduğunu, buna karşılık bölge komitesinin hantal olduğunu, bu durumda ya bölge komitesinin yeniden oluşturulmasını, ya da onların aşılarak, kitlelere gidilmesini öneriyor. Ramos ise, birçok görevi kendinde birleştiren baştaki yararlılığını

yitirdiğini giderek örgütlenme çalışmasının önünde engel oluşturduğunu ileri sürüyor ve partinin “orkestra – insanlar” a son verdiğini söylüyor.

Ramos parti işleyişini öne çıkarma yanlısı, Vaz ise, pratikte yol alma yanlısı. Çünkü kendisi de, bireysel çaba ve yetenekleriyle, parti çalışmalarına hız kazandırıyor.

Sonuç, bölge komitesi bu gelişmelere ayak uyduracak ve büyüyen örgütlü çalışmaya öncülük edecek bir konuma gelecek ya da aşılabacak.

Bu sırada kadroların sorunları da çıkmaya başlıyor. Kişisel sorunlar bazen doğrudan ifade edilmez, dolaylı olarak söylenir, bazen üstü örtük olarak dile getirilir, bazen de sadece ima edilir. Pratik tavır ve davranışlar buna eşlik eder.

Afonso da Maria gidince duygu olarak sarsılır ve içine girdiği durumu çeşitli biçimlerde yansıtır.

O, Vaz ve Ramos’a, kendi durumunu anlamayan, onun kişisel sorunlarını anlamayan kişiler olarak görür. Gerçekte onun yaptığı şey, kararlı kadroları eleştirerek kendisinde oluşmaya başlayan geri eğilimin üstünü örtmektir.

Bölge komitesi Vaz’ın katılımıyla yapılır. Komite üyeleri, kitlelerle ilişkiler ve çalışma tarzı üzerine merkez komitesinin yönergelerinin doğru çıktığını, kendilerinin de hatalarını gördüklerini ve düzelteceklerini söylerler. Pratik uygulamalar tartışıldığında ise, komitenin aslında gerçek bir özeleştirici yapı olmadığını, hatalarını lafta kabul edip, pratikte karşı çıktıkları anlaşılıyor. Ama Vaz bölge komitesinin oluşturduğu engeli aşmaya kararlı.

Partinin görüşleri, politikaları yaşama geçer ve kitlelerin içinde maddi bir güce dönüşür. Kitleler üzerindeki etkisi çok belirgin, önderliği lafta değil, pratiğe geçen bir önderliktir.

Hareketin büyümesi yansımaları parti örgütünde göstermeye başlar. Bunlar büyümenin getirdiği sancılar, sorunlar ve sıkıntılardır. Bölge komitesinin bu gelişmelere öncülük edememesi yöneticiler arasında tartışılıyor.

Bir şey kesinleşiyor: Bölge komitesinin çalışma anlayışı ve kadro politikası bölgedeki gelişmeler karşısında zorlanıyor. Gelişmeler parti organını aşıyor.

Manuel Rato’nun olduğu alanda yeni bir dönem başlıyor. Yeni olan, köylülerle korporasyon ve devletle ilişkileridir.

Korporasyonun köylülere ait ağaçlıklarda talan yapması, köylüleri kendi aralarında kaynaştırmış ve ortak harekete itmiştir.

Parti, köylü hareketini hızlandırdı ve ona örgütlü bir biçim kazandırdı.

Manuel Rato, karısı Joana, kızları Isabel köylüleri eyleme geçirmek için korporasyonun yaptıklarını açığa çıkaran ve ona karşı ortak bir toplantı öneren bildiriye gece gizlice, ev ev dağıtırlar ve köylüler harekete geçer.

Köylülerle korporasyonun ilk karşı karşıya gelişinde ilk kapışmayı köylüler kazanır. Korporasyon ağaç kesimini durdurmak zorunda kalır. Bu, köylüler için çok önemli bir adımdır.

Fakat ilk çarpışma, son çarpışma değildi. Korporasyon bu kez iki silahlı ulusal muhafız askeriy-le gelir. Köylülerin kararlılığı karşısında, onlar da geri çekilmek zorunda kalırlar. İkinci çarpışmada kesin bir kararlılık sayesinde kazanılmıştır. Üçüncü çarpışma ise gerçek bir çarpışma oldu. Üçüncüsünde çok daha fazla asker geldi. Ama köylüler yine geri adım atmadı, boyun eğmedi, tavrını sürdürdü. Köylülerin tutumu pasif değil, aktiftir. Durumun umutsuz olduğunu anlayan askerler köylüleri taramaya başlar.

Köylüler yere düşerler bir bir. Isabel de düşer yere, o ölmüştü. Isabel, partiye girmek için heyecanla, coşkuyla, canla başla çalışan o genç yürek artık atmıyordu.

Isabel’in cenaze töreni köylülerin kalabalık bir katılımıyla faşizme karşı bir gövde gösterisine dönüşür. Faşizmin askeri güçleri oraya gelme cesareti göstere-mediler.

Korporasyon ağaç kesimi için bölgeye uzun süre gelemez. Zaferi köylüler kazanmıştı.

Salazar faşizmine, sermayeye, korporasyonlara karşı kazanılan zafere giden yol, sert çarpışmalar, gözüp-pek mücadeleler ve ağır bedellerle açılmıştır.

Partinin örgütlenmesi ve çalışmaları yalnızca bir bölgede değil, başka yerlerde de göze çarpan bir ilerleme gösterir. Parti çalışmalarını güçlendirmek için, illegal yayın dağıtımı ve yeraltı kadrolarının sayısını artırmak bir zorunluluk olmuştur.

Yeraltı çalışması, basit ama önemli ve yaşamsal kuralları olan, son derece sıkı disiplin, uyanıklık, kendine güveni gerektiren bir alandır.

İllegaliteye geçen Afonso, henüz yeni görevinin önemini kavramadığı için, ilk görüşmede “kötü bir başlangıç” yapıyor.

Afonso yayın örgütünde çalışan bir yeraltı kadrosudur. Görevi parti yayınlarını dağıtmak. Onu, bu işin yapılacağını anlatan Fialha yapacak.

Yayın dağıtımında izlenecek güvenlik kurallarının değişmez yol ve yöntemleri yoktur. Bu konuda yaratıcı olmak, becerikli davranmak, pratik düşünüp hareket etmek için başarıyla yapılmasını sağlar.

Bazıları bu işi gözünde büyütür. Afonso ise tersine görevini basit görüyor ve önemsemiyor. Oysaki o “basit” görünen kurallar ya da davranış biçimleri yayının güvenli dağıtımı için çok önemlidir.

Yayın dağıtımını yapanın ayakkabıları boyalı olacak, üstü başı temiz olacak, saçları sürekli temiz olacaktır vb. vs.

Partili tarım işçilerinin bir toplantısı. Toplantıyı Sagarra düzenliyor. Vaz da toplantıya katılıyor.

Toplantının konusu, işçi meydan komisyonlarının, tarım işçileri üzerindeki politikasını tartışmak. Katılanlar, partinin işçi komisyonları politikasını başarılı bulurken, bir kişi karşı çıkar. Ona göre işçi komisyonlarının kurulması yanlış. Artan fiyatlar nedeniyle, ücret artışlarının işçilere bir yararı yoktur. Üstelik patronlarla işçilerin faşizme karşı mücadelede birleşmesini engelliyordu.

Parti üyesi olan işçi bunları söylemekle, aslında parti görüşlerine aykırı davranan, bölge komitesinin anlayışından hareket etmiş oluyor.

Partili işçinin söylediği iki açıdan yanlış. Birincisi, faşizme karşı mücadele, sermayeye karşı mücadeleden kopartılamaz; ikincisi, metaların fiyat artışları ücret artışlarını etkisizleştiriyor diyerek, ücret artışları için mücadeleden vazgeçilemez. Çünkü ücret artışları için yapılan mücadele işçi kitlelerini birleştirir, kaynaştırır, mücadele kapasitelerini güçlendirir, ortak hareketini yaratır. Ücret artışı mücadelesinden vazgeçilmeksizin, toplumsal emeğin tüm ürünlerine el konulması ve ücretli emeğin kaldırılması bilinci götürülmeli işçilere.

Toplantıda partinin kitlelerin içinde örgütlenme anlayışı ve hareket biçimi üzerine yapılan tartışmalar ön plana çıkar.

Parti kendi başına bir amaç değildir. Proleter kitlelerin kurtuluşunun bir aracıdır. Toplumsal kurtuluş mücadelesinde, proletaryanın öncü, yönetici ve yönlendirici bir gücüdür.

Parti pratikte de misyonuna uygun davranmalıdır. Kitlelerin isteklerini ve çıkarlarını çok iyi bilmelidirler. Onları yaşadıkları koşullar hakkında aydınlatmalı, örgütlemeli ve harekete geçirmelidir.

Parti kitleler arasında büyük bir güven yaratıp, bu güveni yitirebilir de.

Kitlelerin mücadelesi parti öncülüğünde gelişirken, parti içinde de canlı bir yaşam sürüp gidiyor. Partililerin renkli, çeşitli, zengin yaşamı mücadele içinde, mücadeleyle birlikte yürüyor. Aşklar yaşanıyor, düşler kuruluyor...

Antonio, Maria'nın kız arkadaşı olduğunu açıklıyor. Bu açıklamanın, Maria'ya duygusal yakınlık duyan Ramos'u kırdığı açık.

Paulo ise Maria'ya düşlerini söylüyor. Düşleri insanın güzel geleceği üzerinedir.

Maria bu düşlerin gerçekleşeceğine büyük bir güven duyuyor.

Antonio yaklaşan grev için yapılan hazırlıkları konuşmak için kendi yöresindeki partililerle toplantı yapar.

Grev hazırlıkları zamanlaması ve ilk işareti hangi fabrikanın vereceği en önemli sorun.

Parti grevin hayata geçmesinde kararlı davranmaz ve zamanında harekete geçmezse, bu boşluğun kendiliğinden harekete geçen işçilerce doldurulacağı açık. Zaten fabrikalardan bu yönde haberler geliyor.

Fabrikaların durumu tek tek ele alınırken, partinin hangi fabrikada, hangi işletmede ne kadar örgütlü olduğu ve ne denli etkin olduğu da ortaya çıkıyor. Bir şey kesin, parti olmadan bu grev başarılı olamaz.

İşçilerle patronlar arasında bir çatışma kaçınılmaz. Patronların işçilere söz verdikleri ücretleri ödemesi, bu çatışmayı erkene taşıyor. Üstelik işçileri ve köylüleri baskı altına almak için bölgeye polis getiriliyor. Taraflar tüm güçleriyle savaş alanına yığılmak yapıyor.

Grev hazırlıkları tüm yoğunluğuyla devam ederken, tarım işçileriyle, sanayi işçilerinin hangi gün greve çıkmasının en uygun olacağı emekçiler arasında tartışılıyor. En uygun günün saptanması grevin başarılı olması bakımından önemli. Grevin başarıyla sonuçlanması için köylülerin desteklemesi gerekiyor.

Paulo kendi sektöründeki işçilerle toplantı yapıyor. Toplantıya katılanların çoğunluğu partisiz işçiler. Diğer işçi toplantıları gibi, bu işçi toplantısı da gizli yapılır. İşçiler Paulo'dan açıkça, grevin arkasında partinin olup olmadığını sorarlar. Paulo gizlilik kuralları gereği önce bunu açıklamak istemez. Fakat işçiler greve, eğer işin içinde parti varsa gideceklerini belirtince, Paulo onlarla açık olarak konuşmayı kabul eder.

Partinin işçiler arasında bir güven yarattığı kesin olarak anlaşılıyor. Öncülüğü emekçiler tarafından benimsenmiştir. Kabullenmiş önderlik.

Bir parti toplantısı. Grevin son hazırlıklarının yapıldığı bir noktaya gelindi. Geniş bir bölgede yapılacak grev emekçiler işçiler, köylüler için ve parti için önemli bir eylem.

Son kararı vermek için Vaz'ın evinde bir parti toplantısı yapılır. Toplantıda Vaz, Ramos ve Antonia'nun dışında ilk defa parti merkezinden bir kişi katılır. Toplantıda grevin kesin tarihi saptanır ve bildiri hazırlanır.

Rosa kendi görevini yetersiz bulduğunu ve daha aktif bir görev istediğini gelen parti yöneticisine söyler. O da Rosa'ya, yaptığı görevin parti güvenliği için önemli olduğunu, fakat kendisi gibi daha etkin görevler yapmak isteyen başka kadınların da olduğunu ve bunun ele alınmasından yana olduğunu söyler.

Greve faşizmin ağır baskısı altında gidilir. Grev, başka koşullarda sendikaların örgütlediği yasal grev-

lerden farklı. Bu grev tamamen yasa-dışıdır. Karar verilmesi, hazırlanılması, işçi ve köylü kitlelerin toplantıları, bildiriler vb. Hepsi yasa-dışıdır. O koşullarda, başka biçimde greve gidilmez.

Tüm bu durumlar nedeniyle böylesi bir grevin, yasal grevden, kitleler üzerinde yaratacağı etki ve toplumda yolaçacağı sonuçlar bakımından çok farklı olacaktır. Grev, sınıf mücadelesine yeni bir ivme verecek ve yeni bir dayanak noktası kazandıracaktır.

Ciddi bir eylem olan greve kendiliğinden değil, belli bir plana göre hazırlanılıyor. Birçok şey önceden düşünülüyor, belirleniyor: Grev komiteleri, gösteri, savunma grupları, bağlantılar, sloganlar, kadın ve gençlerin katılmaları...

Eylemde lafın değil, pratiğin, pratik yeteneklerin, pratik yaratıcılığın sözü geçer. Daha önce her konuda çok laf edenlerin, eylem sırasında başarılı olmadıkları anlaşılır. Bazen de başka zamanlar çok sessiz olan ve bir kenarda kalmış, kendini gösterememiş kimseler eylem anında yetenekleri ve başarılarıyla öne çıkarlar.

Eylemler, insanlar hakkında yeni bir değerlendirme yapmayı gerektirir.

Komünistler greve gidilecek bölgede ne denli etkili olsalar da, sayıları az. Faşizm altında, burjuva diktatörlüğü koşullarında, çok geniş kitlelerin komünistlerden yana geçmeleri hemen beklenemez.

Bu durumda kitleler, komünistlerin öncülük ettiği, örgütlediği bir greve neden katılırlar. Onları eyleme iten gerekçeler çok açık: kapitalistlerin yoğunlaşan sömürsü, soygun ve talanı ve faşist devletin sınırları aşan baskısı.

İşçilerin işsiz kalma ve her günkü yaşamlarından bile olmalarını göze alarak greve katılmayı kabul ettiğine göre, bu, yalnızca komünistlerin yönlendirmesi ve başarılı propagandası nedeniyle değil, artık dayanılmaz olan kapitalizmin ekonomik ve politik baskıları nedeniyleledir.

Greve çıkmak için günler sayılı. Bu ara, partide, partililerin yaşam biçimi de tartışma konusu oluyor.

Ramos'un sıradan bir kadınla kurduğu kişisel ilişki tartışılıyor. Ramos, böyle bir kişisel ilişkide partinin müdahaleci olmasına karşı. Vaz ise, sorunun parti güvenliğini ilgilendirdiği için, parti tarafından bilinmesini istiyor.

Sonuçta merkez komitesi sekreterliği soruna el atıyor. Ramos aynı şeyi daha önce yaptığı için eleştiriliyor. Ramos hatasını kabul ediyor.

Partililerin kişisel yaşamı hiçbir şekilde partiye zarar vermemeli. Tüm örgütlü yaşamı ve kişisel yaşamı parti tarafından denetlenmeli.

Ve grev günü de gelir.

Bölgedeki fabrikalarla yapılan görüşmelerde, greve önce Sicol fabrikası işçileri başlayacaktı -ki bu

Gaspar'ın fikriydi. Çünkü Sicol oranın en büyük fabrikası. Üstelik en iyi parti hücreleri de orada.

Böylece bütün bölgedeki işçilerin greve çıkması, Sicol'a bağlanmıştı. Sicol da Gaspar'a bağlanmıştı. Sicol işçileri Gaspar olmadan greve çıkmayacaktı. O bunu, işçilerin grevin ve partinin en güçlü yönü olarak görüyordu. Oysaki bu, işçi hareketinin en zayıf yanıydı. Karşı taraf bunu çok iyi öğrendiği için, grevden hemen önce Gaspar'ı tutukluyor.

O sabah işçiler Gaspar'ı görmeyince, greve çıkmaktan vazgeçip, içeri giriyorlar. Sicol'un greve çıkmayıp, işbaşı yaptığı haberi, greve çıkmaya hazırlanan ve Sicol'de haber bekleyen diğer işçiler üzerinde olumsuz etki yaratır.

Neyseki diğer yerlerdeki işçiler, komünist işçilerin büyük çabasıyla greve çıkıyorlar, ve Sicol'u de greve çıkarmak için bu fabrikanın kapısına dayanıyorlar. Ve ısrarla Sicol'u greve çıkarıyorlar.

Eyleme çıkan işçilerin, eyleme çıkmayan diğer işçileri eyleme, greve çıkarmak için, fabrikaların kapısına dayanıp, onları eyleme zorlamaları, sınıf mücadelesinde karşılaşılan bir durumdur.

Sonuçta, Sicol öncü olması gerekirken, artçı duruma düşmüştür.

İşçilerin greve çıkmasında ve Sicol'un greve çıkmasında, kırmızı tulumlu genç işçi kız büyük rol oynuyor.

Eylemci işçiler sokakta yürürken, çevredeki halk, özellikle de kadınlar, pencerelere çıkıp, işçilere destek veriyorlar.

Halkın her zaman eyleme çıkmaması, sessiz kalması, durumundan memnun olduğu anlamına gelmez. Sisteme olan öfkesini; hoşnutsuzluğunu, çeşitli biçimlerde ve giderek eylemlerle gösterir.

Parti tüm enerjisi ve gücüyle emekçileri greve hazırlarken, partinin bölge yöneticisi olan Marques, parti bildirilerini dağıtmadığı ve dağıtılmasını engellediği gibi, diğer partililerin ve işçilerin moralini bozar.

Gerekçesi, işçiler bu eyleme katılmayacaklar ve parti, sadece kendi güçlerini savaşa sürmüş olacak; bu ise partinin yıkımına yol açar. Aslında o, bu laflarla ve Lenin'in konuyla ilgili görüşlerini kabalaştırarak, kendi dargörüşlülüğünün ve disiplinsizliğinin üstünü örtmeye çalışır.

Onun moral bozucu çabaları, grev kırıcı bir rol oynadı. Çalıştığı fabrikada işçiler greve çıkmadılar. Fakat fabrika işçisi ve partili olan Henriques'in, bir işçiyle gösterdiği yoğun ve yürekli uğraşın sonucu; işçilerin bir kesimi eyleme katıldı.

Çeşitli fabrikalarda; inşaatlarda çalışan işçiler eyleme katılarak eylemi büyüttüler. Bunlardan biri de, Maria'nın daha önce çalıştığı Jüt fabrikasıydı. Jüt'te

çalışan kadınlar Liseta'nın etkin mücadelesiyle greve gittiler.

Gaspar randevuya gelmeyince, onun yakalandığından haberi olmayan Antonio, grev günü durum değerlendirmek için biraraya gelen Ramos, Paula ve Vaz'ın olduğu yere, kendi sektöründen haber almadan gidiyor. Antonio durumu öğrenmek için çaba göstermediği için içine düştüğü hatalı durumu anlıyor. Fakat onun sektöründen haber almak için Paula'ya gitmeye karar veriyor.

Paulo yol boyunca, asker ve polisin kuşatmasını, saldırılarını ve yoğun tutuklamalarını görüyor. Tüm saldırılara ve tutuklamalara karşı, eylemcilerin yüksek bir moral içinde olduklarına da tanık oluyor.

Sonunda kendisini eylemde yeralan Manuel Rato ve Jeronimo'nun içinde olduğu kalabalığın içinde buluyor. Kuşatmadan sıyrılmak isterken, polislerle karşılaşılıyor. O kapışmada yaralı ve baygın olarak yere düşüyor. Onu oradan eylemciler alıp götürüyor.

Grev hareketi herkesi şaşırttı. Örgütçülerini şaşırttı. Çünkü, emekçilerde kurulu düzene karşı büyük bir öfke ve güç birikimi oluştuğunu ve bunun bir eylem sırasında açığa çıkacağı kavranamamıştı. Emekçi sınıfların, halk kitlelerinin dönüştürücü gücüne güven duyulmalı. Düşman da şaşırdı, çünkü; faşist bir ülkede böyle bir eylemin örgütlenebileceğini düşünmüyordu. Ve kitlelerin bir eyleme cesaret edeceklerini olası görmüyordu.

Egemenler asıl olarak, grevin ertesi gün silahlı bir ayaklanmaya dönüşmesinden korkuyorlardı. Oraya büyük bir polis, ve asker gücü yığılmaları bundandır.

Gözaltına alınanlar serbest bırakılmak zorunda kalındığı gibi, grev sonrası, işçilerin ve köylülerin ücretlerine hissedilir bir zam yapılmıştı.

Ama savaş sürüyordu. Faşist saldırının öne çıkan hedefi komünist partiydi. Partinin bölge örgütlenmesini çökertmek için büyük bir güçle harekete geçtiler.

Halk kendisi için savaşanları kendine yakın hissediyor, onların yanında yer alır, destekler ve aralarında güçlü bağlar kurulur.

Paulo'yu bağrına basan, tedavi eden, onu ayağa kaldıran yoksul balıkçı kasabasının halkıyla Paulo ve Manuel Rato arasında kurulan bağlar böylesine sağlam bağlardır.

Paulo ada halkının yardımıyla ayağa kalkar kalkmaz parti randevusuna gitmek üzere yola çıkar. Manuel Rato da evine döner.

Grevle birlikte yükselen yalnızca ücreti değildi, partinin emekçiler üzerindeki etkisi de yükseliyordu. Partililer eylemci emekçilerle kısa süren toplama kampında yeni ilişkiler kuruyorlar, dışarıda randevu

veriyorlar. Fakat bu bağları dışarda sürdürmek için sıkıntılı geçen günleri göze almak gerekiyor. Jose Sagarra'da bunu göze alıyor ve yeraltı kadrosu olarak çalışmaya karar veriyor.

Kitle eylemiyle birlikte, partinin değerlendirmesi gereken yeni olanaklar doğuyor. Bu olanakları en iyi biçimde değerlendirmek için polis takibinin çok yoğunlaştığı bir sırada daha büyük bir çaba gerektiriyor. Geceyi gündüze katan bir çaba.

Vaz da böyle bir çaba içinde. Rosa, bu çalışmalar sırasında iyice güçten düşen Vaz'ı biraz olsun dinlenmesi için ikna etmeye çalışıyor. Ama boşuna. Vaz, gelecek savaş için, gelecekteki silahlı isyan için, kendini bugünkü zorlu mücadelelerden sakınacak bir insan değildir.

O gelecek savaşlara, yarının büyük kavgasına, bugünden hazırlanmak gerektiğine, yarını bugünden kurmak gerektiğine inanan biridir.

Faşist devlet güçleriyle, parti arasında ciddi bir savaş sürüyordu. Vaz gibi bu savaşın ciddiyetini çok iyi kavramış olanlar vardı. Fakat hepsi öyle değildi. Takip edildiklerine dair elle tutulur belirtiler, kanıtlar olduğu halde, çoğu tehlikeyi algılamış bile değildi. Tıpkı Cesaria ve Henriques gibi.

Afonso ise disiplin kurallarını sık sık çiğneyerek, kadroların ve örgütün durumunu riske sokuyordu. Yaptığı disiplinsizliklerin üstünü örtmek içinde, sık sık yalan söylüyordu.

Vaz'ın uzun süredir şüphelendiği Vitor'dan Vaz'ın şüphelerini güçlendiren bilgiler geliyordu.

Kitle içinde parti çalışmasını faşizmin büyük kuşatması altında sürdürmek gerekiyordu. Bir yandan kitlelerle ilişki kurulurken, diğer taraftan illegalite korunmalıdır. Polis takibi çok açık olduğu halde; halen bu konuda körce davranılıyordu. Tıpkı Jose Sagarra'nın yaptığı gibi.

İllegalite yalnızca teknik bir önlem olarak görülüyor. İlegalitenin, burjuvaziyle olan savaşı kazanma sorunu olduğu, devrimi örgütlenme sorunu olduğu, özcesi proletaryanın kurtuluşuyla olan ilişkisi görülmüyor.

Polis takibi karşısında önlem almama, uyanık olmama yalnızca deneyimsizlik sorunu değil, asıl olarak bir anlayış sorunudur. Vaz dışındaki çoğu kadro bunu algılayıp, kavramamıştı.

Ve kovalamaca başlıyor. Vaz'ın durumu ortaya çıkmış, her yerde mavi bisikletli adam aranıyor.

Vaz aranan kişinin kendisi olduğunu, illegal evinin ortaya çıktığını, evine dönerken, yolda karşısına çıkan halktan birinin, komşusu Ernesto'nun anlattıklarından kesinleştiriyor.

Sonra evine varmak için saatlerce koşuyor. Polislerle karşılaşmayacağı bölgelerden geçiyor. Önce

komşusu Ernesto'nun evine uğruyor ve Ernesto'nun karısından evin durumunu öğrendikten sonra, evine gidiyor. Rosa'yla birlikte evi hemen terk ediyorlar. Yakalanmaktan kurtulmaları an meselesi oluyor.

Halktan insanların onlara yaptığı destek çok önemli, yakalanmalarını önüyor. Bu, halkla kurulan iyi ilişkilerin bir sonucudur.

Ramos Maria'yla birlikte evde Antonio'yu beklerken, saatler ilerledikçe, gelmeyince, onun tutuklandığını düşünürler. Sonraki saatlerde Vaz oraya gelir, nefes nefese. Antonio'nun yakalanmış olabileceği sonucuna varıp, evi hemen terk etme kararı alırlar.

Evden uzaklaştıktan sonra, yolda polis arabasını gören Vaz ve Ramos, Maria'yı da evden uzaklaştırmak gerektiğini düşünürler. Ramos eve döner ve Maria'yı alıp çıkar.

Ramosla Maria daha önce kararlaştırdıkları gibi avukatın evine giderler. Maria orada kalır, Ramos oradan ayrılır.

Polis, Vaz'ın peşinde olduğunda, onun illegal görüşmelerine Ramos gider. Bisiklet ve tren yolculuğu boyunca polis kuşatmasıyla karşılaşır. Kuşatma gitgide daralmaya ve polis sayısı artmaya başlar. Pusuya düştüğünü anlar. Fakat kendine olan güvenini yitirmez. O sırada, bu en önemli davranış ve niteliktir. Polis sayısı ne kadar artarsa artsın, Ramos bir komünist olarak, bir devrimci savaşçı olarak, kuşatmayı yarmaya ve bu mücadeleyi sonuna dek götürmeye kararlı.

Ramos gideceği illegal eve vardığında, içerde pusu kurulduğunu anlar. Oradan uzaklaşmak için hemen koşmaya başlar, fakat aldığı darbeye yere düşer. Bir eliyle cebindeki not defterini çıkarıp, dişleriyle parçalarlarken, diğer eli cebindeki tabancasına uzanır. Tabancayı çeker, fakat güçsüzce yere düşer.

Operasyonun faşist komutanı tabancasındaki tüm kurşunları Ramos'un üstüne boşaltır.

Arka arkaya evler basılır, kadrolar tutuklanır, işkenceden geçirilir. Ağır işkenceler günlerce sürer. Faşist devlet parti örgütünü tümenden çökertmek istiyordu. Böylece kapitalist düzene karşı gelişen halk isyanlarını, ayaklanmaları, devrimi önleyebileceğini umuyordu.

Kapitalistler kendi toplumsal sistemlerini yıkacak güçleri, hep kendi dışında aramışlardır. Oysa ki, eski sistem, kendini yıkacak güçleri, kendi içinde taşır. Kendini ortadan kaldıracak güçleri, kendisi yaratır, geliştirir, güçlendirir, birleştirir ve pratiğin çelikleştireci okulundan geçirerek eğitir.

Kapitalist sistem, komünistleri işkencelerden geçirerek, öldürerek, ağır zindan cezaları vererek vb. baskı yollarıyla, katliamlarla kendi yıkılışını durduramaz.

Ramos ve Cesario öldürülmüş, Vaz ise ya öldürülmüş ya da tutuklanmıştı. Parti örgütü darbe yemişti.

Parti yayınları da dağıtılmıyordu. Partinin etkinliği durmuştu.

Paulo örgütü yeniden kurmak ve kopan illegal ilişkileri tekrar sağlamak için hemen işe girişir. Sagorra'yla, Manuel Rato'yla ve Maria'yla ilişkiye geçer. Maria'yla birlikte, Antonio ve Maria'nın kaldığı evden teksir makinesi ve bazı malzemeleri sırtlayıp başka yere taşırlar.

Faşist devletin bölgede yaptığı tüm baskılara, tutuklama ve katliama rağmen fabrikalarda işçi komisyonları çalışmalarına devam eder. Tutuklanmalar ve katliamlar işçilerde hoşnutsuzluk yaratır.

Parti örgütü darbe yemişti ama, parti varlığını koruyordu. Paulo parti örgütünü toparlamak için ilk önemli adımları attı. Parti görevleri için yeni kadrolar görevlendirdi. Kadrolu olanlar, eskilerin yerini doldurmak için hemen yoğun bir çaba içine girdiler. Kadrolu olmayan üyeler de aynı gayret içindeydi. Doğan boşluğu doldurmak, bölge örgütünü yeniden oluşturmak için kesin bir istek, kararlılık ve ısrar vardı.

Faşizmin, komünistlere darbe indirdiği dönemlerde, düşmanın beklediği gibi, komünistlerin çalışmaları durmaz. Tersine yeni bir güç ve yeni bir hız kazanır. Kalanlar, çok büyük bir enerjiyle işe koyulurlar. Daha geride duranlar, öne çıkar. Bu süreçte yeni yetenekler ortaya çıkar. Daha önce kendini yeterince gösteremeyenler, şimdi kendini göstermek için verilen görevlere büyük bir azimle sarılırlar. Herkes birbirine iyice kenetlenir. Düşmanın yaptıkları boşa çıkar.

Manuel Rato'nun da olduğu parti bürosu oluşur. Parti üyeleri ve partinin ilişkide bulunduğu insanlar gerek yeni ilişkiler kurmada, gerekse maddi olanaklar sağlamada büyük bir çaba ve gelişme gösteriyorlardı. Kitlelerin de desteğiyle parti çalışmaları yeniden güçlenmiş, hatta eskisinden çok daha güçlü duruma gelmişti.

Ramos ve Vaz randevularına gelmeyince merkez komitesiyle, onların sektörü arasındaki bağ kopmuştu. Merkez komitesi ancak iki buçuk ay sonra Paulo'yla ilişkiye geçebildi. Ancak bu süre geçtikten sonra bölgedeki durumu ve yenen darbeyi öğrenebilmişti.

Merkez komitesi bölgede Carlos'u görevlendirir. Carlos, Paulo'yla bölgedeki örgütlenmeyi ele alırlar.

Vaz ortaya çıkar. Bölgede olup bitenleri Paulo'dan öğrenir. Bu süre içinde, iki hafta ağır ve ateşli bir hastalıkla yatağa düşer. Vaz vereme yakalanmıştır. Bu süre içinde Rosa partiyle bağ kurmak için girişimlerde bulunur, ama başarısız olur. Doktor karşı çıkmasına rağmen Vaz ayağa kalkar ve Paulo'ya gelir.

Maria'nın bir tekstil fabrikasında çalışması ve oradaki işçileri örgütlemesi kararlaştırılır. Parti örgütü, işçiler ve köylüler arasında yeni hücreler kurar.

Yıkıcı Ben

Temade Çınar

Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri

Psikoloji ego için, alt benlik (id) ile üst benlik (süperego) arasındaki denge diyor. Yani isteklerimizle toplumun baskısı arasında oluşan kişilik. Dolayısıyla her insanın yaşadıkları, yaşadıklarına karşı geliştirdiği tepkiler, yaptığı tercihler sonsuz bir kombinasyonda dengesini bulduğu içindir ki kişiliklerimiz biricik. Toplumsal olarak da aynı denklemi kurmak mümkün. Toplumların yaşadıkları ortak yaşamışlıklar ve onlara karşı geliştirdikleri tepkiler de toplumun davranışlarını açıklıyor. Bu nedenle tarih bilinci yani yaşadığımız toplumu ya da dünyadaki olup bitenleri anlamak oldukça önemli. Bilirsiniz psikolojik görüşmeler için kullanılan bir espiri vardır “bana çocukluğundan bahset” diye. Toplumu anlamak istiyorsak onun içinden geçtiği tarihi anlamak için aynı soruyu sormakta fayda var. “Yok ben bu topluma, olup bitenlere söylenmeye devam edeyim” de denilebilir tabii. Bu da bir tercih.

Bu sayımızda ego ya da ben hakkında biraz egzersiz yapmak istedik. Bu konu egonun yani “ben” in yıkıcılığı üzerine. İtiraz seslerini duyar gibiyiz değil mi? “Birey olmadan toplum olmaz”, “güçlü toplum güçlü bireylerden oluşur” vb. Oysa ikisi arasında diyalektik ve sıkı bir bağ olmakla birlikte bize bireyden başlayan teorilerin pompalanması bu teorileri haklı çıkarmıyor. Hatta her zaman olduğu gibi bir konuda bunca gürültü çıkarılıyorsa üzerinde egzersiz yapmaya değer diye düşünüyor ve işimize koyuluyoruz.

Kişilik üzerine yazılan tonlarca eseri yeniden devirmeyeceğiz. Akademik bir yazı değil bu. İnsanın temsil ettikleri ve yarattığı eserleriyle insan olduğu yoksa hiçbir eşyanın, koltuğun ve hatta diplomanın onu insan yapmaya yetmeyeceği söyleyegeldiğimiz sözler. Peki biz neyi temsil ediyoruz? İnsan türünü mü? İnsanlık tarihinin bir çağını mı? Sanat ya da bilim alanlarında bir ekolü mü? Ailemizi mi? Bulduğumuz muhiti, mahalleyi, şehri, ülkeyi, yaptığımız işi, ya da neyi? İnsanın çıkarları arasındaki seçimi onun tarihte oynayacağı rolü belirler mi? Tarihte olumlu ya da olumsuz rol oynayan insanlar nasıl oldular da baş tacı oldular veya mahkum edildiler? İd ile süperegonun çatışmalarında neleri tercih ettik ve nereye geldik?

Burada id ve süperegoyu psikolojinin yaptığı gibi ilkel benliğin, hayvansı dürtülerin baskısıyla toplumsal baskının çatışmasına indirgemeyeceğiz. Bu yazıda idi, bizim tüm istek ve ihtiyaçlarımızla süperegoyu ise tarihsel ve toplumsal sorumluluklarımızla açıklayacağız. Bugün olduğu gibi tüm dürtülerin kışkırtılıp bencilleştirdiği bir sistemde süperego ide hizmet ettiğinden klasik yoldan sapmakta fayda olacaktır.

Hayatımız boyunca milyonlarca seçim karşımıza çıkar ve biz bunca seçimin içinde yol alırken kişiliğimize şekil veririz. Tıpkı bir heykeltraş gibi. Her insan içinde yaşadığı toplumsal koşulların ve tabii ki kendisinin eseridir. Eser tarihsel değer de olabilir şekilsiz bir kaya parçası da. Gördüğümüz her insan aslında hayatı boyunca

Kişilik üzerine yazılan tonlarca eseri yeniden devirmeyeceğiz. Akademik bir yazı değil bu. İnsanın temsil ettikleri ve yarattığı eserleriyle insan olduğu yoksa hiçbir eşyanın, koltuğun ve hatta diplomanın onu insan yapmaya yetmeyeceği söyleyegeldiğimiz sözler. Peki biz neyi temsil ediyoruz?

yaptığı milyonlarca seçimin bir sonucu olarak karşımızda durur. Bir seçim bir sonucu sonra o sonuç başka bir seçimi... Dolayısıyla bugün geldiğimiz yer geçmişimizde yaptığımız seçimlerin ürünüdür. Yaşamın karşımıza çıkardığı çelişkiler yaşamın hareketini doğurur. Her çelişki bizi bir harekete zorlar. Her hareketimizse yeni bir yola çıkarır bizi. İnsan dediğimiz canlı çelişkilerin, seçimlerin ve hareketin döngüsünün ürünüdür.

Bugüne kadar çoğunlukla yanlış yönde seçim yapmış olan kişi doğru yönde seçim yapmaya başladığında hayatı gibi kişiliği de değişir. Öyleyse birisi için “bundan bir şey olmaz” demek diyalektik olmayacaktır. Kişinin biz’i seçmesinin çıkarlarına uygun olup olmadığını sorgulamak herhalde daha doğru bir yol olacaktır. Örneğin “biz” seçimi bir işçi için çoğunluğu ifade ederken bir patron için azınlığı ifade eder.

Peki nasıl seçim yaparız? Çıkarlarımız, korkularımız, edindiğimiz bilgiler, deneyimler ve daha pek çok şey her seçimde karşımıza çıkar. Doğal olarak yaşadığımız çevre bize seçimleri sunar. Toplumsal, sınıfsal, kültürel pek çok etmen rol oynar karşımıza çıkacaklarda. Yani asgari ücretli bir işçiyle bir burjuvanın karşısına çıkan tercihler eşit olmayacaktır. Somali’de yaşayanla Manhattan’da yaşayanın çelişkileri de aynı değildir. Bir önceki seçimimiz bir sonrakinin etkiler, doğurur. Çünkü birikimimizle yaptığımız seçimi beğenmeyiz. Gelecek hakkında düşüncelerimiz, tasarılarımız, hesaplarımız sürekli değişir. Yaşadıklarımız bizi biz yaparken biz de yaşadıklarımıza şekil veririz.

Peki ama egonun yıkıcılığı bunun neresinde? Seçimlerimizde! Benle biz arasında seçim yapmak zorunda kaldığımızda her “ben” i seçişimiz insanlıktan bir şeyi eksiltirken her “biz”i seçişimiz insanlığa ve dolayısıyla eserimize bir şey katar. Aynı şekilde kişiliğimiz de çirkinleşir ya da güzelleşir. Bayağlaşıyor ya da yücelir.

Bu durumda diyalektiğin yolundan gidersek kötülük ya da iyilik insanın makus tarihi değildir. Bugüne kadar çoğunlukla yanlış yönde seçim yapmış olan kişi doğru yönde seçim yapmaya başladığında hayatı gibi kişiliği de değişir. Öyleyse birisi için “bundan bir şey olmaz” demek diyalektik olmayacaktır. Kişinin biz’i seçmesinin çıkarlarına uygun olup olmadığını sorgulamak herhalde daha doğru bir yol olacaktır. Örneğin “biz” seçimi bir işçi için çoğunluğu ifade ederken bir patron için azınlığı ifade eder.

Günlük çıkarlar söz konusu olduğunda eşyalarımızın, paramızın ve kariyerimizin artması insanlığımızdan kaybettirirken insanlığa doğru seçimlerimiz bütün bunları kaybetmemizle sonuçlanabilir. Ben’i seçen, kısa vadeli tercihlerle yok olup gitmeye mahkum bir insanın insanlık karşısında yıkıcılığına tanık oluruz. Biz’i seçenlerde ise insanın kendi varlığını yükseltirken insanlık tarihine kattığı değerleri görüyoruz. İnsanlığın genel çıkarlarını seçenler göreceli olarak kaybediyor görünürler. Çünkü manevi değerler değil maddi değerler bize zımlanır, özenti yaratılmaya çalışılır. Oysa “biz”i seçenlerin kazanımlarının sayısız örnekleriyle doludur romanlar, bilim, sanat ve tarih. Ben, her seferinde seçtiği kendisiyle yalnız kalmaya ve yok olup gitmeye mahkumdur.

Burada fedakarlık yani “biz”i “ben”e tercih etmek aslında ben’i yücelttiğinden, o da bencillik midir diye düşünebiliriz. Bu tartışmayı yakın bir örnekle gözden geçirelim. Yirmi saat boyuca nerdeyse gözlerini bile kırpmadan yüz naklini gerçekleştiren cerrahın yıllar boyunca yürüttüğü fedakarca çalışma onun ünlenmesini sağladı. Aslında tıpkı devrimlerde olduğu gibi yan kazanımlar bunlar. Eğer siz günlük çıkarlarınız yerine idealleriniz için mücadele ederseniz eninde sonunda bunun mükafatını alırsınız. Evet, bu son derece riskli bir yol. Aynı plastik cerrah bir yüz nakli yapıcaya, bunun için çalışıncaya kadar yüzlerce burun ameliyatı yaparak daha rahat yaşayabilirdi. Üstelik yüz nakli çok riskli. Başarısız olma ihtimali bütün mesleki kariyerini alıp götürülebilir. Pop müziği yapmakla senfoni yazmak arasındaki fark gibi. Senfonisini bitirmeye ömrü yetmemiş ne çok müzisyen var. Neyse ki tarih onlar gibi insanlık için harcanan hiçbir emeği unutmuyor. Diğerleri ise daha yumuşak koltuklarda yaşamış olmakla birlikte bırakın öldükten sonra daha yaşarken yok olup gidiyorlar.

Bütün bunların farkında olsaydık hem bizim hem de tüm insanlık hatta doğa için ulaşmamız gereken, hakettiğimiz yere ulaşmış olurduk. Belli ki insanlık, “biz”in bilincine ulaşabilmiş değil. Hatta bize empoze edilene yani başkalarını düşünüp kendini düşünmemenin enayilik olduğu bombardımanlarına kendimizi kaptırdığımızı en azından zaman zaman kaptırdığımızı söyleyebiliriz. Sadece birkaç reklam, birkaç diziyeye göz atmak yeterli bencilliğin kısa vadeli getirileri ile yüceltilen kişileri görmek için.

İşte “ben”in yani egonun yıkıcılığının türlü biçimleri karşımıza böylece çıkmakta, çıkarılmakta... Çevremizde olup bitenleri bu süzgeçten geçirdiğimizde biz’in ben karşısındaki yenilgisine alkış tutmalara ya da ben’in biz karşısındaki yenilgisine hayıflanmalara daha iyi anlam verebiliriz.

Bu soyut tartışmayı birkaç örnekle açalım.

Marks dünya tarihine kapitalleri hediye ederken ona gelen lüks yaşam vaadeden tekliflere dönüp bakmadı bile. Yoksulluk Marks ailesinin yakasını hiç bırakmadı. Marks ve Jeny yüzlerce kez tercihlerini aynı yönde yaparak hem günlerinin hem de bugünün ve geleceğin saygınlığını kazandılar. Üstelik tanıklıklardan bildiğimiz kadarınca hayatları boyunca az insanın yaşayabileceği onuru ve aşkı paylaştılar.

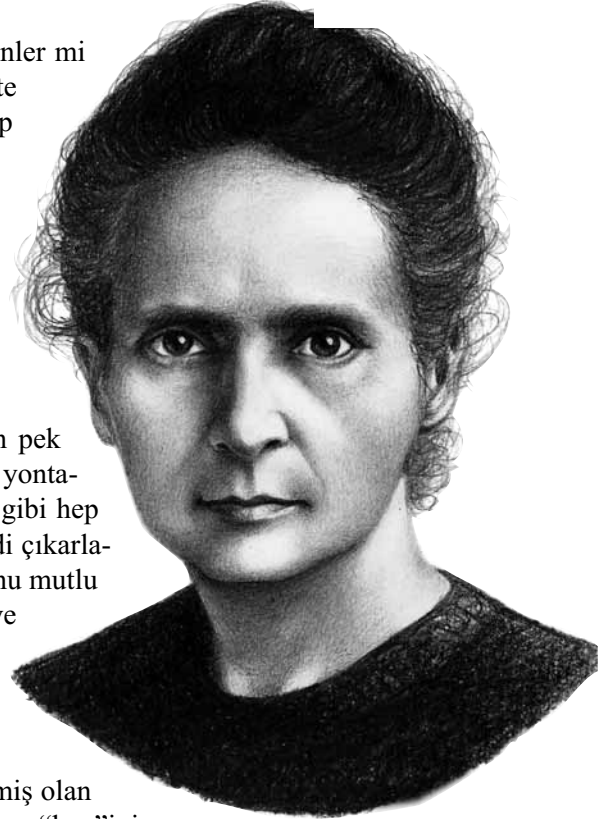
Egzersizlerimize sık sık konu olan Mary Curie Radium'un patentini alıp kendisine ve torunlarına büyük bir servet sağlayabilirdi. Lorca şarkılarını emekçiler için değil Franko için yazmış olsaydı öldürülmek bir yana gürültülü alkışlara boğulurdu. Che çok para kazanan bir doktor, Lenin ünlü bir avukat olabilir, Behrengi öldürülmek yerine Nobel ödülünü alabilirdi. Onların yaşadıkları çağlarda yaşayan ve ün, para vb. kazanan avukatları, doktorları ya da diktatörlere şiirler yazıp besteler yapanları anmıyor tarih. Onlar kendileriyle birlikte yok olup gittiler. Herhangi bir canlı gibi. Üstelik hayatları boyunca insanlıklarıyla yaşadıkları çelişkilerde diz çökmek ve dişlerini sıkmak zorunda kaldılar. Ne aşkları ne de hayatları plastik yaşamlarından nefes alabildi.

Sadece bilim ve sanat insanları ya da tarihe yön verenler mi tercihleriyle değer kazanıyor ya da kaybediyorlar. Elbette hayır. Onları farklı kılan önlerine çıkan binlerce tercihte hep “biz” i tercih etmeleri. Ölüm orucundaki bir devrimcinin her saniye her dakika hep aynı yönde karar vermiş olduğunu bir düşünelim. Yıllarca en kötü doğa koşullarının ve saldırıların tüm ölümcül koşullara rağmen mücadeleye devam edenleri... Bir bilim insanının, bir sanatçının ya da sporcunun çalışması için feda ettiklerini. Onları diğer bütün insanlardan ayıran şey “ben”lerini insanlığa katmalarıdır.

Bir de tersinden izleyelim. Kolay yoldan elde edilen pek çok şey var günümüzde. İnsanların toplumsal değerlerden yontarak kendi çıkarlarına kattıkları. Bencil kişi nalıncı keseri gibi hep kendisine yontar. Doğayı, insanları, bilgisini her şeyi kendi çıkarları için kullanır. Hatta etrafındaki her şeyin varlık nedeni onu mutlu etmektir. Onu mutlu ya da mutsuz etmeyecek olan bir şeye karşı kayıtsızdır. Dünyanın bir ucunda hatta burnunun dibinde bir kıyım mı yaşıyor. Onun için önemli olan bu duruma değerli duygularının üzülmelerinden başka bir şey değildir.

Çıkarlarının sonucunda, her tercihlerinde “ben” i seçmiş olan kişi(ler) “ben”iyle başbaşa kalmaya mahkumdur. Hatta onun “ben”inin yıkıcılığının cezasını tarihten ummak da başka bir bencilik olurdu. Etrafında ne gerçek bir dost, ne de yaşamında acı ve dolayısıyla mutluluk vardır. Sonsuz bir yalnızlık ve bu yalnızlığa duyulan küskünlük ve öfke. Başka hiçbir şey. O bunları hak

Egzersizlerimize sık sık konu olan Mary Curie Radium'un patentini alıp kendisine ve torunlarına büyük bir servet sağlayabilirdi. Lorca şarkılarını emekçiler için değil Franko için yazmış olsaydı öldürülmek bir yana gürültülü alkışlara boğulurdu.

etmemiştir oysa. İnsanları etrafında tutmak için onlara ne yatırımlar yapmıştır. İnsanlar nankördür ve o hayatı boyunca haksızlığa uğramış, madur kişidir.

Bencilik her tercihimizde bizi kendisine doğru çeker. Ya kazanır, ya bizi hayli uğraştırır ya da kaybeder. Bir toplumsal görevle karşı karşıya olduğumuzda içimizden geçen seslere bir kulak verelim. “Neden ben yapayım başkası yapsın.” “Bana ne faydası var bunu yapmanın.” “Bunu öyle bir yapayım ki liderliği ele geçireyim.” “Yapayım gitsin, kim ne anlayacak” “Uyuya kaldım yapamadım.” “Keşke bana biri hatırlatsaydı.” “Geç kaldım yapamadım.” “Başıma bir şey gelir mi?” “Nasıl olsa birisi gönüllü olur.” “Ama ben film seyredecektim.” “Ben yapmış olayım da sorun çıkmasın, gerisi benim sorunum değil.”

Gördüğümüz gibi bencilik ya da egoizm hiçbiri-mize o kadar da uzak değil. İşte yazının başında itiraz seslerine maruz kalan “ben’in yıkıcılığı”. Bugün ufaklık kararlarımızın altına gizlenen ben, yarın hayatı kararlarımızda önümüze çıkacaktır. Hiroşima’ya atom bombasını atan pilot ülkesinde zafer kazanmış komutan gibi karşılanırken yıllar sonra bir gün özeleştiri verdi. Özeleştiri verecek kadar içgörüsü olan birisini o gün o bombayı atmaya ya da karşı çıkılmaya sürükleyen kararlar dizisini düşünelim. Kariyerinin basamaklarını hızla tırmanırken bu görevin sonuçlarını belki de hiç düşünmedi bile. Belki “ben”i o kadar okşandı ki kendisini dev aynasında gördü. Belki o güne kadar elde ettiklerini “hayır” diyerek elinin tersiyle bir kenara itemedi. Belki karşı çıkmanın faydasızlığına inandırdı kendisini, o olmazsa bir başkası hatta rakibi atacaktı o kahrolası bombayı. Belki bugün sadece kendi verdiği kararın değil o gün o bombayı atılmamanın yolunu bulamamanın azabını çekmekte.

Her ben’i seçim kaybetmeye mahkum. Ama o kaybederken çevresindekilere de kaybettirir. Nasıl mı? En hafifinden etrafındakiler onun benciliklerinden kendilerini korumak için enerji sarfederler. Onun etrafındaki her şeyi kendisine manüpile etmesine karşı savaşmak zorundadırlar. Bu davranışlar toplumsal kültürü de yaralar. Dayanışmayı, ortak acıları ve mutlulukları yaşamayı gasp eder. Hele bunlar güçlü ya da çoğunluksa azınlıkların tahammül gücünü kırarak onları kendilerine benzetebilirler. Her işe homurdanma, mızımızlanma, çok çalışıyormuş gibi görünme, başkalarının zamanlarını işgal etme, kendi sorunlarını ön plana çıkarma ve sürekli ilgi bekleme bir kültür halini alabilir ve daha kötüsü bu kültür kökleşip gelecek nesillere aktarılabilir.

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Çevremizdeki olaylara ve kişilerin davranışlarına baktığımızda kısa

sürede çözümleyebiliriz. Peki ama bu durumda seçimlerimizden sorumlu olmaz mıyız? Ne yiyeceğimize karar verirken bile aslında bir değer yaratmıyor muyuz? Ankara eylemlerinde çevredeki kebabçılara dağılanlarla alanda simidini paylaşanlar aynı bilinci mi temsil ediyorlar? Bizim iyi ya da kötü bir davranışımız toplumun genel davranışı, alışkanlığı halini alabilir. Başkalarını etkileyebileceğimizi ya da etkileyebileceğimizi defalarca sınınamışızdır.

İnsan türünün iyiliğine çalışmayı esas edinmiş olan hümanizm burada bizi yanıltabilir. İnsanın ve onun da dokusu olduğu doğanın yıkımına yol açan her şeyle mücadele etmek demek Pollyanna’yı hortlatmak, yıkım karşısında kendini güvenli sınırlara alıp, vicdan rahatlığını okşamak demek değildir. İnsanlığın geleceği için mücadele etmek demek yıkımı yaratana karşı da mücadele etmektir. Elbette insanlığın çoğunluğunun çıkarı için hayatını ortaya koymak büyük bir erdemdir. Bu bilinç de insanın varabileceği en yüce, en yüksek bilinçtir. Ancak yaşamın hangi alanında olursak olalım bir düşünceyi benimsemek onu yaşamaktan daha kolaydır. Bir düşünceyi benimsemek yolun başı, onu yaşama geçirmek ise yolun kendisidir.

Kapitalizmin “ben”i sosyalizmin ise “biz”i yarattığını hepimiz biliyoruz. Sosyalizm için kapitalizme karşı savaşmak demek, içimizdeki ben’e karşı biz için savaşmak demektir. Ben’in yıkıcılığı kapitalizmle birlikte insanlığa ciltlere sığmayacak kadar çok örnek verdi. İnsanlık, biz’in gücüne, yaratıcılığına ve güzelliğine de yine aynı biçimde sayısız örnek yarattı. Bugün yabancılaşmaya karşı egzersiz yapma eylemine girişen her insanın bu örnekleri öğrenmesi, ortaya çıkarması, yaşamına katması ya da yaşamından temizlemesi gerek.

Şimdi, yaşamın dayattıkları, isteklerimiz ve tarihsel rolümüz hakkında bazı tercihlerimizi yeniden gözden geçirme zamanı. Eğer zamanımızı iyi organize etmeyi başarabilirsek hepsine yer bulabiliriz.

Tercihimiz ne olursa olsun bir şekilde dönüşecek ve dönüştüreceğiz; “ben”e ya da “biz”e doğru... Şu an yapılacak tercih her an yapacağımız tercihler kadar bizi ve insanlığı etkileyecek.

“Ben” bu savaşta her saniye kendini dayatacak ve yönümüzü değiştirmeye çalışacaktır. Bazılarının söylediği gibi insanın özü bencil olduğu için değil, kapitalizm bunca yıl boyunca bizi böyle yetiştirdiği için. Kapitalizm içinde yaşamak bizi hep bu yola sürükleyeceği için. İçimizdeki kapitalizmi yıkabilecek miyiz?

Karar “biz”im

Tarihsel Toplumsal Gelişme ve Sanattaki Yansıması -9-

Brecht'in Ayak İzlerinden Hayatı ve Eserleri

1898 yılında Augusburg'da bir çocuk doğdu. Babası bir kağıt fabrikasında yönetici; annesi de üst düzey bir Alman bürokratın kızıydı. Bebeğin adını Eugene Bertolt Friedrich Brecht koydular. Ekonomik açıdan oldukça rahat bir ailede yetişen Brecht, iyi bir eğitim aldı. 1900'lü yılların başında, I. Emperyalist savaş öncesinin Almanya'sındaki toplumsal koşullar, ekonomik kriz, oldukça yaygın bir işsizlik, emekçi kitlelerin yaşadığı derin sefalet ve giderek sertleşen sınıf mücadelesi, Brecht'in çocukluk ve ilk gençliğinin koşullarıydı. Bu koşullar, üzerinde derin izler bıraktı.

1913 yılında 15 yaşındayken ilk şiirleri "Hasat" dergisinde yayınlandı. Ertesi yıl ilk oyunu "Kutsal Kitap" yayınlandığında henüz 16 yaşındaydı. 1917'de liseyi bitirdi ve aynı yıl Caspar Neher'le birlikte "Yas Senfonisi"ni yazdılar. 1918'de tıp fakültesine girdi ve peş peşe iki oyun yazdı: Brecht tiyatrosunda önemli bir yere sahip olan "Baal" ve "Gecede Davul Sesleri". "Baal"da olaylar, Fransa da yaşanan gezginci bir şair etrafında döner. "Gecede Davul Sesleri" ise Spartaküs'ü anlatır. Bu oyun ilk kez Münih'te, Kammersplete'de sahnelenir. 24 yaşındaki adı yeni yeni duyulmaya başlamış Brecht'in bu oyunu izlemek için Berlin'den, o dönemin önde gelen tiyatro eleştirmeni Herbert Jehring gelir. Salt bu oyunu izlemek için gelen H. Jehring, daha sonra bu oyun ve Brecht hakkında şunları yazar: "24 yaşındaki yazar Bertolt Brecht, bir gecede Almanya'nın yazın yaşamını değiştirdi. Oyunlarında yeni bir sanatsal bütünlüğün sergilenmesi, sonra tümüyle kendine özgü bir dramaturji, Brecht'in dehasını oluşturan öğeler."

1921'de yazdığı "Kentlerin Ormanı" ilk kez 1923'te Münih'te, bir yıl sonra da Berlin'de sahnelenir. Brecht, kendine özgü tiyatro anlayışı ve tarzıyla, artık tiyatrodaki belirgin bir yere sahiptir. 1926'da yerleştiği Berlin'de bir yandan tiyatro ile ilgili çalışmalarını sürdürürken, bir yandan da Marksizmle ilgili çalışmaya başlar. Marksizmi öğrenmeye başlaması ve özellikle diyalektik yöntemi kavraması, Brecht'in sanatında bir sıçrama yaratır. O, artık yepyeni bir bakış açısına sahiptir. Zaten aşmaya başladığı geleneksel biçimler ve anlatım iyice yetersiz kalmaktadır. Marx'ın Feuerbach Üzerine Tezlerinin 11. tezi "Filozoflar dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde yorumlamışlardır; oysa asıl sorun onu değiştirmektir." Brecht için tiyatrodaki da bir düstur oldu. Bu yeni anlayışla verdiği ilk ürün, müzisyen-besteci Kunt Werll'le birlikte yaptıkları "Mahagonny" oldu. Müzikal olarak hazırlanan bu oyunda olayların kurgusunu yapan Brecht, aynı zamanda müzik için şiirler de yazdı. Werll'in bu oyun için yaptığı opera türündeki bestelerle birlikte oyun yepyeni bir biçim aldı. Bu çalışmalardan daha sonra "Üç Kuruşluk Opera" doğdu. Brecht, bu eserinde burjuva

toplumu doğrudan eleştiriye tabi tutar. Aslında “Üç Kuruşluk Opera”nın ilk biçimi John Gay’in Bagger’s Opera adındaki eserinin provaları sırasında şekillenir. Provalar bittiğinde ortaya çıkan oyun Bagger’s Opera’dan çok farklı, bambaşka bir oyundur. Brecht, provalar sırasında Bagger’s Opera’nın bazı karakterlerinden yararlanarak, olayların örgüsünü ve tarihsel kesitini değiştirir. Olayları 1928’den 1800’lü yıllara taşıyıp, kapitalizmin gelişim sürecine yerleştirir. John Gay’in Bagger’s Opera adındaki bu parodisinde belirgin olmayan figürler, Brecht tarafından kanlı canlı karakterler olarak yeniden yaratılmıştır. Oyunda kullanılan şiirlerin bazıları R. Kipling ve François Villon’un olsa da, şarkı sözlerinin önemli bir bölümü Brecht tarafından yazılmıştır.

Brecht tiyatrosunda oyunlar, her sahneye konuşulduğunda, provalar sırasında geliştirilir, adeta yeniden yazılır. Brecht Mahagonny’i 1929’da sahneye hazırlarken yeniden düzenledi, eklemeler ve çıkarmalar yaptı. 1920-21’de yazdığı şiirlerin bir kısmını da burada kullandı. Oyun üzerine A. Bronnen’e yazdığı bir mektupta “Mahagonny tüm Bavyera’yı kusuyordu” der. Arnold Bronnen anılarında konuya dair yazarken, Brecht’in Mahagonny derken aslında Hitler’i anlattığını, bu adı da Münih’te faşistlerin bir gösterisi sırasında gördüğü kendilerini bir şey sanıp kasım kasım kasılan kahverengi gömleklilik küçük burjuvalara bakarken bulduğunu belirtir.

Brecht’te Weill’in 1927’den 29’a kadar iki yılı aşkın sürdürdükleri ortak çalışmalarının ağırlıklı kısmını “Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü” oluşturur. Bu oyun üzerinde çalışırken, Brecht’in adıyla özdeşleşen epik tiyatro anlayışını da geliştirirler. “Mahagonny Operası” ardından “Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü”, Brecht-Weill ikilisinin geleneksel operayı yıktıkları, kendi geliştirdikleri yeni operanın kuruluşunu gerçekleştirdikleri bir süreç olur.

Brecht’in “Üç Kuruşluk Opera”sı 1931’de filme alınır. Bu dönemde Brecht, sinema ve senaryo tekniği üzerinde yoğunlaşır. Ernst Ottowalt ve Slatan Dudow’la beraber “Kuhle Wampeki (Donmuş İskemleler)” filminin senaryosunu yazarlar. Brecht, bu dönemde bir yandan da Gorki’nin önde gelen romanlarından Ana’yı tiyatroya uyarlamak için çalışır. Bu yoğun çalışmalar sırasında Slatan Dudow, Gunter Weisenborn ve Hans Erser’le tartışmalara girer. Bu yoğun tempo ve tartışmalar, epik tiyatronun gelişimini hızlandırır.

Bu yoğun ve yorucu çalışmalar sonunda Brecht’in yeniden yarattığı “Ana”, Gorki’nin eserinden oldukça farklıdır. Gorki bu romanında 1905 Rusya’sında taşra kentlerinden birinde yaşanan devrimci gelişmeleri anlatır. Brecht’in tiyatro için yeniden yazdığı Ana’da

ise olaylar 1905’ten 1917’ye kadar uzanır. Brecht iki Rus devrimini birden sığdırdığı bu oyununda bir yandan kolektif çalışmanın yaratıcılığını gösterirken bir yandan da 1930’ların Batı Avrupa sınıflar mücadelesine etkide bulunmaya çalışıyordu. Onun asıl amacı, sınıflar mücadelesine kenardan pasif bir izleyici olmak değil, birey olarak da bu mücadeledeki yerini almaktır. Ana ilk kez 1932’de Berlin’de sahnelenir, olağanüstü etki yaratır. İzleyiciler arasında entelektüellerden daha çok Berlinli işçiler vardır. Oyunun her gösteriminde izleyici sıralarındaki işçi sayısı daha da artacak, oyun işçiler tarafından büyük bir ilgiyle izlenecektir.

Ana’nın başarısından hemen sonra Brecht, “iki anti-faşist oyunum” dediği “Sivri Kafalar-Yuvarlak Kafalar”ı yazar. Shakespeare’nin “Kısasa Kısas” adlı eserinden esinlenen bu oyun, faşizmin hicvedildiği satirik bir güldürüdür.

Brecht-Weill ortaklığı 1933’te bir ürün daha verir: “Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı.” Bale olarak hazırlanan bu oyunun ilk gösterimi 7 Haziran 1933’te Paris’te gerçekleşir. Bu eser, Brecht’in sürgün yıllarındaki ilk eseri olduğu gibi, Kunt Weill’le sürdürdükleri ortak çalışmaların da sonuncusu olur. “Küçük Burjuvanın Yedi Günahı” vücudunu meta olarak satıp geçimini sağlayan seks işçisi bir kadının kendi kişiliğinde yaşadığı parçalanmayı işler. Brecht daha sonra aynı konuya bir kez daha dönecek “Sezuan’ın İyi Adamı”nda daha farklı bir açıdan yeniden ele alacaktır.

1934’te Brecht Hollanda’dadır. Orada “Beş Paralık Roman”ı yayımlanır. “Üç Kuruşluk Opera”nın kahramanları, yıllar sonra bu romanda bir kez daha karşımıza çıkarlar. Dilenciler Kralı Peachum, romanda, savaş ihalelerinden pay kapmaya çalışan bir işadamdır. Ancak ilk sermayesini biriktirmede kendisine büyük faydası olan eski işini, hem dilencileri hem de eski müzik aletleri dükkanını epeyce ihmal eder. İhalesini aldığı gemiler, İngiltere ile Hollanda arasındaki Boer savaşına Londra’dan gönderilen askerleri Güney Afrika’ya taşıyacaktır. Peachum işi bitmiş döküntü gemileri allayıp pullayıp devlete satar. Gemilerden biri daha Thames nehrinden denize çıkar çıkmaz içindeki askerlerle beraber batar. Peachum, askerlerin anma törenlerine büyük bir üzüntüyle katılırken, kar uğruna cinayetlere kadar uzanan pis işlerden hiç geri durmaz, diğer ortaklarını baskı ve tehditle kazık atıp dışlar. Yani artık tam bir kapitalist işadamdır.

“Üç Kuruşluk Opera”nın bir diğer kahramanı Ustura Slim, adından anlaşılacağı gibi bir katildir. Oyunun sonunda Berry adını alarak işadamı olmaya soyunmuştur. “Beş Paralık Roman”da bu kez Berry Macbeat adında saygın bir işadamdır. Eski dostları eliyle hırsızlıklar, soygunlar yaptırıp, elde ettiği malları kendisine ait ucuzcu dükkanlar da satar. Bu dükkanlara

dayanarak perakende mağazalar zincirini ele geçirdiği gibi, bir de bankanın yönetimini ele geçirir. O artık Ustura Slim ya da Berry değil, bay Macbeath'tir. O artık banka soyguncusu değil, banka müdürüdür.

1935 yılında Brecht bu kez Sovyetler Birliği'ndedir. Sinema ve tiyatro çalışmalarını bir süre Moskova'da sürdürür. Kendisi Moskova'dayken Ana New-York'ta sahnelenir ve büyük bir ilgiyle karşılanır. Bu sırada Hitler tarafından Alman vatandaşlığından atılan Brecht artık bir mültecidir. Moskova'da kaldığı süre boyunca "Çin Tiyatrosu Üzerine Notlar" yazar, "Üçüncü Reich'in Korkusu ve Sefaleti" üzerine çalışmalara da başlar.

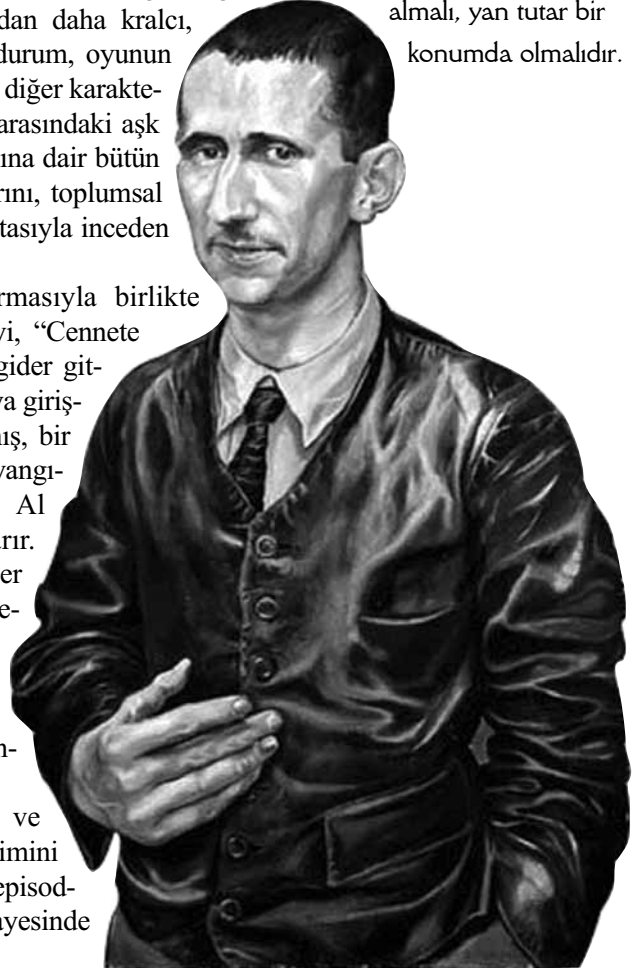
1936'da Brecht, Feuechtwanger ve Bredel'le birlikte "Das Worth" dergisini çıkarırlar. 37 yılında "Carrar Ana'nın silahları"nın ilk yazımını bitirir. Ekim ayında sahneye koymak için provalara başlar. Carrar Ana'nın Silahları Paris'ten sonra Aralık 1937'de "İşçi tiyatrosu" tarafından Kopenhag'da sahnelenir. 1938'de Paris'te "Bay Jül Sezar'ın İşleri"ni yazmaya başlayan Brecht, aynı dönemde "Üçüncü Reich'in Korkusu ve Sefaleti"ni de yönetmen olarak sahneye koyar. 1939'da "Carrar Ana'nın Silahları"na son şeklini verip tamamlarken "Lukullus'un Sorgulanması" üzerine çalışmaya başlar.

Bir mülteci olarak ülke ülke gezen Brecht, 1940'ta Finlandiya'dadır. Burada Woulljoki'yle beraber "Bay Puntila ve Uşağı Matti"yi yazarlar. Puntila bir Fin halk kahramanıdır. Brecht Puntila'da aynı insanın iki yüzünü gösterir: Büyük toprak sahibi bay Puntila acımasız, çekilmez, aksi, lanet biridir; ancak sarhoş olduğu zaman ne toplumsal konumunu, ne ekonomik çıkarlarını, ne de diğer ayrıcalıklarını ipeleyen, dünyanın en saf, en masum, en iyi kalpli insanı olup çıkar. Brecht bu oyuna, işçilerini seven iyi yürekli patron mitini yerle bir eder; hem bir kapitalist hem de iyi yürekli, merhametli patron olunamayacağını gösterir. Oyunun bir diğer başat karakteri uşak Matti ise, efendisi Puntila'nın ayık ya da sarhoş oluşunun getirdiği gel-gitlere aldırmandan onun çıkarlarını koruyan kraldan daha kralcı, ayağını bulunduğu zemine sıkıca basan birisidir. Bu durum, oyunun kurgusundaki komediyi iyice ortaya çıkarır. Oyunun bir diğer karakteri de, bay Puntila'nın kızı Eva'dır. Eva ile uşak Matti arasındaki aşk hikayesi üzerinden, yazar, zengin kız, yoksul erkek aşkına dair bütün masalları da yıkıp geçer. Aşkın sosyal sınıf farklılıklarını, toplumsal statüleri ve sınıf ayrımcılığını ortadan kaldıracığı safatasıyla inceden inceye dalgasını geçer.

İkinci emperyalist savaşın Batı Avrupa'yı sarmasıyla birlikte Avrupa'da çalışma olanakları kalmayan Brecht, çareyi, "Cennete Sürgün" dediği ABD'ye gitmekte bulur. Amerika'ya gider gitmez de "Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi"ni yazmaya girişir. Arturo Ui, Hitler'in kendisidir. Brecht, Hitler'i almış, bir mafya babası olarak Chicago'ya taşımıştır. Reichtag yangınından başlayarak Hitler'in yükseliş sürecini Al Capone'nun yükselişiyle özdeşleştirilip aktarır. Almanya'da faşizmin yükselişini Amerikan gangsterler tarihiyle iç içe geçirip, aralarındaki benzerliklerden hareketle kurduğu paralellikler üzerinden anlatır. Hitler'in Rudolf Olden tarafından hazırlanan biyografisinden yararlandığını belirten Brecht'in yaşamı boyunca bu oyunu sahnelenmez. Bu oyun ilk defa, yazarın ölümünden iki yıl sonra 1958'de sahnelenir.

Amerika'da kaldığı süre boyunca Hollywood ve Amerikan sinemasıyla yıldızı barışmamış olsa da, geçimini Hollywood için yazdığı senaryolar, film hikayeleri ve episodlar (ana hikayeye bağlı olarak gelişen yan hikayeler) sayesinde

Ona göre "Sosyolojik deney"; uygun bir davranış tarzıyla bir olay ele alınarak, bu olay özelinden hareketle toplumsal yapıda varolan çelişkilerin köruklenip uçlaştırılarak açığa çıkartılması, toplumdaki herkes tarafından görülebilir hale getirilmesidir. Sosyolojik deney, çelişkinin çözümünü göstermez, ama çelişkiyi yalın halde ortaya serer. Bu deneyi başarmak için, deneyi yapan, çıkar çatışmaları açısından kendi yerini net olarak belirlemeli, mutlaka sınıfsal bir tavır almalı, yan tutar bir konumda olmalıdır.

Sosyolojik deney, diğer bilimsel yöntemlerden bu özelliği nedeniyle biraz farklıdır. Brecht bu dava boyunca sosyolojik deneyine uygun davranır. Burada o, kapitalist toplumun temelindeki çelişkileri göstermeye çalışır; onun derdi, metanın kendisinde içkin olan çelişkiyi göstermektir. Kapitalizmi her alanda teşhir etmeye çalışan Brecht için sinema sanatı alanında da bu çelişkiler sergilenmeli, burjuva sanat anlayışı mahkum edilmelidir.

sağlamıştır. Bu süreçte üzerinde çalıştığı asıl projesi ise “Galilei” olmuştur. Bu projeden daha 1932’de Moskova’ya gittiğinde Tretyakov’a sözcüğü biliniyor. Brecht’in hayali Berlin’de bir tiyatro kurmak; bu tiyatrodaki tarihe geçen kimi davaları sahnelemektir. O, daha bu hayalini anlatırken Galilei’nin Engizisyonunda yargılanmasını sahnelemek aklındadır. Oyunda, 1633 yılında Engizisyonunda yargılanan Galilei davasıyla 1933 yılında, yani 300 yıl sonra faşist Alman mahkemesinde yargılanan Komintern’in ve Bulgar Komünist Parti’nin önderi Georgi Dimitrov davası arasında paralellik kurar. Bu fikri ona veren, Dimitrov’un mahkemede söylediği şeylerdir. Dimitrov, Galie’ nin yargılanmasıyla kendisi arasında bir paralellik kurarken, Galilei’nin “Ben dünya dönmüyor desem de dünya dönmeye devam ediyor” sözleriyle aslında Galilei’nin Engizisyon üzerindeki zaferini gösterir. Brecht de, bu oyun için yazdığı “Dimitroff” şiiriyle, Dimitrov’un Alman faşizmi karşısında kazandığı zafere saygıyla şapka çıkarır.

Galilei’den sonra 1944’te “Kafkas Tebeşir Dairesi”ni yazmaya girişir. Bu oyunu yazarken kendisine Broadway’de bir yer edinmeyi düşünmektedir. Bu amaçla sponsor da bulur. “Kafkas Tebeşir Dairesi”ni yazarken, daha önceki bir çok oyununda kullandığı bir yöntem başvurur, geçmişte yaşanmış bazı önemli olaylarla bugün arasında bağ kurarak söylemini güçlendirir. Bu oyunuyla da Otuz Yıl Savaşları’nı günümüze taşır. Annesi tarafından terk edilen bir çocuğu alıp yetiştirmeye çalışan hizmetçi kız Anna’nın hikayesidir bu. Anna, küçük ve kimsesiz çocuğu alıp bağrına basar ve yetiştirmek için büyük fedakarlıklara katlanır.

Kafkasya İkinci emperyalist savaş Alman emperyalizminin en önemli hedeflerinden biriydi. Hitler ve faşist ordular petrolü ve diğer kaynakları ele geçirebilmek için bütün güçleriyle Kafkasya’ya saldırdılar. Faşistler yenilip savaş sona erdiğinde Kafkasya tam bir harabeye dönmüştü. Brecht, “Kafkas Tebeşir Dairesi’nde Hizmetçi kız Anna’nın hikayesi çerçevesinde bu büyük savaştan sonra Kafkasya’nın yeniden inşasını anlatır.

1946 yılında Amerika’yı pençesine alan Mc Carthy döneminin anti-komünist cadı avı nedeniyle ifadeye çağrılanlar arasında Brecht de vardır. İyi bir tesadüfle, aynı yıl Demokratik Almanya’dan Berlin’e dönme çağrısı alır. Ondan Berlin’e dönmelerini ve bir tiyatro kurmasını istemektedirler. Brecht, bu büyük hayalini gerçekleştirmek üzere 1947’de yeniden Avrupa’ya döner. 1949 yılının eylül ayında da Berliner Ensemble tiyatro topluluğu ilk oyununu sergiler. 1950 yılında Brecht, Berlin Sanat Akademisi üyeliğine seçilir. 1951’de Ana, 1952’de Carrar Ana’nın Silahları ilk defa yazarın kendi ülkesinde, kendi kurduğu Berliner Ensemble tiyatrosu tarafından sahnelenir. Berliner Ensemble, kısa sürede dünya çapında tanınan bir tiyatro topluluğu olur. Pek çok ülkede oyunlar oynar.

Brecht, 10 Ağustos 1956’da, Berliner Ensemble tiyatrosunda “Galilei”nin provaları sırasında geçirdiği bir kalp kriziyle yaşama veda eder. Son isteği gereği hiç bir tören yapılmadan sessiz sedasız evinin hemen yanındaki mezarlığa gömülür.

2- Brecht ve Sinema

“Film bir metadır”, “Sinema halkların afyonudur.”

Bu iki cümle, Brecht’in Hollywood ve Amerikan sinemasına dair görüşlerinin esasını oluşturur. Aslında kapitalizmin sineması için geçerlidir bu saptamalar.

Brecht’in sinemayla ilişkisi 1930’lu yıllarda başlamış olsa da 1941-1947 arasında ABD’de yaşadığı dönemde oldukça yoğundur. 1930’lu yıllarda Brecht, “Üç Kuruşluk Opera” ile “Donmuş İşkembeler (Kuhle Wampe) gibi iki filme imza attı. İlk filmi olan “Üç Kuruşluk Opera” istediği gibi olmayınca yapımcı hakkında dava açtı. Sonuçta davayı kaybetse de onun asıl amacı bu dava yoluyla, bir sinema eseri olan filmin de kapitalist toplumda bir metadan başka bir şey olmadığını göstermekti. Bunu yaparken, kapitalizm koşullarında sanatın ve sanatçının durumunu da gözler önüne serdi. Kendi sözleriyle söylersek, Brecht bu davayı “sosyolojik bir deney” olarak gördü. Ona göre “Sosyolojik deney”; uygun bir davranış tarzıyla bir olay ele alınarak, bu olay özeline

den hareketle toplumsal yapıda varolan çelişkilerin körüklenip uçlaştırılarak açığa çıkartılması, toplumdaki herkes tarafından görülebilir hale getirilmesidir. Sosyolojik deney, çelişkinin çözümünü göstermez, ama çelişkiyi yalın halde ortaya serer. Bu deneyi başarabilmek için, deneyi yapan, çıkar çatışmaları açısından kendi yerini net olarak belirlemeli, mutlaka sınıfsal bir tavır almalı, yan tutar bir konumda olmalıdır. Sosyolojik deney, diğer bilimsel yöntemlerden bu özelliği nedeniyle biraz farklıdır. Brecht bu dava boyunca sosyolojik deneyine uygun davranır. Burada o, kapitalist toplumun temelindeki çelişkileri göstermeye çalışır; onun derdi, metanın kendisinde içkin olan çelişkiyi göstermektir. Kapitalizmi her alanda teşhir etmeye çalışan Brecht için sinema sanatı alanında da bu çelişkiler sergilenmeli, burjuva sanat anlayışı mahkum edilmelidir.

Brecht'in Avrupa'daki sinema macerasının ikinci filmi "Donmuş işkembeler"i Sladan Dudow'la birlikte çekerler. Filmin senaryosunu da Brecht'le Ernst Ottwald birlikte yazarlar. Brecht, filmin bütün sahnelerinin çekimine katılır ve filmin tamamının kendi estetik anlayışına uygun olarak çekilmesini sağlar. Bu film Weimar Cumhuriyeti Almanya'sının komünist bir bakışla çekilen ilk ve tek filmidir. Sinema eleştirmenlerine göre eğer Hitler iktidarı ele geçirmemiş olsaydı, bu film, günümüz sosyalist sinema estetiğinin ilk örneği olarak sinemaya damgasını vurabilirdi.

Epik bir anlatıma sahip olan bu film dört ana bölümden oluşur. Her bölüm kendi içinde yan hikayelerle (epizodlarla) beslense de, asıl anlatılan o yıllarda kalabalık bir işçi ailesinin yaşamı ailede evin genç kızı dışındaki herkes işsizdir, işten atılmıştır. Ailenin bütün yükü aynı zamanda evlilik hazırlığındaki genç kızın omuzlarına yüklenmiştir. Bu filmi yaparken Brecht'in amacı bir yandan anlatmak istediği hikayeyi bütün gerçek gelişimi içinde seyirciye göstermek, bir yandan da seyircinin olayları değerlendirmesine, eleştiri yapmasına, yorumlamasına olanak vermektir. Filmin çekimi bittikten sonra gösterime girmesi için denetleme kurulu denen resmi sansür kurumundan izin alması lazımdır. Binbir güçlük ve çok kısıtlı bir izini ancak alabilirler. Filmin yaygın gösterimi engellenir. Brecht'e göre sansür kurulundakiler, filmin anlatmak istediklerini sinema eleştirmenlerinden daha iyi ve daha doğru anlamış, bu nedenle de filmin gösterimini engellemiştir. Brecht, kapitalist toplumda iki tür sansürden söz eder. Birisi zaten bilinen sansür kurumudur. Diğer ise toplumda egemen olan burjuva ideolojinin yarattığı egemen bakış açısının ortalama beğenin alıklaştırdığı sinema izleyicisinin kendisidir. Çünkü egemen burjuva bakış ve beğeniyle olaylara bakan, alışıldık filmlerle uyutulan sinema izleyicisi, gerçeği anlatan bu türden nitelikli filmlerle karşılaştığında abandone oluyor, şaşırıyor, ama gerçeği görmeye yanaşmıyordu.

Brecht'in sinemayla ilişkisi bir süre kesintiye uğradıktan sonra, 1941'de gittiği ABD'de yeniden devam etti. Hollywood ve Amerikan sinema endüstrisine karşı oldukça katı ve eleştirel bir tutum alır. Ancak buna rağmen Amerika'da kaldığı altı yıl boyunca geçimini Hollywood için yazdığı senaryolar ve film hikayeleriyle sağlar. Bu dönemde yazdığı senaryolardan yapılan ilk film Fritz Lang'la beraber yazdıkları "Cellatlar da Ölür (Hangman Also Die)" oldu. Diğer senaryolarının büyük bölümü filme alınmadı. Ama o, film hikayeleri ve epizodlar yazarak yaşamını sürdürdü. Sinema eleştirmenleri, senaryolarının kötü olduğunu söylese de, bunun asıl nedeni, Almanya'dan gelen politik göçmenlerin çoğunluğunun sahip olduğu Marksist bakış açısıyla Amerikan sinema endüstrisi arasındaki kan uyuşmazlığıdır.

Brecht'in Hollywood'daki tek filmi sayılabilecek olan "Cellatlar da Ölür" bir anti-nazi filmidir. Anti-nazi filmlerin ilki 1939'da çekilen Hollywood yapımı "Bir Nazi Ajanının İtirafı (Confessions of a Nazi spy)" buna ajan ve savaş filmlerinin ilk örneği denilebilir. İkincisi ise Brecht'in "Cellatlar da Ölür"üdür. Elbette bu tür anti-nazi filmlerin bu dönemde peş peşe yapılması tesadüf değil. ABD'nin ikinci emperyalist savaşa girmesiyle beraber Hollywood da bu savaşın bir parçası oldu. Bu ilk iki örnekle başlayan yüzlerce anti-nazi film peş peşe çekildi.

Brecht, kapitalist toplumda iki tür sansürden söz eder. Birisi zaten bilinen sansür kurumudur. Diğer ise toplumda egemen olan burjuva ideolojinin yarattığı egemen bakış açısının ortalama beğenin alıklaştırdığı sinema izleyicisinin kendisidir. Çünkü egemen burjuva bakış ve beğeniyle olaylara bakan, alışıldık filmlerle uyutulan sinema izleyicisi, gerçeği anlatan bu türden nitelikli filmlerle karşılaştığında abandone oluyor, şaşırıyor, ama gerçeği görmeye yanaşmıyordu.

Almanya'dan ABD'ye gelen politik göçmenler, 200 kadar olduğu tahmin edilen bu filmlerde senarist, oyuncu, yönetmen olarak çalıştılar. "Her film bir meta" olduğuna göre kar getirmesi gerekiyordu. Bu filmler bir yandan Avrupa'dan Amerika'ya savaş nedeniyle gelen çok sayıdaki göçmene hitap ederken, bir yandan da Amerikan halkına, bu savaşı haklı göstermek, ABD'nin savaşmasına rıza üretmek için yapıldı.

Brecht, sanatı politikanın tamamlayıcısı olarak görür. Bu dönemde Amerikan Sinema Endüstrisinin amacı savaşa rıza üretmek, bir anlamda toplum mühendisliği yapmak olsa da, Brecht'in bakış açısıyla zımni bir uyum içindedir. Ama bunun hangi politika olduğuna gelince birbirlerinden ayrılırlar. Brecht, "Cellatlar da Ölür" de, Hitler'e ve Nazi savaş makinesine karşı verilen bu savaşın emperyalist karakterini de gözler önüne seren gerçekçi bir film yapmak amacındadır. Onun amacı ne Amerikan sinema seyircisini ikna etmek, ne savaş için rıza üretmek, ne de anti-nazi propaganda yapmaktır. O, bu savaşın emperyalist karakterini, dünyayı yağmalamak uğruna yapıldığını ve savaşın vahşetini gözler önüne sermek, gerçeği gösteren gerçekçi bir film yapmak ister. O, Amerikan halkına Alman faşizmi özelinden hareketle faşizmin ne olduğunu anlatmak ve o dönemde Amerika'da egemen olan "bütün Almanlar nazidir" ön yargısını kırmaya çalışmak ister. Bu filme dair bir hayali de, belgesele yakın bir özelliği olan bu filmi, Hitler yenildikten sonra Almanya'da Alman izleyicilere de göstermektir.

Amerikan sinemasıyla Brecht arasındaki bu köklü farklılık iki ayrı sınıfın, proletarya ile burjuvazinin bakış açısından kaynaklanır. Bu nedenle de Hollywood, Brecht'in yazdığı diğer senaryoları filme almaz. Brecht'in sinemayla ilişkisi de 1947'de Avrupa'ya dönmesiyle birlikte sona erer. O asıl alanına, tiyatroya geri döner.

3- Brecht Tiyatrosu: Yabancılaşmaya Yabancılaşmak

"Bir sanat eseri estetik ve siyasal ortama bir müdahaledir." B. Brecht

Brecht, sanatı politikanın tamamlayıcısı olarak görür. Bu dönemde Amerikan Sinema Endüstrisinin amacı savaşa rıza üretmek, bir anlamda toplum mühendisliği yapmak olsa da, Brecht'in bakış açısıyla zımni bir uyum içindedir. Ama bunun hangi politika olduğuna gelince birbirlerinden ayrılırlar. Brecht, "Cellatlar da Ölür" de, Hitler'e ve Nazi savaş makinesine karşı verilen bu savaşın emperyalist karakterini de gözler önüne seren gerçekçi bir film yapmak amacındadır.

Bir tiyatro oyununu drama tarzında yorumlayarak sahnelemek de epik bir yorumla diyalektik bir anlayışla sahnelemek de mümkündür. Brecht, tiyatrodaki ikincisini seçer. Onun amacı, izleyicinin oyundaki kahramanla bütünleşmesini ve kendisini oyunun akışına kaptırıp gitmesini engellemektir. Bunu yaparken, izleyicinin pasif bir izleyici, tüketici olmasının önüne geçmek, tartışmasını, yorumlamasını, oyuna katılmasını sağlamak ister. Sahnelenen oyunda gösterilmek istenenin açıkça görülmesi, anlaşılması için, seyircinin seyirci olmaktan çıkıp izleyici olması; olayların akışına kapılmak yerine, ona belirli bir mesafeden bakması, oyuna "yabancılaşması" önemlidir. Brecht'in amacı göstermek istediği şeyin net olarak görülmesi, doğru algılanmasıdır. Bunu başarabilmek için oyuncuların da beklentisi vardır. Bunu şöyle ifade eder: "Eğer oyuncu cin çarpmış birini göstermek istiyorsa, kendisi, cin çarpmış biri olduğu izlenimi uyandırmamalıdır. Böyle yaparsa, seyirci, cin çarpmışları neyin çarptığını nasıl anlayabilir?"

Burjuvazi, kendi egemenliğini sürdürmek amacıyla dünyanın değişmezliğini öne sürüyor. Kapitalizm, kendi yapısında var olan bütün olumsuzlukları, kötü özellikleri insan doğasının bir parçasıymış gibi gösterebilmek için her şeyi yapıyor, her yola başvuruyor. Olayları ve olguları burjuva sınıfa özgü bir bakışla ele alan bilim olsun, sanat olsun hepsi de algıyı hiçbir şeyin değişmeyeceği teması üzerine kuruyor. Hatta öyle ki, burjuvazi, değişimin kaçınılmaz olduğunu kabullendiğinde bile, her şeyi değiştirmiş gibi yaparak hiçbir şeyi değiştirmiyor ya da daha geriye çekmeye çaballıyor. Burjuvazinin bu yönelimi karşısında, genel olarak gerçekçi sanatta bulunan, ama toplumcu gerçekçilik için bir ilke olan sanatta yan tutarlılık öne çıkmak durumundadır. Proletaryadan yana, emekten yana tavır alan sanat, tiyatro da dahil, bir olayı, bir olguyu gösterirken, algıyı o olgunun kendi doğasında varolan hareketin ve değişimin sürekliliğinden yana kurmak durumundadır. Engels'in

dediği gibi, burada sanat da “değişmeyen tek şeyin değişim” olduğunu göstermelidir. Brecht bu tutumu, kendi sanatsal üretiminin temelini yerleştirir. Onun tiyatrosundaki, oyunlarındaki karakterler kendi amaçlarına ulaşmak için her türlü zorluğa karşı mücadele eder. Her biri kendi doğasında varolan potansiyeli açığa çıkarmak için elinden geleni yapar ve yeniyi, gelmekte olanı kendi diyalektik değişimi içinde gösterir. Burjuvazinin “her şey bitti” dediği yerde Brecht, “imkan her zaman vardır, bunun için çalış” diyerek umudu diri tutar.

Burada sormak gerekiyor: Umudu diri tutmak için kim ya da kimler çalışabilir? Elbetteki dünyayı emekten yana proletaryanın devrimci bakış açısıyla değiştirmeyi, her türlü sömürüyü ortadan kaldırmayı kendisine amaç edinenler. İşte Brecht tiyatrosunu da bu değişime katkı sunmaya çalışanlar, böyle bir değişimi gerçekleştirme iddiasına sahip olanlar yapabilir.

Az önce belirttiğimiz gibi ister drama biçiminde yazılmış olsun ister başka biçimde, hatta isterse bizzat Brecht’in kendi yazdığı olsun, bir oyunu Brecht’in adıyla özdeşleşen epik tiyatro anlayışıyla sahnelemek için, oyun hangi dönemi, hangi tarihsel kesiti anlatırsa anlatsın farketmez, o olayı bugüne bağlayarak izleyiciye sunmak gerekir. Bu yetmez, bu sunum sırasında izleyiciyi kendisine verileni kabullenen değil, gördüğünü tartışan, beğenmezse itiraz eden, yorumlayan asıl olanı, somut olanı, doğruyu ve gerçeği arayan bir seyirci olması için kıskırtmak gerekir. İşte Brecht tiyatrosunun sırrı buradadır.

Brecht, bir oyunu sahneye koyarken dejenere eder, bozar, yeniden kurar. Brecht için önemli olan kendi estetik anlayışıyla, oyundaki olayı güncel olana uyumlu halde yeniden yorumlamaktır. Onun estetik anlayışının temelinde toplumsal yarar yer alır. Brecht için eğer bir sanat eseri toplumsal yarara sahip değilse, onda ne kadar yüksek estetik değer olursa olsun hiçbir şey ifade etmez.

Klasik tiyatrodaki olaylar belirli bir sırayla birbirini izler. Bir önceki sahne ya da replik bir sonrakini haber verir gibidir. Brecht tiyatrosundaysa bu, her zaman böyle olmaz. Peş peşe gelen sahneler, replikler birbirini takip etmek zorunda olmadığı gibi, birbirlerine aykırı da olabilirler. Çünkü Brecht, tiyatro oyunundaki olayların da gerçek yaşamdaki gibi olması gerektiğine inanır. Yaşamın kendisi belirli bir dinginlik içinde, olayların peş peşe sıralandığı bir akış izlemez. Evrim, sürekli ve doğrusal bir hareket değildir. Yaşam çelişkilerle dolu, çatışmalı, karmaşık, sıçramalı çok yönlü bir gelişim gösterir. Burda bir çok nesne ya da olay birbirinden kopuk, birbiriyle hiç alakası yokmuş gibi görünür. Ama aslında böyle değildir. Hepsi, birbirleri üzerinde az ya da çok, şöyle ya da böyle etki ederek karşılıklı olarak birbirlerini değiştirirler. Sakin, durgun gibi görünen bir şey bir anda değişebilir. Gerek insanda, gerek toplumda gerek doğada bu böyledir. Tiyatro sahnesinde de oyuncu bu değişimi göstermek zorundadır. İzleyici, olayların, olguların değişmezliğini düşünürken, oyunu izlediğinde değişmez gibi duranın nasıl değiştiğini görmeli, değişebileceğinin bilgisine erişmeli ve bu değişimin çöküşüne ortak olmalıdır. Böylelikle izleyici bir yandan eğlenirken bir yandan da öğrenecektir.

Brecht’e göre tiyatro eğlendirici olmalıdır. Ama bu eğlence, aynı zamanda araştırmacı ve öğretici de olmalıdır. Bir oyunu izleyip tiyatrodan çıkan izleyici, artık o eski insan olmamalı, izlediği oyundan mutlaka bir şeyler öğrenmiş olmalıdır. Bu nedenle tiyatrodaki eğlendirici öğe, bilimdeki gibi olmalıdır. Evet, bilim eğlencelidir. Çünkü ele aldığı, incelediği şeyi daha önceden tanıyor olsa bile, onu hiç tanıymıyormuş gibi, büyük bir merakla ele alır. Sanki bir çocuğun ilk defa gördüğü bir şeye bakışı gibi meraklı, şaşkın, kocaman açılmış gözlerle bakar. Bunun nedeni, bilimin, alışlageldik bakış açısını reddetmesi, her defasında o şeye daha farklı bir açıdan yaklaşmasıdır. Böylelikle sürekli yeni, bilinmeyen şeyleri keşfeder. Bilim, maddenin içinde bulunduğu koşulları etkileyerek maddenin kendisindeki değişimi görür; nedenlerini kavrar, çünkü onun amacı o şeyi toplum açısından yararlı hale getirmektir. Bunun verdiği keyif nasıldır bir düşünün. İşte bilimin eğlencesi bu keyifte gizlidir.

Brecht’in amacı göstermek istediği şeyin net olarak görülmesi, doğru algılanmasıdır. Bunu başarabilmek için oyuncuların da beklentisi vardır. Bunu şöyle ifade eder: “Eğer oyuncu cin çarpmış birini göstermek istiyorsa, kendisi, cin çarpmış biri olduğu izlenimi uyandırmamalıdır. Böyle yaparsa, seyirci, cin çarpmışları neyin çarptığını nasıl anlayabilir?”

Brecht'in tiyatrodaki yapmak istediği de budur: Şeylerin, olayların, olguların ardında yatan asıl nedenleri bulup çıkarmanın, araştırmacı merakın verdiği keyfin tadını tiyatro izleyicisine de yaşatmak; böylece onu eğlendirirken, aynı zamanda değişimin bilgisine erişmesini; onu etkilemeyi ve istediği gibi değiştirmeyi öğrenmesini sağlamaktır.

Bilim, nesnelere, maddeyi irdelerken, sürekli olarak kendisinden önce var olanı yeniden yorumlar, özümseyerek aşar, geliştirir. Ancak burada hemen belirtmek gerekir ki, sınıflı toplumda, özellikle bunların sonuncusu olan kapitalist toplumda egemen sınıfın elindeki bilim, insanı hep bunun dışında tuttu. Sınıflı toplumda bilim, maddenin ve doğanın değişimini görüyor, inceliyor, sırrına vakıf oluyor, ama insanın ve toplumun hareketini sürekli olarak "unutuyor", bunun dışında tutuyor. Sermayenin elindeki bilim başka türlü davranamaz zaten. Brecht'e göre sanat tam da burada devreye girmeli bilimin dışlandığını insana göstermelidir. Yani insandaki ve toplumdaki değişimi göstermeli, burada durmayıp, bu değişimin nasıl olduğunu, olacağını da tartışmalıdır.

Brecht tiyatrodaki neyi gösterir? Bu sorunun cevabı, tamamen yaşadığı tarihsel-toplumsal koşullarla bağlantılı olarak ele alınmalıdır. Bu dönem, bir yandan Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin boy verdiği bir dönemdir; bir yandan da emperyalistlerin birbirleriyle savaşmalarına rağmen Sovyetler Birliği'ni, proletaryanın kurduğu bu devleti yıkıp, yok etmenin planlarını yaptığı bir dönemdir. Aynı zamanda Batı Avrupa'da sert sınıf mücadelelerinin sürdüğü, ayaklanmalar ve yenilen devrimlerin yaşandığı bir dönemdir de. Bunun yanında emperyalist kapitalist sistemin derin bir krize yuvarlandığı; açlığın, yokluk ve yoksunluğun üst boyutlarda yaşandığı bir süreçtir. Tekelci sermaye bu derin krizden kurtulmak için Avrupa'da bir çok ülkede son çare olarak faşizme başvurduğu gibi, ikinci emperyalist savaşta dünyayı yeniden paylaşmaya girişmiş, hatta egemenliğini kabul ettirebilmek için atom bombası kullanmaktan çekinmemiştir bu dönemde.

İşte Brecht tiyatrosu bu dönemi, bu dönemin çelişkilerini ve çatışmalarını gösterirken, insana olan inancı da gösterip, umudu diri tutar. Brecht'in yapmak istediği işçi sınıfı ve emekçi yığınların sürece müdahale etmesini sağlamaktır. Bu müdahalenin nasıl sağlanacağını ve nasıl olması gerektiğini tartışmak, göstermektir.

Brecht toplumcu gerçekçi bir sanatçıdır. Bu nedenle tarihsel-toplumsal süreci salt kavramak, kavratmakla, onun kötülüklerini gösterip eleştirmekle yetinemez. Toplumcu gerçekçi sanatın temel özelliklerinden biri olan, mevcut sistemin eleştirisini proletaryanın sınıf bakış açısından yapmak ve bu sistemin aşılmasının, çözümünün nerde olduğunu gösterimini de yapmak durumundadır. Toplumcu gerçekçi sanatçı sonuna

kadar gitmeli, gerçeği doğru olarak algılayıp gösterdiği gibi, gerçekliğin nasıl değişebileceğini de göstermelidir. Bu yüzden Brecht'in tiyatrosu militan tiyatrodur. Brecht için sanat ezilen emekçi yığınlar, proletaryaya hizmet etmeli, onlar için yapılmalı, onlarla birlikte üretilmelidir. Brecht, bütün bunları kapitalizmin, burjuva toplumun tuzaklarından sakınarak; sanatı bir "meta" olarak kitlelerin "tüketimine" sunmadan; bu "tüketici" kültürle uzlaşmadan yapar. Onun amacı izleyiciyi uyararak, harekete geçirmektir. Bunu başarabilmek için Brecht diyalektiği tiyatro salonuna uyguladı ve "yabancılaşmayı" geliştirdi.

"Şeyler uzun süre değiştirilmediğinde hiç değişmezmiş gibi görünürler" diyor Brecht. Bunu söylerken hangi şeylerin değiştirilemezmiş gibi gösterilmeye çalışıldığına da dikkat çekiyor. Önce, değiştirilmesi gereken şeyi yakından tanımaya çağırıyor. Bir nesneyi, bir olguyu yakından tanımak için, ona bakarken, alışıldık bakış açılarından değil, aşına bir bakış değil, farklı yönlerden ve dikkatli bakmak, incelemek gerekiyor. Zaten kapitalizmin kendi işleyişi gereği insana yabancılaştırdığı şeye, bu kez bilinçli olarak yabancılaşmak gerekiyor. Ya da şöyle diyelim, yabancılaşmaya yabancılaşmak gerekiyor, yabancılaşmayı aşmak gerekiyor. Brecht bunu yapmaya yani insanın kendisine, insanın insana, insanın topluma ve doğaya yabancılaşmasına neden olan olguları, kendi işleyişinin bütün çelişkileri ve çatışmalarıyla birlikte yakından göstermeye, tanıtmaya girişir.

Brecht tiyatrosuna bu perspektif göz önünde tutularak yaklaşılmalı. O, sanatı doğru bir kavrayışla, emeğin sanatı olarak ele alır, emekçilere ve proletaryaya götürür. Sanatla üretim ilişkileri arasındaki doğrudan ilişkiyi de göz önünde bulundurarak, sınıflar mücadelesinin çelişki ve çatışmalarının bir tartışma platformuna dönüştürür tiyatroyu. Brecht tiyatrosunun amacı, tek tek nesnelere, şeylerin değişimi değil, tarihsel toplumsal koşulların bizzat kendisinin devrimci değişimidir. Bu nedenle o, izleyiciden izlemekle yetinmesini değil, kendisiyle işbirliği yapmasını, sürece müdahil olmasını ister, bunun için kışkırtır. Çünkü o, izleyiciden, yani sanatının asıl hitap ettiği işçi ve emekçilerden, kapitalist üretim ilişkilerinin yarattığı yabancılaşmayı aşmalarını ister. Sermaye tarafından çarpıtılmış, tersine çevrilmiş ilişkileri yerli yerine oturtmalarını ister; burjuva sınıfı ve kapitalizmi tarihe gömmelerini ister.

"... Brecht'in çalışma odasında tavanı destekleyen bir kirişin üzerinde yağlı boyayla "Doğru Somuttur" kelimeleri yazılmış. Pencere eşiğinde başını sallayan ufak bir tahta eşek var. Brecht eşeğin boynuna küçük bir yafta asıp üzerine de şunu yazmış: "Bunu ben bile anlamak zorundayım."

(Estetik ve Politika, Eleştiri Yayınları, 1. Basım Eylül 1985, syf. 122)

K adın ve Devrim

Songül Yücel

Tarihte bugüne kadar çeşitli kölelik biçimleri yaşandı ve ortadan kalktı. Fakat tarihin ilk kölesi olan biz kadınların köleliği hala devam ediyor. Kölelik biçimleri değişiyor ama bizim ikincil durumumuz yine varlığını koruyor.

Tarihte hiçbir büyük toplumsal olay ve gerçek ilerleme yoktur ki, biz kadınlar burada yer almamış olalım. Ama yine aynı konumda kaldık. Durumumuz daha çekilmez bir hal aldı. Kadın cinayetleri diyerek her gün izlediğimiz görüntüler bunun ifadesi değil de nedir?

Toplumsal önyargılar ve geleneksel yaşam tarzı sömürücü tüm sistemler tarafından kadının köleliğini, ikincil konumunu onaylamıştır. Aşağıda sıralayacağımız atasözleri bunun kanıtıdır.

Rus Atasözü

Köpek kadından iyidir, hiç değilse efendisine havlamaz.

Kadını ruhun gibi sev kürk palton gibi sopala.

Kadının arzuları hiçbir zaman dolmayan dilenci torbasına benzer.

Erkeğin günahı eşikte kalır, kadının ki içeri girer.

Çin Atasözü

Sana on erkek evlat verse bile kadına güvenme.

Japon Atasözü

Evliliğin iyi yürümesini istiyorsan evlendiğin gece karını döv.

İrlanda Atasözü

Üç yaratığın ilkesi yoktur: katırlar, domuzlar ve kadınlar.

Yunan Atasözü

Üç büyük kötülük vardır: Deniz, yangın ve kadın.

Yemen Atasözü

İnsandan cesuru, horozdan soylusu, kadından nankörü yoktur.

Balçıktan bir adam, ay ışığından bir kadından daha iyidir.

Türk Atasözü

Kadının söylediği kırk sözden birine inan.

Saçı uzun akli kısa.

Elinin hamuruyla erkek işine karışma.

Kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası.

Kız kısmının eli işleyecek ağzı değil.

Sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etme.

İtalyan Atasözü

Kadınlar evde uzun zaman tutulmaması gereken şeylerdir.

Kadınlar kestane gibidir. Dışları güzel içleri çürük. Karanlıkta bütün kadınlar aynı.

Kadınlar, eşekler ve fındıklar için insafsız bir el gerek.

Alman Atasözü

Kadınların şekli melek, kalbi yılan, kafası eşek gibidir.

Tavşanlar köpeklerle, aptallar pohpohlanarak, kadınlar da para ile elde edilir.

Bekar adam tavuskuşu, nişanlı adam aslan, evli adam eşektir.

Bir çiftlik evini üç şey yıkar; şirret bir kadın, tahtakurusu ve fare

Sokağa her çıktığımızda karşımıza çıkan, bizi engellemek isteyen ve daha doğduğumuz anda istenmeyenler olduğumuzu hissettiren toplumsal değer yargısıyla çevrilmiş olarak yaşamak durumundayız. Bunun nedeni ne peki? Demek ki karşılarında güçlü bir varlık var. Demek ki karşılarında aslında yaşamı var eden, aslında yaşamın tam ortasında yer alan ve geleceği yaratabilecek bir güç var. Değiştiren, dönüştüren ve katıldığı her harekete kendi rengini veren bir güç.

Biz kadınlar her dönem bu önyargılarla savaşa savaşa yürümek zorunda kaldık. Ama hiçbir değişim dönüşüm hareketinden uzakta durmadık. Nerede bir devrim nerede bir ayaklanma varsa orada biz kadınlar oldu daima... Arap devrimleri gözümüzün önünde yaşandı. O meydanlarda olmasak da televizyon ekranlarından izledik, gözledik. Hareketin içinde kadınları en önde gördük. Toplumun tamamen dışına atılmış, yaşamın tamamen dışına atılmış kadınlardan oluşan bir bölge olmasına rağmen kadınlar hareketin en önünde yer aldılar. Kadının toplumsal altüst oluş dönemlerinde nasıl öne fırladığını bir kez daha bize göstermiş oldular.

Arap kadınları şunu söylüyor: "Bu defa devrim bizi geride bırakamayacak." Neden? Çünkü kadın tarihe baktığında, geçmiş kuşakların deneyimlerini incelediğinde bir gerçekle karşılaşılıyor, her toplumsal alt üst oluş dönemlerinde kadın en ön saflarda yer alıyor ama devrim günleri sona erip toplumsal düzen kendini

güvenceye aldıktan sonra kadınlar yeniden eve, evdeki görev ve sorumluluklarına davet ediliyor. Sınıflı toplumların kadına sunduğu tek gerçek bu oluyor. Bunun farkında olan Arap kadınları, biz bu durumun farkındayız ama bu kez izin vermeyeceğiz, diyorlar. Ama ayaklanmaların içinde somut olarak yer alan kadınlar kendi hakları ve talepleri için sokağa çıktığı gün saldırıya uğruyorlar.

“Bütün halkların özgürlük adına ayaklandıkları ve proleterlerin kurtuluşlarını talep ettikleri bir çağda bu büyük toplumsal özgürlük hareketinin karşısında biz kadınlar pasif mi kalmalıyız?”

Örneğin Tunus'ta kadınlar sokağa çıkıp eşitlik talebi ile ilgili bir eylem gerçekleştirdiklerinde gerici, dinci, yobaz güçlerin saldırısına ve tacizine uğruyorlar. Bir başka örnek Tahrir Meydanı, ki Mısırlı bir yazar olan Neval El Saddavi, Tahrir Meydanında insanlar oturduğunda şunu söylüyor: “İlk kez Tahrir Meydanında kadın ve erkeğin eşit olduğunu gördüm” diyor. Ama aynı meydanda

kadınlar 8 Mart için gösteri yaptıklarında tacizlere ve saldırılara uğruyorlar. Yani dedikleri şudur; sizin göreviniz bitti, siz artık evinize dönebilirsiniz.

Devrim koşullarının sağladığı özgürlük ortamı ve onun getireceği sonuçlar Arap kadınlarının ve tüm bir toplumun elinden çalındı.

Burjuvazi kendi egemenliğinin devamını başka yol ve yöntemlerle garanti altına alarak varlığını koruyor. Mısır Mübarek'ten kurtuldu ama cunta yönetimi hala başta. Cunta yönetiminin oluşturduğu yeni anayasada şöyle bir cümle geçiyor; “Mısır başkanı Mısırlı olmayan bir kadınla evlenemez” Yani Mısır'da bir kadın başkan olamaz demenin bir başka biçimi...

Tunuslu Hatice Salih “Yeni yüzyılda Arap Aydınlanmasından en kazançlı çıkacak olanlar Arap dünyasındaki kadınlardır” diyor ve ekliyor: “Belki Tunus yakında bir kadın lidere de hazır olur. Çünkü kadınların buna hazır oldukları kesin.”

Bugün olduğu gibi dün de biz kadınlar tüm devrimlerin ve ayaklanmaların en önünde yer aldık. Birlikte bir yolculuğa çıkarsak devrimler tarihine göreğimiz gerçek biz kadınların varlığıdır bu hareket içinde. Eşitlik, özgürlük, kardeşlik talebiyle yola çıkan burjuva devrimine katıldık. Çünkü eşitlik ve özgürlüğe en çok bizim ihtiyacımız vardı. Ama burjuva devrim kendini güvenceye aldığı anda bizi yeniden geri değer yargılarına ve eve hapsetti.

Olympe De Gouges 1793'de giyotinle idam edilen, Kadın Hakları Bildirgesini yazan Fransız aydınlarından. “Kadınlara darağacına çıkma hakkı tanınıyorsa, kürsüye çıkma hakkı da tanınmalıdır.” diyen yürekli bir kadındır.

“Devrim Bastil'in köklerine saldırmamış, despotizmi olduğu gibi bırakmıştır. Devrimle tiranlık yer değiştirdi. Ey kadınlar gözlerinizi ne zaman açacaksınız! Bu devrimden ne kazandınız? Daha pervasız bir aşağılanma, daha aleni bir küçümseme...”

1793'te giyotine gönderildiğinde bıraktığı mesajda şöyle seslenir: “Hoşça kal sevgili oğlum! Annene karşı yapılan bu adaletsizliği senin düzelteceğini biliyorum. (kadınlara) Beni düşünün ve kadınlar için taşıdığım bu hareketi hatırlayın. Eminim ki, bir gün zaferi tadacağız!”

Zafere olan inançla biz kadınlar bu kez 1871 Komün barikatlarında özgürlük düşümümüzü haykırdık.

“Bütün halkların özgürlük adına ayaklandıkları ve proleterlerin kurtuluşlarını talep ettikleri bir çağda bu büyük toplumsal özgürlük hareketinin karşısında biz kadınlar pasif mi kalmalıyız.?”

Kalmadık tabii ve en önde savaştık. Bu kadınların en öne çıkanlarından biri Komün’ün kızıl kızı Louise Michel oldu. Azimli, korkusuz, atılgan, zapdedilmez bir yürekti. (1830-1905) Tüm Paris onun “İhanet kardeşler” haykırışıyla uyandı.

Görev yerini asla terketmeyen bir diğer kadın ise 20 yaşındaki Dimitriyeva’dır. Enternasyonal üyesidir. Komünün komutanlarından, öngörüsü güçlü bir kadındır. Paris’ten Marx’a ve Enternasyonal’e durumu aktaran mektupları vardır.

“Varolan tüfekler ve süngüler kardeşlerimiz tarafından paylaşılmışsa düşmanı tepelemek için bizim payımıza kaldırım taşları düşecektir.”

1848 devrimlerinde Amerika’da, İngiltere’de Almanya’da, Fransa’da yine en önde biz vardık.

Sokağın özgürlüğünü tanımış biz kadınları kim uzak tutabilir sokaklardan... kadınların yerinin savaş alanı, sokaklar değil, evi, çocukları, tabak çanağı olduğunu söyleyip onu yeniden eve davet edenlere kav-gaya atılarak yanıt verdik.

“Yaşasın Komün” diye haykıran biz kadınlar bu kez bir grev meydanında Amerika’da ortaya çıktık. Proleter kadındık hakları için greve çıkan. 8 Mart 1857 hepimizin bildiği bir tarih... Biz kadınların günü... Kapitalizme karşı özgürlük taleplerimizi haykırdığımız bir gün... 40 bin dokuma işçisi kadın olarak başladık greve... 8 saat çalışma hakkı için... Çünkü 14 saat çalıştırılıyor. Eşit işe eşit ücret istiyoruz. Çünkü aynı işi yapan erkekten daha az ücret alıyoruz.

İlk grevimiz bir yangınla, 119 kadın yoldaşımızın aramızdan alınmasıyla son buldu. Ama anılarımız bir kadın konferansında bizden sonraki kuşaklara aktarılması için kalıcılaştırılmak istendi. Clara Zetkin 8 Mart gününün Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak ilan edilmesini önerdi. Tüm kadınlar ayakta alkışlayarak kabul ettik bu öneriyi. O günden bugüne her 8 Mart’ta alanları dolduruyoruz.

New Yorklu kadınların ardından 1888’de bu kez Londra’da çıktık kapitalistlerin karşısına. Kibritçi Kızlarız bu kez greve çıkan. Hem de örgütlenemez denen 15-20 yaşındaki genç kadınlar olarak... 700 kadını bu kez grev alanında.

“Ekmek ve Gül” istiyoruz diyerek 1912’de Lawrence’daki tekstil işkolunda bir grevdeyiz. Bu kez kadımız ama 25 ayrı dili konuşuyoruz, bir tek şey istiyoruz aynı dille “ekmek ve gül”

Greve çıkmamıza neden olan olay, haftalık çalışma saatini 56 saatten 54 saate indirmeyi öngören yasaya patronların tepki olarak çalışmanın hızlandırılmasını ve haftalık ücretleri 6 dolara düşürmesiydi.

23 bin işçi sokaklara döküldük. İşçi sınıfının ortak diliyle... Grevin örgütlenmesinde aktif görev alan yine bizden biriydi, Elizabeth Gurley Flynn... Kadın ve sosyalizm konuşmasını yaptığında henüz 16 yaşındaydı. 1936’da KP katıldı. 1961’de genel başkanı oldu. 74 yaşında Sovyetler Birliği’nde yaşama veda etti. 25 bin kişinin katıldığı törenin ardından kendi yoldaşlarının olduğu mezarlığa götürüldü Amerika’ya... Joe Hill onun için bir şarkı yaptı. “Bu asi kız, Asi kız/İşçi sınıfı için o/Değerli bir incidir/O cesaret, onur ve neşe verir/Mücadele veren asi delikanlıya/Kızlarımız var ama yetmez/daha fazlasına ihtiyacı var sendikanın/Bu yüzden güzeldir özgürlük için/mücadele etmek asi kızla.”

1917’de bu kez bir 8 Mart günü dokuma işçisi kadınlar olarak çıktık sahneye... Ellerimizde “Ekmek İstiyoruz” pankartları... Putilov fabrikasının işçileriyiz ve Viborg mahallesinin emekçileri... Erkekler engel olmak istiyorlar ama biz çıktık sokağa. Ve onlar bizimle gelmek zorunda kaldılar. İşte Ekim Devrimine giden yolu açan Şubat devriminin ateşini biz yaktık. Bu ateşin içinden doğdu Kollantaylar, Kruspkayalar, Vera’lar, Tanyalar...

1919’da Almanya... Spartaküsler... Rosa ve arkadaşları... Clara Zetkin...

1940’da Hitler faşizmi döneminde direniş hareketlerinde... toplama kamplarında Olga vd.

1950’li yıllarla başlayan Filistin halkının özgürlük mücadelesi... Leyla Halit Sena... vd.

1968 rüzgarı... dünyanın her yanında kadınlar... Latin Amerika devrimlerinde... Sandino’nun kızları... Arjantinli analar, Mirabal Kardeşler...

Çin Devrimi, Vietnam Devrimi, Kore Devrimi....

Kürt kadınının özgürlük mücadelesinde bedenini ateşe veren Newroz ateşlerini yükselten Zekiye Alkanlar, Sema Yüceler ve daha niceleri...

Ölüm orucu eyleminde bedenini ölüme yatıran Aysunlar, Sibeller, Nergizler, Sevgiler, Lale’ler, Haticeler...

Dünyayı değiştirmek için bugün mücadele eden biz kadınlar aynı zamanda tarih boyunca yaşamış olan kadınların yarım kalan düşlerini gerçekleştirmek için de varız. İskenderiyeli Hpatia’nın tarihe bırakmak istediği bilim merakının din kisvesi altında yok edilmesine karşı durmak için; yaşamı boyunca devrimler görmek istemiş tüm kadınların düşünüyü gerçekleştirmek için; özlemlerini, düşlerini, yarım kalan aşklarını gerçek kılmak için de varız. Tarih bilinci dediğimiz şey biz kadınlardan bunu istiyor. O yüzden de sınıf bilinci de bunu gerektirir. Dünyayı değiştirmek için Rosa’nın bize bıraktığı haykırışı biz de geleceğe bırakmak istiyoruz ve düşümüzü gerçek kılmak için “Vardık Varız Varolacağız” diyoruz.

Murat Yoldaş'a

*Dünyaya son defa bakarken sen
o anda ben
gözlerinin anlatmak istediği her şeyi anlamak
dudaklarından dökülen her kelimeyi
duymak*

*bakışlarını
ve
sesini
ulaştırmak isteyeceğin herkese
ulaştırabilmek için susuyor
yüreğinden kopup gelen her kelimeyi
dişlerimin arasında bir buğday tanesi gibi
öğütüyordum*

*Kan sızarken yarandan
o anda ben
yüreğimi bir pamuk tarlası gibi açıp
yarana bastırıyordum*

*Damarlarımı damarlarına
bağlayabilseydim eğer
koparırdım hepsini birer birer
Gülüştün solmasın diye
kırmızı bir gül gibi
kanardım*

*Dünyaya son defa bakarken sen
o anda ben
o gözlerde
en son
yansıyan
olacağımı
bilemeden*

*Gözlerinden
esen
serin
melteme
güveniyordum*

*“yapacak
o kadar çok şey var ki”
diyordu gözlerin*

*“sizi bırakıp gidemem”
sanki uzanmışsın da
ağaçların gölgesine
Vivaldi'nin “Dört Mevsim”ini dinliyordun
“Sonbahar” bölümü çalarken*

*bile sen
güneşli bir ilkbahara uyanmış gibi
gülümsüydün
ve dünyanın bütün sabahlarının
.....bizimle başladığını görmüş gibi
o anı duyumsuyordun*

*çinde yaşamın bütün renkleri solarken bile
.....bir kez olsun “elveda” demedi gözlerin
Biliyorlardı ölümsüz olduğunu
.....tüm ömrünce devrime bakan gözlerin.*

Nazım Akarsu

07 Aralık 2002
Edirne F tipi Cezaevi

Ekin-Sanat Konferansı

Sanatın ve Sanatçının Sorumlulukları
Vedat Türkali

Sanat Meta İlişkisi
Cengiz Gündoğdu

Fikri Mülkiyet Hakkı
Yücel Arzen
Sinan Koçum

Sponsor Olmadan Sanat Yapılabilir mi?
Ahmet Soner
Ruhan Mavruk
Mehmet Esatoğlu

Gösteri Toplumunun Bir Parçası mıyız
Ülkü Şeyda
Kemal Oruç

Dosya

Ekin Sanat Konferansı

Sanatın ve sanatçının yaşadığı çağ içinde nasıl yer aldığı ve alacağı her dönem tartışma konusu olmuş, sanatçılar buna göre taraflarını belirlemiştir.

Örneğin dağlık Boiota'nın küçük köylerinden Askra'da yaşayan köylü ozan Hesiodos şiirini beylere, hükümdarlara değil, yurdunda, köylülerin derneklerinde okumayı tercih etmiştir. Tıpkı Feqiye Teyran gibi...

Ayışığı Sanat Merkezi olarak düzenlediğimiz ekin-sanat konferansında yapılan sunumları ve tartışmaları dosya kapsamı içinde sizlerle paylaşmak istedik. İçinde bulunduğumuz yeni evrede sanatın ve sanatçının sorumlulukları üst başlığıyla, sanat meta ilişkisini, sponsorlar olmadan sanatın yapılıp yapılamayacağını, gösteri toplumunun bir parçası olup olmadığımızı, telif hakları, fikri mülkiyet hakkı gibi kavramların ne anlama geldiği üzerinde duruldu.

Konferansın açılış konuşmasını yapan Vedat Türkali, sanatın ve sanatçının sorumlulukları başlığıyla yer aldı. Ardından Cengiz Gündoğdu sanat ve meta ilişkisi başlığı altında sanatın piyasada yeralış biçimi üzerinde durdu. Telif Hakkı Fikri, Mülkiyet Hakkı, Patent Hakkı ile ilgili Yücel Arzen ve Sinan Koçum sunumlarını yaptı. “Gösteri Toplumunun Bir Parçası mıyız?” sorusuna, Ülkü Şeyda, Ruhan Mavruk ve Kemal Oruç sunumları ile cevap bulmaya çalıştılar.

Sanatın ve sanatçının yaşadığı çağ içinde nasıl yer aldığı ve alacağı her dönem tartışma konusu olmuş, sanatçılar buna göre taraflarını belirlemiştir. Örneğin dağlık Boiota'nın küçük köylerinden Askra'da yaşayan köylü ozan Hesiodos şiirini beylere, hükümdarlara değil, yurdunda, köylülerin derneklerinde okumayı tercih etmiştir. Tıpkı Feqiye Teyran gibi... O da “Sen ne yağmursun ne rüzgarsın, sen ezilenlerin ozanısın, dengbejisin.” diyerek sesini sözünü ezilenlere, yoksullara ulaştırmak için uğraşmıştır.

Antik Yunan dönemi şairlerinden Theogonis, “sanatımın meyvesi olan bu şiirlerde benim mührüm var. Kimse bunları aşırıamaz ve değiştiremez. Yarın işte diye-

cekler, Megaralı Theogonis'in şiirleri bunlar!” Oysa ki bu şaire kadar hiç bir sanatçı böyle bir sahiplenmeye ihtiyaç duymamıştır. Çünkü o dönemde “ben” değil “biz” vardır. Belki de telif hakkı meselesinin ilk temsilcisidir bu antik Yunan şairi...

Ama çağlar değişse de “biz” kavramını unutmayanlar her zaman olmuştur. Kendini bir doğanın içinde, bir bütünün parçası olarak duyumsayan insanlar. Bunlardan biri de “Radyum bir elementtir. O yalnızca doğaya aittir. Bana ait olmaz.” diyerek patent hakkını reddeden Marie Curie'dir.

Kapitalizmde metaya dönüşmeyen hiçbir şeyin yaşama şansı yok. Kapitalizmin doğası bu. İnsan emeğinin de metaya dönüşürse değeri var. Kendini satabilirse, bir makine karşısında çalışır duruma gelebilirse var. Zaten karşı olunması gereken, insana yabancı olan, insanı yok eden, geleceğe dair umutlarımızın önünde engel olan şey de bu ilişkinin kendisi. İnsanın ve doğanın karşılıklı etkileşimi sonunda yarattığımız her şeyin bir mülk haline gelmesi ve buna birilerinin, gücü elinde bulunduranların el koyması. Yani özel mülk haline gelmesi. Fikri mülkiyet hakkı, telif hakkı da bir yanıyla sanatçıyı, sanat alanını ilgilendirdiği için burada konularımızdan biri.

Sanatçı yaşamak zorunda, yaşıyor, üretiyor. Başka bir gelir kaynağı da olmadığı için kitap bastırıyor ya da bir tiyatro oyunu sergiliyor. Bu ilişki var olabilmen ve çalışmanı devam ettirebilmen için gerekli bir ilişki. Bir çok sanatçı ve aydın bu konuda çalışmalar, kanun maddeleri oluşturulmasına çalışıyor. Kampanyalar yapıyor, örgütlenmeler kuruluyor. Bir taraftan bu sistemin içinde yaşıyor, üretiyor. Kapitalizmin ona dayattığı koşulları da kabul etmiyor, hakkını korumak istiyor. Bu noktada bir şey çıkıyor. Buradan bir sonuç çıkarmak gerekiyor. içinde bulunduğumuz koşullarda sanatçıların bir korumaya ihtiyaçları var mı? Bu ne olmalı, nasıl olmalı? Bu kurulan meslek örgütleri gibi örgütler mi olmalı? Yoksa ilişkinin bütününe mi karşı olmak zorundayız?

Burada unutulmaması gereken şudur: Herhangi bir ürün gibi sanatın nesnesi de yani güzelliğin yasalarına göre yaratılmış bir nesne de sanat duygusu olan ve güzellikten haz alan bir izleyici kitlesi doğurur. Onun için üretim özne için bir nesne üretmekle kalmaz. Ama nesne için de bir öznedir.” Yani üretirken aynı zamanda bir insan kendi kişiliğini de yaratmış oluyor. Şimdi biz bir özgürlükler toplumu içerisinde yaşamıyoruz. Özgürlüklerin elimizden alındığı bir toplum içinde yaşıyoruz. Haliyle özgürlüklerin olabilmesi için öncelikle toplumsal yapının yani kapitalizmin ortadan kaldırılması ve yerine gerçek özgürlüklerin yaşanabileceği bir toplumsal sistemin kurulması gerekir ki, o zaman biz kendimizi özgür olarak ifade edebilelim. Her şeyin parayla alınıp satılmadığı, piyasanın tüm değerleri öğütmediği bir toplumsal sistem içinde ancak biz gerçek anlamda yaratıcılar, gerçek anlamda üreticiler olabiliriz, gerçek anlamda ürünüme sahip çıkabiliriz. Bu da ürünü sahiplenmek, patent alıp bunun sahibi olmak anlamında değil üretip topluma maletmek anlamında.

Sanatçılar, kendi beyninde soyutlayarak ortaya çıkardığı şey, sanatçılar üzerinden paralar, imajlar kazananlar tarafından sömürülüyor. Sanatçı düşünsel üretimini yansıtacağı alan arıyor. Bulamıyor. Bulduğu yer sponsorluk ilişkileri ile sarmalandığında başka bir şeye dönüşüyor. Onu üreten insanda ürettiğinden memnun olmadığını görüyor. Bu ilişki içindeki sanatçı kendine konu ararken, geleceğe bakmak istiyor ama oraya baktığında kaos karmaşa görüyor, ekonomik olarak çökmüş bir dünya, bombaların patladığı bir dünya görüyor. Gelecek yok! Ne yapıyor? Geçmişe sığınıyor. Alacakaranlık kuşağı denilen filmlerde insan yok, ucubeler var. İnsan türü kendi türü yok edilirken sırtını dönüp gidiyor. Emperyalist kültürün amacı geleceğe dair umutları yokeden eserlerle etrafımızı sarmak. Adını sanını bilmediğimiz insanlar birden bire karşımıza çıkıyor ve dünyamıza zorla dahil ediliyor. Onlar eliyle kültürel saldırı yoğun bir şekilde pompalanıyor. İnsana, insanın yaratıcılığına düşman bir kapitalist dünya var karşımızda.

Herhangi bir ürün gibi sanatın nesnesi de yani güzelliğin yasalarına göre yaratılmış bir nesne de sanat duygusu olan ve güzellikten haz alan bir izleyici kitlesi doğurur. Onun için üretim özne için bir nesne üretmekle kalmaz. Ama nesne için de bir öznedir.” Yani üretirken aynı zamanda bir insan kendi kişiliğini de yaratmış oluyor. Şimdi biz bir özgürlükler toplumu içerisinde yaşamıyoruz. Özgürlüklerin elimizden alındığı bir toplum içinde yaşıyoruz.

Yeni Evrede Sanatın ve Sanatçının Sorumlulukları

Vedat Türkali

Ayışığı olarak sisteme karşı tavrı koymak istiyorsunuz belli. Bu tavrı koymak güzel bir şey tabi. Gerçekten de her dönemde sanatçılar, önce etrafına çevresine bakar ve ona bir tavrı koymak zorundadır. Ne yapacaktır, nasıl yapacaktır. Yaşadığımız düzen finans kapital düzeni. Kapitalizmi biliyoruz tabi. Yaşadığımız çağ kapitalizmin son aşamalarından biridir. Nedir o finans kapitalizmi, mali sermaye düzeni. Artık kıtalar arası büyük tekeller birbirlerine üretilmiş maldan para yatırımı yaparlar ve toptan alırlar. Bu düzen aslında yaşanabilir bir düzen değil. Hemen aklımdayken söyleyim: Naomi Klein diye Kanadalı bir gazeteci var. Onun Şok Doktrini diye bir kitabı çıktı. Öncelikle yürekte onu size tavsiye ediyorum. Mutlaka okuyun onu ama mutlaka. Çağı en iyi şekilde belgeler halinde, dosdoğru, tüm gerçekliğiyle anlayabilmemiz için onu okumanız lazım. Ben 60 yaşını geçtim biliyorsunuz. Bugünlerde bile bana büyük fayda sağladı. İyi kötü bir şey biliyordum, hayır, eksikti bildiklerim, bu bilgilerimi tamamladı.

Sizden ricam lütfen beni alkışlamayın. Sohbet ediyoruz. Sohbetinde alkış olur mu? Siz evinize misafir gelince, alkış yapıyor musunuz? Herkes şöyle öne doğru gelsin. Yakına. Görebileyim onları. İkincisi yüzünüz gülsün. Sohbet muhabbet gülen yüzle olur. Cenaze evi gibi ya... Evet şöyle.

Merhaba genç arkadaşlar. Arkadaşlar gel dediler geldim. Ne yapmak istiyorsunuz dedim. Sohbet yapacağız. Hangi konularda? Sanatın ve sanatçının bugün içinde bulunduğumuz yeni evrede sorumlulukları nelerdir.

Beni niye seçtiniz? Herhalde yaşlılığımdan. Açış konuşması yapmayı pek sevmem aslında. Söyleyecek şeyler zaten belli. Ayışığı olarak sisteme karşı tavrı koymak istiyorsunuz belli. Bu tavrı koymak güzel bir şey tabi. Gerçekten de her dönemde sanatçılar, önce etrafına çevresine bakar ve ona bir tavrı koymak zorundadır. Ne yapacaktır, nasıl yapacaktır? Yaşadığımız düzen finans kapital düzeni. Kapitalizmi biliyoruz tabi. Yaşadığımız çağ kapitalizmin son aşamalarından biridir. Nedir o finans kapitalizmi, mali sermaye düzeni. Artık kıtalar arası büyük tekeller birbirlerine üretilmiş maldan para yatırımı yaparlar ve toptan alırlar. Bu düzen aslında yaşanabilir bir düzen değil. Hemen aklımdayken söyleyim: Naomi Klein diye Kanadalı bir gazeteci var. Onun Şok Doktrini diye bir kitabı çıktı. Öncelikle yürekte onu size tavsiye ediyorum. Mutlaka okuyun onu ama mutlaka. Çağı en iyi şekilde belgeler halinde, dosdoğru, tüm gerçekliğiyle anlayabilmemiz için onu okumanız lazım. Ben 60 yaşını geçtim biliyorsunuz. Bugünlerde bile bana büyük fayda sağladı. İyi kötü bir şey biliyordum, hayır, eksikti bildiklerim, bu bilgilerimi tamamladı.

Sanatçı bu bilgiler olmazsa ne yapar? Bir şeyler yapar. Bir yaratıcılığı varsa, şiir yazabilir, müzik yapabilir, resim yapabilir. Sinema resmin devamı hareketli halidir. Mimarlıkla uğraşabilir. Peki bunun bir sınırı yok mu? Ve bu sınırı kim çiziyor? Şimdi, sizin zannediyorum ki verdiğiniz mücadele de bunu biz tayin edelim diyorsunuz. Yaratıcılığın da egemeni biz olacağız. Güzel... Olabilir mi acaba? Bu

toplumda bunu her alanda kesinkes geçerli kılmak mümkün değil. Niye değil? Sanat alanı çok karmaşık bir alan. Çeşitli araçlar kullanılıyor. Mesela bir şair, tek başına oturur yazar veya roman bile yazabilir. Müzik yapabilir mi? Yapar. Alır bir kağıt kalemini bir şeyler yaratır. Ama sanatların bir de madde sınırları var. Bu söz konusu olunca yaratıcılığının önüne kocaman bir engel oturur. Mesela sinema yapabilir mi? Yapamaz. Niye yapamaz? Çünkü sinema bir endüstriyel yatırımdır. Paraya bakar paraya... Mimarlık yapabilir mi? Yapar. Tasarlar koyar ortaya, çizer ve o çizgilerden bir şeyler kalır ama kağıt üstünde kalır. Eğer Kanuni döneminin büyük vurgun, talan, soygun birikimi olmasaydı Mimar Sinan olmazdı. Mesela bir Yunan sanatı varsa o kölelik döneminin artılarına birikimine dayanıyor. Kızın, sövün, dövün ama bu gerçek. Müzik yapabilir miyiz? Nasıl yapar? Notalarda kalır. Peki müziği duyurması için ne yapması lazım? Orkestra kurması lazım. Orkestrayı yapabilir mi? Yapamaz. Mesela biz Ahmet'le beraber çalıştık sinema meselesinde. Paramız yok. Nasıl yapacağız? İster istemez parası olanlara, parayı bulabilenlere yaklaşmak zorunda kalıyorsun. Şimdi burada garip bir diyalektik kavga çıkıyor. O senden ne kadar ödün alacak, sen ondan ne kadar koparacaksın. O zaman ortaya akıllı bir politik kavga çıkıyor.

Ben sinemaya ilk geldiğim zaman ordudan kovulmuş, vatan haini, kızıl yüzbaşı, üstümde bütün suçlar var. Sene 1958. Filme girmem bile bir mucize. Alay ediyorlardı bizim arkadaşlar. Çünkü sinemada büyük bir sansür var. Ondan zaten adımları değiştirdim. Vedat Türkalı diye hamasi bir ad koydum. Türkalisi de var. Gerçek adım biliyorsunuz Abdülkadir Pirhasan. Bunu kullanmaya kalksam o zaman senaryo hemen başta sansüre gidiyor, okumuyorlar bile. Hadi bunu hallettik peki ya para? Biz işçi sınıfı için film yapmak istiyoruz. Karanlıkta Uyananlar. Onu görmenizi isterim. Siyah beyaz dönemin en vurucu, bugün de hala tek vurucu yapıtıdır o. Yalan mı Ahmet? Yalan mı diyorsun? Kötü adam. Filmi yapanda Erten Göreç, ne sosyalist ne komünist. Ne yaptık o zaman biz; evvela onu ikna etmeye çalıştık, ikincisi Beklen Algan vardı Ayla Algan'ın kocası, o biraz daha iyiydi. Bunlarla beraber olduk. Yeşilçam'da hiçbir yatırımcıyı böyle bir yatırıma kandıramazsınız. Ne yaptık? Dünyanın en güzel en şirin gerçeğine başvurduk. Yalana başvurduk. Kandırdık. Kimi kandırdık? Gücümüz kime yettiyse... Bir defa Beklen Algan'ın bir kayınpederi vardı. Vedat Bey. Hırdavat dükkanı vardı. Onun da bir akrabası var. Onları da kandırdık. Topladık parayı. Ondan sonra senaryo yazdık. İyi kötü hazır. Mekanlar. Mekan bulmakta mesele. Boya fabrikasına gerek var. Bir fabrikatör, grevli bir sahne için verir mi? O zaman CBS boyaları vardı. Solcu dediler biz ona gittik. Adam bizi alaya aldı. Sonra birilerini bulmuşlar. Beklen, Lütfi Akat, ben, adamı ikna ettik. Peki gelin işiniz olsun dedi. Grevler oluyor, kavgalar var. Bu adamlar o zaman moda olan Marshall yardımından para almışlar. Fabrikanın adı neydi biliyor musunuz? Marshall boya fabrikası. Ne yapacağız şimdi. Filmin sonunda onlara teşekkür edeceğiz. Filmin özünde onlarla kavga ediyoruz. Ve oturduk dedik ki, bir nevi fetva verdik. Olur mu? Olur. Kerhen mümkündür, yapılabilir. Bu filmi yaptık. Ve o gece 15 dakika ayakta alkışlandık. Çok başarılı bir film oldu. Ama evvela bizimki şoke oldu. Olayı görünce şaşırdı çünkü her şey kendi aleyhine.

Diyeceğim şu: Evet, bugün çok sponsorlar var, destekleyiciler var. Bunların emrine bir sanatçı girerse çok şey kaybeder. Yazık olur sonra o sanatçıya. Ama, bir sanatçının önce toplumun yapısını, gelişmesini ve bunların nelere dayandığını çok iyi bilmesi, kavraması gerekir. Ve bilinçli bir örgütçü olarak yaptığı işlerde ne kadarını bu tepemizdeki asalaklardan koparabiliriz, ne kadarında bunlara hiçbir fırsat vermeyelim bunun hesabını doğru yapmak zorundayız. Yani sektör olarak, "Ben Eczacıbaşı"yla iş yapmam demekle olmuyor, Ben yaparım arkadaş. Eczacıbaşı bana 5 milyon koysun yapacağım iki filmim var. Param yok. Benim marksist-leninist olmam benim bu filmi yapmama yetmiyor. Bu toplumda etkili güçler var, o güçleri kandırır, onlardan alır ve vermemeye çalışırım. Nasıl vermezsiniz? Yaptığınız sanat eserinin özünden vermezsiniz. Ama tabi onlar da enayi değiller, bugün yaptığımız her işi kontrole çalışacaklardır. Yani diyeceğim, bu iş karşılıklı kavga işidir. Hem bütçede hem yaratıcılıkta ve yaşamda. Benim diyeceklerim bu kadar. Yalan dolan var mı bu sözde?

Sanatçı bu bilgiler olmazsa ne yapar? Bir şeyler yapar. Bir yaratıcılığı varsa, şiir yazabilir, müzik yapabilir, resim yapabilir. Sinema resmin devamı hareketli halidir. Mimarlıkla uğraşabilir. Peki bunun bir sınırı yok mu? Ve bu sınırı kim çiziyor? Şimdi, sizin zannediyorum ki verdiğiniz mücadele de bunu biz tayin edelim diyorsunuz. Yaratıcılığın da egemeni biz olacağız. Güzel... Olabilir mi acaba?

Sanat Meta İlişkisi

Cengiz Gündoğdu

Meta Marx'ın Kapital'de belirttiği gibi pazar için üretilen herhangi bir nesne meta sayılır. Metanın iki özelliği var birisi kullanım değeri, diğeri değişim değeri. Örneğin benim “Ekmek” adlı kitabım ya da “İnsancıl” dergisi bu kategoriden bakılırsa meta sayılır çünkü önünde sonunda bunu insanlar alsın okusun diye üretiyoruz satıyoruz pazarda. Kategorik olarak metadır. Birazdan üzerinde duracağımız insanın estetik bilincini dumura uğratan benim star sistemi içinde gördüğüm gerçekten meta diyebileceğimiz ayrımı nasıl yapacağız? Bu ayrım önemli.

Sanatta Star Sistemi adlı yazı bundan 25 yıl önce yayınlandı. Sanatçının okurun bilincini dumura uğratmak, güzel ile çirkinini ayırmasını engellemek için kurulan bir sistemdir.

Yine Kapital'de Marx emeği ikiye ayırıyor; üretken emek, üretken olmayan emek. Üretken emek bir fabrikada ya da atölyede, özel okulda ya da özel hastanede çalışan herkes üretken emekçi sayılıyor. Buna karşılık patrona bir şey üretmeden iş yapan kişiler üretken emekçi sayılmıyor Marx'ın gözünde. Kim bunlar, doktorlar -ama özel hastanelere çalışmamak koşuluyla, öğretmenler -özel okulda ya da özel üniversitede çalışmamak koşuluyla. Bunlar üretken emekçi değil bunlar bir şey üretmiyor. Şimdi yazarlar, şairler, şarkıcılar bunlar bir şey üretmiyor. Marx'ın tanımı şu: Eğer üretken emekçi sayılmayan kişi bir patron hesabına çalışıyorsa, sözgelimi bir yazar bir yayınevine kitap üretiyorsa, yazdığı roman, öykü, ya da şiiri yüzde on yüzde onbeş karşılığında yayınevine veriyorsa bu Marx'ın gözünde üretken emekçidir ve zavallıdır. Şimdi sorun burada. Bir yazarın üretken emekçi olabilmesi için, yani bizim anladığımız anlamda bir meta üretebilmesi için yayıneviyle anlaşması gerekir. Yayınevi ile anlaşmışta yayınevi o kitaptan para kazanacak. Ciddi yatırımlar var. O zaman ne yapılacak, ki sanatın metalaşmasının dokuncası burada, o kitapta olmayan, o romanda olmayan değerleri, o kitapta o romanda varmış gibi göstereceğiz. Bunun için çeşitli araçlar kullanılır. Eleştirmenler tutulur. O kişiyle röportajlar yapılır. Boy boy fotoğrafları sağda solda gösterilir. O başyapıt sayılır. Öyle ki o baş yapıtı okumamak bir eksiklik uyandırır insanda. Genel anlamda metanın değişime girebilmesi için, Marx'ın deyimiyle meta ile para yer değiştiremezse patron hapi yutar. O kitabın, o ürünün değişime girebilmesi için bütün metalarda olmayan değer yüklenir.

Sanatta Star Sistemi adlı yazı bundan 25 yıl önce yayınlandı. Sanatçının okurun bilincini dumura uğratmak, güzel ile çirkin ayırmasını engellemek için kurulan bir sistemdir. Bu sistem 12 Mart faşizmi ile kotarılan bir yapıdır. 12 Mart öncesine türlü eleştiriler yapılsa da Türkiye'de sol hareket güçlendi. Türkiye'nin entelektüel gündemini de sol belirliyordu. Yazarı, romancısı, karikatüristi hepsi solda. Böyle bir ülke olamaz. Sağda da birileri olması gerekir. Olamıyor. Peki bu solcular nereden çıktı? 20 yaşında çocuklar bunlar. Daha Marx'ın kitapları yayınlanmamış, Engels'in kitapları yayınlanmamış. Enternasyonal lafinin ne olduğu bilinmiyor. Yapılan araştırmada herhalde bunu Amerikalılar yapmıştır, biz yapamayız böyle bir araştırmayı. Fakir Baykurtların, hikayeleri John Steinbecklerin Gazap Üzümleri , Orhan Kemal'in Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıtlarıyla bu insanlar solcu oldular. Mesela benim sola yönelmemin nedeni bu kitaplardır. Onlar bize Türkiye'nin gerçeğini gösterdiler. Adana'da çalışan o işçileri gösterdiler. Kurtlu ekmek yediklerini gösterdiler. Bizim solcu olmamız insani anlamda bir açıdan acıyarak oldu. Edebiyatın insanı değiştiren etkisi, insanı bilinçlendiren, insanı toplumsal sorunlara duyarlı hale getiren yanı bizi de etkiledi. Petrolün millileştirilmesini istedik. Toprak reformu istedik. 16-17 yaşındaki gençler böyle büyük şeyler düşünüyor. Bütün Türkiye düşünüyor, bütün dünya düşünüyor. Bunlar gözünü kırpmadan, şairin dediği gibi Aşk olsun biçiminde sermayenin önüne atıldılar. Bunu önlemek gerekiyor. Bunun önlenmesi için 12 Mart faşizminden sonra, efendim biz de köy romanı yazılıyor, işçi romanı yazılıyor, edebiyat böyle olmaz diye kentteki küçük burjuvazinin romanları yazılmaya başlandı. Bunların başlarında Selim İleri, Firüzan, Adalet Ağaoğlu gelirler. Bu kişilerin yapıtları , düşünün Adalet Ağaoğlu'nun Bir Düşün Gecesi adlı romanı o yıl Türkiye'de bütün ödülleri aldı. Okumamak olanaksız, okumamak cahillik sayılıyor. Ben Bolu'da ilk kez Sanatta Star Sistemi konferansını verirken, şimdi saydığım adları saydığımda hiç unutmuyorum bir hanım kalktı, size teşekkür ederim, yalvarıyorum size dedi, beni kurtardınız dedi. Ben o romanı beğenmemiştim ama beğenmediğimi söyleyemiyordum. Türkiye 12 Mart'tan sonra buna 12 Eylül'ü de eklerseniz entelektüel, insani acılar, insani ıstıraplar yaşadı, katledilenler hariç entelektüel bir katil olayı yaşanmıştır. Bugün Türk edebiyatında adı geçenlerin yüzde doksanı yazar değildir. Türkiye'yi bilmezler. Bir olayı anlatmasını bilmezler. Bunların hepsini yazıyorum yakında çıkacak o kitap. Kendi görüşlerini karakter yaratmadan romana sokuştururlar. Bunu görebilmeniz için Solohov'un Durgun Akardı Don'uyla bu kişilerin yazdığı kitapları karşılaştırın. Ama bizim temel sorunumuz o kitabı okurlar için yazıyorum. Okurun bilinci bir estetik açıdan dumura uğratılmıştır. Düşünebiliyor musunuz çay yapıp ihlamur bardağını anlatan roman gidişini beğenmiştir okur. Türkiye'de şu anda geçerli sayılan sanatta star sisteminin yazarları bir romanı oluşturacak öрге dediğimiz olaylar nedenselliğini kuramıyorlar. Bir çatışkı yaratamıyorlar. İnsanla insan arasında ya da insanın kendisiyle bir çatışkı yaratamıyorlar.

Ne yapar sanatta star sistemi?

Bana Ankara'dan bir tarihte bir yazı geldi. Benimde sevdiğim bir yazarın Leyla Erbil'in öykü kitabındaki 1980 öncesindeki devrimcileri öven, olumluyan bölümlerin çıkarıldığını görüyor. Bu yazıyı yazan benim düşünceme göre bu işi bilen biriydi. Çünkü okur bunu bulamaz. Önce 78 yılında basılan kitabı bulduk. Sonra Adam yayınlarından çıkan kitabı bulduk. Dediği doğru. Leyla Erbil çıkarmış o bölümleri. Bu hep yapıyor. Leyla hanıma telefon ettim ben. Neden yaptınız bunu dedim. Geçinmeye ihtiyacım var dedi. Bu para ihtiyacı olabilir, bir yazar kitabını görmek ister. Yayınevinde görmek ister bunu kınayamayız. Ama gereksinme için bu yapılmamalı. Söylemek istediğim şu, sanatta star sistemi yazarı böyle zor durumlara düşürebiliyor.

Marx'ın gözünde üretken emekçidir ve zavallıdır. Şimdi sorun burada. Bir yazarın üretken emekçi olabilmesi için, yani bizim anladığımız anlamda bir meta üretebilmesi için yayıneviyle anlaşması gerekir. Yayınevi ile anlaşta yayınevi o kitaptan para kazanacak. Ciddi yatırımlar var. O zaman ne yapılacak, ki sanatın metalaşmasının dokuncası burada, o kitapta olmayan, o romanda olmayan değerleri, o kitapta o romanda varmış gibi göstereceğiz. Bunun için çeşitli araçlar kullanılır. Eleştirmenler tutulur. O kişiyle röportajlar yapılır. Boy boy fotoğrafları sağda solda gösterilir. O başyapıt sayılır. Öyle ki o baş yapıtı okumamak bir eksiklik uyandırır insanda. Genel anlamda metanın değişime girebilmesi için, Marx'ın deyimiyle meta ile para yer değiştiremezse patron hapı yutar. O kitabın, o ürünün değişime girebilmesi için bütün metalarda olmayan değer yüklenir.

Türkiye'de iki üç şey sanatı bozuyor. Birincisi dostluk. Dost olan eleştirir, eleştiremiyor. Benim hiçbir yazarla dostluğum yoktur. Kim olursa olsun o kişiyi kıyasıya eleştiririm. Fakir Baykurt'u eleştirdim. Herkes ayağa kalktı. Fakir'in yaptığı mücadeleye hiçbir diyeceğim yok. Romanları iyi değil. Kaplumbağaları alın yanına da Balzac'ın Köylüler'ini koyun, okuyun. İkisi de köylüleri anlatıyor. Lenin'de bu güç var. Gorki'ye ne diyor Ana romanını okuduktan sonra, bu romanın yetersizliklerini de söylüyor. Ana kötü bir roman çünkü. Bunu söylemek marksizme ihanet değil. Fakir Baykurt'u eleştirdim diye ben sağdan soldan ağır eleştirilere darbeler karşısında direnmek zorunda kaldım. Ama ben küçük burjuva değilim. Ben inatçıyım halen bu mücadeleyi sürdürüyorum.

Türkiye'nin nesnel koşulları devrime uygundur, öznel koşulları uygun değildir. Okur yazar ortaklığı için bir kooperatif kurduk. Gerçekçi bir romanı tüm Türkiye'ye dağıtacağız. Bu örgütlerle solcular vardı, birbirine girdiler ve dağıldı. Solda bir sorun var. Biz uzun süre bundan dolayı örgütlenmelerden kaçtık. Çok büyük zararlara uğradık.

Birçok yazar sistemin içine giriyor. Sistemin içine girmek ne oluyor. Sisteme göre konuşuyorsunuz. Diyelim ki, bin lira vereceksiniz bana o zaman Songül diyor ki şunlara deyinmeyin, diyor. Bin lirayı almak için peki diyorum ya da hayır diyorum parasız kalıyorum. Şair yazar kitabının görülmesini ister. Biz bunu sağlamıyoruz. Bunun için örgütlenmek gerekiyor. Ama olmuyor. Birlikte çalışmaya uygun değil şu anda.

Estetik bilinç okumakla elde edilen bir bilinç değil. Kentlerin konumu bizim estetik bilincimizi yaralıyor. Aslında insanların otobüste ayakta gitmemesi gerekiyor. Ama gidiyor. Tavanın akmaması gerekir ama akıyor. Yarım yaşamlar bütünü görmemizi engelliyor.

Bir romanın bir şiirin bir yanı iyi olmaz. Bütündür o. Ama bizim okurumuz bir yanı iyiyse ona iyi der. Bir yanı iyiler ülkesiyiz biz. Ayşe Kulin'in bir öyküsünde bir yanı iyi, oysa bütün kötü. İkinci nokta, bir şiir, bir roman, bir öykü yarışmaya sokulmaz. Sanat yapıtının birincisi, ikincisi, üçüncüsü yoktur. Bu sanatı katletmektir. Şunu önerdim metaların birincisi ikincisi olur. Birincilik kazanmış bir şiir kitabının fiyatı 100 lira olmalı, birincinin vereceği estetik haz ikinciye göre değil. 100 liram yok, buyrun o zaman bu ikinci 50 lira bu da 25 lira, mansiyon on lira... Böyle yapılması gerekir. Ya sanat eseri birincidir ya da kötüdür. Tolstoy'un Anna Karanina'sıyla Kemal Bekir'in Kanlı Düğün'ü arasında estetik düzenleme açısından hiçbir ayırım yoktur. Şolohov'u okuyorum yeniden. Dün gece heyecanlandım. Romandaki nedensellikler heyecanlandırdı beni. Şimdi bakın öykücü olarak romancı olarak yağmur yağıyor diyemezsin. "Yağmur yağıyor. Ahmet işe gidemedi" diyeceksin. Bizim yazar, yağmur yağıyor der. Niye yağı-

yor? Camı istedi. Romantik, yağıyor işte. Engels diyor ki, roman halk kürsüsü değil, yazamazsın. Roman senin keyfin değil. Yaşamda hiçbir neden yokken burada biri bana küfredebilir ama romanda edemez. Nedenini göstereceksin. Ama nedenselliği kurmak zordur. Ama bu kitapları siz okuyorsunuz, sizler belki beğenmiyorsunuz. Ama genelde okuyorsunuz beğenmiyorsunuz. Estetik açısından sizin iyi ile kötüyü ayıracak durumda olduğunuzu düşünmüyorum. Siz kötüye iyi dersiniz.

Biri çıkıyor Orhan Pamuk'ta ben kendimi buldum diyor. Hangisinde buldun sen kendini, nerde buldun? Kars'a giden K'da mı? Sevgilisinden firkete, mum çalan adamda mı? Buna inanıyor. Bunlara da Platon, gerçek yalan diyor. Gerçek yalan şudur, inanarak söylemek. Doğru olduğunu onun güzel olduğunu zannediyor.

Ben buna karşı bütün insanlık için söylüyorum. İnsanın dört önemli kalkışması var. Bir tanesi eylemsel kalkışma, praksis. Taşı yontması, bu çok önemli. İkinci ana kalkışma, bilimsel kalkışma. Antik dönemde gökgürlemesi Zeus'un kırbağı diyorlar. Aristoteles hayır diyor, gökgürlemesi bulutun içindeki ateşin parlamasıdır diyor. Yanlış mı? Yanlış ama ileri bir adım. Üçüncüsü, estetik kalkışma. Dört felsefi kalkışma. Biz bilimsel kalkışma da gerideyiz. Felsefi kalkışmada da gerideyiz. Estetik kalkışmada da gerideyiz. Benim kitabın adı da Estetik Kalkışma. Çok kişi üzülecek, ben de üzüleceğim. Ben bir öykünün, şiirin, romanın yaratılma sürecinde şöyle ya da böyle çekilen acıları biliyorum. Ama bu işi dikkatle yapmazsan verdiğin o uğraş boşa gidiyor. Kimisi bunu bilmeyerek yapıyor. Kimisi bilerek yapıyor. Benim bütün sorunum şu, neden bu adamlar bir olayı öremiyorlar. Bunları yazmaya çalışıyorum. Estetik bilincimizi, yoğunlaştırabilme ve düzelterebilme için biraz da dışardan bakmak gerekiyor. İnsanın kendisini çekmesi gerekiyor. Hegel söyler bunu, der ki, "Felsefe, ele aldığınız bir soruna uzaktan bakmak, uzaklaşmaktır" der. Uzaklaşmadığınız zaman psikolojik sorunlar nedeniyle, sevdiğimiz insanı eleştiremiyoruz uzaklaşmadığımız için. Bir olayı değerlendiremiyoruz uzaklaşmadığımız için. Yazarın yazdığı kişilerden uzaklaşması, kahramanlarını sevmemesi lazım. Bizimkiler çok seviyor kahramanlarını. Onun için karakter yaratamıyorlar. Bakın Tolstoy Anna Karanina'ya aşık olur. Balzac'ın bir Doktor Branş'ı vardır. Balzac hastayken, ölmek üzereyken, bana doktor Branş'ı çağırın diyor. Şolohov Davudov'u öldürüyor günlerce yemek yiyemiyor. İşte bunlar karakter yaratmaktır. Neden bu karakteri yaratabiliyorlar. Çünkü uzaktan bakıyorlar.

Sonuç olarak şunu söylemek isterim. Yazar tek başına sanatı metalaştıramaz. Sanatı metalaştıran bir yapı vardır. Bu yapı basın, ödül kurumları, ödül kurumlarının eleştirilenleri, yayinevleri bu yapıyı oluşturur.

Bu yapıya karşı gerçekçilerin kuracağı bir yapı olmazsa, sanatın metalaşmasının önüne geçilemez.

Sanata Destek Nasıl Olmalı?

Mehmet Esadođlu

Tartışmaların çölleştii bir ortamda sanatsal alanla ilgili böylesi tartışmaları örgütlemek ve sürdürmek çok önemli. Bu, çünkü konuşmadıkça, tartışmadıkça düşünsel bir çölleşme oluşuyor ve bir süre sonra da egemen olan düşünce hangisiyle o bizi kuşatmaya başlıyor.

Biz tiyatro alanında sponsorluk konularının tartışılmasında hep şunları sorguladık; Sanatın maddi kaynakları, düşünsel kaynakları nedir? Ne olmalıdır?

Sponsorluk kurumu yıllar önce önümüze kondu. Bu, yıllardır maddi sıkıntılar içinde boğuşmuş durmuş sanat alanında bir kesim içinde büyük bir coşku yarattı.

Bir başka kesim ise ortaya şöyle değişik sorular attı; Sponsorluk kurumu düşünsel olarak nereye yaslanıyor? İdeolojik gıdasını nereden alıyor? Estetik gıdasını nereden alıyor? gibi. “Üzümünü ye bağını sorma” anlayışı belli bir perspektifi, dünya görüşü olan sanatçılar için geçerli olabilir mi?.

60’lı yıllarda “Sponsorluk” diye bir kavram ve kurum yoktu. “Burjuva tiyatrosu” yapan bizden önceki kuşak Haldun Dormenler, Yıldız Kenterler dönem dönem kimi destekler alırdı. Örneğin Dormen Tiyatrosu’nun program dergisinde gözlük, kumaş, giyim firması gibi firmaların ilanlarını görürdük. İlanın altında da o firmalara katkılarından ötürü teşekkür yer alırdı. Yıldız Kenter 1968’de Harbiye’de bir salon yaparken koltukları tek tek kapitalistlere sattı. Para veren kişilerin ve şirketlerin adları koltukların arkasına yazıldı. Kenter yedi yıl boyunca salonu yaparken şirketleri dolaşp destek istedi.

1970’li yıllarda yurt dışına giden sanatçılardan “İngiltere’de bir kuruluş var tiyatro yapanlara para dağıtıyor”, “Avrupa’da değişik kuruluşlar var, sanatçılar gidiyorlar, oradan büyük destekler alıyorlar” gibi sözler duyuyoruz.

1980’lerde ilk defa bir kavram olarak “sponsor” kelimesi açıkça telaffuz edilmeye başlandı. “Sponsor”, “sponsorlu sanat” gibi kavramlar konuşulmaya, tartışılmaya başladı.

Önceleri bir sanat eserine destekle başlayan sponsorluk ilişkisi süreçte sponsorun isteğine, zevkine uygun sanat, etkinlik biçimine dönüştü. İşin çarkı sanat alanının elinden çıkarak parayı ödeyenin eline geçti. Sponsor olanlar şirketlerinin reklam, tanıtım, propaganda elemanları aracılığıyla adeta alanı ele geçirdiler.

“Sponsor” kurumunun ortaya çıkması önceleri büyük bir kesime çok olumlu görünüyordu. Bir sanat eseri var edeceksiniz, birileri de getirip sizin avucunuza para koyacak. İlk zamanlar sponsorluk ilişkisi böyle anlaşıldı.

Bir dolu çeşitli alanlardan sanatçı, kapitalistlerin kapısına dayandı. Açıkta para istediler. Ancak “sponsorluk” diye bir kurum oluşuyordu ama her para babasının böyle bir destek yapmaya gönlü yoktu. “Vergi kaçırma” için bir yol olması bile çekici gelmiyordu.

Bu kez sanata değer verdiği söylenen Eczacıbaşı gibi kent kökenli iş adamlarının kapısı aşındırılmaya başlandı. Buna rağmen sonuçlar çok parlak değildi.

Sanat-edebiyat çevrelerinden kimi düşünürler sponsor olmaları için iş adamlarını gaza getirici konuşmalar yapıp, yazılar yazmaya koyuldular. Bir toplantıda “önemli” yazarlarımızdan biri Sabancı ailesini 1600’lerde İtalya’da sanata bilime destek vermiş Medici ailesine benzeterek onların da bu alana destek sunmalarını istedi.

Bu ilk karşılıklı para dilenme ve reddedilme ya da komik desteklerin yapılma döneminin ardından ekonomik sistemi çekip çevirenler için çerçevesini çizdiler.

Bugün internette de sponsor yazdığınızda karşınıza çıkanlar o günlerde ilk basit hatları belirlenmiş giderek günümüze kadar gelişerek kalın çizgileri oluşmuş koşullardır.

Siz sponsor olacak kuruluşa destek deyince onlar da reklam ve tanıtım amacını baş hedef koyuyorlar ve ardından “marka imajını güçlendirerek dolaylı olarak satın alma tercihini etkilemek” diye koşullarını bu çerçeveler içinde sıralıyorlar.

İşin başında kimi sanatçılar “Para babaları ne kadar Sanatsever”, “sanata destek veriyorlar ne iyi” gibi bir saflıkla sponsorluk kurumuna bakarken onlar el çabukluğuyla işin adını koyuverdiler.

Ortada sanatseverlik falan yoktu. Kapitalist bir sanat alanına ya da etkinliğine sponsor olacak ama “Bir dakika ne oluyor, bu bana ait bir şey mi, işime yarar mı?” gibi bakıyordu.

80’li yıllarda tiyatro alanında kimi topluluklar yoluna yordamına uyararak büyük firmalardan kimi destekleri almayı başardılar.

Büyük firmaların desteğini almak ruhunu büyük sermayeye satmış medyaya da iyi göründü. Onlar da bu destek almış toplulukların oyunlarını önemli görüp onlar hakkında tanıtımlar yaptılar. Destekleyici yazılar yazdılar.

90’ların ortalarında “sponsorsuz bu işler olmaz”, eğer belli bir kalitede bu işi yapmak istiyorsanız, sponsor bulmak zorundasınız, diye bir anlayış ortalıkta kol geziyordu.

Tiyatro festivallerinden oyunlara, konserlere, sergilere her alanda sponsor katkısı, desteği giderek ortalığı sarıyordu. Bu destek çoğaldıkça “Sanatın kalitesini yükseltmek, daha yaygın bir kitleyle buluşmak için herkesin sponsorlara ihtiyacı var” düşüncesi sanat alanında giderek yaygınlaştı.

Destekleme işi salt sanat alanında kalmadı. Spordan bilime her yana yayıldı. Sponsor olayı öyle bir noktaya taşındı ki, spor etkinliğinde takım gole kavuştuğunda, başarısı kupayla taçlandırıldığında, bir konserin en coşkulu, en duygulu anlarında bir marka ya da ürün gözümüze sokuluyordu.

Yalnızca bir mal, bir hizmet değil, o ürünün sunduğu hayat tarzı, reklam sloganları, malın üretimi, firma sahibinin başarı öyküsü, özel yaşamının ayrıntıları da bombardıman halinde üstümüze salınıyordu.

İş giderek sanat eserine bir firmanın destek sunmasından çok başka yerlere taşındı.

İkibinli yıllarda marka, logo, reklam, sponsorluk ilişkisi bir tüketim bombardımanının vaz geçilmez parçaları oldu.

Önceleri bir sanat eserine destekle başlayan sponsorluk ilişkisi süreçte sponsorun isteğine, zevkine uygun sanat, etkinlik biçimine dönüştü. İşin çarkı sanat alanının elinden çıkarak parayı ödeyenin eline geçti. Sponsor olanlar şirketlerinin reklam, tanıtım, propaganda elemanları aracılığıyla adeta alanı ele geçirdiler.

Örneğin klasik müzikle ilgili bir festival yapılıyordu. Ancak siz afişine baktığınızda reklam ve logoların yüzünden ne olduğunu bile anlamıyordunuz.

Sponsorluk başka bir yanıyla sansürü de örgütledi. Bir tiyatro festivali kimi sponsorların desteğiyle yapılıyordu. Ancak işin düzenleyicileri işe destek olan para babalarının keyfini kaçırarak en küçük bir şeyin olmasına dahi izin vermiyorlardı.

Sponsorlar aşkına oyunlar denetleniyor, resim-heykellere sansür yapılıyor. Konserlerde çalınacak repertuar bile sponsorun zevkine göre ayarlanıyordu.

Tiyatrolara devletin sponsor oluşu yada başka bir deyişle devlet yardımı da işin bir başka ayağını oluşturdu.

80’li yılların başında bir gün İstanbul’da tiyatro alanında bilinen, tanınan herkesi Gümüşsuyu’nda Lalezar adlı bir lokale toplantıya çağırdılar. Biz çok şaşırдық. Çünkü bizi yani amatör, devrimci tiyatrocuları “tiyatrocü” diye saymazlardı. Kalkıp gittik.

Toplantı öncesi kuliste dolaşan fısıltılara göre Devekuşu Kabare Tiyatrosu’nun patronu oyuncu Zeki Alasya, 12 Eylül darbesinin mimarı ve o günlerde yönetimin başı olan general Kenan Evren ile görüşmüştü.

Toplantıda yapılan açıklamada ise şöyle söylendi; tiyatrolara devlet tarafından parasal destek başlayacaktı.

Toplantıya katılan herkesten bir dosya kağıdına topluluğunun ya da kurmayı düşündüğü toplulukla ilgili bilgiler yazması istendi. Bu dilekçeler Kenan Evren'in görevlendirdiği Kemal Gökçe paşaya verilecek o da dilekçe veren herkese para yardımı yapacaktı.

Salonda her yer alan topluluk temsilcileri bu habere çok heyecanlandılar, "Oh be" dediler "bizde de Avrupalı bir yardım başlıyor."

Amatör, devrimci tiyatrocular ise endişeliydiler. Bir milyona yakın insanı suçlayarak hapse atmış yüzlerce kişiyi işkencede öldürmüş, 52 kişiyi idam etmiş bir yönetimle para yardımı yapıyor diye uzlaşıyordu.

"Biz bu kirli parayı reddediyoruz" diye karşı çıktık. Bazıları, "bu bir haktır tiyatroculara verilen bu hakkı reddetmeyelim," diye bir karşı koydular. Oyuncu Genco Erkal bu bir hak bile olsa askeri yönetim sona erdikten sonra kullanılması gerektiğini öne sürdü. Ancak ticari tiyatrolar buna karşı çıkıp 12 Eylül rejimi ile para uğruna uzlaşmayı seçtiler.

Herkesin dilinde tek bir cümle vardı; Devlet para verecek ve hiçbir şeye karışmayacak.

Ancak bunun da böyle olmadığı bir süre sonra açığa çıktı. Parayı veren devlet bir süre sonra kırmızı çizgilerini çizmeye koyuldu.

Önce Ali Poyrazoğlu bir oyununda eşcinselliği övüyor diye o yıl diye yardımı kesildi, o bir kırmızı çizgiydi. Sonra Ankara Sanat Tiyatrosu İbsen'in "Bir Halk Düşmanı" oyununu oynadığı için onun da yardımı kesildi.

Tiyatro alanına devlet desteği başlarken verilen rakamların yetersizliğinden ötürü sanatçılar kendi aralarındaki konuşmalarda burun kıvrıyorlardı.

Koşulları iyileştirmek için dayanışma içinde olmak önerilince de yardım alanları ve alamayanları kötüleyici açıklamalar yaparak dayanışmadan uzak duruyorlardı.

Yardım kesilme olaylarından sonra herkes ayağını "denk" aldı. O beğenilmeyen paraları kaybetmemek için birbirine oto-sansür önerenler bile oldu.

Bürokrasiyi yönetenler süreçte yardım işini tam denetim altına almak üzere tabela örgütü dernekler kurdular. Dernek yönetimindeki sanatçılar bürokratlarla iç içe geçti. Para kapmak için inanılmaz yolsuzluklar birbirini izledi.

Süreçte devletin parası tiyatroyu kalkındırmadı ama "hizaya" sokmaya yaradı. Ardından televizyon kanallarının da oyuncularını ve yazarlarını kapmasıyla tiyatro bir darbede oradan yiyerek bugünkü sıkıntılı durumuna düştü.

Bugün bizim sanatçı olarak sponsor konusunda tutumumuz şudur. Biz sanat üretiyoruz. Bizim ürettiklerimiz içinde bulunduğumuz sisteme karşıdır. Bu nedenle devletin ve sermayenin kirli liralarnı istemi-

yoruz. Bu konuda bir Ortodoks tutuculuğu içinde değiliz. Birileri bizim yaptıklarımızı her şeye rağmen desteklemek isterse bu desteği kabul ederiz. Ancak ürettiklerimizin tek bir satırından dahi vazgeçmeyiz.

Bizim kendi ilkelerimize dayanan bir duruşumuz var. Bunun bedelleri çok ağır. Duruşunuzdan ötürü muhalif geçinen basın-yayın kuruluşları bile sizi tanımıyorlar. Siz "kitlelerin, milyonların sanatçısı" oluyorsunuz. Onu da reddediyorsunuz. Ama sizi de izleyen bir kitle var. Örneğin bizi senede 20-25 bin kişi izliyor. Bu da bir tercih sonuçta. Şimdi sistemin çarklarına uymayanların yolları kapatılmış durumda. Egemen sınıf asla bir daha Yılmaz Güney rüyası görmek istemiyor. Onun için de toplumcu sanatçı büyük sıkıntılar yaşıyor. Bizim prova yaptığımız yer küçücük bir oda. O odanın içinde uğraşyoruz. Hayal ettiğimiz birçok şeyi yapmak isterken duvara tosluyoruz. Bütün bunlar oluyor, ama ne yazık ki bu noktalar da "biraz daha kalite, biraz daha iyi olalım" diye kendimizi sermayenin, devletin kirli liralarnın ortasına atamayız.

Türkiye'de dünyayı değiştirmek isteyen, iktidarı elde etmek isteyen politik hareketler var. Bunlar, her zaman olmuşlardır, her zaman bunun dövüşünü vermişlerdir. Bu noktada onlar da sanatçılara sahip çıkmalıdır. Aralarında sağlam köprüler kurmaları gerekiyor.

Bunun ölçüleri de çok iyi konulmalı. Sanatçı beni nasılsa destekliyorlar diye gevşemeyecek, yaratıcı, üretici bir tutumla çalışacak. Her yana koşacak, alın teri dökcek. Sanatçyım destekleniyorum diye kendini sınıf savaşımında ayrı bir yere koymayacak. Bir sıra neferi olmayı bilecek.

Politik hareketler de iktidara giden yolda bu sanatçılarla kol kola girecek iç içe geçecek ve birlikte hareket edecek. Çünkü boş bıraktığımız her alanı burjuvazi doldurur. Bunu açıkça biliyoruz. "Şu alana da boş verelim" dediğiniz anda burjuvazi geliyor orada kendi etkinliğini kuruyor, kendi adamlarını yetiştiriyor, kendi anlayışını yayıyor.

Sonuç olarak sistem sponsorluk kurumu ile kendi sanatını ve sanatçısını destekliyorsa buna karşı olanlar da kendi kurumlarını ve desteklerini örgütlemelidirler. Sistem yanlılarının destekten anladıkları paradır. Halkın emekçinin yanında mücadele edenler ise çok farklı ve zengin biçimlerle desteklerini sunmalıdırlar.

İdeolojik destek en başta gelen destektir. Burada yolu aydınlatılan, perspektifi berraklaşan sanatçı önündeki her türlü engeli aşabilir. Maddi destek de önemlidir. Ancak ideolojik destekle beslenmeyen bir maddi destek sanatçyı yozlaştırmaktan başka bir işe yaramaz.

Sponsorluk ve Sanat

Ruhan Mavruk

Sosyalist sanat üretimi iddiasında olanlar, Eczacıbaşı, Koç, Sabancı, Efes gibi emperyalist uluslararası büyük şirketlerin finansörlüğünü kabul etmemelidir. Gerçekten inanıyorum ki, bunların yaptığı sponsorlukla bizim istediğimiz şekilde, güçte, içerikte kitleleri uyandıracak bir sanat yapılamaz. Tekellerin amacı; birincisi kendi reklamını yapmak ikincisi de bu ülkenin yaramaz çocukları diye adlandırılan komünistleri, muhalif insanları bir anlamda pasifize etmek, ellerinden geldiği kadar onları kullanmaktır. Sanatçının bankalarla, büyük şirketlerle ne işi olabilir?

Bizim, bunları daha iyi açıklayabilmek için şunu ortaya koymamız lazım: Sömürgeciler, köleler arasında, sömürenlerden mi ezilenlerden mi yana olacağız? Bakalım ezilenlerden yana olmuş onlardan yana sanat yapmış kişilere egemenler nasıl davranmış? Ama sömürgecileri destekleyenlere ne yapmış?. Onlardan yana olanlara, onları şakşaklayanlara ne yapmış?

Emek ile sermaye arasındaki kavgada netliğini ödünsüzce ortaya koymuş sosyalist, devrimci sanatçılar üzerinde büyük bir baskı uygulanmıştır. Medya ve dağıtım engeli başta olmak üzere birçok yıldırma politikasıyla bu insanlar sisteme entegre olmaya zorlanmışlardır. Sanatı bırakmaya zorlanmış, gözaltına alınmış, tutuklanma süreci yaşamış ya da yurtdışında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmışlardır. Bunun adı da hep bir yanı eksik olmak duygusudur. Çok eski çağlardan beri bu hep böyle olagelmıştır.

M.Ö. 494 tarihinde Aiskhulos'un Persler adlı oyunu düşüncenin cezalandırılmasına yönelik ilk örneklerden biri olarak bilinir. Bilindiği gibi ilk çağın en ileri toplumları Grekler ve Persler... Aiskhulos'un Persler adlı bir oyunu vardır. Bu oyunda Atinalıların Perslere karşı İyonyalıları nasıl savaşmaya teşvik ettikleri ve onlara yardım etme söz verdikleri anlatılmış, ama savaş çıktığında da yardım sözünü tutmamışlardır. Burada savaşın insanlık dışı kanlı yüzü öyle trajik bir şekilde anlatılır ki, oyunu izleyenler Homeros'un anlattığına göre Atinalılar bu oyunu izlerken ağlamaktan bitkin düşerler.

Persler adlı oyunu Aiskhulosi stilacılara karşı yazmıştır. Aristokrasiden ve devlet görevinden yavaş yavaş uzaklaşmasına rağmen hala aristokrasinin içinde yer alan ama barışçıl olan dostları vardır. Persler oyununu Perikles finanse eder. Bu da tarihte ilk kez karşımıza çıkan finansörlerden biridir. Zincire Vurulmuş Prometheus'un da yazarıdır. Tarihin ilk diyalektik gerçekçisi sayılan düşünürlerden biridir Aiskhulos. Zamanla köleci toplumu ve onun üst kurumlarını eleştirmede daha bilinçli ve diyalektik bir yön kazanır. Prometheus'un yazılmasından sonra artık dostları da finansörleri de yoktur. Ve aristokrasiden tamamen uzaklaşmaya başlar. Oyunun ardından sürgünle de cezalandırılır. Tarih bile, bize, "Sizin gibi ezilenlerden yana düşünmeyenlerden yar olmaz, dost olmaz. Onların finansörlüğü bir yere kadar olur" diyor.

İlk çağlarda Homeros hep teşvik edilmiş destek görmüş ve baş tacı edilmiştir. Kitapları da edebiyat derslerinde okutulmuştur. Homeros köleci toplumun iç yapısını belirleyen ideolojik yapısını oluşturan yasalar demeti, çoğu kez Homeros'un destanlarından ezgilerinden kaynaklanmıştır. Askeri disipline, erkek kardeşe, babaya duyulan saygı aslında köleci ideolojinin tohumlarıdır. Bildiğimiz sözlerle konuşalım. Bugünkü bakışla Homeros sistem yanlısıdır. Homeros'un kitaplarının okutulması ama sömürgecilere karşı çıkan Aiskhulos'un cezalandırılması egemenlerden yana olanların, nemalananların ödüllendirilmesine bir örnektir.

Ülkemize geldiğimizde Osmanlı'da Pir Sultan "Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan" dediği için asılarak cezalandırılır. Dadaloğlu cezalandırılmıştır. Saraya methiyeler düzen Bağdatlı Ruhi ve onun gibi şairler lüks içinde yaşar, desteklenirken muhalif şairler katledilmiştir. 1940 Tevkifatını hatırlayalım. Bir çok sanatçı Hasan İzzettin Dinamo, Enver Gökçe, Ruhi Su komünist sanatçılar olarak siyasi düşünceleri, bazen de bir şiirleri yüzünden Sansaryan Han'da işkence görüp 5 yıl hatta on yıl hapis hanelerde yatmışlardır. Mustafa Suphi'nin yoldaşı olan Sebahattin Ali yine devlet tarafından, egemenler tarafından 40 yaşında katledilerek öldürülmüştür. Ahmet Kaya, Yılmaz Güney gibi devrimci sanatçıların yurtdışında ölmeleri kendi tercihleri ya da kader filan değildir, baskının bir sonucudur.

Türkiye'de özellikle son 30 yıl içinde düzenin sınırları dışına çıkmayan, eleştiren ama alternatif getirmeyenler ve sadece başka ülkelerdeki çelişkileri yazanlar veya çelişkileri yazan, eleştiren ama alternatif sunmayanlar ödüllendirildi. Bir de çelişkileri yazanlar ama başka ülkelerde daha iyi bir yaşamın özgürlüklerin olduğuna değinmeyenler, çelişkileri yazsalar da alternatif üretmeyenler de ödüllendirildi. Bir de küfür edebiyatına yönelenler var. Geçmişe yönelik karalama üretmeler, kitleleri umutsuzluğa, karanlığa yöneltenler ödüllendirilmiştir. Bu türden eserler gençliği, haykırışları ve umudu perdelemek için sistem tarafından finanse edilmiştir. Gençliği gerçekleri arayıp sorgulamak yerine lümpenliğe iten bir saçmalık felsefesine iten pop müzik örneğinin. Gerçekten eğitim alıp, emek verenleri ayrı tutuyorum burada. Sanat eğitimi ve yetenekle ilgisi olmayan örneğinin mankenlik gibi sömürü alanlarından gelmiş gençleri servete boğarken emekten yana olan gerçekçi sanatçılar asla finanse edilmiyor. Ya açlığa ya da vazgeçmeye zorlanıyor. Bu insanların da kendi ihtiyaçlarını karşılamaları gerekiyor. Yazdıkları, çizdikleri, ürettikleriyle de para kazanmaları, tekrar üretebilmek için güçlenmeleri gerekiyor. Hiçbir eğitimi, yeteneği, sanatla ilgisi olmayanlar havuzlu lüks villalarıyla, ayak-

kabı koleksiyonlarıyla bir başka genci özendirmek ve kurban etmek üzere öne çıkarılıyor. Diğer yandan emekten yana olanlara tutuklamalar, sürgünler. Televizyon kanalları da böyle. Kanallar da yavaş yavaş satın alınmaya başlanıyor. Bunun da üzerinde durmak gerekiyor. Emekten yana olanlar da sistem karşısında bir netlik ortaya koyamıyorlar. Yapanlar da cezalandırılıyor. Buralarda bu tür programlarının azaldığını görüyorum. Adını verdiğimiz büyük tröstler, AKP'nin satın aldığı kanallar uluslararası sermayeyle birlikte özellikle giyim firmaları kenar mahallelerde hem kendi reklamlarını yapmak hem de insanları kontrol altına alabilmek için reklamlar yapıyorlar. Memur bir karı koca düşünün, lüks koltuklarla döşenmiş bir ev... Sana ne emekten, sana ne alanlardan, memursan bir kadro bak. Dizilerde de bu işleniyor. Muhteşem Yüzyıl diye bir dizi var. Osmanlı istilacılığını hayranlıkla işliyor. Hemen ardından Muhteşem Yüzyıl takıları, Osmanlı dönemine ait diye takılar, giysiler satılmaya, mekanlar tanıtılmaya başlandı. Ülke ve dünya gerçeklerini saptıran Kurtlar Vadisi adlı dizi tarikatlar tarafından desteklenmekte, sponsorluğu yapılmakta. İş Bankası, Yapı Kredi Bankası yayınevleri gibi yayınevlerinden, sanat merkezlerinden uzak durmayan yazar, şair, sanatçı kendisine sosyalist demesin dediğimde ablalarım, ağabeylerim neredeyse döveceklerdi beni. Düşünüyorum, "Bu toplumcu yazarlar, şairler, sanatçılar niye bunlar bana saldırıyor?" Yapı Kredi gibi bizim düşüncemize ters düşen bir kuruma kalkıp eserlerimizi veremeyiz.

Ne yapabiliriz? Sanatçı olarak şunu biliyoruz parasız sanat olmaz... Ya birisi katkı sunacak.. Şiir en dışlanan bir sanat... kendimiz olanaklarımızı zorlayarak yapmaya çalıştık ama yetmiyor. En nefret edilen, dışlanan egemenler tarafından şiirdir. Egemenler içlerine çekebilmek için satın alır, entegre eder susturmak için.

Ne yapılabilir?

Alternatif bir sanat ve bunun için sanat merkezleri oluşturulursa, alternatif dağıtım ağları, yolları oluşturulursa bizim nefes almamız, rahatlamamız sağlanır. Alternatif sanat konusu, alternatif sanat konserleri, alternatif kitap ve imza günleri düşünülebilir. Samimiyetsiz olanlarla da konuşmak "Sen aldın kitabını şu şirkete verdin" diye açıkça söylememiz lazım. Kaldı ki, devrimci sanat ödünsüz olması gerekir. Son olarak değinmek istediğim bir şey var. O da ödüldür. Bir eser için 50-100-300-500 her neyse bir bedel konur. Kimisi önceden belirlenmiştir, anlaşmalıdır. Ödül dağıtılır. Bir kez yarışmaya katılmışım. İyi de insanların olduğu bir yerdi. Bir daha da hiçbir yarışmaya, ödül olayına girmedim. Devrimci sanat için birinci, ikinci diye bir ödüllendirme olmaksızın ama hepsini bağrına basacağı, teşviki sağlayacağı bir yöntem izlemek gerekir.

Sponsorlar Olmadan Sanat Yapılabilir mi?

Ahmet Soner

Sponsor kelimesini kullanmayı sevmiyorum ben. Genellikle destekçi ya da katılımcı diyorum. Tiyatroda destekçiler, Esatoğlu'nun söylediği gibi yoktu, ama sinema da vardı. Yani yapımcılar asla ellerini ceplerine sokmadan bölge işletmecilerinden gelen senetlerle yapıyorlardı filmlerini. Burada biraz zarara uğranıyordu tabi, senetler kırdırılıyordu belli insanlara. Bu sistem o yıllarda vardı. Bu sistemi aslında 1960'larda başlattılar. Bölgelere ayırdılar Türkiye'yi en büyük bölge Adana'dan Antep'e Diyarbakır'a Van'a kadar giden çok büyük bir bölgeydi. Hemen hemen onların dediği oluyordu. Adana işletmecisi ne derse o oluyordu. En büyük işletmeci oydu. Şöyleydi sistem, bölgelerden istekler geliyordu, bölgelerde o yıl filmler gösteriyor, en çok iş yapan filmler hangisiyse o filmlerin bir benzerini istiyorlardı. Türkan Şoray ile Ediz Hun'un oynadığı bir film çok beğenilmiş, çok iş yapmışsa ondan bir tane daha rica ediyorlardı ya da küçük bir şey de olsun, Yılmaz Güney'in de bir filmi olsun gibi istekler oluyordu. Adana'da işletmecilerden gelen istekleri Samsun işletmecisi de destekliyordu. İzmir'den de Ankara bölgesinden de. Yapımcı topluyordu bu senetleri. Çağırıyordu, ortada senaryo falan yok sadece oyuncular belli, şununla şu oynayacak. Şunlara göre yaz bir şey çekelim, deniliyordu. Senariste pek hayat hakkı tanınmıyordu. Bir haftada yazmak zorundaydı. Böyle bir sistem geçerliydi. Yani senaryodan yola çıkılmıyordu asla, starlardan yola çıkılıyordu. Tam bir star sistemi vardı. Ve yapımcı hiç elini cebine sokmadan çok para kazanıyordu bu işten.

Böyle çark kurmuşlardı. Giderek bu fazlaştı tabi, yılda 300 film falan yapılmaya başlayınca. Üstelik hep de birbirinin benzeri filmler.. Ya melodramlar ya kötü kötü güldürüler hep şablon üzerinden, seyirciyi asla şaşırtan filmler değil bu filmler. Seyirci o filmin 100 tane benzerini izlemiştir çünkü. Seyirci de biliyor zaten. O da öyle şoka girmek istemez, karşısında farklı bir şey gördüğü zaman anlayamaz, zaten izleyemez. O izlediği ölçüde şu olacak diye kurar içinden çünkü. Ve o çıkınca da sevinir, "Bak nasıl bildim" diye. Halbuki bu giderek daha da fazlaştı defalarca izleyen çocuklar bile bilir. Neyse bu durum seks furyasına kadar vardı. Kenan Koca da sağ olsun o durumu bitirdi, kesti attı sistemi. Ve yapımcılık bocalamaya başladı. Artık yapımcılar ellerini ceplerine sokmak zorundaydılar. O dağıtım sistemini de, çünkü ödemek zorundaydı. Bunlardan birilerine işte Turgut Özal'ın Amerika'da bir taviz vermesi... "Tekstil kotasının karşılığında gelin kendiniz işletin sinemaları, bizim tekstilimize dokunmayın" gibi bir laf etti. Daha iyi etti Amerikan tekeller de, o büyük dağıtım sistemleri de geldiler İstanbul'da açtılar şubelerini ve sinemaları baya adam ettiler. Projeksiyon falan getirdiler, salonlar oturulabilir hale soktular. Bunu da Anadolu'ya baya yaydılar. Kendi filmlerini de pazarlamaya başladılar. O dönem Türk sinemasının artık ölmeye başladığı dönemlerdi. Film sayısı giderek 50-30-20 neredeyse 10'a kadar düştü. 90'lı yıllarda, 90'lı yılların sonuna doğru 10'a kadar düştü. O zaman dağıtım diye bir şey kalmadı. Ne yapıyor yapımcı? Alıyor filmi Amerikan

işletmecisine gidiyordu, “İşte böyle bir filmim var buna bir hafta var” diyordu. Amerikalı da bakıyordu o filmde para kazanacağına akli keserse, “Tamam bir haftayı veriyorum, nisan ayında oyna” diyordu. Böyle bir sisteme gelindi. Bu durum tabii Türkiye’de çeşit çeşit şeylere sebep oldu. Yazlık sinema denilen şey ortadan kalktı. Televizyonun yaygınlaşması insanları eve bağladı derken sinema çok kötü bir döneme girdi. Şimdi yeni yeni bu durumdan kurtulmaya çalışıyor.

60’lı yıllardan 90’lı yıllara kadarki dönemde ben bilfiil sinemanın içinde hem asistanlık yaptım hem senaryolar yazdım. O dönemdeki anlayış şuydu, yapımcı kendi destekçisini bulurdu. Çünkü işletmecilik kalkmıştı. Şöyle bulurdu destekçisini: Yapımcı bir filme bakıyordu, arkada bir otel görünüyor, Hilton oteli görünmüş, “Tamam diyordu”. Gidiyordu. “Bizim filmimizde sizin reklamınız var ne veriyorsunuz?” Böyle bir durum. Bir lokanta göründü diyelim ya da bir Migros kamyonu geçiyor ya da ne varsa en küçük bir şey bile olsa. Bir ara böyle devam etti. Kendi destekçilerini gidip kendileri buluyordu. Ama eğer film çekildikten sonra gittiğinde adam parayı vermezse o sahne o reklam çıkarılarak yeniden çekiliyordu. Son yıllarda bazı yönetmenler şirket kurdular birer tane, herkes yapımcı oldu. Eskiden yazıyordu senaryosunu, dosyayı alıp kapı kapı geziyordu. Destekleyeceğini sandığı zengin, fabrikası olan kişiler veya şirketlere gidiyordu. Kiminden destek görüyordu kiminden göremiyordu. Tabii bu çok yorucu bir süreç. Bir yönetmen filmi mi çekecek yoksa parayı mı bulacak? Bunlar ayrı şeyler. Parayı yapımcı bulur, ama yapımcılık ölmüş, yönetmenler yapımcı olmuş. Yönetmen para bulmak için öyle çok zorluyordu ki sıra film çekmeye gelince enerjisi kalmıyordu. O zaman da filmde pek bir hayır gelmiyordu. Çünkü kafasına para bulma işine yoğunlaştırmış. Film çekmeye kafa kalmıyor, enerji kalmıyor, motivasyon kalmıyor. Böyle bir durum oluşuyor.

Şimdi elbetteki bu destekçiler olmaksızın film yapılmalı. Sinemada, her alanda destekçi olmadan yapılmalı. Bağımsız dediğimiz sinemacı nedir? Şirketlerden, sermayeden, tekelardan bağımsız olmak demektir. İşte tüm bunlar nasıl olacak? Kime sorsanız “Ben bağımsız sinemacıyım” diyor. Nerede, nasıl bağımsız sinemacı? “Kendi paramı kullanıyorum, kimseden para almıyorum” diyor. Mesela Yılmaz Erdoğan böyle diyebilir. Tiyatrodan vs. kazandığı parayla filmler yapabiliyor. Cem Yılmaz da öyle. Herkes bir yerlerden para kazanıyor bir şekilde. Şov yapıyor, o parayı sinemaya aktarıyor. Evet, o anlamda kendi parası. Arkada birisi olduğu zaman, engelleniyorsun, o destekçinin dediğinden dışarı çıkamazsın. Şöyle bir örnek vereyim, diyelim bira markası sizin filminize destek olacak o zaman benim dediğim şemsiyelerden filmde birkaç tane görünmesi gerekiyor. Çeşitli yerlerde ya reklam panosu görünmeli, o biranın reklamı görülecek veya senaryoda diyelim ki siz bir tip yazmışsınız. Mavi ispiroto için ayyaşın biri. İşte o zaman ona o mavi ispirotoyu içiremezsin. İspirotoyu bırakıp biraya başlayacak başka çaresi yok. Yani bu durum filmi zedeleyen bir şey değil mi? Mavi ispirotoyu için birini kullanmak ayrı, birayı için biri apayrı bir şey. Zedeleme dediğimiz şey bu. Her verdiğiniz tavizde filminiz biraz daha zedelenecik. Ana sponsorlar konularınıza müdahale edebilecek.

Şimdi Mehmet’in dediği şeye gelelim. Devlet yardımı o yıllarda önce tiyatroya sonra sinemaya geldi. Kültür Bakanlığı gelirini ikiye ayırdı. Her sene bu parayı dağıtıyordu. Nasıl dağıtıyordu? Önce bir komisyon kurdu. Komisyon kimlerden oluşuyordu? Bir oyuncu oluyordu mutlaka, bir tane yönetmen oluyordu, bir tane senarist oluyordu, bir tane yapımcı oluyordu, görüntü yönetmeni bile bazen oluyordu. 3 tane de bürokrattan oluşuyordu. Ama esas karar veren uzmanlardı tabii. Senaryoyu alıp inceliyorlardı ve elli tane, altmış tane başvuru oluyordu. Bunlardan on tanesini seçiyorlardı. O on tanesine belli paralar ayrılıyordu. Bütçesine bakmaksızın. Belki bütçesi daha büyüktü ama yüzde onunu karşılıyordu ya da yüzde on beşini karşılıyordu Kültür Bakanlığı. Ama bu bile önemliydi yapımcılar için, yani en azından bir başlangıç sermayesi, o bile işe yarayıyordu. Bir örnek vereceğim, bir arkadaşım 12 Eylül işkencelerini anlattığı bir senaryosunu gönderdi, komisyonda

Şöyle bir örnek vereyim, diyelim bira markası sizin filminize destek olacak o zaman benim dediğim şemsiyelerden filmde birkaç tane görünmesi gerekiyor. Çeşitli yerlerde ya reklam panosu görünmeli, o biranın reklamı görülecek veya senaryoda diyelim ki siz bir tip yazmışsınız. Mavi ispiroto için ayyaşın biri. İşte o zaman ona o mavi ispirotoyu içiremezsin. İspirotoyu bırakıp biraya başlayacak başka çaresi yok. Yani bu durum filmi zedeleyen bir şey değil mi? Mavi ispirotoyu için birini kullanmak ayrı, birayı için biri apayrı bir şey. Zedeleme dediğimiz şey bu. Her verdiğiniz tavizde filminiz biraz daha zedelenecik. Ana sponsorlar konularınıza müdahale edebilecek.

şimdi hayatta olmayan bir yönetmen vardı dedi ki “Ben devlet parasıyla devlet aleyhtarı film yaptır-
mam.” O proje yapılamadı. O komisyonlar iki yılda
bir değişiyor. İki yıl sonra komisyon değişti, bizim
arkadaş yine gönderdi bu kez kredi aldı Kültür
Bakanlığından. O yüzden ben Vedat Türkali'nin dedi-
ği gibi, o Eczacıbaşı'ndan da para alın diyor ama o
kadar da değil. Kültür Bakanlığından para alınabilir,
çünkü taviz vermiyorsunuz, senaryoyu göndermişsi-
niz verirse verir, vermezse de vermez. Bazen ilericiler-
den oluşuyor bu komisyon bazen de sağcılardan oluş-
uyor. Sağcıların olduğu bir komisyonda sol projeler
kesinlikle geçemiyor. Tam tersi durum da söz konusu
tabi. Bu destekçilik konusunda şunu da söylemek iste-
rim, bütün destekçiler başınızda durup da ille ne çeki-
yorsunuz diye bakacak değil. Bazı belediyeler var,
Eskişehir Belediyesi çok iyi şeyler yaptı. Açtı kapısını
filmcilere, televizyon dizilerine, gelin istediğinizi
çekin. Size de konaklama, beslenme ulaşım sağlayaca-
ğım. Bir filmin konaklaması, beslenmesi, ulaşımı baya
bir para tutar aslında. Eskişehir belediyesi bunu karşı-
ladı orada bir sürü filmler çekildi. Bu şimdi taviz ver-
mek falan olmuyor. Sadece filminizi Eskişehir'de çek-
melisiniz.

Ben gördükçe bu Yılmaz Erdoğanları, onlar da
bağımsız olduklarını iddia ediyorlar ama, onlar bence
bağımsız değiller, bağımlılar. Çünkü bağımsızlık bir
kere mevcut düzene karşı çıkmaktır. O nedir? Bu
düzenin kurduğu sinema formatına girmemek demektir.
O sinema formatı ise süre bir, bir buçuk saat ola-
cak, daha fazla olmayacak, çünkü reklam için de pay
kalması gerek. Bu bir sınırlamadır. Bağımsız sinemacı
neden girsin böyle bir sınırlamaya? Bağımsız sinema-
cının anlatacağı öykü belki iki, üç saatlik bir öyküdür.
O zaman taviz mi versin bir saat. Az önce anlattık
arkadaşlar maalesef bu kurallara uyuyorlar. Tamam,
bir buçuk saati aşmayacağız, diyorlar. İkinci bir
bağımsız olma kriterini söyleyeceğim, filmlerini deneti-
me sokuyor bu arkadaşlar. Niye ben filmimi deneti-
me sokayım? Ben bir film çekmişim bunu da herkese
göstermek istiyorum. Ben denetime sokmakla şunu
kabul ediyorum: “Alın siz bunu denetleyin, bakın kötü
şeyler varsa kesin, biçin, ne yaparsanız yapın ama
bana bir işletme belgesi verin ben sonra bunu sinema-
larda oynatayım.” Denetimi kabul etmek demek, bunu
kabul etmek demek. Hadi bunu kabul etmediniz şunu
kabul ediyorsunuz o zaman: Yaş sınırı koyun benim
filmime. 7, 13, 15, 18 diye dört kategoriye ayrıldı
şimdi son sistem. Kültür bakanlığında bir komisyon
oturuyor filmi sınıflandırıyor. Aşırı şiddet, korku, cin-
sellik gibi birtakım şeyler görürse yaş sınırları devre-
ye giriyor. Bunu da kabul ediyorsunuz o zaman. Filmi
denetime sokmakla onu sınırlandırın, demek oluyor.

Asla böyle bir şeyi ben kabul etmedim. Benim yaptım
film 7'den 70'e herkes izlemeli, hatta 7 yaşından
küçükler de izlemeli, öyle filmler yapılmalı daha doğ-
rusu. Yani filmde niye şiddet olacak, ne gerek var cin-
selliğe, çıplaklığa bunu anlayabilmiş değilim. Genel
izleyici için yapılır benim bildiğim film. O ayrıdır. İşte
korku filmlerinin seyircisi vardır, polisiye filmler var-
dır. Çeşitleri var bunların. Çocuk filmleri diye filmler
de var o zaman. O da ayrı bir kategoridir. Ama ben
öyle bir şeyi kabul etmiyorum sinema sinemadır her-
kes izlemeli.

Bir başka kriteri bağımsız sinemacı asla star kul-
lanmaz. Star kullanmak zaten filmi zedeleyen bir şey-
dir. Diyelim bir tornacı tipi anlatıyorsunuz, bir işçinin
hayatı bu, eşi var, çocuğu var... Bunu Kadir İnanır
oynadığı zaman o tornacı olmaz. İzleyen ona Kadir
ağabey diye bakıyor, tornacı diye bakmıyor ki. Ama
siz tanınmamış bir yüzü oraya koyarsanız kim olursa
olsun bu, o zaman inandırıcı gelir. “Aa bak tornacı,
adam gerçekten tornacı, bak ne güzel torna kullanıyor,
diyebilirler.” Ama Kadir İnanır torna kullandığı zaman
kimse inanmaz buna. Yahut Türkan Şoray'ı oynatmak-
la, aynı durum diğerleri için de geçerli. Çünkü star sis-
temini kabul etmekle bağımlılığı kabul etmiş oluyor-
sunuz. Yakın plan çekmeniz gerekecek. Belki insanla-
rı arkadan çekeceksin öyle oynatacağın, ama starları
asla öyle oynatamazsın. İlk gün şöyle bir bakar ikinci
gün “Hadi eyvallah” der gider, oynamaz. Çünkü yüzü
görünmeyecek. Boşuna star olmamış. Yani bir anlam-
da bağımsız değil arkadaşlar. Belki kendi paralarını
buluyorlar, o konuda bağımsızlar ama onun dışında
düzene tamamıyla bağımlılar.

Benim bağımsız sinemacı diyebileceğim bir
Ahmet arkadaşımız vardı. Kütahya'nın Tavşanlı
köyünde kendi kendine filmler yaptı, etti. Kısa filmler
yaptı, ama o da sonunda o tavizi vermek zorunda
kaldı. Yani sinemalarda oynatması için sansüre de
soktu, süreye de bağlı kaldı, ölmeden önce son bir şey
yaptı. Ondan başka sinemacı yok falan derken en son
İstanbul Film Festivali'nde bir film gördüm, dedim
var, çünkü herkes benim dediğim kurallara uyuyor.
Uygar Asan diye bir yönetmen dört tane de film yap-
mış ben dördüncüsünü gördüm. Ne star kullanıyor ne
süreye uyuyor ne sansüre gönderiyor filmlerini sadece
böyle video çekimiyle, aksi halde nasıl karşılayacak
filmlerini, negatif kullansan altından kalkmasına
imkan yok. Video çok ucuzlaştırdı bu işi ve demokra-
tikleştirdi. Şimdi herkes film çekebiliyor. Kafadaki
öyküyü gidersiniz on tane kaset alırsınız, herkesin
cebinde vardır 50 lira o on tane kaseti alacak. Olmadı
arkadaşınızdan rica edersiniz. Oynayacak insanları da
bulursunuz. Bağımsız sinemacılık biraz budur.

Modern Toplum ve Fikri Mülkiyet

Yücel Arzen

1996 yılında başlayıp bitiremediğim lisansın tez konusu “Modernleşme Sürecinin Halk Müziği Üzerindeki Etkileri”ni ancak 2010 yılında bitirdim. Önemli bir konu, işin içinde bir de telif hakları konusu var. Modern toplum, modern toplumun ihtiyaçları, modern toplumda fikir sanat ürünü nereye konur, nasıl olur, gibi kafa karışıklığına ilişkin konuları da var. Ben de bu konuda okudum, biraz da kalem oynattım. Üç farklı düşünür etrafında ele almıştım tezi. Fransız okulunun iki önemli yazarı vardır: Adorno ve Benjamin. Adorno ve Benjamin dışında beğendiğim bir düşünür daha var, Baudelaire. Bu üç düşünür üzerinden hareketle halk müziği meselesini değerlendirmek istemiştım.

Buraya gelmeden önce Telif nedir üzerine internet üzerinden bir araştırma yaptım, birkaç tanım aldım.

Telif, Arapça kökenli bir kelime, Taliften geliyor, alıştırma, birbirine uydurma, kompoze etme, eser yazma anlamlarına geliyormuş.

Mülk: Sahip ve egemen olma. Hükümdarlık, krallık, hüküm sürme. Sahip olunan şey, mal.

Halk: Bunlar hep Arapça kelimeler. Kullandığımız anlamını Arapça'dan alıyor. Herhangi bir insan topluluğu demek.

Fikir: Düşünme, akıl yürütme.

Sanat: İşte bu çok karışık bir tarif... Bizim bildiğimiz, ki biz batı referanslı biliyoruz sanat tarifini. Mesela Marksizm bilgi biçimi olarak tanımlıyor sanatı. San'at diye kullandığımız şekliyle batılıların kullandığı Art sözcüğü anlam bakımından birbirinden çok farklı... Yani onlarda bilginin en küçük parçacığı anlamına geliyor eski Yunanca'da... Bizde Allahın sıfatlarından bir tanesidir teamum(?) (tanım)(?) sıfatı. İsterseniz bu konuya daha sonra gireriz.

Fikrin daha önce bir tanımı yok. Çünkü ortada kişi yok, birey yok. İlk metinlerin de sahipleri yok. Hatırlayın. Mesela Homeros'un İlyada'sı nasıl başlıyordu? Söyle Tanrıça Peleus oğlu Akhilleus'un öfkesini söyle filan diyordu. Yazan kim? Homeros. Ama bunları Homeros'a sen mi yazdın de.. Çünkü kılıcı burasına (göğsüne) tutma durumu da var. “Hayır bunu bana bir peri söyledi” diyecek. Zaten öyle başlıyor. Yani bir peri kızı geliyor

Telif, Arapça kökenli bir kelime, Taliften geliyor, alıştırma, birbirine uydurma, kompoze etme, eser yazma anlamlarına geliyormuş.

Mülk: Sahip ve egemen olma. Hükümdarlık, krallık, hüküm sürme. Sahip olunan şey, mal.

sanatçıya bunu söylüyor. İşlem aslında öyle başlıyor. Nasıl? Bir tane yazıcı var, Homeros. Bildiğiniz gibi Yunan mitolojisinde Olimpos tepesinde tanrılar yaşıyorlar. Dallas gibi bir hayatları var orada. Onların o hayatlarını insanlara, insanların da hayatlarını tanrılara bildiren dokuz tane Musa var. Bu dokuz Musa'dan bazıları talihle, bazıları şairle ilgileniyor... Tanrılar haberlerini Musa'lara söylüyorlar. Musa'lar gidiyorlar seçilmiş olan kişi kimse şair, bilici yani.. Ona gidiyorlar ve fisıldıyorlar. O işlem hala geçerli bugün.. Sanatçılara ilham perileri geliyor ya hani.. İşte o periler, bu periler...

Fikir sahibi olmak. Bir fikre sahip olmak. Bu lanetli bir şey.. Hani Adorno diyor ya "Bilmek lanetlenmektir" diye. Bir fikri taşımak, bir fikrin sahibi olduğunu bilmek o dönem korkunç bir şey.. Çünkü bedeli çok ağır.

Modern toplumda fikrin para ediyor oluşundan dolayı.. Tam da böyle bir mala dönüşmesinden dolayı fikre sahipliği ortaya çıkıyor. Modern toplumda bir mala sahip olmak fikri aslında çok da çetrefilli. Modern toplum kavram olarak modernist gelir. Direk olarak kapitalist toplum diyemeyiz. Kapitalist toplum belli bir aşamadan sonraki siyasi ve genel addır. Ama modern toplum sanayi toplumudur. İnsanın artık fabrikalarla ilişkili durumu. Latince'de Pagan inancına karşı çıkan insanlara Modemus deniyor. Paganlara karşı çıkıp Hristiyanlığı seçenlere Modemus deniyor. Modernitenin kelime kökü de aslında ilk elde Hristiyanlığa inanan demek. Daha sonradan sanayi toplumunu karşılayan en genel ifade olarak moderniteyi kullanıyoruz.

Walter Benjamin, "Mekanik Çağda Sanat" diye bir risale, bir yazı yayınlıyor... Bu müthiş bir yazı.. Adamın nasıl bir beyin olduğunu görüyoruz ve öneriyorum. Meseleyi ele alış biçimi açısından çok önemli bir yazı. Mekanik toplumda sanat eseri üzerine. Tam adı "Mekanik Çağda Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretim Çağında Sanat". Orada "Sanat yeganeliğini yitirdi" diyor. Ne demek?

Az önce dedik ya hani. Sanatçılar ilkel çağda gelirler, belli bir yükseltinin üzerine çıkarlar. Ve belirli bir süre içerisinde bir metni performe ederler. Bir hikaye anlatırlar. Siz de sanatçının, şairin, ozanın, dengbejin, epopenin.. adına her ne dersiniz... Onun belli bir zaman içerisinde anlattığı masal hikaye ya da şarkı, karşılığında bir miktar para toplar ve çıkar gider. Modern çağda ya da sanayi çağında sanat maalesef daha çetrefil bir hal alıyor. Neden? Çünkü diyelim ki ben şarkıyı yapıyorum, şarkıyı insan yüzünü hiç görmediğim bir yerde, performans dışında stüdyoda kaydediyorum. Hiç insan yok orada. Sonra bunu plastik CD'lere alıyoruz ve başka başka yerlerde hiç benim olmadığım yerlerde tekrar tekrar zuhur ediyorum ben. Adana'da beni dinliyorlar mesela aynı anda. Ne bileyim Almanya'da aynı anda beni dinliyorlar. Bu sanatın ontolojisini fevkalade sarsan bir şey. Yüzünü hiç görmediğiniz bir adam sizi dinliyor. Tanımadığınız birisi sizi dinliyor. Bu onbin yıllık ya da otuzbeşbin yıllık sanat tarihi içerisinde son yüzelli yılda sanat denilen sürecin başına gelen bir şey. Dolayısıyla çok karmaşık bir şey.. Mesela yaklaşık beşyüz yıl önceki bir sanatçıya aynı anda başka başka yerlerde performans yaptırılmazdınız. Ama bu çağda böyle değil, aynı anda 500 ayrı mekanda aynı anda bir Ahmet Kaya dinlenebiliyor. Hele şimdi iletişim araçlarıyla, televizyonla aynı anda her yerde.. Düşünsenize ilk çağlarda şapkasını çıkarıp para topluyordu. Şimdi sanatçının böyle bir durumu da söz konusu değil. Bunu düzenleyecek bir şeyler arıyor insanlar. Sanatın sanatçının böylesi bir metamorfoz içindeki durumunu bir tarafa bırakın her bir adamdan topladığı paranın haddini hududunu düşünün. Ortaya bu parayı kontrol edecek, bu maddi gücü kontrol edecek bir yasal düzenleme gerekiyor.

Adorno diyor ki "Mal sahibini kendisi yaratır." Bu çok doğru bir şey. Mal aslında sahibini yaratıyor. Dolayısıyla insanoğlu başlıyor fikrin peşine düşmeye. Bunun için kitle örgütleri oluşuyor. MESAM, BESAM vb.. Böyle bir takım kendi mallarından doğacak olan nemayı sahiplenmek için fikir sahibi insanlar bu tür yasalar koymaya, organizasyonlar kurmaya çalışıyorlar. Fikri haklar dediğimiz ya da anayasal haklar dediğimiz şeyler akla gelen genel çerçevesiyle bunlar.

Yıl 1610 Londra'dayız.. Shakespeare burada yaşıyor ve eserini yazmış: Kral Lear. Nerede canlandırarak, sahneleyecek. Elizabeth'in sahnesinde. Elizabeth de ne yapacak?

Modern çağda ya da sanayi çağında sanat maalesef daha çetrefil bir hal alıyor. Neden? Çünkü diyelim ki ben şarkıyı yapıyorum, şarkıyı insan yüzünü hiç görmediğim bir yerde, performans dışında stüdyoda kaydediyorum. Hiç insan yok orada. Sonra bunu plastik CD'lere alıyoruz ve başka başka yerlerde hiç benim olmadığım yerlerde tekrar tekrar zuhur ediyorum ben.

Al bakalım, çok güzel yazmışsın diye bir kese altın verecek. O zaman öyleydi. Şimdiye alalım. Shakespeare yazacak. Hemen iki menajer yanına gidiyor. “Bak bunu yazarsan Ortadoğu’da ya da Türkiye’de şu kadar basarız. Bolivya’da bu kadar basarız. Hindistan’da şu kadar.. Hatta bunun bir de oyununu yaparız.” diyor. Shakespeare bakıyor ki fikir çoğalıyor. Çağın böyle bir problemi var. Çoğaltma, kopyalama konusunda kontrol söz konusu değil. Şimdi hiç değilse ben bundan payımı alayım diyor. Bu ilişkiye zaten engel olması mümkün değil.

Bu meslek örgütlerinden birine üyeyim ben, MESAM. Bir dernektir bu kuruluş. Kuruluş amacı müzisyenlerin, bestecilerin ve söz yazarlarının bu çoğaltımdan, kontrolü olmayan çoğaltımdan nemalanmaları sağlamak. Süreç kendine nasıl benzetiyor. Emeğe Ezgi adlı grubun albümünü yapacağız. Bu tür haklara, albümün metaya dönüşmesine karşı. Albüm çıktı piyasaya. Kontrol edilemez şekilde bir milyon adet sattı diyelim. Bir milyon adetten sonra kontrol edilemez bir şekilde.. çok popüler olması nedeniyle orada biriken parayı birinin alması gerekiyor. Bir süre sonra zaten almak zorunda bırakıyor para sizi. Buna karşı koymak nasıl mümkün? Hayır ben onu asla almam demek de söz konusu değil. Eğer sistemin içindeyseniz, maalesef o sistemi üretmek zorunda bırakıyor sizi sistem. Biraz yeniden ve yeniden üretmek zorunda bırakıyor. Fikri hakların desteklenmesi mesela burjuva devriminin çok önemli şartlarından bir tanesidir. Fikri hak meselesi. Çünkü kişisel hak ve özgürlükler diyoruz ya aslında mevzu özgürlük mücadelesi mevzusudur. Kişisel hak ve özgürlükler neden aynı zamanda sosyalistlerin gündemindedir bu da ayrı bir tartışma konusudur. Hani Emeğe Ezginin çıkartıp insanlar tarafından çok beğenilen albümü sizi, sahibini mutlaka arar bulur ve bana sahip ol der. Zaten var olması için de bu sistemde var etmeye çalıştığımız için bir mal olması gerekir. Mal dışında hiçbir şey var olmaz. Mal olduğu sürece vardır. Şöyle bir şey laflar var ya hani Bilgisayar ancak bilgi saydığı sürece bilgisayardır. Bilgi saymadığı zaman bilgisayar olmaz mesela. Ya da Deka felsefesinde ancak ölçülebilir, denebilir, sayılabilir ve yazılabilir olan şeyler bilgidir. Onun dışında mesela rüyalar bir bilgi değildir. Bunun için de bu dünyada eğer var olmak istiyorsanız meta olmak zorundasınız. Bunu ben demiyorum Marx söylüyor. Para sermaye.

Gerçekten demin Sinan’ın sorduğu soruyu bilmiyoruz. (Buluşlardan birisi yapılmamış olsaydı ne olurdu vs. konularında) Bilen de yok. Olması gereken ne? Olmaması gerekeni biliyoruz, çünkü batıyor bir taraftan, acıtıyor. Ama olması gereken ne bilmiyoruz. Ne yapacağız? Önce bir yola düşeceğiz. Kişisel hak ve özgürlükler devrimciler tarafından da savunulmuş. Mülk kimin? Allahın! Yeryüzündeki simgesi nedir? Kral! Her şey onun... Tarla onun, taban onun, harman onun, buğday onun, dolayısıyla sosyalistler ve devrimciler, zamanın ilericileri “Hayır” demişler. Bireyde önemli, kişisel haklar önemli.. Ama işte bu özgürleşme çabası insanın hakikaten iki kelamda anlatılamıyor. Ne kadar desteklenmeli sahip olma meselesi, ne kadar desteklenmemeli... Üzerine çok fazla düşünmek gerekiyor. Az önce Sinan, bireyi topluma mahkum ederek müthiş egosantrik bir soru sordu. Bunun cevabı yok gibi. Ampulü Edison bulmasaydı kim bulurdu? Yerine ne kullanılırdı? Aynı soru.. Bunları bilemiyoruz. Demek tarihin bir bilinci var. . Tarih bir yere akıyor zaten. Biz de onun parçasıyız. Hayır.. Tarihin aktığı filan yok.. Tarih ancak sen müdahale edersen var. Komünist Parti Manifestosunun sonu nasıl bitiyordu. Ya sosyalizm ya barbarlık. Barbarlık diye de bir seçenek var. Yani biz olmasak da zaten sosyalizme geçiliyor. Zaten engellenemez.. Böyle bir şey yok. Sen çaba göstermezsen ya da sen müdahale etmezsen bir başka din yaratırsın ancak kendi kafanda. Sahip olmak mı? Ait olmak mı? Diye de bir başlık almıştım ama o konuya pek girilemeyecek sanırım.

Yıl 1610 Londra'dayız..
Shakespeare burada yaşıyor ve eserini yazmış: Kral Lear.
Nerede canlandıracak, sahneleyecek. Elizabeth'in sahnesinde. Elizabeth de ne yapacak? Al bakalım, çok güzel yazmışsın diye bir kese altın verecek. O zaman öyleydi. Şimdiye alalım. Shakespeare yazacak. Hemen iki menajer yanına gidiyor. “Bak bunu yazarsan Ortadoğu’da ya da Türkiye’de şu kadar basarız. Bolivya’da bu kadar basarız. Hindistan’da şu kadar.. Hatta bunun bir de oyununu yaparız.” diyor. Shakespeare bakıyor ki fikir çoğalıyor. Çağın böyle bir problemi var. Çoğaltma, kopyalama konusunda kontrol söz konusu değil. Şimdi hiç değilse ben bundan payımı alayım diyor. Bu ilişkiye zaten engel olması mümkün değil.

FIKİRİ MÜLKİYET*

Sinan KOÇUM

Bir fikrin mülk edinilmesi, yani fikre sahip olma, patent ve telif kavramlarıyla vücut bulmaktadır. Fikirsal üretimlerin sonuçlarının toplumsal yaşam içerisinde ne kadar kullanılabilirliğine bakarsak karşımızda öncelikle telif hakları kanununu buluruz. Bu yasada sayfalarca açıklanıp detaylandırılan konuyu özetle şu şekilde vermek mümkün: Bir fikrin ya da o fikir sonucu ortaya çıkarılan bir icadın kullanılması ve çoğaltılması her şeyden önce ‘eser sahibi’ sıfatını taşıyan kişi veya kurumun iznine bağlıdır.

Fizik biliminin en temel yasalarından birisi maddenin korunumu kanunudur. Bu kanun şöyle der: “Hiçbir madde yoktan var olamaz ve var olan hiçbir madde yok olamaz.” Elbette bu sadece maddi varlıklar için geçerli. Düşünce ve fikirler ise her zaman yoktan var olur.

Fikirlerin var olma süreçleri sonrasında yaşam içerisinde kullanılmaları konusunda ise kullanımın denetimi mümkün olmadığı için tarih boyunca bir takım problemler yaşana geldi. Teknoloji ve toplumsal koşullar değiştikçe de bu problemler daha belirgin bir şekil aldı.

Bir fikrin mülk edinilmesi, yani fikre sahip olma, patent ve telif kavramlarıyla vücut bulmaktadır. Fikirsal üretimlerin sonuçlarının toplumsal yaşam içerisinde ne kadar kullanılabilirliğine bakarsak karşımızda öncelikle telif hakları kanununu buluruz. Bu yasada sayfalarca açıklanıp detaylandırılan konuyu özetle şu şekilde vermek mümkün: Bir fikrin ya da o fikir sonucu ortaya çıkarılan bir icadın kullanılması ve çoğaltılması her şeyden önce ‘eser sahibi’ sıfatını taşıyan kişi veya kurumun iznine bağlıdır.

Eser ya da fikrin sahibi her zaman o eser veya fikri üreten kişi olmayabilir elbette. Çünkü söz konusu eser satış ya da miras yoluyla el değiştirebiliyor.

Bu bahsettiğimiz, kanunun bugünkü işleyiş tarzı. Bizim tartışmamız gereken ise işleyişin olması gereken şekli.

Fikri mülkiyet kavramının olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğuna dair çeşitli görüşler var. Bizim bir sentez oluşturmadan önce bu görüşleri incelememiz gerekecek.

18. yy.’da buhar teknolojisi belirli bir düzeyde kullanılabilirdi. James Watt isimli bir mucit kullandığı buhar makinesi üzerinde değişiklikler yaparak yeni bir yöntem geliştirdi. Buharı ayrı kaplarda yoğunlaş-

tırıp yeniden kullanmaya dayanan yöntem sayesinde buhar makinesi daha verimli bir hale geldi.

Watt, bu geliştirmeyi yaptıktan sonra bulduğu yöntemin patentini almak için girişimlere başladı. Nüfuzlu dostları sayesinde yasalarda değişiklik yapmaya kadar varan birçok yöntemle bu uygulamanın yaşama geçirilmesini ve bulduğu yöntemin kendisinin izni olmadan kullanılmasını engelleyen patenti elde etmeyi başardı. Bütün bu süreç Watt'ın 6 aydan daha uzun bir süre uğraşmasını gerektirdi. Yani bir mucit, 6 ayını, geliştirme yapmaya değil, yasal değişiklikler yapmaya harcadı.

Bu noktada karşımıza 2 önemli soru çıkıyor:

1- Bu patent Watt'ın dehasına karşılık bir ödül müdür? Ya da örnekten uzaklaşıp genelleyecek olursak; fikir geliştiren kişilerin bu geliştirmeleri yapmaları karşılığında ödüllendirilmeleri gerekir mi?

2- Watt'ın almış olduğu bu patent, diğer mucitler ve kullanıcılar, ilk olarak Watt'ın keşfettiği bu yöntemi kullanamamış olduğu için sanayi devriminde ve insanlığın teknolojik gelişiminde gecikmeye sebep olmuş mudur? Yine soruyu genelleyecek olursak; yapılan bir geliştirme veya bulunan yeni bir fikrin mülkiyet altına alınarak başka insanlar tarafından kullanılmasına engel olmak toplumsal gelişmeyi sekteye uğrattır mı?

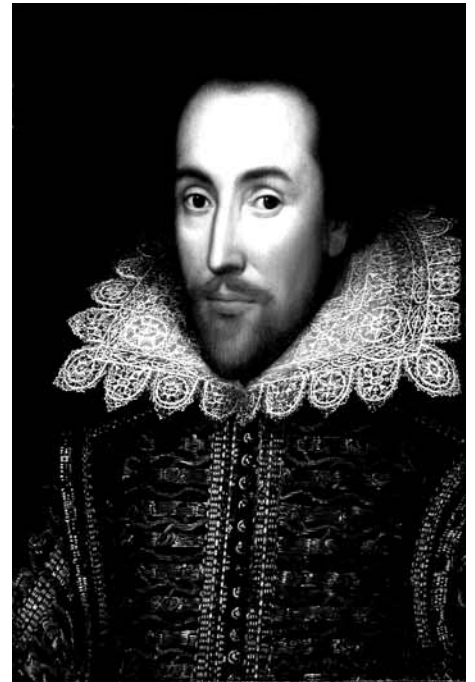
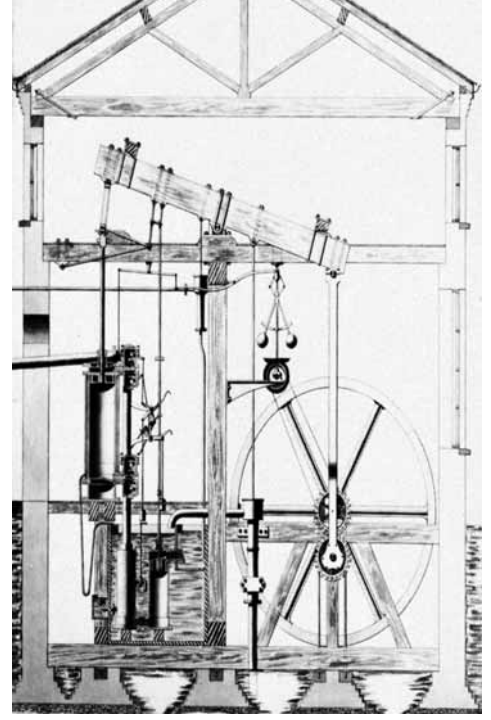
Bu durumu netleştirmek için aynı dönemde yaşanan bir başka patent işlemini inceleyebiliriz. James Pickard isimli bir mucit makinelerde hareketin farklı noktalara iletimini sağlayan krank milini bir çarkla birleştirme fikrini bulup patentini aldı. Watt ise bu yöntemi kendi geliştirdiği makinesinde kullanmak istediğinde karşısına Pickard'ın aldığı patent çıktı. Krank milinin çarkla birleştirilmesi yöntemi ancak Pickard'ın patent süresi bitince uygulanabildi. Dolayısıyla bu

tarihe kadar buhar makinesinin daha verimli kullanılması engellenmiş olduğu gibi bu uygulamanın sonrasında yapılabilecek başka geliştirmeler de tarihin başka safhalarına kalmış oldu.

Benzeri bir durum 1710 yılında İngiltere'de yürürlüğe giren Anne yasası ile karşımıza çıkar. Kraliçe Anne tarafından kabul edilen yasa ile yazarlara 14 yıl süre ile üretimleri için yayın hakkı tanıyordu. Bu yasanın kabul edilmesinde amaç, yazarlara üretim yapmaları için teşvik sağlamaktı. Çünkü insanların böyle üretimler yapmaları için bu işin sonunda bir çıkarları olması gerektiği yargısı hakimdi.

William Shakespeare örneği ise bize bu durumun tersini gösteriyor. Dünyaca ünlü birçok eserin yaratıcısı olan Shakespeare, bu üretimleri Anne yasası çıkarılmadan çok önce yapmış, yani bu yasa ile sağlanan bireysel faydaya ihtiyaç duymamıştı. İşin bir başka yönü de 1710 yılından sonra bu yasal teşviklere rağmen aynı üni yakalayabilecek düzeyde üretimlerin ortaya çıkarılmamış olmasıdır.

Fikri mülkiyet karşıtı düşüncelerin dayandığı asıl nokta, temeli toplumsal yaşantıya bağlı olan düşünsel üretimlerin bir kişinin mülkiyetine verilmesi ve onun kontrolünde kalmasının yanlışlığıdır. Bu durumun iktisadi anlamda geleceği nokta ise fikri tekellerin oluşmasıdır.

Fikri mülkiyet karşıtı düşüncelerin dayandığı asıl nokta, temeli toplumsal yaşantıya bağlı olan düşünsel üretimlerin bir kişinin mülkiyetine verilmesi ve onun kontrolünde kalmasının yanlışlığıdır. Bu durumun iktisadi anlamda geleceği nokta ise fikri tekellerin oluşmasıdır.

Bütün ekonomik tekeller, zenginliğin, toplumun geri kalan kısmından kendilerine akması için o ortama yeni girişleri engellemek zorundadırlar. Bunu başarmanın en kolay yolu da geliştirmeleri engellemektir.

Zaten tekel olmanın sağladığı güç bunu yapmayı daha da kolaylaştırır. Toplumun geniş alanlarındaki tüm fikrîsel gelişim alanlarında tekeller tarafından bir kısırlaştırma politikası uygulanır. Bu durum ise verimlilik artışını engelleyerek genel refahı azaltır; asıl gözetilmesi gereken unsur olan toplumsal fayda tamamen göz ardı edilir.

Bu durumun en iyi örneğini AIDS ilaçlarında görebiliriz. Bu ilaçlar üretim fiyatlarına kıyasla çok yüksek bir bedelle satılırlar. Tekellerin güçlü konumu ve uluslar arası anlaşmalara etkileri sayesinde tüm dünyada rekabet ortamı olmaksızın yüksek fiyatlarla satış sözü konusu olur. Çünkü patent anlaşmaları sayesinde aynı ürünlerin bir başkası tarafınca üretilmesi engellenmiştir.

Günümüzde fikri mülkiyetin yok sayıldığı en önemli ortam internetteki paylaşım siteleri ve korsan CD basımlarıdır. Bu durumun savunucularının söylemleri ise şöyledir: “Bu paylaşım yöntemleri sayesinde fikri geliştiren bireylerin ya da tekellerin kaybettiğinden daha fazlasını herkes kazanmış olur. Yani toplumsal olarak daha iyi bir durum oluşmuştur. Çünkü, en iyi ekonomik yasalar ve kurumlar birkaç şanslı insanı süper zengin yapmak için tasarlanmaz, toplumu daha iyi duruma getirmek için tasarlanır.”

Bu söylenenlerde altı çizilmesi gereken nokta ‘şanslı insan’ tabiridir. Daha önce var olmayan fikirleri üreten kişilerin tarih boyunca yaşamış insanlar içerisinde ‘kesinlikle’ yeri doldurulamaz olduklarını düşünebilir miyiz? Mesela ampulün mucidi olan Thomas Edison hiç yaşamamış olsaydı veya farklı bir yaşam sürmüş olsaydı bugün aydınlatma teknolojisi hiç gelişmemiş mi olurdu? 21. yy’da bizler aydınlanmak için hala ateş mi kullanacaktık yoksa bu ihtiyacın karşılanması için başka bir mucidin aklına aynı veya farklı aydınlatma yöntemlerinin tasarımları gelecek miydi? Bu sorunun cevabı ile ilgili tarihsel bir netlik bildiremeyeceğimiz kesin; fakat bugün itibarıyla aydınlatma sistemlerinin meşalelerle kurulacağını düşünmek pek bilimsel olmasa gerek.

Elbette bu durum Edison’un ampülü bulan mucit olarak ayrıcalıklı durumunu hiçe saymamızı gerektirmez ama eşsiz bir insan olmadığı öngörüsünü oluşturur.

Fikri mülkiyetin hem bireysel hem de toplumsal olarak gerekli ve faydalı olduğuna dair görüşler de var. Buna göre: Mülkiyetin her an kaybedilmesi veya hiç kazanılamaması gibi bir durum varsa insanlar yeni buluşlar yapmak için istekli olmazlar. Onları geliştirmeler yapmaya, mucitliğe teşvik edecek unsur ortadan kalkmış olur. Evlere, arazilere, arabalara vs. sahip olabilirsiniz. Bu size bazı haklar ve ayrıcalıklar verir. Rekabetçi ekonomilerde bu, öznenilen bir durumdur ve geliştirmelerin teşvikini sağlar. Araştırmacıları ve mucitleri teşvik etmek için emeklerinin karşılığının verilmesi gerekir.

Bütün bu karşılaştırmalardan sonra önümüze çıkan sonuç şu oluyor: Fikri mülkiyet kavramıyla ilgili işleyişin olması gereken şekli ile günümüz şartlarında uygulanan şekli arasında bir hayli fark var. Üretilen her şey gibi fikirlerde ve sanat eserlerinde son üretici ya da sanatçıyla birlikte toplumun ve hatta geçmişten bugüne tüm insanlığın kolektif bir ortak emeği söz konusu. Buna rağmen kapitalizmin bireyselliği önde tutan kuralları gereği bütün üretimler toplumsal emek içerdiği halde bireysel mülk durumunda kalırlar. Kapitalist sistem içerisinde yaşamak zorunda olan fikir üreticileri ise son noktayı koymuş oldukları – belki de yüzlerce yıllık – üretim sürecinin sahipliğini savunmak durumunda kalıyorlar.

Dolayısıyla mülkiyet biçimi bugünkü şeklini koruduğu ve insanlar yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak, geçimlerini sağlayabilmek kaygılarını taşıdığı sürece her alanda olduğu gibi fikrîsel üretim alanında da bu çelişki ve problemleri karşımızda bulacağız.

Gösteri Toplumu

Kemal Oruç

14-15 seneden beri tiyatronun içindeyim. Gösterinin içindeyim. Daha doğrusu gösterinin içindeki gösterideyim. Tiyatro tarihinde gösteri için ilkel dönemden örnek vereyim önce. İkel komünal dönemi hatırlayanlar biliyordur ben bir kez daha söyleyeyim. Gençliğe geçen erkek çocuklar avcılık yapacaktır, yapması gerekiyorsa o çocuğun önce bir gösteri yapmasını istiyorlar. Ava gidecek ama ava gitmeden önce avlayacağı hayvanların şekline bürünmesini istiyorlar. Onun gibi ses çıkarabilecek, onun gibi görünecek. Yani diyorlar ki sen ava yaklaşacağın zaman, diyelim bir geyik avlayacaksın, geyik seni geyik zannetmeli. Yani geyikle birebir özdeşleşmelisin, sen bir cansın o da bir can ve senin geyikle empati kurabilmen gerekiyor. Çocuk bunu, daha doğrusu gençliğe geçecek ergen diyelim, buna bir gösteri olarak hazırlanıyor. Provasını yapıyor ve bunu topluluğa sunuyor. Eğer o, birebir geyiğin şeklini alabiliyorsa yani geyik gibi davranabiliyorsa o gösteriden başarımlı bir şekilde ayrılmışsa o zaman onu ava götürebiliyorlar.

Antik Yunan'da tragedyalar var. soyluların, orta tabakanın üstün sanatı. Tanrıları, yöneticileri ya da soyluları anlatır. Sonra halkın bir ürünü ortaya çıkıyor, komedyalar. Komedyanın en basit tanımı olarak ortalamanın altındaki insanların taklidi deniyor. Daha çok geçit şölenlerinde merkeze uzak olan halkın gösterileri olduğunu söylüyor. Burada soylulara taşlamalar oluyor, yöneticileri eleştiriyorlar. Sonra bunlar yavaş yavaş merkeze kaymaya başladığında ve yarışmaya döndüğünde, tragedyalar yarışmaları vardı, bu şekilde komedyalar yarışmaları da başlıyor. Soylular, yöneticiler hemen el atıyor buna diyorlar ki, biz sizi maddi olarak destekleyeceğiz, size sponsor olacağız. Bu durum şimdiki ödüllendirme gibidir ve ele geçirmenin en güzel yoludur. Böylelikle siz aynen bu oyunları yapacaksınız yine bizi eleştireceksiniz. Çünkü tragedyada bir "katarsis" kavramı vardır. Seyirciler ana karakterin ya da olayın birebir kendisiyle özdeşleşirler ve kötü duygularından arınarak ayrılırlar oyundan. Diyorlar ki, sen çık yine bizi eleştir, böylelikle diğerleri eleştirmesin, izleyiciler eleştirmesin, demek istiyor. Çünkü şunu düşünecekler, benim yerime zaten onu söyleyen biri var, herkes söylü-

Antik Yunan'da tragedyalar var. soyluların, orta tabakanın üstün sanatı. Tanrıları, yöneticileri ya da soyluları anlatır. Sonra halkın bir ürünü ortaya çıkıyor, komedyalar. Komedyanın en basit tanımı olarak ortalamanın altındaki insanların taklidi deniyor. Daha çok geçit şölenlerinde merkeze uzak olan halkın gösterileri olduğunu söylüyor. Burada soylulara taşlamalar oluyor, yöneticileri eleştiriyorlar. Sonra bunlar yavaş yavaş merkeze kaymaya başladığında ve yarışmaya döndüğünde, tragedyalar yarışmaları vardı, bu şekilde komedyalar yarışmaları da başlıyor. Soylular, yöneticiler hemen el atıyor buna diyorlar ki, biz sizi maddi olarak destekleyeceğiz, size sponsor olacağız. Bu durum şimdiki ödüllendirme gibidir ve ele geçirmenin en güzel yoludur.

yor o zaman benim söylememe gerek yok. Sanatın, kültürün altın çağı dediğimiz Antik Yunan'da gösteri ilk olarak bu şekilde kullanılıyor. Bir sonraki dönemde Antik Yunan'ın tiyatro anlamında taklidi Antik Roma'da gladyatörlerle kurgulanıyor. Tiyatro sanatı gösteri olarak yine yönetimin sponsorlar desteğinde yapılan bir faaliyet. Şöyle, köle seni sahneye çıkaracağız, deniyor, zaten köle üç gün sonra açlıktan ölecek, bitkin düşmüş dev gibi bir gladyatörün karşısına çıkarıyorlar ve şunu yapıyor, normalde bu bir dövüş karşılıklı olarak gelip birbirlerini öldürecekler ama şu araya giriyor gösteri, tiyatral gösteri kısmı da burası zaten, gladyatör diyor ki “sen köle suçlusun!” diye konuşmaya başlıyor, diyalog kuruyor. Köle bir şey diyemiyor orada. Sonra tekrar monologlarla devam ediyor, “sen kurallara karşı geldin, ölümü hak ettin.” Bunu konuşmaya döküp bir tiyatro gösterisi haline getiriyor. M. Ofluoğlu'nun anlatımından “Dünya Bir Sahnedir” kitabından alıntı yapayım burada, diyor ki: “Eğer biraz geç kalsa ölüm, yani gladyatör konuşmayı biraz uzatır da köleyi biraz geç öldürürse bütün seyirciler galeyana gelir ve domates yumurta atıyorlardı sahneye. 'öldür, öldür, öldür' ya da 'kan isteriz, kan isteriz' diye tezahüratlarda bulunurlardı.” yani orada sadece bir ölüm yok, sen kurallara karşı geldin, sen yöneticilere karşı geldin, sen suç işledin bu yüzden ölmeyi hakettin deyip böylece bir tiyatral gösteri haline dönüştürüyorlardı.

Biraz öteye gidelim (.)Orta Çağ tiyatro oyununun en çok yasaklandığı dönem(.) işte Rönesans'ın başlangıcıyla bitiş dönemi arasını da hesaba katarsak bin yıllık bir yasaklamadan bahsediyoruz. Sadece tiyatroyu kilise kullanabiliyor. Şöyle kullanıyor: O kiliselerin içinde devasa sahneler var. Kilisenin içi bir sahneye dönüştürülüyor. Dekorlar inanılmaz şaşalı, görseller mükemmel ve oyunlar da Üç Meryem, Ak Melek Kara Melek gibi tanrı ile şeytanın çatışmasını anlatıyorlar. Bütün oyunlar kutsal kitaplardan alıntılarla oluşturulmuş metinler, oynayanlar genellikle rahipler ve inanılmaz büyük sponsorlarla yapılıyor. Kimisi dışardan birebir dev gibi büyük bir sponsorla bunu yapıyor ve bu bin yıl sürüyor. Tiyatroyu, gösteri dilini yaymayı çok iyi kullanmış kilise. Rönesans'a geldiğimizde İtalya'da komedyaya delart diye bir şey ortaya çıkıyor. Soytarılar var. Hiç sponsorları yok. Bunlar en kaba tabiriyle şöyle anlatayım, gençleri düşünün bu baskıdan artık yılmış bir şeyler yapmak istiyorlar, haykırmak, bağırarak, çağırmak istiyorlar. Bizim okulda derste çocukları çok sıkığımız zaman tenefüste hızla bahçeye koşuşları gibi zıplamaları gibi o dönemde de gençler çıkıp herkesten uzaklaşıp dağda, bayırda birbirlerini buluyorlar ve birbirlerine haykırıyorlar, birbirlerine bir şeyler anlatıyorlar. Bu yavaş yavaş dev hareketlerle bir oyun biçimine dönüşüyor, Komedyaya Delart(;) Komedyaya Delart isyanın oyunudur. Soytarılar vardır ve bu soytarılar inanılmaz eleştiricidirler. Mesela Shakespeare'ın oyununda Kral Lear'ın yanında bir soyтары vardır. Bu soyтары kraldan çok daha akıllıdır. Bu klasik akımdan romantik akıma geçişte Shakespear'ın en büyük örneğidir. Bir kral vardır, bir yönetici vardır, ama bütün akli dinleyebilirse bir soytarıdan alacaktır. Ama bu soyтары bir türlü dinleyemediği için olabilecek yazgıyla kral karşılaşmıştır. Halbuki soyтары başından sonuna kadar bunu anlatmaktadır. İşte Komedyaya Delart ve Komedyaya Delart oyuncularını da tamamıyla bunu anlatırlar.

Orta Çağ'da tiyatro oyununun en çok yasaklandığı dönem, işte Rönesans'ın başlangıcıyla bitiş dönemi arasını da hesaba katarsak bin yıllık bir yasaklamadan bahsediyoruz. Sadece tiyatroyu kilise kullanabiliyor. Yani herkese yasak sadece kilise bunu kullanabiliyor. Şöyle kullanıyor: O kiliselerin içinde devasa sahneler var. kilisenin içi bir sahneye dönüştürülüyor. Dekorlar inanılmaz şaşalı, görseller mükemmel ve oyunların adı Üç Meryem, Ak Melek Kara Melek gibi tanrı ile şeytanın çatışmasını anlatıyorlar. Bütün oyunlar kutsal kitaplardan alıntılarla oluşturulmuş metinler, oynayanlar genellikle rahipler ve inanılmaz büyük sponsorlarla bunlar yapılıyor.

Ben futbol oynuyordum, bizim futbol takımının minik bir takımı vardır onlar yarım saha oynarlar. Dolayısıyla tribün biraz daha yakındır sahaya. Bir tane çocuk orta sahanın yanında oynuyor. Babası çok yakın oradaki tribünde bağırıyor, koş, diyor çocuk koşuyor, al topu kaldır başını, diyor, çocuk başını kaldırıyor. Pas at, oğlum pas atsana, orta yap, diye bağırıyor ben de yandan izliyorum. Çocuk sahanın ortasına yığıldı ve ağlamaya başladı. Durduk yere top onda değilken. Oyunu oynayamıyordu, o yönetiliyordu. Babasının oyunuydu o, babası oynayamıyordu muhtemelen. Baba çocuğuyla ilgilendiğini düşünüyor, hakem o anda oyunu durdurdu, baba çocuğunu aldı götürdü. Baba orada babalık gösterisini yapmayı düşünüyordu. “Ben babayım.” demeye çalışıyordu. Bunu benim babam da yaptı. Bana

ilk tokat attığında, niye vurdun baba, dediğimde, benim babam da bana vurmuştu, dedi. Bu babamın babalık gösterisiydi.

Biraz psikanalizden bahsedeyim. Yazın bir kitap okudum “Kişilik” diye profesör Jorgen'ın. Orada, her şeyden en çok çocuk etkileniyor, deniyor. Evet, hakikaten de öyle. Çocuklarla bir oyun oynuyorum, bir elinde kesme şekeri tut, sağ mı sol mu ben tahmin edeyim, diyorum. Çocuk şunu yapıyor davranışlarıyla bunu belli ediyor, çünkü onda kesme şeker var. Çocuk annesinden, babasından, çevresinden aldığı her şeyi oyunda kullanıyor. Ben drama öğretmeniyim bir oyunda çocuk tilki oluyor, doğaçlama yapıyor, ben onda bir gün öncesinde evde bir şey olmuş onu tahmin edebiliyorum. Çocuk bunu direk dışa vurabiliyor. İlla ki bunun bir alt yapısı var. çünkü çocuğun kendi kendine anlamlandıramadığı, karşılaştırmadığı şeyler var, çocuk bunu oyunda gösterebiliyor. Bunu kimden alıyor, anne babadan alıyor ve bunu gösteriyor. Mesela ilk ana okulunda çalıştığımda bir çocuk ha bire ısırp duruyordu diğerlerini, velisini ise şöyle tehdit ettiler bir daha ısırsa okuldan atacağız onu. Ben de veli ile konuşayım istedim. Meğer çocuğu evde ısırarak seviyorlar, çocuk da arkadaşlarını ısırarak seviyor. Şimdi çalıştığım okulda da bir çocuk şunu yapıyor, oturuyor eli yandaki çocuğun kafasına gidiyor, ama çocuk odaklanmış yapılacak etkinliğin kurallarını dinliyor o sırada, eli gidiyor vuruyor. Sonra diğer çocuk şikayet ediyor, öğretmenim bana vuruyor, diye. “Oğlum ne yapıyorsun?” diyorum, çocuk öyle transa geçmiş ki sanki az önce onu yapan o değilmiş gibi tepki veriyor, ama çocuk gerçekten farkında değil. Çocuğun muhtemelen evde kafasına vuran birileri var, dolayısıyla çocuk da bunu direk yansıtır.

Freud'un biliyorsunuz psikanalizi vardır. Profesör Borger çalışmasında şundan bahsediyor, reklamcılık psikanalizden çıkmıştır, der. Geçen bir grafikerle otururken biraz bundan konuştuk. Bakıyoruz gündeme insanların en çok ilgisini çeken ne var ya da insanlar en çok ne yapmak istiyorsa biz en çok onun reklamını yapmaya başlıyoruz ya da biz onun logosunu yaratmaya çalışıyoruz, diyor. İnsan o logoya baktığı anda onu almak istiyor, diyor. Freud bilinçaltını inceledi ve şöyle dedi, biz bilincimizin yedide birinin farkındayız, diğer yedide altının içinde girdiğimizde travma yaşayabiliriz, diyor. Psikanaliz de kontrollü bir şekilde bunu inceler ve hepsini incelememiz mümkün değil, genelde rüyada dışarıya vurur, bilinç dışına çıkar diyor. Reklamcılık tamamıyla bunu kullanıyor, o yedide altıyı kullanır, diyor Borger. Yani tehlikeli kısmı kullanıyor. Biz onu yapmak, onu almak zorunda hissediyoruz kendimizi. Bizim içimizdeki yedide altının içini kodluyorlar biz de ona adapte oluyoruz zaten ve onu almak zorunda kalıyoruz, diyor Borger. Ben hep para varken ne alsam diye düşünüyorum; ama param bittiği zaman ne yapsam, ne üretsem diye düşünüyorum. Yani paramız yokken sanatçı, para olduğu zaman kapitalist oluyoruz maalesef ya da kapitalizme hizmet ediyoruz istemeden.

İngelerden bahsetmek istiyorum biraz. Tiyatrodan bahsetmiştim, Katarsis kavramından. Tragedyaların sonu her zaman ölümdür. İzleyen korkuyor, demek ki ben böyle yaparsam öleceğim, ben Antigone olmayayım o zaman ya da Prometheus olmayayım, diyor. Ama onunla birlikte boşalıyor ve tamamen arınıyor, gidiyor. Bu imgeler reklamcılarla kafamızda şu şekilde oluşuyor, “Sophie'nin Dünyası”ndan bir tane örnek vereyim, Sophie'ye adam şunu söylüyor, şimdi ben sana bir kelime söyleyeceğim sen o kelimenin çağrıştırdığı şeyi asla düşünmeyeceksin. Kahve, diyor. Düşündün mü, diye soruyor. Düşündüm, diyor. Peki ben sana başka bir şey söyleyeceğim, tekrar bir kelime söylüyor ve Sophie tekrar düşünüyor. Çünkü neyi düşünmemesi gerektiğini düşünürken kahveyi düşünüyordu. Reklam tabelaları vardı eskiden şimdi ışıklı tabelalar çıktı gece artık gözümüzün içine giriyor. Rahatsız ediyor bizi ama rahatsız olurken de biz onu alıyoruz aynı zamanda. Çünkü bu bir gösteri ve bunu bilinçaltına yerleştiriyor.

Freud bilinçaltını inceledi ve şöyle dedi, biz bilincimizin yedide birinin farkındayız, diğer yedide altının içinde girdiğimizde travma yaşayabiliriz, diyor. Psikanaliz de kontrollü bir şekilde bunu inceler ve hepsini incelememiz mümkün değil, genelde rüyada dışarıya vurur, bilinç dışına çıkar diyor. Reklamcılık tamamıyla bunu kullanıyor, o yedide altıyı kullanır, diyor Borger. Yani tehlikeli kısmı kullanıyor.

2007 yılında bir toplantıya katıldım 21 tane tiyatro patronu vardı, Yıldız Kenterler vs. Orada Kültür Bakanlığı'ndan nasıl para alırız, diye konuşup duruyorlardı. Beni de oraya 22. kişi diye davet ettiler. "Siz gençlik tiyatrosu üzerine sürekli yazı yazdığınız için gençlik tiyatrolarını temsilen toplantılara katılır mısınız?" diye bir posta geldi bana. Ben de seve seve kabul ettim. Doküman hazırlayıp gittim oraya. Türkiye'nin bütün tiyatrolarından 70 kişi vardı. Tek konuşulan şey Kültür Bakanlığı'ndan nasıl para alırız? Tiyatronun sorunları yok konuşulanlar arasında. Ben ise, Devlet tiyatrosu ile şehir tiyatrosunun ayrımının farkında olunmadığından bahsedecektim. Kenter Tiyatrosunun yerini üniversite öğrencilerin yüzde doksanın bilmediğinden bahsedecektim. Ağzımı bir açtım kıyameti kopardılar. Sonra bir karar alındı ben orada köpürdüm. 90 bin lira verilmişti o zaman Ferhan Şensoy'a, bir de Ali Poyrazoğlu'na. Amatör tiyatrolara, gençlik tiyatrolarına toplamda 20 bin lira gibi bir miktar vermişlerdi. Kararda Kültür Bakanlığı'na bir yönerge verecekler ve dediler ki amatör tiyatroculara niye para veriyor ki Kültür Bakanlığı, onlar zaten amatör. Parası olursa amatör olmaz, para verilmesin. O para da bize eşit bir şekilde paylaştırılsın, denildi. Tabi ben duramadım bir de Emre Kınay ile Genco Erkal orada destek çıktılar. Biz üç kişi kıyameti kopardık.

Gösteri dünyasından bahsediyoruz, bunlardan bir tanesi de Ali Poyrazoğlu. Bir zamanlar Hitler'in zulmünde sabun fabrikasında arkadaşlarının yağından sabun yapan kırk tane kadını anlatmıştı bir oyununda. Devasa, herkesin konuştuğu bir gösteri olmuş, ama Ali Poyrazoğlu şimdi patronlara işçiyi nasıl daha çok ezersin, sömürürsün diye anlatıyor. Bunlar kapitalizmdeki gösteri dünyasının dev insanları. Mesela Nedim Saban vardır, o sistemin içinde. Nedim Saban bir gün canlı yayındaydı. Bakın ne kadar kötü bir şey, Kıvanç Tatlıtuğ diye bir manken var değil mi? Çok revaçta, nerede oynarsa oynasın reyting rekorları kırar onun oynadığı diziler. Ama iki sene oynamasın kimse hatırlamaz. Sistem onu yer, bitirir. Bu şekilde sistem, beni de yer, sizi de yer, onu da yer. Kıvanç Tatlıtuğ'u iki sene sonra kimse hatırlamaz açık ve net söylüyorum. Nedim Saban, bu kişi aynı zamanda Kültür Bakanlığı'ndan 250 bin lirasını alamayıp isyan eden bir kişi, ona da hiç ihtiyacı yoktur aslında. Şunu söyledi çirkince, bakın tiyatro şöyle yapılır, bu şekilde ayakta kalır tiyatro, diye bir projesini anlatmaya başladı. Kıvanç Tatlıtuğ'un oynadığı kısa bir oyun yapacağım, onu çıkaracağım sahneye ve salonu dolduracağım, dedi. Bilet satacağım, sonra boşaltacağım, 20 dakikada bir ara vereceğim, sonra bir daha yeni seyirci gelecek yirmi dakika Kıvanç'ı izleyecek sonra yine boşaltıp yine yeni seyirci gelecek. Yani Kıvanç Tatlıtuğ bir

oyuncu bile değil, orada bir mal olmuş tıpkı sirkteki bir hayvanı sergiler gibi bu adamı sergileyecekmiş. Projesi buymuş.

Müjdat Gezen adına facebookta deli gibi gruplar kuruldu ve denildi ki cumhuriyetin iki dev kahramanı Levent Kırca ile birlikte. Canlı yayınlara çıktılar, konuştular da konuştular. Hükümete karşı oldular, ama şu an yoklar. Neredeler bilmiyorum. Ben önceki süreci söyleyeyim bir de bunlardan sonraki süreci anlatacım. Bu da bir gösteriydi. İkisi de çok iyi seyirci kazandı bir kere. Levent Kırca hiç ödenek alamadı o sene, 2008'di galiba. Müjdat Gezen de 30 bin lira alabilmişti ve Müjdat Gezen istifa etti. Bir bildiri yayınladı, ben bu parayı kabul etmiyorum, amatörler dağıtınlar, dedi. Amatörlerin 20 bin lirasını çalmak isteyen Müjdat Gezen'den bahsediyorum. Tabi amatörler dağıtılmadı, kültür bakanlığı o sene kimseye vermedi o parayı. Sonra bir baktık Müjdat Gezen sürekli televizyonda. Konuştu da konuştu, bir baktık solcu bir adama dönüştü. Sonra politik oyunlar yapmaya başladı. Afişlerinde gayet sert imgeler kullandı. Ben şaşır-dım o ara, birden bire bu adam nasıl solcu olur diye. 2008'den önceki oyunlarında hiç politik bir oyun yok, bayan öğrencilerine bikini giydirip plajda gibi oyunlar sunuyor, 2008'de bu durum değişiyor. Şunu söylemek istiyorum şimdi Müjdat Gezen'in oyunları yeniden oynanmaya başladı, para alıyor çünkü. Bakın şimdi o eski oyunları yeniden dönmeye başlayacak, Müjdat Gezen'in o 3 senelik politik tiyatro dönemi sona eriyor. Para varsa kapitalizme hizmet ediyor, yoksa politik oyunlar oynanıyor. Hani sanatçılar Van'a yardım için sürekli koşturmaya başladılar ya Nurgül Yeşilçay da şunu yapıyor, koli bandını koluna geçiriyor bir tane fotoğrafçı var onunla birlikte geliyor fotoğraf çektiyor koli bandıyla sağdan soldan poz veriyor bu yayınlanacak tabi. Hiçbir iş yapmadan ortalıkta dolanıp sonra gidiyor. Size güzel bir gösteri. Van'daki depremi siyasi partiler reklam olarak kullanmadı mı, her türlü felaketten bir çıkarım yapmıyorlar mı? Mesela belediye bir okul yaptırıyor, dev gibi afişler yapıyor nereye gitsem o afişler var. on tane okul yaptırıldı. Yapacaksın tabi, senin işin ne? Ben hiç çok güzel problem çözdüğü için afiş yapan öğretmen görmedim ya da hastasını kurtardığı için afiş yapan doktor görmedim.

Son olarak şundan bahsedeceğim. TRT ilk dizilerini filmlerini yayınlamaya başladığında Amerika bu dizilerini filmlerini bedava verdi, bunun karşılığında bizim reklamlarımızı bedava yayınlayacaksınız, dediler. Biz o filmlerle birlikte Amerika'nın reklamını da almış olduk. Sonra 90'larda bir Amerikan furyası başlamış oldu.

Gösteri Toplumunun Bir Parçası mıyız?

Ülkü Şeyda

Ayışığının 8. konferansında aynı başlıkta benzer bir sunumu gerçekleştirmiştik. Kemal hoca ile üzerinde biraz düşünüp genişletmeye karar verdik. Yine konumuz “Gösteri toplumunun bir parçası mıyız?”

Sunumumuzun amacı gösteri toplumunun bir parçası “olduğumuz” hakkında farkındalığı ve değişim ihtiyacını yaratmak. Sunumda her birimizin gösteri toplumunun bir parçası olduğundan yola çıkıyoruz.

Önce “gösteri” tanımlarına bir göz gezdirelim. “İlgi ve dikkat çekmek için bir topluluk önünde gösterilen beceri veya oyun, bir istek veya karşı görüşün halkın ilgisini çekecek biçimde topluca ve açıkça yapılması, nümayiş. Sinemada film, tiyatrodaki oyun gösterme işi. Genellikle şarkıdan ve benzeri eğlence türlerinin yer aldığı eğlence, şov.”

Gösteri kendini hem bizzat toplum olarak hem toplumun bir parçası hem de bir birleştirme aracı olarak sunar. Gösteri, toplumun bir parçası olarak, bütün toplumu bir araya getiren bir sektördür diyebiliriz. Bu sektör aldatılmış bakışı ve yanlış bilinci yaratır. Kapitalizm açısından böyledir. Ayrıca gösteri bir imajlar toplamı değil kişiler arasında var olan ve imajların dolaşımından geçen toplumsal bir ilişkidir. Gösterinin biçimi ve içeriği var olan sistemin koşullarının ve amaçlarının tümüyle aynen doğrulanmasıdır.

İnsan gösterinin neresindedir? Gösterinin bir toplumsal ilişki biçimi olduğunu tanımladıktan sonra gösteri ile bilinç arasındaki bağlantıyı açıklamak gerekir. İnsan, kendi bilincini yani bilgi akışını tasnif etme yeteneğine ve hızına sahip değildir. Bir saniyede onlarca resim kopyalayan ve aynı zamanda da yine onlarca sesi duyma kabiliyetine sahip bir beynimiz var. Ama biz bunların hepsini takip edemiyoruz. Bütün bu sesler, görüntüler, kokular, duyular, dokunmalar bunların hepsi birer bilgi olarak beyne giriyor ve bilgiler arasında yorum yapan insan beyni diğer canlılardan farklı olarak üçüncü bilgiyi yani kanyı, yargıyı oluşturuyor. Her birimiz pek çok bilgiyi alıyoruz veriyoruz ve bunların her birini bilinçlice yorumlayamıyoruz maalesef. Yorumlamadan bunlar bizim değer yargılarımız, kanılarımız, beğenilerimiz ola-

Gösterinin bir toplumsal ilişki biçimi olduğunu tanımladıktan sonra gösteri ile bilinç arasındaki bağlantıyı açıklamak gerekir. İnsan, kendi bilincini yani bilgi akışını tasnif etme yeteneğine ve hızına sahip değildir. Bir saniyede onlarca resim kopyalayan ve aynı zamanda da yine onlarca sesi duyma kabiliyetine sahip bir beynimiz var.

rak yerleşiyor. Bu nedenle eğer biz bilincimize müdahale etmezsek etrafımızda olup bitenler bizim bilincimizi oluşturur. Marks diyor ki “Varlığımızı oluşturan bilincimiz değil, bilincimizi oluşturan toplumsal varlığımızdır.” Mesela Oruç baba da diyor ki “düşündüğün kadar varsın, düşündüğün kadar yaşarsın, düşündüğün kadar mutlusun” Kulağa oldukça güzel geliyor değil mi? Görüldüğü gibi basit ve masum bir felsefe değil.

İçinde gösterinin olmadığı bir şey söyleyebilir misiniz? İçinde sizin dışımızda bir kişinin dahi olduğu yerde gösteri başlıyor. Yani insanın tek başına olduğu, herhalde dağdaki çobanın koyunlarına kaval çalarken ki hali gösteri değil. Yani gösteri için ikinci bir kişinin bakışı, duyuşu, yorumlaması gerekiyor. Onun için gösteri ikinci kişinin olduğu yerde ya da olduğu varsayıldığı yerde başlıyor.

Tarihte gösteri yok muydu, gösteri kapitalizme ait bir kavram mı? Hayır, tarihte de gösteri vardı. Kapitalizmin gösterisinde neler var? Talep yaratmak ve tüketimi arttırmak için yapılan gösteriler var. Şimdi bundan sonraki kısımda 'kapitalizm neden gösteri yapma ihtiyacı duyuyor'u anlatmaya çalışacağız. Bunlar birbirinden eklektik olarak ayrılmıştır. Tek bir gösterinin içerisinde hem talep yaratmak, hem yıkılmazlığını, ulaşılmazlığını anlatmak, hem burjuva yaşama özen uyandırmak da olabilir. Yani tek bir gösterinin içerisinde pek çok mesaj olabilir. Rekabette üstünlük kazanmak için yapılan gösteriler var. Özellikle savaşa dair gösteriler. Savaş tatbikatlarının gösteriliyor olması oldukça önemli, rakiplerine ve emekçilere ulaşılmazlığını, yıkılmazlığını, sonsuzluğunu ve gücünü göstermek için yapılan gösteriler bunlar.

Jetgiller'i sever miydiniz? Ben çok severdim. Ama Jetgiller'in yıllar yıllar sonra uzaya insanlar yerleştikten sonra bile bir küçük burjuva Amerikan ailesini canlandırdığının farkında mıydık? Burjuva yaşamının ve ideolojisinin alt sınıflarda özentiliği yaratmasını sağlayan gösteriler var. Moda gösterilerini, onların yaşantılarına dair filmleri sayabiliriz. Yıllarca sinema dünyasının bize tekrar tekrar anlattığı Kül Kedisi masalının sınıf atlama özentisiyle ne çok işlendiğini hatırlayalım.

Güvensizlik ve korku yayararak şartsız itaati empoze eden, dünyanın pek çok yerindeki saldırılar, katliamlar, işkenceler boşuna uzun uzun gösterilmiyor. Bu gösteriler Amerikan basınına sızıyor, açıkça onlar tarafından bize gösteriliyor. Özellikle de bu son HPG gerillalarının cesetlerine yapılan saldırı ve cesetlerin parçalanması ve de Kaddafi'nin öldürülmesi olayı tüm dünya halklarına ve hatta burjuvalarına koşulsuz itaatın gösterisiydi.

Mutlak yenilgiyi ve hayal kırıklığını empoze eden gösteriler de son derece önemli. Good Bye Lenin'den Babam ve Oğlum filmine ya da Lenin'in heykellerinin yıkılışından Che'nin ölümünün gösterilmesine kadar bir çok gösteri gözlerimizin önündedir. Yanılsama yaratan gösterilere bir örnek vermek istiyorum, 'en büyük suçlu kürkü satın alandır' sloganı çevreciler tarafından afişlerinde kullanılmış. O kürkü yapan, kürkün değerini azaltmamak için derisini canlı canlı yüzen, hatta anne karnından alıp derisini yüzen sistem burada sorgulanmaz. Yardım adı altında yapılan bir tarafın zengin olmasının yani eşitsizliğin saklanmasıdır. Diğer örnek yine çok yakınımızda: Veli Göçer. Biliyorsunuz 17 Ağustos depreminde yüzbin insanın ölümüne o sebep oldu.

Danone hakkında kısa bir bilgi vermek istiyorum. İsveçli çocuk hastalıkları uzmanı bir bilim adamı, çocuklarda tümöral dokuların arttığını fark ediyor ve geniş bir araştırmaya girişiyor. Tümöral dokuları artan çocukların davranışlarıyla ilgili araştırmasında çocukların ortak özelliklerinin diğer çocuklara oranla daha fazla danone tüketenler olduğunu fark ediyor. Bunun üzerine danone ile ilgili araştırma yapmaya başlıyor. Biliyorsunuz son dönem yoğurtları ekşimez, küflenirler. Ekşiyen yoğurt görmezsiniz çünkü bunlar çok uzun süreli koruma malzemesi içeren ürünler. Bir sürü ülkede de yasaklanıyor. Yasaklanmayan

Tarihte gösteri yok muydu, gösteri kapitalizme ait bir kavram mı? Hayır, tarihte de gösteri vardı. Kapitalizmin gösterisinde neler var? Talep yaratmak ve tüketimi arttırmak için yapılan gösteriler var. Şimdi bundan sonraki kısımda 'kapitalizm neden gösteri yapma ihtiyacı duyuyor'u anlatmaya çalışacağız. Bunlar birbirinden eklektik olarak ayrılmıştır.

Türkiye gibi ülkelerde de şunu söylüyor danone firması, “En güvenilir, insanların en çok sözünü dinlediği kişi kimdir?” o kişi reklam aracı olarak kullanılıyor. Ayşe teyzenin danone reklamını hatırlayacaksınız. Son derece güvenilir(!) arkadaşımıza veriliyor bu iş.

Şimdi bir başka gösteri M. Jakson'ı hepimiz tanırız herhalde. M. Jakson yıllarca kendisinin genetik bir hastalığı olduğunu iddia etti ancak beyazlamak için yaptığı uzun çabaların sonucunda tanınmaz hale geldi. Saçlarını önce düzleştirmek, yüzünü beyazlatmak için uğraştı. Yani kendi ırkı ile ilgili ciddi bir sorunu olduğu belli. Ayrıca dünya emperyalizminin önemli bir sembolü aynı zamanda Michael Jakson. Hatta Berlin Duvarı'nın yıkımından önce Berlin Duvarı'ndan daha yukarıya sahnesi kurularak lazerlerle M. Jakson gösterileri yapılarak Doğu Berlin'e Batı'nın eğlence kültürü anlatıldı. Yani dünyanın her tarafında M.J. emperyalizmin sembolü olmayı başarmış birisidir. Onun izlediğiniz “He Don't Care About Us” adlı klibindeki cezaevi gerçekten var Amerika'da. Bu klip, hepsi de gerçekten mahkum ve çoğunluğu siyahilerden, Afrikalılardan oluşan bir cezaevinde çekiliyor. Klipte gördüğümüz gibi bizi kimse önemsemiyor, bizi dikkate almak zorundasınız gibi onların gerçek duygularını anlatan, dışarıdaki, sokaktaki isyan eden insanların gerçek duygularını anlatan sözlerle dolu şarkı. Bunun gibi birkaç tane daha var Michael Jakson'ın kliplerinden. Varoşlarla ilgili enteresan bir klibi daha var. Amerika'da siyahilerin yoğunlukta olduğu cezaevlerinde bu şarkı dans terapisi olarak kullanılıyor. Hep birlikte bu klipteki gibi danslara çalışılarak yılın gösterisi yapılıyor. Her senenin sonunda bu gösteriyi rehabilitasyon gösterisi olarak sunuyorlar. Amerika'da Afrikalıların bulunduğu cezaevlerinde bu rehabilitasyon çalışması çok işe yaradığı ve daha sonra daha az olayların olduğu, daha az suçun işlendiği tespit edilmiş.

Burjuva sınıfın ve ideolojisinin alt sınıflarda bir özenti yaratmasını isteyen gösterilerden bir tanesini anlatayım. Dubai'de bir palmye adası adında suni bir adanın denizin üzerine inşa edilmesini anlatan bir video bu. Bu ada oldukça değerli Mercan Adaları'nın üzerine kuruluyor. Tabi biz bunun arkasını görmüyoruz, çünkü görsellik o kadar etkileyici ki, “Ne hakları var buna?” diyemiyoruz. Dünyadaki bu kadar sefalet, her saniye bir çocuğun açlıktan ölmesine karşın bize gösterdikleri bu gösteri aslında utançları olmalı değil mi? Her katı ayrı ayrı dönen dev gökdelenler yapılıyor. Ellerindeki teknolojinin ne kadar büyük olduğunu gösteriyorlar bize. Yani böylesi bir teknolojiye sahip olan bir dünyada tek bir binanın bile depremde yıkılmaması gerekiyor.

Kapitalizm bu kadar gösteriyi yapmak için oldukça yüksek masraflar yapıyor. Burjuva ideologlar, yazarlar, reklamcılar, menajerler, medya, tasarımcılar burjuva ideolojiden büyük pay alıyorlar. Bize gerçeği tersyüz ettirmek, yanılsamayı yaratmak, görüngüleri, gördüklerimizi farklı algılamamızı sağlamak için gerçekten iyi çalışan bir ekip var diyebiliriz. Kapitalizmin yarattığı gösteri toplumunun sonuçlarında neler var, neler karşımıza çıkıyor: yabancılaşma, yozlaşma, çürüme ve yıkım karşımıza çıkanlar.

Peki sosyalizmde gösteri yok mu? Bu zamana kadarki bütün toplumlar da gösteri vardı. Sosyalizmde de gösteri olacak. Kapitalizmde gösteride insan araç demiştik; sosyalizmde insan amaçtır. Kapitalizmde kitleler, tüketici ve edilgen demiştik; sosyalizmde kitleler üretici ve etkindir. Kapitalizmde üretim ve tüketim alım gücüne bağlı; sosyalizmde üretim herkes için ulaşılabilir. Kapitalizmde üretim bireysel olanaklarla sınırlı; sosyalizmde üretim yaratıcılıkla sınırlı.

Buradaki son sorumuz şu: Kapitalizmin yarattığı gösteri toplumundan etkilenmediğimizi söyleyebilir misiniz?

Kapitalizm bu kadar gösteriyi yapmak için oldukça yüksek masraflar yapıyor. Burjuva ideologlar, yazarlar, reklamcılar, menajerler, medya, tasarımcılar burjuva ideolojiden büyük pay alıyorlar. Bize gerçeği tersyüz ettirmek, yanılsamayı yaratmak, görüngüleri, gördüklerimizi farklı algılamamızı sağlamak için gerçekten iyi çalışan bir ekip var diyebiliriz. Kapitalizmin yarattığı gösteri toplumunun sonuçlarında neler var, neler karşımıza çıkıyor: yabancılaşma, yozlaşma, çürüme ve yıkım karşımıza çıkanlar.

GÜLERSEN

Gülersen

*Gülen gözlerinde bahar gelir ülkemin dağlarına
Çiçek açar toprağında kavgam
Hırçınlaşır yasaklı sevdam alanlarda*

Gülersen

*Gün olur ellerinde barış
Kapını çalar çocuklarım
Gün olur da gülersen
En masum yerinde kül olur acılar
Stüptürürsün küllerini kıyulara acının*

Gülersen

*Kavgalı bir yüreğin özlemi aşka dolar
Gün olur da gülersen
Gülen gözlerinde ölüm bile ağlar*

Taylan Efe

Orhan İyiler

15 Şubat 1981 **Çift Yıldızlı Bir General'e** **Raporumdur:**

(O gün ben şunları gördüm)

Tam tarihini şimdi anımsayamıyorum. Hangi gündü gördüklerim? Belki iki ya da çok çok dört-beş gün önce. Bugünkü gibi hava karlı değildi. Bıçak gibi bir soğuk insanların orasını burasını kanatacak kadar şurasına burasına sokulup canını yakmıyordu. İşte bunu anımsıyorum. O gün gördüklerimin başlangıcını bahardan kalma bir havanın güzelliği oluşturdu.

Çok önemli şeyler gördüğümü söyleyemem generalim. Bir gün boyunca, pek de n'aptığımı bilmeden dolaşmam sırasında şurada, burada gördüklerim, gözucuyla bakıp geçtiklerim... Hepimizin yaşamaya alıştırıldığımız ayrıntı olayların belki işinize yarar diye bir raporumu sunuyorum size.

O gün sabah erkence sayılabilecek bir zamanda evden çıktım. Hava çok güzeldi. "Bahardan kalma" deyiminin betimlenmesine olanak yok. Güneş böyle bir zamanda -Şubat'ın ortalarında- insanı daha bir güzel ısıtıyor. Giyinik olduğumuz için de olmalı. Ne de olsa aldandmamalıyız bu geçici güzelliğe. İşe gitmek için -benim işim serbest generalim- Göztepe'den Kadıköy'e dek yürümeyi yeğledim, bu güzel günde. Ah söylemesi ayıp, içimde yaşama sevincine benzer bir şeyler vardı. Bu sevinçten kaygılandım. Gerçi Milli Güvenlik Konseyi'nin buyruklarında "yaşama sevincinin" bundan böyle yasaklandığını, bu tür bir ilişkiyi kuranların gözaltına alınacaklarını, "daha yaşama sevinci belirtisi gösterip"de bunları görenlerin, bilenlerin, saklayanların tıpkı bu sakıncalı durum içinde olanlar gibi suçlu sayılacaklarını açıklayan bir yasaklama yoktu ama ben yine de -sorunu temelinden kavramış olduğum için- bu güzel gündeki yaşama sevincimden derin bir kuşkuya tutuldum. Bunu apaçık raporuma yazmakta yarar görürüm generalim. Benim için bunun şu önemi var: bugün ülkemizde izlenmekte olan genel tutum, ABD'nin genel politikasına bağlı olarak, tüm kültürü, tüm sineması, tüm kuruluşları ile yaşama sevincinin, yani insanın her zaman kendisine dolu dolu güvenmesinin ve de bu dürtüyle sakıncalı bir takım girişimlerde bulunabilmesinin varsayımına karşı geliştirilmiş bir karşı oluşumu içermektedir. Ah, yani korku. Korku benim gözümde yaşama sevincinin karşıtıdır. İnsanların yaşama sevinçlerini içlerinde ışıyan gün gibi tutabilmeleri bir bakıma bu düzene karşı gelmek, temelindeki eğilime karşı düşmek demektir. Bunu siz generalime arz etmek isterim. Yanılıyor muyum, bilmem? O günün öyküsünde kendimi önce ortaya koyuşum raporumun ne denli içtenlikle hazırlandığını gösterir sanıyorum generalim. Bir şeyi bu arada başaramadığımı da belirtmeliyim. O da şu: içimdeki bu duygunun başkalarının görülüp belirlenmemesi için gösterdiğim çaba öyle pek önemli bir çaba olmadı. Yüzümü karartmaya çabalamama karşın bir de baktım ki... başkalarının da yüzü içlerindeki yaşama sevincini dışarıya vuruyor. Ve bunu görünce ben de sanki artık siz yokmuşsunuz gibi makaraları koyuverdim. Bir ıslık çalmadığım kaldı. Daha da ileri gittim: sendikalarını kapattırdığımız, yöneticilerini içeriye attırdığımız çöpçüler tam köşede, trafik ışıklarına varmadan, İstasyon Caddesi üstündeki ilk sağ köşede, büyük arabalarıyla çöp bidonlarını alıyorlar, çöpleri boşaltıyorlar. Hepsine birden:

- Kolay gelsin dostlar, dedim.

Başlarını kaldırıp pırıldayan gözlerle:

- Sağolasın, dediler. Tam arabanın köşesinden dönecektim ki, -araba köşeyi kapamıştı çünkü- birinin; (Sağol) demekle yetinmeyip; ayrıca:

- Sana da kolay gelsin arkadaş, dediğini duydum. Önce dondum kaldım. Biri “arkadaş” diyordu. Bunun yoldaş anlamına geldiğini bilmeyen mi var generalim? Başımı çevirip baktım. Arabasından inmemiş, ama açık penceresinden selamlaştığımızı duymuş olan şoför söylüyor bunu. Adamın kocaman bıyıkları vardı. Gözleri pırıldıyordu. Onun ne anlamda “arkadaş” dediğini anlamamak için insanın çılgın olması gerekirdi. Beni asıl yadırgatan: çöp arabasının bu sürücüsünün kendine duyduğu güveni görmem oldu. Benzetmek gibi olmasın ama generalim -tıpkı ordular kumandanı gibi- bir edası vardı. Sendikalarını kapattığınız, yöneticilerini aylardan beri sorgusuz sualsiz içerde tuttuğunuz bu adamların ne yaşama sevinçlerini, ne o aptalca kendini beğenmişliklerini, belki de kendilerine güveni söküp alamamışsınız generalim. Kendisine baktığımı görünce öyle derin bir gülümseme içinde başını öyle bir salladı ki bunun ne anlama geldiğini kestirmem için adamın gerçekten budala olması gerekir. Bu baş sallamanın, bu bir şeye küfredmiş gibi, alttan bakarak başını oynatmanın halkımızın dilinde bir tek anlamı vardır: “Gün ola harman ola arkadaş...”

Tanıklık etmem gerektiğinde belki böyle, sözlü olarak bir şey söylemediği savını ileri sürecektir çöpçülerin sürücüsü ama kendisi sıkıştırıldığında bu baş sallamanın ne anlama geldiğini de kolay kolay yadsıyamayacaktır. Eğer o çöpçü bulunur da karşınıza çıkarılırsa ben onun nasıl bu düzene küfredilmiş gibi başını salladığını, onun gibi yapmaya çalışarak betimleyebilirim. Ah generalim, siz yeter ki o çöpçülerin sürücüsünü bulunuz. Elleri eldivenli çöpçülerin yeterince tanıklık edeceklerini sanmıyorum. Çünkü onlar da tıpkı sürücülerini gibi kocaman kocaman bıyıklıydılar ve bana “Sağol hemşerim” derlerken gerek seslerinde, gerekse bakışlarında suçluluk durumları, yani yaşama sevinci içinde oldukları besbelliydi. Onlara güvenebileceğini hiç sanmıyorum. Trafik lambalarının bulunduğu yol kavşağına tam ulaşmaktaydım ki “Haydi çööööp... çöpçüler” diye haykırıışlarındaki gür ses ta kulaklarıma dek çalındı. Düşünün ta köşeden kavşağa dek olan yere... Evlerinde oturan nice kişi bu haykırııştaki coşkuyu, uslanmak bilmez saygısızlığı, “biz buradayız, her zaman da olacağız” deyişe benzeyen tehdidi çok iyi duyarlamışlardır. O bölgede oturan emekli subaylardan birini ya da hanımını bulabilerseniz benim bu görüşümü, o güzel gündeki haykırıış anımsayıp son derece yetkin tanıklıklarda bulunabileceklerdir.

Tüm aksiliklerin o gün havanın güzel olmasına bağlanabileceğini de söyleyebilirim. Ama havaları güzelleştirmek ya da kötüleştirmek sizin elinizde değil ki generalim. Ama havaların böyle güzel olmasının

sizin işinize gelmeyebileceğini göstermek istiyorum. Nitekim ben...

Trafik lambalarının bulunduğu karşıya geçince... orada çocuk bahçesinin ve belediye fidanlığıyla çiçek yetiştirme alanının kenarında coşkuyla... denizden esen lodosu içime çeke çeke yürümeye başladığımda... işte o zaman: siz yönetime geçtiğinizde, Kadıköy'den geliş yolunun sapağında kurduğunuz askeri denetim kulübesinin az gerisinde, elinde otomatik tüfeğiyle bekleyen eri gördüm. Açıkça söylemem gerekir ki generalim: erin bakışlarında yaşama sevinci yoktu. Ama kötümserlik de yoktu. Derin bir şaşkınlık vardı. Derin bir şaşkınlıkla bir yere bakıyordu sürekli. Onun bakışlarındaki değişiklikten ötürü ben de merakla onun baktığı yere baktım ve onu şaşkırtan şeyin ne olduğunu gördüm: görmemle birlikte durumu kavramam bir oldu.

Erle benim aramda, askeri denetim kulübesinden benim bulunduğum yere 30-45 metre bir uzaklık vardı. Bu ikimizin arasındaki uzaklığı biri benim tarafımdan, ötekisi de erin bulunduğu taraftan gelen iki kadının birbirlerine gittikçe yaklaşan varlığı noktaltıyordu. Şimdi durumu bir kez daha anlatmalıyım:

Elinize bir kağıt ve ince uçlu bir kalem alınız generalim ve becerebilecekseniz bu kağıdın bir köşesine bir çocuk bahçesi çiziniz. O durumu, o günü iyi saptamamız için gerekli bu. Bir generalin çocuk bahçesi çizmesi olağan değildir ama benim tanıklığımı size dillendirebilmem için de başka bir çıkar yol da yoktur. Bir başkasından isteyemeyiz bunu. Rapor iki kişi arasında olmalıdır. Güvence açısından. Yoksa yeterince muhbir bulamazsınız sonra... Öyleyse hadi generalim, hadi bir çocuk bahçesi çiziniz. Zorlunusunuz buna. Size bir işkence gibi mi geliyor bir çocuk bahçesi çizmek... ağaçları, kaydırakları, çitleri, salıncakları bir bir yerine oturtmak ve onların hepsinin üstüne kocaman pırıl pırıl bir güneş koymak... Kuşları unutmamalısınız generalim. Orda bir çam ağacı var ki hep yeşil kalmayı becerir utanmazcasına... o gün serçe kuşlarıyla kaplıydı tüm dalları. Onun önünden üç ya da iki banktan sonra turunçgillerden bir ağaç topluluğu var ki... onun çevresinde biz kızıyla birlikte -o küçükken- koşmaca oynar dururduk. İlerisindeki bank korunma alanımız olurdu. Birbirimizi yakalamaya çalışırdık. Sıkıştık mı da kapağı o banka atardık. Çılgık çılgıha sevincimizde hiç kaygı yoktu o zamanlar. İşte o ağacı da çizmelisiniz. Orada benim kızıyla üç dört yıl önce sevinç sevince oynadığımızın tanıklığını yapmak için değil generalim, o zaman insanların sızsız daha mutlu olabileceklerini vurgulamak için de değil... şu nedenden: o yeşil ağaç kümesinin hemen önünden başlayan çocuk bahçesinin giriş kapısının resmini çizebilmeniz için.

İşte ben tam bu kapının önündeydim ki... sizin denetleme istasyonundaki erinizi öyle şaşkın bakışıyla uzaktan gördüm. Şimdi bu bahçe kapısından erin bulunduğu yere dosdoğru bir çizgi çiziniz generalim. Bu çizginin bittiği yere erinizin resmini koyunuz. Silahı koltuğunun altında. Karşı ucunda da ben. Benden 10 adım ileriye bir kadın resmi çiziniz. Eri bulunduğu yerden de bana doğru 10 adım sayarak, tam 10 adımın bittiği yere bir başka kadın resmi yapınız. Kadınlar orta yaşlı. Kürklü mantolarını giymişler. Bu kadınlar ellerinde zarif iplerini tuttukları köpekleri gezmeye, havalandırmaya çıkmışlar.

Şimdi tüm bunları çizdikten sonra hepsini birbirine doğru yaklaştırmaya başlayınız generalim. O zaman şunlar oldu: ben önce erin şaşkın bakışlarını gördüm. Onun bakışlarından neye baktığımı anlamak için kadınlara baktım. Alışık olduğum bir görüntü benim için sabahın hayrında köpeklerini havalandırmaya çıkan kadınları görmek. Ama eriniz alışık değil generalim. Kimbilir hangi köyden... dağ, çoban köpekleriyle büyümüş bu köylü delikanlısı bu son derece zarif hayvanlara hayretle bakıyor. İşte o zaman ben gülümsedim. Hiç kuşkusuz benim gülümseyişimi çizemezsin generalim, tıpkı erinizin bakışlarındaki şaşkınlığı çizemeyişiniz gibi. Artık buncasını istemeye hakkım olmadığını biliyorum. Köpekler giydirilmişti. Cinslerini bilmiyorum bu köpeklerin. Öyle değişik türdeki mübarekler... aklımda tutmam olası değil ama şunu biliyorum: insanın bakışı bir kez takıldı mı kolay kolay alamıyor kendini onlardan.

Özel berberlerinin kırptığı bu hayvanlara -o gün güneşe karşı- yine de zarifliklerinden, inceliklerinden kaynaklanan bir nedenle üşürler diye mantoları giydirilmişti, bileklerine dek aşağı yukarı. Hanımlar birbirlerine yaklaştıkça köpekler kulaklarını dikip birbirlerine bakmaya, küçük küçük sevimli sesler çıkarmaya başladılar. Köpekleri gezdiren hanımları bulup çıkarmak için size şöyle tanımlayayım generalim: ikisi de şişman. Biri daha şişman da, öteki onun yanında şişmanlığını gizler gibi kalıyor. Ah işin şaşırıcı yanı şu: ikisi de öyle çok özenle taranmış, takıp takıştırmış değiller. Hele birinin -şişman olanının- saçları sanki yataktan yeni kalkmış gibi. Sırtında kürk mantosu olmasa, ayaklarındaki onbinlerce lira değerindeki çizmeleri insan görmese belki de yanılıp bir zengin evinin orta işler uşağı sanabilir. Bu kadınları şöyle de tanımlayabilirim: hani evlerinde gün boyu sıkıntıdan ne yapacaklarını bilemeyen kadınlar vardır, pencerenin yanında gün boyu sigara tütürüp dururlar... onların çamaşırlarını başkaları yıkar, yemeklerini başkaları yapar. Yine onların el ve ayak tırnaklarını önlere diz çöküp başkaları keser. Saçlarını yine başkaları tarar. Bunca başkalarıyla uğraşmaktan olmalı bu

kadınlarımızın -ne yazık- yine de gün boyu sıkıntıdan canları burunlarında solur dururlar. Ve belki de generalim şöyle dediklerini duymuşsunuzdur:

- "Ah bu başkalarıyla uğraşmak... Öldürecek bizi."

İşte bu iki kadın canları sıkılan kadınlarımızdan. Can sıkıntılarını dağıtmak için herkes nasıl işine giderse -örneğin siz ordularınızın başına, patron işçilerinin başına, fabrikatör fabrikasının, topraklı toprağının, müteahhit inşaatlarının başına- nasıl giderse bu iki hanım da tıpkı -benzetmek gibi olmasın ama- öylesine bir ciddiyetle ve derin bir sorumluluk duygusuyla köpeklerinin başına gidip onları alıyor, böyle işte sabahın hayrında onları havalandırmak için: düşününüz generalim, üstlerine başlarına çeki düzen bile vermeye olanak bulamadan kendilerini sokağa atmak zorunda kalıyorlar. Öyle sanırım ki tek yapabildikleri şey, geceden yağlı kalın kremlerin, pudraların içine gömüp dinlendirdikleri bakılası yüzlerini şöyle bir yıkayabilmek... Bigudilerini şöyle yarım yamalak çözebilmek.

Şimdi resmini yaptığımız çocuk bahçesinin şirin giriş kapısından 15-20 adım ötede köpekler şöyle bir olay çıkardılar ve o kadınlar da şöyle konuştu. Er de onlara doğru yaklaştığından -bunun nedenini bilemem, bir gizi kavramak dürtüsüyle mi, yoksa onlara kimliklerini sormak istediği için mi, bunu bilememerimiz de, yanlarına yaklaştığından köpeklerin çıkardığı olay yüzünden iki kadın arasında geçen konuşmayı duymuş olabilir. Ama doğrusu bundan yüzde yüz emin olduğumu söyleyemem. Raporumda hiçbir şeyin gerçek dışı olmamasına özen göstermek zorundayım.

Köpekler zaten insanın koynunda yitip gidecek cinsten, ama biri az daha kabaca. İki de tam o sırada köpeklik etmezler mi generalim? Çiçek bahçesinin ya da dikmeliğin bulunduğu setin üstündeki ağaca gelince ikisi de kulaklarını dikip birbirlerine baktılar. Sonra o daha az küçük olanı -ne üstüne, ne başına, ne giydirilmiş değerli mi değerli mantosuna, ne bir gün önceden berberinin tüylerini kesip biçimlendirilmesine, ne tırnaklarının törpülenmesine, hiçbir şeye, ama gerçekten hiçbir şeye aldırmadan- o ağacın dibindeki su birikintisine boylu boyunca köpeksi özgürlüğüyle yatıvermez mi? Yatıp arka ayaklarını kaldırıp sevinçle suyun içinde tepinmeye başlamaz mı? "Köpekteki yaşama sevincine bakın siz, nasıl da köpekliliğini tümüyle dışa vuruyorlar." dedim ben kendi kendime... Şimdi o böyle yapınca öteki ne yapsa beğenirsiniz? O da hanımının elinden -kurtulmadı da ip uzun olduğundan- su birikintisi içinde köpeğe erişip bir güzel sarılıverdi mi ona? Suyun içinde hırılarak -doğrusu kendilerinden hiç beklenmeyecek bir terbiyesizlikle, tıpkı tıpkısına, hiç hilafım yok, sokak köpekleri gibi- o güzelim

giysileri içinde sarmaş dolaş olmazlar mı? Aman tanım ne sarmaş dolaş... ne hırlaşıp koklaşmalar... başını kaldırıp da erin bu görüntüye nasıl baktığını saptayamadım. Nedeni: ben de daldım bu cilveli, küçük küçük haykırışlarla birbirlerine sarılıp sarılıp koklaşan, koklaştıkça birbirlerini ısırmaaya çalışan iki varlığın sevinçli boğuşmasına.

Kadınlardan önce şişman olanı küçük bir çığlık attı:

- Ayyy.

Öteki de tıpkı onun gibi yaptı; küçük bir eklentiy-le:

- Ah ayy...

Çok da yaklaşmıyorlar. Köpeklerin şehvetli boğuşmalarında tepişmesinden su sıcıyor üstlerine. İplere asılıyorlar. Ama boğulacak gibi de olsalar birbirlerine sarılıyorlar, yenileyerek atılımlarını köpekler. Onlar da bu nedenle olmalı öyle pek kuvvetli çekemiyorlar ipleri. Bu soylu hanımların acıma duygularına saygı duymamak olanaksız.

Başa çıkamayınca, o zaman çamurlu sevişmelerine izin verip, yaramazlık yapan çocuklarını azarlar gibi davranışçıklarla sürdürdüler aralarındaki konuşmayı. "Belki de dedim, biri ötekini akşam 5 çayına davet eder." Sanmıyorum biri, kaç gündür (köpeğinin adını söyledi ama generalim, doğrusu aklımda kalmadı; insanın dili de varmıyor bu yaratıklara köpek demeye, nasıl zorluk çekiyorum bilemezsiniz onlardan söz ederken raporumda) ah işte ikide bir ipini çektiği bu sevimli yaratığın kaç günlerdir keyifsiz olduğunu (bu sözcüğü çok iyi anımsıyorum. Çünkü şöyle dedi aynen: -Günlerdir keyfi yoktu... xxx'nıncığının), düzenli bir biçimde ilaçlarını içirmekte son derece güçlük çektiğini, bugün havayı güzel bulunca işte gezmeye, dolaşmaya "şöyle birlikte bir hava almaya" çıktıklarını güzel güzel, ah generalim, ağzından bal damlarcasına öyküleştiriyordu ki... ben erin yanına vardım. Konuşmaları yan kulakla dinleyen ere işte o zaman (yeni yanına varıp da yanından hiç duraksaksızın geçtiğim süreçte) şu akıl almaz kabalıktaki tümceyi söyledim:

- Görüyorsun, ha, tuzu kuruların derdini?

O da generalim -benimkinden bile- kaba bir yanıtta bulundu:

- Hah vallah...

Şimdi düşününüz generalim; ya da izin verirseniz birlikte canlandıralım gerçeğin zorbalığını kafamızda. Çünkü nedenini pek açık seçik kestirememekle birlikte bu gerçeği önlemek, oluşumunu kısırlaştırmak, bu bize bir gün soluk aldırılmayabilir gerçeğin hayalarını bükme zorundayız. Kavramak için düşününüz generalim pırıl pırıl bir güneşli günü. Güneşli pırıl pırıl soğukla yumuş bir günde çocuk bahçesinin şirin,

sevimli tahta kapısının az ötesinde, ah yani: dikmeliklerle, fidanlıkların bulunduğu o yemyeşil güzelliğin içinde -pek zarif olmasalar da- iki hanımefendinin kendilerinden bile güzel iki köpeği gezdirirken çizilmiş bir resmin ya da bir fotoğrafın altına şu iki tümceyi alt alta yazınız generalim:

- İşte tuzu kuruların derdi.

- Hah vallah...

İşte generalim tablonun görüntüsüyle altındaki yazıların üstünde durulması gerektiğini sanıyorum. Biliyorum, kendiniz çizdinizse çocuk bahçesini ve iki köpekli hanımla hemen onların yanındaki eri, şimdi tüm kurmaylarımızla eğilmişsinizdir bu resmin üstüne ve altındaki iki tümceye. Bu bütünlükte birbiriyle çelişen, kurulu düzenimiz için, sizin için, ABD'nin yaşamsal çıkarları için önlenmesi kaçınılmaz bir tehlike varmış gibi geliyorsa da bana hiç kuşkusuz sizin gibi, kurmaylarımız gibi net bulup çıkaramıyorum bu sakıncayı. Açık seçik kavrayamadığım bir şeyin, bir sakıncanın tehlikesini duyuruyorum size generalim. Çöpçü arabasının palabıyık sürücüsünün "Sana da arkadaş..." deyişindeki kestirilmesi gerekli anlamdan sonra, erin bu "Ha vallah"ı üstünde gerekli duyarlılıkla duracağınıza inanıyor ve bu iki kişiyi size ihbar ediyorum. Yani: Çöpçü'yü ve eri.

Köpeklerini gezdiren kadınları bulursanız erin "hah vallah..." deyişindeki anlamı, başlarını çevirip baktıklarında zebellah gibi adamın elinde silahıyla kendilerine kötü kötü baktığını, o nedenle konuşmalarını yeterince uzatamadıklarını söyleyip tanıklık edeceklerdir size.

x

"Ne ki... pısrıklığının soluk aldırılmaz mutsuzluğunun tam orta göbeğinde bir güzel gün yine de çok güzeldi" KANT'ın bu tümcesi bir ıslık gibi kafamda, beynimin kıvrımlarında çınlayıp dururken işte seninle hiç beklemediğim bir biçimde, orda, Fenerbahçe'ye giden yolla, Göztepe'ye giden yolun birbirinden kesik bir pasta diliminin sivri ucu gibi ayrıldığı, oduncunun az ilerisindeki, depo durağında karşılaştım. Beni anımsaman için kendimi tanıtmalıyım: tanımını yaptığım yere gelince birden düdüklü içinde buldum kendimi. Önce Kant'ın tümcesinin kafamdan fırlayıp tüm sokakları böyle ıslık ıslık doldurduğu, güneşe, insanlara, gelip geçen arabalara doğru fırladığını, oralardan evlerin en yüksek katlarına doğru notalar biçimde tımandığını sandım. Korkuyla kafamı iki elimle tuttum ve şöyle dedim:

- Ah kafam, türkülerini ve umutlarını böyle sokaklar boyu başı boş kapıp koyuveremezsin; hava güneşli, insanlar kıvançlı ve umutlu olsalar bile... yaşadığımız günler o günler değil... Ah kafam, yaşadığımız günler tuzaklarla dolu...

Ama yanıldığımı hemen anlayıp ellerimi kafamdan indirdim. Sokaklar boyu çınlayan düdükle trafik lambalarının bulunduğu iki anayol kavşağındaki erlerle polislerin boyunlarına sık bir kordonla bağlı düdüklerini hızla, dehşetle üflemelerinden çıkıyordu. O zaman erlerin ortasında kaldığımı gördüm. Yolum gereği yürüyüşümü sürdürebilmem için benim karşı yola, yani Fenerbahçe tarafının ana kaldırım yoluna geçmem gerekiyordu. Oraya geçebilmek için Göztepe'den geldiğim yolu terk etmem, o yol boyunca dizilmiş erlerin arasından geçmemden başka bir çarem yoktu. Birdenbire bu erlerin arasında çığlık çığlığa düdükle kalınca ilk aklıma gelen düşünce işte şu oldu: "İşte anarşistler yine çıktılar hortlak gibi ortaya. Ve şimdi bir çatışma başlayacak. Arada ben gideceğim güme." İnanın böyle düşündüm generalim ve böyle düşündüğümü apaçık yazmada bir sakınca görmüyorum. Ama kısa bir süre sonra "Anarşistlerle savaş düdükle çalarak mı olur?" diye düşünüp aklımı başıma devşirmekte de gecikmedim.

"Ah tanrım, dedim kendi kendime, görüyor musun şu başıma gelenleri? Beklenmedik bir biçimde ortaya çıkıveren güneşten hep bunlar işte. Önce kafamdaki düşüncelerin türküleştğini sandım. Sonra da hızla düdüklelerini öttüren bu erlerle polislerin anarşistler karşısında bir savaşıma geçeceklerine inandım, saf saf... üstlerini başlarını toplarken böyle telaşlı telaşlı..."

İşte generalim böyle düşünürken ben, kara, kapkara bir arabanın hemen önümde durdu süt mavisi sabahın o saatinde. İçinde seni gördüm. Sen de beni. Yol boyunca selam duran erlerinin arasında omuzundan askılı çantası, başında kasketi bu sivile şöyle baktın.

Önce bıyıklarımı gördün. Uzun ve büyük. Onlardan hiç hoşlanmadım. Bakışından anladım bunu. İçinden geçeni düşüncemde somutlaştırdım. "Hala şu çirkin görünümü söküp atamadık, insanlarımızın suratından. Biz yüklendikçe onlar uzatıyorlar bıyıklarını. Kaba ve çirkin... Sanki bıyıklarında umutları bu kendini bilmezlerin..." Ve sonra bakışlarımız karşılaştı birbiriyle. Sen bende donup kalmış o sabahın maviliğini, güzelliğini, umudunu gördün... tiksinerken... ben de sendeki onulmaz kini. Ve ben öyle kalakaldım sen kininle birlikte çekip gidince... selamlar arasında ve düdükle içinde. Zaten araban durmamıştı. Yol kavşağı olduğu için duraklamıştı. Ama tüm bunları iki adımlık uzaklıkta birbirimizden iyice görüp kavradık.

Sen kininle birlikte, ardında uzun namlulu silahlarıyla seni koruyan erlerin arabası... kara, kapkara bir akrebe benzeyen kadillağınla yitip gidince gözden... ben donuklaşan maviliğimle geçtim karşı kaldırıma. Ve işte o zaman şunları gördüm: çakı gibi kasılan erler sen gözden yiter yitmez bir sıkıntıdan kurtulmuş gibi

gevşeyip hemen yaktılar sigaralarını birbirlerinin. Çözdüler yaka bağlarının düğmelerini. Ve kazık gibi çakılıp kalan o güzel gün parçası o yolda yine kendi doğasallığına kavuşup sürdürmeye başladı yaşamını. Bunu belirtmeliyim general. Yani senin arabanın penceresinden görüp anladığım gibi değil her şey. Sen gider gitmez bir gevşeme, bir umursamazlık, -üstüme iyilik sağlık- bir utanmazcasına yaşama sevinci, bir boş verme kaplayıveriyor sokakları bir boydan öbür boya.

Kızıltoprak'ın oraya bir telefon, bir telsiz istasyonunu koydurmuşsun ya... işte oraya gelince bir erin geçen arabalar, geçen güzel kızlara baka baka türkü bile söylediğini gördüm. Oysa tam o sırada sen belki de daha salı pazarının kurulduğu yola bile girmemiştin.

İşte telsiz istasyonunda nöbet tutan erin o türküsü bende donmuş kalmış tüm duyguları birden öncekinden daha büyük bir eyleme, daha umutlu bir kıpırdanışa dönüştürdü. "Ah dedim kendi kendime... elinde silahıyla şuradaki er... bu yanık yanık söylüyorsa türküyü... ağzından söküp alamadıysak onun köyünden, Anadolu'sundan kaynaklanan söyleyişine işiniz çokookk zoorr sizin generalim... Çokook zor daha bu türküler bu erlerin dudaklarındaysa daha..." Türkülerini söküp alabilecek misin onların? Gerek yok mu buna? Ah gerek var generalim gerek var, tam kestiremiyorsam da nedenini yine de gerek olduğuna inanıyorum. Bu türküler onların ağzındayken, yeterince köleleştirmemiz olanaksızmış gibi geliyor bana onları. Türkülerinin doğrultusunda bilinci bir gün her şeyi apaçık söyleyiverirse ona, birden açılıverirse gözleri fal taşı gibi... elleri silah tutan bu erlerin nasıl bir tehlike oluşturduğunu düşünün siz kurulu düzenimiz için... sizin için... ABD'nin bölgedeki yaşamsal çıkarları için..." Türkülerle çıkarları karşılaştırmakla çok mu vesveseli davranıyorum? "Belki... ama ben raporumda belirtmeliyim sezinlediğim tehlikeyi. Önlem almak, değerlendirmesini yapmak size düşer. Ama duysaydınız siz de benim gibi o türküyü geçerken erin önünden... şöyle yarım yamalak da olsa... içindeki öfkeyi, ezilmişliğe başkaldırma eğilimini, derin umudu ve sevinci hiç kuşkusuz benden daha iyi kavrar, daha iyi yorumladınız generalim.

x

O gün gün boyu gördüklerimi kısa kısa şöyle özetlerim sana generalim: işe geldim saat 11 sularında. Bizim çarşıda bir adam var gençten. Pek yaşını göstermiyorsa da sanırım 35-40 aralarında. Mağazaların camlarını siler. Öyle güzel ki sakalı hani tüm kıl düşmanlığına karşın yine de senin bile durup bakmamazlık edemeyeceğini sanırım. Kestane renginde bir sakal. Ve de öylesine bir tonda ki sanki deniz köpüğü gibi kendi içinde

dalgalana dalgalana tüm nüanslarda kıvrımlaşıyor. Hep bildiğimiz gibi gerici bir beresi başında. Ama bir iki tümce alışı verişinde bu adamın kaba saba bir gerici olmadığını hemen anlamak olası. Artık gericilik de Kemalist anlayışın dışında yeni boyutlarını oluşturuyor general gerek ilericilerin kafasında, gerek gerici dediklerimizin kafasında... solculuğun boyutları değişik görünüşlerle oluşurken.

Ben bu adamın bir kez olsun "Efendim..."siz konuştuğunu görmedim. Kaç yıldır tanırım ve kendisine karşı derin bir sevgim, saygım olduğunu gizleyemem. Bunun yalnızca görünüşünden kaynaklandığını söyleyemem. Sanırım bundan bir yıl önce kendisiyle bir kez konuşmuştum. Durumunun olağanüstü değişikliğini sezindiğimi hafifçe vurgulayarak "niçin böyle bir iş, yani mağazaların cam siliciliğini" yaptığını sormuştum kendisine. O zaman hiç unutmayacağım şu yanıtta bulunmuştu bana:

- "Efendim buyurduğunuz gibi başka işler yapmam mümkün. Benim Fatih'te bir küçük tuhafiyeye satış dükkanım vardı. İyi iş yapardı. Ama devrettim o dükkanı... Nedeni şu efendim: iş yaşamı -insana ister istemez kendisinden başka şey düşündürmüyor. Ben ibadetini bu yüzden aksatır oldum. Sadece ibadetimi değil efendim... yeterince din ulularımızı okuyup öğrenemez de oldum. Bendeniz evli değilim efendim. Yaşlı bir annem var.

Şimdi yaşlı annemi ve kendimi kimseye muhtaç etmeyecek bir biçimde çalışıyor geri kalan zamanımı ibadetime ve okuyup öğrenmeye harcıyorum..."

Bugünkü gibi anımsıyorum: sakalları kestane renginde kıvrır kıvrır bu güzel adamı bu seçmesinden dolayı derin bir biçimde kıskandım. Kendisine duyduğum ilgi o zamandan bu yana derin bir saygıya da dönüştü. Benim yapamadığım bir şeyi açık seçik bir yalınlıkla o kendi yaşamına koymuştu.

Kovası, süpürgesi, silici bez ve çuvalarıyla adım bilmediğim bu adam hiç kimseye askıntı olmaz, yalnızca "Camekanlar oldukça kirlenmiş efendim... Allah kismet ederse yarın onları bir silelim" demekle yetinirdi. Çarşıdakiler de ya "hoca daha kalsın... biz haber veririz" derler ya da "peki hocam, sen nasıl istersen" derlerdi. "Biz haber veririz..." diyenlere gerçekten de onlar haber verinceye dek bir kez daha sormazdı.

Ama o gün, yani "bir günün raporunun" yazıldığı gün ilk kez ondan gelen bir üstelemeye karşılaştım.

- Efendim camlarınızı silebilir miyim? Çok kirlenmiş.

- Kalsın hocam... dedim... ben haber veririm...

- Çok kirli de...

Yüzü kıpkırmızıydı bu ikinci tümceyi söylediğinde.

Kendisine baktığımı görünce; işte o zaman apaçık:

- İhtiyacım var efendim... izin veriniz söyleyim, dedi.

- Buyur hoca geç sil, dedim...

Uzun zamandır sildirmediğimiz için ücreti sordum. "Bin lira efendim..." dedi. Ve işe koyuldu. Bizim camlar büyük... arka ve ön camlar. Hiç kuşkusuz hocanın ücreti de düşük değil.

İşini öyle güzel, öyle özenle yapıyor ki... içeriye kim girerse girsin bu kendi kendine ibadet edermiş gibi çalışan adama başını çevirip de bakmamazlık edemiyor. O ise hiçbir şeye aldırmadan abdest almış gibi sıvıdığı kollarıyla işini koyulaştırma koşulaştırma çalışıyor.

Bu arada dost müşterilerle güncel olayları konuşuyoruz. Bu küçük esnaf, bu konfeksiyon atölyesi işleten, büyük tüccara parça başı iş yapan adamların sözcüğün tam anlamıyla "içleri kan ağlıyor" çoğu da pek öyle okuma yazma konusunda ileri olmadığı için yeni vergi uygulamalarından iyice ürküntüye düşmüş... kaygılarını, sıkıntılarını dile getiriyorlar. Ama general hepsi bir şeyi çok iyi biliyor: kendilerinin piyasadan silinmesi için alınan önlemler hiçbir zaman büyüklerin çıkarına aykırı düşmeyecektir. Ve de ülkeyi artık dışarıdan IMF'nin, OECD'nin ve öteki dış kaynaklı banker kuruluşlarının yönettiğini -okuma yazma bilmemelerine karşın- apaçık bir uyanıklıkla bilip söylüyorlar.

Hoca'nın tüm bunları duyduğunu biliyorum. Ben de bu yakınlarla daha geniş boyutta eklentiler getirerek katılıyorum. Hoca bir aralık yanımıza geldi.

- Efendim, dedi... izin verirseniz eve gideyim. Annem yemeği hazırlamıştır. Bekler. Namazımı da kıldıktan sonra... kaldığım yerden başlarım...

- Nasıl isterseniz hocam, dedim...

Birden gözümde küçük pazar çevresindeki ahşap evlerden biri canlandı ve yaşlı bir kadının fukara sofrasını hazırlayıp oğlunu beklediğini görür gibi oldum.

Hoca öğleden sonra işini bitirdi. Giderken parayı verdim. İnsan bu adama para verirken bile bir ezikliği duymaması olanaksız. O bunu önlemek istermiş gibi her zaman:

- Allah razı olsun, der içten bir biçimde.

Bu kez de öyle dedi. Ama şu eklentiyi yaptı:

- Çok ihtiyacım vardı efendim...

- Ah hocam, dedim... işler iyi olsa da en az ayda bir kez camlarımızı silmenizi sizden rica edebilsem...

O zaman hoca şöyle dedi:

- Konuşmalarınıza ister istemez kulak kabarttım efendim. Umutsuzluğa düşmeyiniz. Allah'ın büyüklüğünü unutmamalıyız. Bakınız siz benim ihtiyacımı nasıl gördünüz, o da kullarının ihtiyacını görecektir.

Sadece, inanmazlığımı da gizlemek istermişçesine:

- Ah... dedim... inşallah dediğiniz gibi olur...

- Size şunu söyleme izin veriniz efendim diye sürdürdü konuşmasını. Her şeyin bir vakti zamanı vardır.

Ama her şeyin... Bu millet süngü korkusuyla yaşayamaz.

Başımı kaldırıp kendisine baktım. İşte ilk kez yaşamımda bir insanın gözlerinde hemen derin bir öfkenin acımasızlığıyla derin bir sevginin yan yana nasıl parıldadığını böylece görmüş oldum. Hocanın gözlerinin akında derin bir öfke kendini zor tutarmış gibi, göz kapağının engellemesiyle karşı kaşıyaymış gibi bıçaklaşmış bir parıltıdaydı. Ürktüm. Ama göz bebeğine bakınca, göz bebeklerinde derin bir sevgi, bağışlayıcılık, umut dolup taşıyor gibiydi. İkisi de birbirlerinden çok iyi saptanmış bir uzaklıkta duruyorlardı. Hoca gözünün akındaki bıçak gibi parıldayan öfke-siyle konuşmasını sürdürdü:

- Biz dedi, tüm öteki Müslüman ülkelere öncülük etmişiz. Bizim köleleştirilmemiz, süngü zoruyla yaşatılmamız çok güç. Ama her şeyin bir zamanı var. Bu millet bu köleliği, bu zorbalığı kabul etmeyecektir...

Bakınız efendim dedi, göz bebeklerindeki sevgiyle, nasıl ben size şimdi dilimi çözüp konuşuyorum, yarın siz de bir başkasıyla öyle konuşacaksınız... o başkası ötekiyle... ve hepimiz böylece vakti zamanı geldiğinde... birbirimize ve bizi yaratan yüce tanrı-mıza sığınıp, sırtımızı dayayıp gerekeni yapacağız. Bundan kuşkuya düşmeyiniz...

Ve hoca bunları söyledikten sonra kovasını, temizlik sopalarını, bezlerini toplayıp gitti.

x

Akşam iş dönüşü Kadıköy'de insan kuyruklarından başım döne döne kendimi bir otobüse atabildim. Ayakta sıkış sıkış giderken ve herkes birbirine... "az daha yürüyün" diye bağırıp dururken birden seslerin kesildiğini, herkesin eğilip eğilip otobüsün penceresinden dışarıya baktığını gördüm. Ben de baktığımda şunu gördüm: Bir adamı, orta sınıftan olduğu besbelli bir adamı iki polis kısıklırak yakalamış döve döve götürüyorlar. Ama yalnızca onlar değil, iki üç bekçi... ve onların yanında iki er... Erler vurmuyor. Yalnız arkadan gelen bir inzibat çavuşu elindeki copu acımasızca uzanıp uzanıp adamın kafasına indiriyor. Adamın yüzünden akan kanlar bu copun vuruluşundan mı kaynaklanıyor, yoksa daha önceki bir dayaktan mı bilemiyorum.

Tam Yapı Kredi Bankası'nın önünde oluyor bu. Dikkatimi nedense hep o copluyan er çekiyor. Her copu vuruşta üstünü başını düzeltiyor, palaskasının altından çıkan gömleklerini içine yerleştiriyor ve sonra yeniden copu yetişip adamın kafasına indiriyor. Bu arada polislerden birinin de hem adamı sürüklediğini hem de arada bir tokat attığını izleyebiliyorum. Tüm bunlara karşın zavallı orta yaştaki bu adam kendisini götürenlere... dövmelelerine, coplamalarına, belki

de küfür etmelerine karşın... yine de hiçbir şey yokmuş, patlayan kaşından akan kanları görmüyormuş gibi... çevresindekilere dikile dikile, ya da dikilmeye çalışa çalışa bir şeyler anlatmaya çalışıyor... zaman zaman bunu başarıyor da. O zaman bir göz açıp kapayıncaya dek hepsi duruyorlar. Sonra durmanın öfkelerini çıkartmak istercesine adam daha bir coplanıyor, daha bir tokatlanıp sürükleniyor...

Bu arada bankanın önünde yaşlı bir kadının ağladığını gördüm. Başı yaşmaklı... elinde filesi var. Besbelli alışverişten geliyor. Kadıköy pazarından. Bankanın tam köşesindeki direğe sırtını dayamış iri mi iri, şişman mı şişman bir adamın "Allah kimsenin başına vermesin" der gibi bir şeyler anlattığını sezindim.

İçimizde sabahki güneşli günün sevincinden eser kalmadı. Birden derin bir sıkıntı boğazıma sarıldı. Otobüsün en hareketsiz yani orta yerinde olmasaydım ilk durakta inip yürüye yürüye eve dönecektim. Ama ne ilerlememe olanak var ne de otobüs zaten duraklarda durmuyor, yolcu almasına olanak olmadığından.

General: iki köpekli kadınla karşılaştığımız Göztepe durağında otobüsten indim. Kadınlar ve onları izleyen er orda mı diye baktım. Ama hiçbiri yoktu. Başlarında bir teğmen birkaç er bir arabayı çevirmişler denetimden geçiriyorlardı. Akşam karanlığında yine de içimde bir kıpırdanış birden canlandı. "Ah dedim kendi kendime, böyle umutsuzluğa düşmeme gerek yok. Böyle bir umutsuzluğu yaşayacak kadar nesnel koşullardan yoksun değiliz hiçbirimiz. Nasıl unutabilirim sabahki sevincimi ve o erin (hah valla) deyişindeki gerçeği... O iki köpekli kadını nasıl unutabilirim..? Er'in şimdi o iki cici mi cici, mantolu, ilaçlı mı ilaçlı köpeği düşünmediğini nasıl aklımdan çıkarabilirim..? O er şimdi karavanının başında şunu düşünüyor mudur acaba? "Bu sabah gördüğüm o iki köpek bize verilen bu yiyeceği yeseler bir daha iyileşmemecesine ölüp giderler. Onların yediklerini biz ne köyümüzde yedik, ne er ocağında... Onlardan yalnızca birinin bakımı belki de bizim tüm yaşamımız boyunca harcamalarımızın birkaç katıdır..."

Er böyle düşünüyor şimdi karavanının başında. Çöpçüler onların palabıyık sürücüsü... "... gün ola harman olanın..." gittikçe dayanışma bilincinde... şimdi sofralarında tutuklu siyasi ve sendika liderlerini düşünüyorlar. Hoca şimdi yoksul anasıyla oturdu sofrada bugüne şükürler ediyor ve bunları bulamayanlara derin bir merhametle... -göz aklarındaki bağışlamaz öfkeye karşın- ılık ılık dua ediyor...

Ve tüm bunlar gittikçe oluşa oluşa içimizde gürülüyor general, gürülüyor.

Orhan İyiler dostları tarafından mezarı başında anıldı

Geçen yıl 25 Şubat'ta aramızdan ayrılan komünist aydın yazar Orhan İyiler, dostları tarafından mezarı başında anıldı.

Yayla Mahallesi Mezarlığı'nda bir araya gelen dostları bir dakikalık saygı duruşu ve Enternasyonal Marşı'yla selamladılar Orhan İyiler'i.

İlk olarak hayat arkadaşı Zeynep İyiler'in konuşmasını istediler dostları...

Zeynep İyiler onun güncelerinden kısa notlar aktardı.

“17 Temmuz 1992: Ne 1871 Komünarları, ne 1917 Bolşevikleri, hiçbir zaman komünistlerin dünyamıza ve insanlığımıza bugün sorumlu olduğu kadar sorumlu olmadılar.”

“4 Şubat 1989: Düşüncelerimizin apseleşmesine izin vermemeliyiz.”

“4 Nisan 1989: Yaşamın akışında yanlış yaşayıp ölmek gerek. Yanlış yaşamak... hiç düzeltilemeyecek bir hesaptır yanlış yaşamak...”

“1 Mayıs 1989: Bayrampaşa Cezaevi'ndeki siyasi tutsaklara mesaj çekerek 1 Mayıslarını kutladım. Memurlar, metni bir kartopu gibi titreyerek elden ele dolaştırıp, benim kimliğimi tespit ettikten sonra telgrafi çekebildi.

“Dünyamızın sorunlarının nedenlerini ve çözümlerini marksist açıdan incelerken kendimi özledim diyebiliyorum”

“30 Mayıs 1990: Bugün duruşma günüm... Sabahın erken bir saatinde

uyandım. Yarı bulutlu bir bahar sabahını yarım yamalak aydınlatmaya çalışıyordu güneş. Nasıl oldu bilemiyorum, birden yine böyle bir sabahta erkenden kalktığımı, ne giyeceğimi düşündüğümü anımsadım... Tam 19 yıl önceydi... Sinan Cemgil'in öldürülüşünün yıldönümü ve ben tam 19 yıl önce yine böyle ve böylesi bir sabahta onu Nurhak dağlarından alıp gelmek için hazırlanıyordum... Duruşmam saat 10.15'te.

Orhan İyiler'in kişisel yaşamında ve siyasal mücadelede acılarıyla donup kalmaya karşı olduğunu belirten Zeynep İyiler, "Ölümlerle, acılarıyla politika yapılmasını hiç istemezdi, bunu hiçbir zaman orta yerde söylemedi ama hep ilgili kişilere bunu ilettili" diyerek, onun acılar karşısındaki tutumunu aktardı.

Ardından Mücadele Birliği Platformu adına Vefa Serdar konuştu. “Orhan İyiler'in ölümsüzlük yatağının başında bizleri toplayan onun yüreğidir, insanlığıdır. Yaşamını işçi sınıfının mücadelesine adanmış olmasıdır. Orhan İyiler devrimci, komünizm mücadelesi veren bir yazarın nasıl yaşaması gerektiğini göstermiş ve bunu yazarak da ortaya koymuş bir insandır.” dedi.

Tiyatro Oyuncu Mehmet Esatoğlu, ise “Ben Orhan İyiler'i hep ayakta, dimdik mücadele ederken gördüm, hastalığının son günlerinde ziyarete gittiğimizde, son oyunumuz üzerine öylesine canlı bir şekilde önerilerde bulunmuştu ki, arkadaşım ve ben inandık ki, Orhan İyiler ölmeyecek.. Ve yaşamıyla, yaptıklarıyla hep bir model olmuştur.” dedi. Orhan İyiler gibi mücadele içinde olan yazar ve aydınların bıraktığı eserlerin kapağını sürekli aralayıp bakmak gerektiğini belirten Esatoğlu, “Onlar yazdıklarıyla, sürecin belleği olarak bize yaşanan süreçleri aktardılar. Düşüncelerini aktardılar, anlattılar, mücadele ettiler... Ardından şair Selah Özakın, Cemal Süreyya'nın “Sizin Hiç Babanız Öldü mü” şiiriyle selamladı Orhan İyiler'i...

“Bir gün bile yaşamak yarını belirler belki...” demişti Orhan İyiler... Dostları da onun mezarına karanfiller bırakarak yarını belirlemek için mücadeleyi sürdürme sözü vererek mezarlıktan ayrıldık.

Olga Benário

Belge Yayınları

Devrimci kadınların yaşamlarına ilgimin olduğunu bilen çok değerli bir yoldaşım bana bu kitabı önerdi. “Yürekli Bir Kadının Yaşamı” adındaki kitapta Olga gerçekten de kitabın adına layık... İtiraf etmeliyim ki çok etkilendim. Yalnız kitabı bulmak hiç kolay olmuyor, çünkü yeni basımı yok. Brezilyalı yazar Fernando Morais’in 85-89 yılları arası yaptığı 4 yıllık araştırmanın sonucu ortaya çıkan 300 sayfalık belgesel roman, Olga Benário’nun gerçek yaşam öyküsünü anlatıyor.

Daha kitaba başlar başlamaz Olga’nın yoldaşı Otto Braun’u Berlin-Moabit Ağır Ceza Mahkemesi’nden kaçırdığını öğreniyorsunuz, soluğunuz kesiliyor. Vay be! dedirtiyor hem de boş silahlarla kaçırmışlar ve yerinizde duramıyorsunuz.

15 yaşında Münih’te Schwabingli Genç Komünistlere katılıyor. Babası avukat olan Olga, babasının Münihli bir işçiyi savunduğu dava tutanaklarından etkileniyor. Bu tutanaklarda kitaplarda soyut olarak okuduğu yoksulluk ve eşitsizliği yakından görüyor. Babasına saygı duyan Olga annesiyle mesafeli hatta soğuk. Zengin bir yahudi ailede büyüyen Olga’nın babası güçlü bir adalet duygusuna sahiptir. Dava açacak parası olmayan işçiler ona giderler.

Olga Otto’yu kaçırdıktan sonra Moskova’ya gitmek durumunda kalır. Ancak Otto’nun Olga’yı “karısı” olarak görme isteği ilişkilerini bitirir. Olga her konuda olduğu gibi duygusal ilişkisinde de bilinçli bir komünist olduğunu gösterir.

Çalışkan ve korkusuz olan Olga burjuva bir kökenden geldiği için kusursuz bir okul eğitimi almıştır. Moskova’da da Olga Komünist Gençler Enternasyonalı MK’sına seçilir. İngilizce, Rusça, Fransızca öğrenir. Hafif ve ağır silahları kullanmayı öğrenir. Ata binmeyi ve uçak kullanmayı öğrenir.

Bir gün 25 bin km’yi yaya olarak geçmiş ve Brezilya’da diktatörlüğe başkaldırmış bir birlikten bahsedildiğini duyar ve herkes gibi oda etkilenir bu iradeden... Bu birliğin komutanı Luis Carlos Prestes ile bir süre sonra Moskova’da tanışırlar. Ve ikisine bir görev verilir; Prestes Latin Amerika’da halk devrimini yönetecek, Olga ise Prestes’in kişisel güvenliği sağlayacaktır.

Prestes ve Olga balayı yalanıyla Brezilya’ya deniz yolculuğuyla başlayan ve çok çeşitli ülkeleri dolaşarak çizilen bir plan doğrultusunda giderler. Aylar süren bu yolculuk sırasında birbirlerini daha yakından tanırlar. 37 yaşındaki Prestes 10 yaşında babasının ölümünden sonra büyümek zorunda kalmış ve sonrasında da askeri okullara devam etmiş olan Prestes askeri bir ayaklanmayı da yönetmiş. Ancak güne kadar hiçbir kadınla birlikte olmamıştır. Olga ve Prestes’in balayı yalanı artık bir gerçeğe dönüşmüştür.

**Olga Benário
Prestes
(1908-1942)**

Herhalde tüm kitabı anlatmamı beklemiyorsunuzdur. Peki peki tamam bir iki şey daha anlatayım. Brezilya'da polislerce evleri basıldığında Olga, Prestes'in önüne geçerek öldürülmesine engel olmuştur. Tam da ondan beklenen bir cüretle... Ve bu henüz kendinin bile bilmediği hamileliğinin, yani karnındaki bebeğin babası Prestes'i son görüşü olur.

“Dünya üzerindeki doğru, iyi ve en iyi uğruna savaştım. Şimdi vedalaşırken söz veriyorum. Son ana kadar sizi utandırmayacağım. Yanlış anlamayın ölüme hazırlık, pes ettim anlamına gelmez. Yalnızca geldiğinde onunla baş edebileceğim demektir. Ancak bu arada o kadar çok şey olabilir ki, yaşamda kalma kararlılığımı sonuna kadar koruyacağım.”

Hamileliğinin son aylarında olan Olga, Prestes'in “Yahudi ve komünist karısı” gemiyle Brezilya'dan Almanya'ya Hitler'e armağan olarak yollanır. Olga orada bile, ki kaldığı kare şeklindeki hücrelerinde beton zemin üstün-

de sadece ince bir şilte ve battaniye olmasına rağmen, hatta saçları kazınmış ve hamileliğinin 7. ayında 10 kg kaybetmiş olmasına rağmen umutlu ve dirençlidir. Çünkü kaldığı zindanda 20 yıl önce çok sevdiği ve saygı duyduğu Rosa kalmıştır.

27 Kasım 1936'da doğan kızına Anita (İtalyan Birliği'nin kurucusu ve devrimci Giuseppe Garibaldi'nin karısı, Brezilyalı kadın kahraman) Leocadia (Prestes'in annesinin adı) adını koyar. Nazi subayları Anita'yı emziren Olga'ya “Normalde altı aylık çocukları annelerinden alıyoruz. Ancak senin süttü kesilene kadar çocuğunla kalmana izin vereceğiz. Böylece herkes rejimimizin barbarca olmadığını görecek” derler.

19 Ocak 1938'de on dört ayını doldurmuş Anita'yı Prestes'in annesine (ki bunun için takdire şayan bir çaba sarf edilmiştir) teslim ederler. Ancak bunu Olga'ya söylemezler. Bebeği elinden alınırken yaptıkları için bir ay hücre hapsine atılan Olga, bunu çıktığında mektupla öğrenir ve canlanır.

Sonra Lichtenburg Toplama Kampı'na gönderilir. Burada Siemens firması, savaş malzemeleri üretmektedir.

1940'da SS komutanı Himmler, Rawensbrück'ü ziyaret eder. Bu sırada bir tutuklu ona küfür eder. Toplu cezalar verilir. İbret olsun diye 80 kadın seçilir, biri de Olga'dır. 42 Şubat'ı başında Olga 34'üne basmadan kısa bir süre önce Bernburg deneyi, gaz odaları ve krematorium fırınlarında ölümsüzleşir.

“Dünya üzerindeki doğru, iyi ve en iyi uğruna savaştım. Şimdi vedalaşırken söz veriyorum. Son ana kadar sizi utandırmayacağım. Yanlış anlamayın ölüme hazırlık, pes ettim anlamına gelmez. Yalnızca geldiğinde onunla baş edebileceğim demektir. Ancak bu arada o kadar çok şey olabilir ki, yaşamda kalma kararlılığımı sonuna kadar koruyacağım.”

Olga

Mehmet Özer

Mehmet Özer'den teşekkür mesajı

Dostlara Selam!
*Benim kuvvetim
bu büyük dünyada yalnız olmamaklığımdır.
Dünya ve insanları yüreğimde sır,
ilmimde muamma değildirler.
Ben kurtarıp kellemi nida ve sual işaretlerinden,
büyük kavgada
açık ve endişesiz
girdim safa.*

Nazım Hikmet

Merhaba dostlarım.

Yine geldim
İşte buradayım, ara verdiğim yerden başlayarak
Yine buradayım.

Yeni şiirler yazıyor ve ezberliyorum. Bilincimde onlarca fotoğraf projesi var.
Sokaklar ki düşlerimizin atardamarlarıdır yeni sesler katılıyor sokaklara büyüyor hayatın akan suları.
Selamlarınızı alıyorum günlerdir.

Bayram çocukları gibi mutluyum, sevinciniz ve sevginiz dolaşiyor içimde, sizlerin hayatına dahil olmak-
tan ve beni düşlerinize çağırduğumuz için onurluyum.

Bir an bile düşürmeden yumruğumun dikliğini, güveninizi sürekli kılmak ve sevginizi çoğaltmak için daha
az uyuyor daha çok okuyorum. Bütün ötekilerin yaralarından öperek, kederlerini silmek istiyorum. Ülkemin
ve yeryüzünün neresinde olursa olsun, haksızlığa uğramış, zulüm görmüş insan, halk varsa o benim işte.
Yasaklanmış dil, şarkı, şiir varsa ben o dilim işte. İşte bunun için Türk'üm, Kürt'üm, Ermeni'yim, Laz'ım,
Çerkez'im, Rum'um, Arap'im.

Süryani, Keldani, Alevi, Sünni işte ben o ezilmişin safındayım.

Kadın ya da erkek, çocuk ne fark eder. Yeryüzünün tüm yoksulları ve çalışanlarıyla sınıf kardeşliği, sevgi
ve güven bağlarıyla bağlıyım.

Usanmadan, soluksuz selamlayarak dünyanın bütün şafaklarını yeni düşler kuruyorum.

Herkes için açılın zindanların kapıları bir tek yeşil dal kalmasın tutsak.

Özgürlüğün konuşulmadığı ve gerekli olmadığı bir dünyayı birlikte kurmak için buluşuyor ellerimiz.

En büyük ceza sevilmemek olsun insan için...

Teşekkür ederim, kardeşlerim, yoldaşlarım, dostlarım.

Beşibirli bir sevinçle.

Aklımla, kalbimle teşekkür ederim.

DOSTLUK

*Biz haber etmeden haberimizi alırsın,
yedi yıllık yoldan kuş kanadıyla gelirsin.
Gözümüzün dilinden anlar,
elimizin sırrını bilirsin.
Namuslu bir kitap gibi güler,
alınımızın terini silersin.
O gider, bu gider, şu gider,
dostluk, sen yanı başımızda kalırsın*

Nazım Hikmet

Kozmoz Kardeşliği

Özgün Denizci

İmkansızlık

Gelen telefon çağrısıyla aniden hareketlendi Manek. Uzay gözlem bilgilerinin toplandığı kontrol odasına koştu. İçeri girince ilk olarak atmosfer dışının görüntülerinin yansıdığı ekrana baktı. Günlerdir aynı şekilde duran uzay araçları yine hareketsiz şekilde bekliyordular. İletişim uzmanı Ravni, Manek'in yanına geldi.

"Az önce bizimle irtibat kurdular. Görüntülü bir mesaj yolladılar." deyip bilgisayardaki görüntüyü izletti. Ekranda dar kalıp kıyafetlerinin altında vücut yapısının kaslarla donanmış olduğu belli olan, kafa ve yüz yapısı biraz büyükçe bir yaratık vardı. Manek mesajı izledikten sonra "Toplantı yapmamız gerekiyor. Birim yöneticilerini acilen toplantı odasına çağırın" dedi.

Toplantı odasına girdiğinde masanın baş tarafındaki koltuğuna oturdu. 15 kişilik bir oturma düzeni vardı. Çeşitli bilim dallarından uzmanlar, komutanlar ve bürokratlardan oluşan bir topluluktan bu. En yetkili kişi olarak Manek söze başladı:

"Uzun bir süredir atmosfer dışında konumlanmış olan ve nereden geldiğini bilmediğimiz uzay gemileri ile sonunda iletişim kurabildik. Uydu sistemimiz üzerinden bizim dilimizde konuşan bir uzaylının görüntüsünü yolladılar. Biz daha önce çeşitli dillerde ve çeşitli yöntemlerle mesajlar göndermiştik. Bunların yerine ulaşmış ulaşmadığını bilmiyoruz. Ancak görünen şu ki bizim dilimizi biliyorlar veya öğrendiler. Teknolojilerinin bizden çok ileride olduğu kesin. Dolayısıyla uydularımız aracılığıyla kullandığımız iletişim kanallarını çözüp analiz etmiş olmaları mümkün."

Sosyoloji birimi başkanı Girif söz aldı: "Gönderdikleri mesajın içeriği nedir?"

"Öncelikle düşmanca bir amaçlarının olmadığını söylemişler. Gezegenimiz çevresinde konumlandıkları süre içerisinde bizi gözlemleyip medeniyetimiz hakkında bilgi topladıklarını söylüyorlar ve eğer onaylarsak yüz yüze temas kurmak istiyorlar."

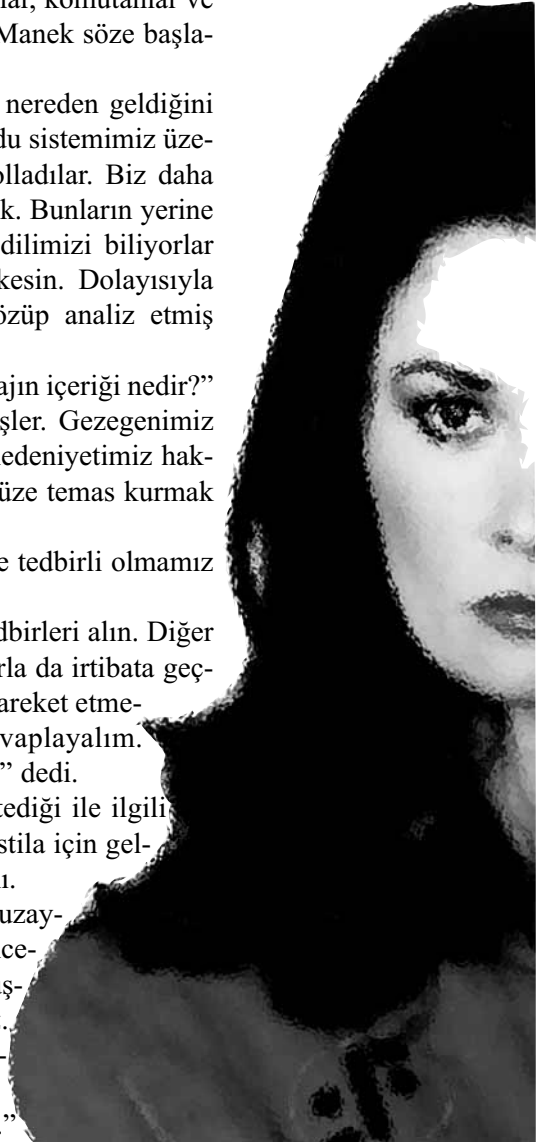
Orduyu temsilen toplantıya katılan General Yuma "Yine de tedbirli olmamız gerek. Bu yaratıklara güvenemeyiz." dedi.

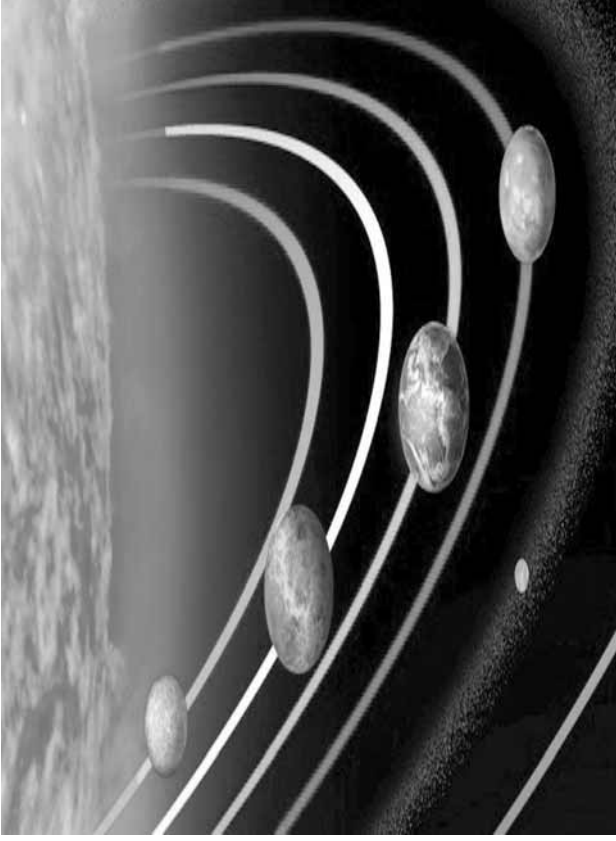
"Haklısınız General" diye onayladı Manek. "Siz gerekli tedbirleri alın. Diğer ülkelerin yetkilileri ile de derhal temas kuralım. Uzaylılar onlarla da irtibata geçmişlerdir. Olası bir askeri durum gerçekleşirse onlarla birlikte hareket etmemiz gerekir." Yardımcısına dönerek "Gelen mesajı cevaplayalım. Göndermek istedikleri temsil heyetini beklediğimizi bildirelim." dedi.

Toplantı bitirildikten sonra artık uzaylıların ne yapmak istediği ile ilgili birçok komplo teorisi dilden dile dolaşmaya başladı. Kimileri istila için geldiklerini söylüyordu, kimileri de teknolojilerini paylaşacaklarını.

Birkaç saat sonra bir görüntülü iletişim sağlandı. Ekranda uzaylılardan birisi belirdi ve konuşmaya başladı: "Merhaba. Daha önceki mesajımızda da bildirdiğimiz gibi size karşı herhangi bir düşmanca tavır içerisinde olmayacağımıza emin olabilirsiniz. Birazdan bizleri temsil edecek 5 kişilik bir heyetimiz gezegeninize inecek ve sizlere bizim hakkımızda bilgiler verecek."

Manek cevapladı: "Temsilcilerinizi bekliyoruz. Gelebilirler."

Görüşmenin ardından ana geminin içinden küçük bir hava taşıtı ayrıldı. Bu esnada Manek “Umarım tarihi bir hata yapmıyoruzdur” diye içinden geçiriyordu.

Bir süre sonra küçük hava taşıtı kendisi için ayrılan alana iniş yaptı. Kapısı yavaşça açıldı. 5 tane uzaylı sırayla araçtan indiler. Manek ve General Yuma biraz ileride bekliyorlardı. Hemen arkalarında da 4 asker vardı. Uzaylılar, kendilerini ilk karşılayan askerlerin yönlendirmesiyle onlara doğru yürüdüler. Manek ve Yuma’nın yanına geldiklerinde durdular. En önde duran uzaylı söze girdi: “Merhaba. Benim adım Meva.”

Manek selamladı: “Merhaba, hoş geldiniz. Buyurun içeri geçelim.”

Misafir odası şeklinde dekore edilmiş bir salona girdiler. Manek söze başladı: “Aslında merak ettiğimiz çok konu var. Sanırım bu konularda bizleri aydınlatacaksınız. Ben bilimsel konularda pek iyi değilimdir. Sonuçta bir bürokratom. Ama uzaylıların sizin biçiminizde olacağını hiç düşünmemiştim.”

“Sanırım kafasının üstünde antenler olan, uzun boylu, yeşil yaratıklar bekliyordunuz.” diye Meva araya girdi. Bu espriden sonra herkesin yüzünde tebessüm oluşmuştu. Başlangıçtaki gergin askeri ortam yavaş yavaş dağıldı. Meva sözlerini sürdürdü:

“Medeniyetimiz birçok bilimsel alanda ciddi ilerlemeler kat etmiş durumda. Şunu rahatlıkla söyle-

yebilirim ki sizin geçmişinizdeki ve şu andaki toplum yapılarınızı ve gelişim süreçlerinizi benzer şekillerde bizim tarihimizde de görmek mümkün. Ve bizim tarihimiz bu süreçlerdeki savaşlarla dolu. Tarihimize dair bu bilgileri size aktarmak ve sizin medeniyetiniz için olması muhtemel savaşları önlemek isteriz.”

Bu ilk sohbet Meva’nın anlatımlarıyla brifing şeklinde geçmeye başlamıştı.

“Demek istediğim şu: Ekonomik ve sosyal sisteminizin çok gelişkin olduğunu düşünüyorsunuz. Bu konuda haksız değilsiniz, ancak bizler sizin bugün uygulamakta olduğunuz sistemleri nesiller önce yaşayıp daha da gelişkinlerini kurduk. Fakat bu sistemler arasındaki geçiş dönemleri çok zorlu oldu.”

Sohbet başlarken odaya birkaç kişi daha girmişti. Herkes dikkatle Meva’yı dinliyordu.

“Sizin gezegeninizde gelişkin yaşam formları olduğunu fark ettiğimizde uzaktan izlemeye başladık. Şu konudan başlamak istiyorum: Bu sisteme ‘özgürlükler düzeni’ adını vermeniz aslında özgürlük kavramından anladığınız şeyin yanlış olduğunu gösteriyor.”

Manek, bilmiş bir tavırla başını hafifçe yana yatırıp kaşlarını kaldırarak itiraz etti.

“Bu konuda size katılmıyorum. Bizim toplumumuzda herkes özgürdür. Yaşamlarının nasıl biçimleneceğine kendileri karar verirler; okula gidip gitmeye, hangi mesleği seçeceğine ve başka her şeye...”

“Sizin bahsettiğiniz anlamda özgürlük kavramı sadece ıssız bir adada tek başınayken yaşanabilir.”

“Nasıl yani.”

“Toplumsal birliktelik, bireylerin ortak bir yaşam kurması, her birinin bahsettiğiniz özgürlüklerinden tavizler vermesi anlamına gelir. Yani eğer özgür bir birey olarak toplumsal yaşamı tercih ediyorsan bunun getirdiği zorunlulukları da bilinçli olarak kabul ediyorsun demektir.”

Meva anlatırken dinleyen herkesi tek tek gözleleriyle süzüyordu. Bir yandan da anlatmaya devam etti.

“Burada asıl söz konusu olan toplumsal yaşantının nasıl bir biçim alacağı. Yani bireylerin özgürlüklerini sonuna kadar yaşayabileceği bir toplum yapısı kurabilmek. Sizin toplumunuzda ekonomik yapı tüm bireylerin taleplerini karşılamaya uygun değil. Sınıfsal ayrımlarınız var ve üst sınıfa mensup olanlar için bu özgürlük alanı bir hayli geniş olmasına karşın diğer sınıflar için durum pek öyle değil. Halbuki bizim gözetmemiz gereken herkesin mümkün olan en yüksek yaşam şartlarına sahip olabilmesidir.”

Manek araya girdi: “Nasıl yani? Siz herkes eşit olmalı mı diyorsunuz? Bu mümkün değil. Her şeyden önce çalışan ve çalışmak istemeyenler arasında bir fark olmak zorunda. Ayrıca her işin niteliği birbirin-

den ayrı olduğuna göre böyle bir eşitlik hiç de adil olmayacaktır.”

“Asıl tartışmamız gereken ekonomik yapı.” diyerek devam etti Meva. “Gezegeninizde uygulanan sistemde özel mülkiyet ve serbest girişimcilik esas alınmıyor. Bireylerin ticaret yapma ve iş kurma özgürlükleri var ancak bu özgürlükler parasal olanaklarla sınırlı.”

Biraz öne eğilip daha önemli bir şey söyleyeceğini belli ederek anlatmayı sürdürdü:

“Kaldı ki aşılamayan problem bu değil. Asıl sorun sizin ekonominizin az ücretle çalışanlara ve bu çalışanların söz konusu düşük ücrete razı olmasına sebep olan işsizlere ihtiyaç duyuyor olması. Bu işsizlerin toplam nüfusa oranı ne kadar düşük olursa olsun asla sifıra indirilemiyor. Daha doğrusu indirilmemesi gerekiyor. Çünkü böyle bir durumda dışarıda çalışmak isteyen işsizler olmayacağı için çalışanların maaş talepleri yükselebilecektir. Bu da demektir ki bazı kişiler daima bu grubun içinde olacak, yani işsiz kalacak. Gerçi çalışıyor olmak da bu sistemde kurtuluş olmuyor çünkü ücretler çok düşük.”

Meva'nın yanında oturan başka bir uzaylı Lena söze girdi: “Esas olarak yapılması gereken toplum fertlerini ekonomik girişim özgürlüğüne kavuşturup başarısız olanların aç kalmasını seyretmek değildir. Çünkü toplumsal yapıların maksadı şanslı ya da belirli konularda yetenekli bir grubun ayrıcalıklı ve lüks içinde yaşamasını sağlamak değildir. Amaç, herkesin mutlu olabileceği bir toplum kurabilmektir.”

Meva yeniden söz aldı: “Aslında bunun güzel bir örneği olarak kendi toplumumuzdan söz etmemiz daha iyi olur sanırım. Her şeyden önce şunu söylemeliyim; bizim bireylerimiz birden fazla konuda uzmandırlar. Mesela bir kişi hem tıp, hem mühendislik, hem de heykeltçilik alanlarında uzman düzeyinde yetkinleşebiliyor. Bu niteliklerdeki bir kişi bu alanların hepsi üzerine çalışmalar yapmak zorunda değildir elbette. İsterse birden fazla konuda, isterse sadece tek bir konu üzerinde çalışmalar yapar. Eğitim sistemimiz son derece gelişkin bir durumda. Bunun en önemli sebebi eğitim sistemi geliştirilirken toplumsal çıkarların gözetilmiş olması.”

“Sanırım eğitim sistemimizi size biraz anlatmalıyım.” diyerek Girif araya girdi. Toplumsal fayda bizim için de önemlidir. Çocuklarımızı eğitirken ortak değerlerimizin önemi her şeyden önce gelir. Fakat şunu da belirtmeliyim, bazı ülkelerde hala teknoloji çok geri durumda. Elbette bu durum oralardaki eğitim kalitesini de etkiliyor. O yüzden tüm ülkelere dair bir genelleme yapmak zor.”

“Şöyle bir genelleme yapabiliriz: Bütün ülkelerde, yönetimi elinde bulunduran ve eğitim sistemini

belirleme veya etkileme gücüne sahip kesimler bu güçlerini kendi egemenliklerini kuvvetlendirmek ve bu egemenliğin devamlılığını sağlamak amacıyla kullanırlar. Özellikle de mevcut toplumsal yapının muhafazasını ilke edinen yeni nesiller ortaya çıkarmak sizin gibi sınıflı toplumlarda hep esas çıkış noktasıdır. Oysa biz eğitime böyle bakmayız. Önemli olan bütün toplumun en güzel ve mutlu şekilde yaşayabileceği bir hayat yaratabilmektir. Eğitim sisteminin bu noktadaki görevi de yeni nesilleri bunu başarabilecek niteliklerle donatmak ve onların bilincini bu yönde şekillendirmek olmalıdır.”

Bu konu Girif'in bir hayli ilgisini çekmişti. Merakla anlatılanların sonunu bekliyordu. Hiç ses çıkarmadan dinlemeye devam etti.

“Özel sektör denilen, girişimciliğe dayalı ekonomik sistemler için bahsini ettiğimiz eğitim modellerinin yaratılması mümkün olamaz. Çünkü böyle bir sistemde eğitimcilerin gözeteceği birinci kriter yapılan işin en fazla kar getirecek biçimde olmasıdır. Bu da öğrenciye günü kurtaracak bilgileri ezberletme yönteminden başka bir noktaya varmaz.”

Manek, toplantıyı idare eder tarzda sert bir ses tonuyla “Şimdilik bu konuya ara verelim bence. Bizden isteklerinizin ne olduğunu öğrenebilir miyiz? Eğer istila etmeyecekseniz buraya neden geldiniz?” dedi.

“Asıl olarak kültürel alış – veriş diyebiliriz.” dedi Lena: “Şu ana kadar üzerinde yaşam biçimleri olan başka bir gezegen daha bulabilmiş değiliz. Karşılıklı olarak kültürel ve teknolojik anlamda her iki medeniyetin de fayda sağlayabileceği kanısındayız.” ve gülümseyerek ekledi: “Yani asıl amacımız kozmoz kardeşliği diyebiliriz.”

* * *

Aradan birkaç ay geçti. Artık herkes uzaylı ziyaretçilerin barışçıl amaçlarla geldiğine ikna olmuş ve onlarla diyaloglar kurabilecek kadar yakınlaşmışlardı. Bir sokak arasında yürürken uzaylılarla karşılaşip selamlaşmak sıradan, günlük bir olay haline gelmişti.

Tıp fakültesi öğrencisi olan Ozi nöroloji dersinden çıktıktan sonra kampüste yürürken ziyaretçilerden birisi olan Bara ile karşılaştı. Bara, Ozi'ye yaklaşip seslendi: “Merhaba. Uzun süredir görüşemiyorduk. Nasılsın?”

Ozi de gülümseyerek selamladı: “Merhaba. Kantine gidiyorum. İşin yoksa gelsene. Sana bir şeyler ısmarlarım.”

Bara bu öneriyi kabul etti ve birlikte kantine doğru yöneldiler. İçeri girince raftan birer meyve suyu alıp hesap ödemek için kasanın önündeki sıraya

girdiler ve beklemeye başladılar. Bu esnada Ozi, Bara'ya dönerek "Böyle sırada bekledikçe senin gezegeninle ilgili anlattıkların daha inandırıcı geliyor." dedi.

"Nasıl yani?"

"Sizin para kullanmadığınızı anlatmıştım ya. Para ödemek için böyle sıra beklemek gibi zaman kayıplarıyla da uğraşmıyorsunuz demek ki."

"Evet, bu durumun en basit pratik örneklerinden biri de budur. Fakat ekonomik işleyişimizin güzellikleri bundan ibaret değil. Kaynak kullanımı ve ürün dağıtımını konularında da kusursuz bir sistemimiz var."

Bu arada ödeme işlemi bitti ve boş bir masa bulup oturdular. Bara anlatmaya devam etti: "Şu dönemde ekonominizle ilgili yaşadığınız en önemli problemlerden biri de bu aslında."

"Yani kaynak kullanımı mı?"

"Evet, kaynak kullanımı. Ama buna ürün dağıtımını da ekleyerek söylemek daha doğru olur."

"Kaynak kullanımı ne demek?"

"Toplum içerisinde ihtiyaçların karşılanabilmesi ve yaşamın sürdürülebilmesi için bu ihtiyaçlara dönük üretimlerin gerçekleştirilmesi gerekir. En basit örnek olarak beslenme ihtiyacını düşünebilirsin. Bu ihtiyacı gidermek için gıdalar, giyinme ihtiyacının karşılanması için de kıyafetler üretilir. Toplumsal yaşamın gelişmesiyle birlikte yeni ihtiyaçlar da ortaya çıkar. Bu ihtiyaçları karşılamak için de aynı şekilde yeni üretimler doğar."

Bara, Ozi'nin kendisini dinlerken ki düşünceli bakışlarından kafasının karıştığını anladı. Anlattıklarını biraz daha açıklamak istedi.

"Örnek olarak bugün kullandığın pek çok elektronik cihaz uzun yıllar önce henüz icat edilmemişti. Yeni icatlarla birlikte bu cihazlar yaşam içerisine öyle bir dahil oldu ki artık onları kullanmak lüks değil, zorunluluk haline geldi. Doğal olarak bu cihazların imalatı, bakımı, tamiri gibi işlerin yapılabilmesi için de hammadde, araç – gereç, işgücü gibi kaynakların organize edilmesi zorunlu oldu."

Bu açıklamalardan sonra asıl konuya geri döndü.

"Bütün bu örnekler, değişik sektörlerde birtakım kaynaklara ihtiyaç duyulan alanlar. Kaynak kullanımının en doğru şekilde yapılmış olması için ihtiyaçların öncelik durumu belirlenerek hangi sektöre, hangi kaynağın, ne kadar ayrılacağı iyi hesaplanmalıdır."

Biraz durakladı. Bu andan sonra anlatacaklarının önemli olduğunu ifade etmek için ilk cümleyi bastırıcısına vurgulayarak kurdu.

"İşin ikinci kısmı ürün dağıtımını. Aslında dağıtım ya da paylaşım dediğimiz konu bütün ekonomik yapının karakterini belirliyor. Yani bu en önemli

nokta: Ortaya çıkarılan ürünlerin dağıtımını nerelere, kimlere, ne kadar yapılacak..."

"Evet ama bunun için özel bir dağıtım organizasyonuna gerek yok ki. Kimin hangi ürüne ihtiyacı varsa gidip satış noktalarından alabilir."

"Doğru söylüyorsun. Benim kastettiğim tek tek, isimler belirleyerek dağıtmak değil. Bizde de ürün dağıtım noktaları vardır ve ihtiyacı olanlar gidip oradaki raflardan ihtiyaç duydukları ürünleri alıp giderler. Az önce bizim yaptığımız gibi ürünü alıp ödeme yapmak için kasada vakit harcamazlar mesela. Ayrıca bu noktada karşımıza şöyle bir sorun çıkıyor. Bu ürünleri alabilmek için ihtiyaç duymak yeterli mi? İhtiyaç duyan herkes gidip alabilir mi?"

Ozi, Bara'nın ne demek istediğini şimdi anlamıştı. Gülümseyerek cevap verdi:

"Hayır, alamaz. Önce parasını ödemek zorunda."

"Aynen öyle. Fakat paranın elde edilmesi yani dağıtımını da ayrı bir problem zaten. Biliyoruz ki herkesin geliri ihtiyaçlar için yeterli olamıyor. Bazıları ihtiyacından fazla paraya sahipken bazıları ihtiyacından çok daha azına erişebiliyor."

"Peki bu işler sizin gezegende nasıl oluyor?"

"Bizde üretim tüm toplumun sorumluluğundadır. Elde edilen ürünlerin tamamı yine toplumun tamamına aittir. Yani kabaca söylersek, herkes, her şeyin sahibidir."

Çocuksu bir tavırla yüzünü kırıştırıp burnunu kaşıdıktan sonra devam etti.

"Üretilen tüm mamüller içerisinde kimin neye ihtiyacı varsa gidip alır ve kullanır. Bunun için bir para ödemesi gerekmez. Çünkü zaten üretim aşamasında yer alması olmak bu hakkı kendisine sağlamıştır ve üretim aşamasında da kendisi bir ücret almamıştır. Toplumsal ihtiyaçlar kaç saatlik çalışma gerektiriyorsa herkes o kadar saat çalışır. Karşılığında da ihtiyaç duyduğu ne varsa gidip alır ve ihtiyacını giderir."

"Doğrusu böyle bir ekonomik işleyişin bu kadar basit bir yapısı olabileceğine inanmak zor."

Bu kadar basit değil elbette. Üretimin planlanması, kaynakların ihtiyaç duyulan alanlara yönlendirilmesi ve üretilenlerin yine ihtiyaç duyulan bölgelere gönderilmesi çok detaylı planlamalar gerektiriyor."

Arkasına yaslanıp konuşmasını sürdürdü.

"Senin inanmıyor olman yadırganacak bir durum değil. Çünkü içinde yaşadığın bu sistemin kuralları ile yetiştin. Daha farklı ve gelişkin bir yapı, sana gerçekleşmesi imkansız bir ütopya gibi geliyor."

"Aslında sizin gezegeninize gidip oradaki yaşamı gözlemlemeyi çok isterim. Gezegeniniz tam olarak nerede? Buraya çok mu uzak?"

"Samanyolu Galaksisi'nde. Güneş Sistemi'nin üçüncü gezegeni."

KATIKSIZ İNSAN

*Ayın çekim gücümü
Yoksa kadınlığımın diyalektiğini
İçimin sıkıntısının sebebi
Garip ama hem acı, hem tatlı...
hem hüzünlü, hem umutlu...
Eski bir şarkıyı dinlemek gibisin,
Sözlerini bildiğim
Bazen donakalıyorum seni gör-düğümü sanınca
Yüreğim ancak kuantum fiziğiyle açıklanabilir
tesadüflerle pır pır ediyor,
Sana sarılmak ve geçen zamanı unutmak...
Yağmurlar yağsın şakır şakır üstümüze
Herkes kaçışsın, biz öyle kalalım
Tek ses vermesen de olur
Dokunmak, koklamak, hissetmek... Gerisi tefferruat!
Ve sen saf ve temiz
Katıksız insan...
Huzur veriyor seni düşünmek
Senin uyuduğun anne karnında uyumak,
Aynı memeden emmek sütü
Umut veriyor seni düşünmek
Senin uyuduğun da gördüğün düşü görmek
Aynı yoldan yürümek,
Aynı kavgaya yürek vermek...
Bir şarkının sırtına binsem yine
Alsa götürse beni
Alsa götürse...*

Bahar Derin

Tenhaydı, tenhaydı vakitler Kusursuz, çırılçıplak bir şafaktı

Ekinsu

Çakan bir şimşek misali yağdı gökyüzünden. Yaktı yeryüzünü, kavurdu toprağı. Yeryüzü çok görmüştü gökte çakan şimşekleri, ama bu kez ne şimşekti gökyüzünde çakan ne de sadece toprakta kavrulan... gökte çakan hain bir pusuydu, yerde kavrulan 35 bedendi pusunun avlusunda. O an bedenler toprağa karıştı, toprak bedene; kan oldu, can oldu toprak... söz oldu gelenlere, çığlık oldu, öfke oldu...

O topraklar ki 30 yıldır koynunda nice bedenleri taşır. Ceylan'ı taşır bağrında, Uğur'u taşır ve daha nicelerini. Karanlık her an kol gezer dağlarında, köylerinde, evlerinde... İster ki kararsın her yer, ister ki çocuklar oynamasın, çiçekler açmasın, güneş hiç doğmasın; emriyle karanlığın, sussun coşkun akan ırmaklar. Ama akan ırmağa “sus” demek mümkün mü, doğan güneşe engel olmak, açan çiçeğe “açma” demek mümkün mü? Harekete “dur” demek mümkün mü?

Ahmed Arif görür sanki o günü,
Ölüm buyruğunu uyguladılar,
Mavi dağ dumanını
ve uyur-uyanık seher yelini
Kanlara buladılar.
Sonra oracıkta tüfek çattılar
Koynumuzu usul-usul yoklayıp
Aradılar.
Didik-didik ettiler
Kirmanşah dokuması al kuşağımı
Tespihimi, tabakamı alıp gittiler
Hepsi de armağandı Acemelinden...

O kahpe pusuda, kaçakçı deyip Roboski'de vurulan 35 can, yürekleri 35 parçaya böldü ama öfke ve sıkılı yumruklar çoğaldıkça çoğaldı. Adlarına “kaçakçı” dediler, orası sınır ötesiydi dediler, kurallara uygundur dediler; oysa bunun yıllardır katledilmek istenen Kürt halkına bilinçlice verilen ölüm emirlerinden biri olduğunu kim inkar edebilir? Ama bizler biliriz, yıllardır verilir ölüm emri bu topraklarda. 6 Mayıs 1972'de gün geceye evrildiğinde verdikleri gibi. 1 Mayıs 1977'de, 19 Aralık 2000'de ve o gün o dağlarda verdikleri gibi. Düşünenlere, sorgulayanlara, yarının özlemini kuranlara... “sus” dediler olmadı, kelepçe taktılar olmadı, kilit vurdular olmadı, öldürdüler olmadı. Olmadı, olmadı, olmadı...

21 Mart'ta ölenler yüz oldu, bin oldu, yüz bin oldu... Aktı hepsi sokaklara. Kürt halkına yasak etmek istediler bedenlerini özgürlük uğruna yakanların bayramını... Oysa düşman bilmiyor ki bir giden, bin gelir, çoğaldıkça çoğalır özgürlüğe siper olan bedenler...

Asit kuyularında yakılan
ama yokedilemeyenlere...

Ji bo an di çalên asîte de hatin şewitandin,
lê nehatine tune kirin...

Gitti sevdiğim yanımdan
götürdüler silahlar arasında
silahları tutan eller
karanlık
yüzler karanlık
bir gözleri görünüyor
yok ışık
gözler karanlık
Gölgelerden gelen ses
bağırды
yok göster
Aydınlıktı sevdiğimin gözleri
karanlık gözlerin göremeyeceği yerleri
görürdü onun gözleri
Çağrıldılar ellerindeki silahların
gölgesi arasından
Yürüdü sevdiğim
aydınlık gözleri buğulanmıştı
Sarsarak toprağı
yürüdü sevdiğim
Son kez baktı arkasına
baktı/benim gözlerime
gözleri bende kaldı.
Götürdüler sevdiğimi
her akşam gittiği yönden
bekliyorum gelir diye.
Kanını akıttınız
yaktınız etini
Canını aldınız
nerde kemikleri

4 Nisan 09 Elif Can

Çû delalê min ji cem min
Wî birin di nava çekan de
Destên ku cekan digirin tarî
Rû tarî ne
Tene çaven wan dixuye
tune ronî
Çav tarî ne
Dengê ji siyê hat
Qiriya
rê şanî bide.

Ronak bu çavên delalê min
Cihên ku çavên tarî
nikarî bûn bibînin
diditin çavên wî
Bang kirin ji nav siya
çekên destên xwe
Meşiya delalê min
hilm girtibûn çavên wî yên ronak
erd hejard
bi meşa xwe delale min

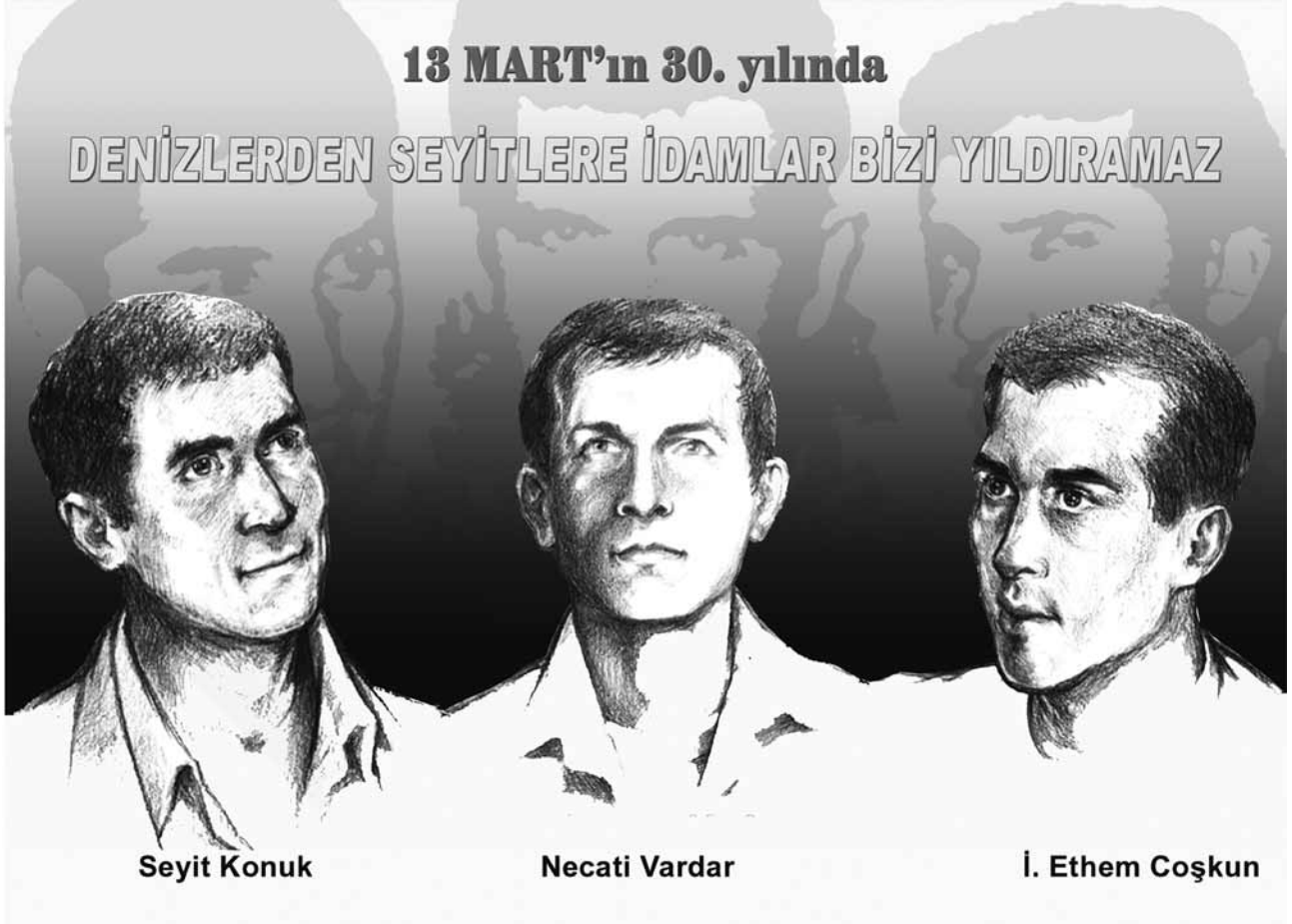
Cara dawî nêrî li paş xwe
neri
li çaven min.
Li cem min ma çavên wî

Birin delalê min
Ji aliyê ku her şev diçuyê
Li hêviye diminim bi zena wê bê.

We xwîna wî rijand
We şewitand laşê wî
We stend canê wî
Kanî hestiyên wî?

Çev: Newroz Bozkurt

Darağacından Yeniden Doğuş

12 Eylül askeri faşist diktatörlüğünün cezaevlerindeki uygulamaları konusunda pek çok şey yazıldı, yazılıyor. Bu çok detaylı konunun esası, her cezaevinde uygulanan baskı ve şiddet yöntemlerinin farklılıklar içermesidir. Diyarbakır, Mamak, Metris, Adana, Sinop, Adıyaman, Buca cezaevleri gibi ülkenin bütün cezaevlerinde uygulamalar farklıdır. Ancak bütününde tek amaç vardır, sindirme ve teslim alma.

Fizyolojik olarak, öldürme, sakat bırakma, uzun süreli hastalıkların oluşmasını sağlama, çürütme vb...

Psikolojik olarak direncini kırma, inançlarını tahrip etme, kişisizleştirme, onursuzlaştırma, 'ben' duygusuyla bireysel kurtuluşa zorlama, aşağılama duygusunu yaşatma, karıştır-barıştır politikasıyla tarafsızlaştırma, ihanete zorlama, teslim alma, vb...

Fizyolojik ve psikolojik olarak uygulanan bu yöntemler, her cezaevinin mimari yapısından, gardiyan, asker ve subayların kişiliklerine kadar incelenerek, konumlandırılarak, koşulları hazırlanarak pratiğe dönüştürülmüştür.

Bu bir savaştır. Tutsakla celladın savaşı... Celladın her yeni uygulamasında, inadına bir reflekste yeni yöntemler üreten, her yeni saldırıda bilgeleşen tutsağın savaşı...

Buca cezaevi hücrelerinde de bu anlamda kıyasıya bir savaş yaşandı 12 Eylül sürecinde... Darağacına giden yolun uzun bir bekleme alanı olan idam hücrelerindeki savaşta, yaşam için son derece elverişsiz koşullarda idamlıklar, inadına bir direnişle bu saldırılara onurluca karşı koymuşlardır.

Buca cezaevi idam hücreleri fiziki olarak tam bir yalıtma çürütme üzerine düzenlenmiştir.

Otuz metre uzunluğunda, genişliği bir metreye yakın dar bir koridordan ulaşırsınız hücrelere. Dar koridorun iki yanına iki kapı daha açılır. Her iki tarafta birbirinden yalıtılmış ikişer hücre vardır.

Her hücre 2,5x1,5 metre genişliğindedir. Tek kişilik hücre olarak yapılmış; lavabosu ve tuvaleti içindedir. Giriş tarafı parmaklık, diğer taraflar duvardır. Hücrenin arka tarafında, hücreyi gözetlemek için açılan iki göz aralığında, 2 cm çapında mazgal deliği vardır.

Her tarafı kapalıdır hücrelerin Güneş ve hava girmez. Güneş yerine, 40-60 voltluk ampul ışığı vardır. Havaysa, gardiyanların giysilerinde taşınır içeriye. İhtiyaç, sayım ya da yemek için gelmek zorunda oldukları, günde 6-7 kez gelişlerinde getirdikleri hava...

Alt kat ve üst kat birbirinden yalıtılmıştır. Ses 6-7 kez köşe dönüp ulaştığı için 2 metre üstünüzdeki kişiyle ancak bağırarak haberleşebilirsiniz. Tuvalet deliklerinde S(es) yoktur. Deliklerden fare, sivrisinek ve lağım sineği hücum eder. O nedenle, içine su doldurulmuş pet şişeler tıkaç olarak kullanılır. Hem koku, hem de böcek, fare engellenmeye çalışılır. Üst kat bu anlamda biraz daha avantajlıdır. Alt kat hücrenin zemini sürekli nemlidir ve lağım kokar. Alt kat hücrenin beton zeminini altı bodrumdur. Ve tüm cezaevi lağımı bu bodruma akar. Bulut gibi lağım sineği kaynar. İhtiyaç için pet şişeyi kaldırdığımızda bu sinekler hücum eder hücreye... Sonra hücre duvarlarında sinek öldürürsünüz. Duvarlar sinek ölülerinin kanlarıyla doludur...

Toplu iğneden kemere kadar her şeyin yasak olduğu idam hücrelerinde kitap, gazete, havalandırma hakkı vb. Her şey direnişlerle elde edilmiştir. Seyit, Ethem ve Necati, Buca hücrelerinin ilk idamlıklarıdır. Özellikle idamlıklar için çıkarılan pişmanlık yasasıyla, yaşam ve ölüm tercihi bir kelimele "pişmanım" sözcüğüne yüklenmiş, idamlıklarsa buna meydan okuyuşla karşılık vermişlerdir. Ölüm kararı verenlerin korktukları ölümün üzerine, idamlıklar, şarkılar, marşlar halaylarla yürümüşler, cellada görevi bırakmaksızın tabureyi tekmelemenin kararlılığıyla donatmışlardır kendilerini.

Koğuştan getirdikleri 10-15 cm büyümüş saksıda bir sarmaşığın dahi havasızlık ve güneşsizlikten yaşayamadığı bu ortamı idamlıklar, dolu dolu, gürül gürül yaşamışlar, düşmanın şaşkın bakışları altında yaşamı filizlendirmişlerdir. Sarmaşık çiçeğinin hücrede kısa yaşam öyküsü ilginçtir. Siyasi koğuştan getirilen 1 kg'lık konserve kutusuna dikilen sarmaşık, koğuşun güneşe ve havalandırma koşullarında normal sürecini yaşamaya başlamıştır. 5-6 cm çapındaki yaprakları kalın ve gür gövdesiyle 15-20 cm boyundayken gelmiştir hücrelere... İdareyle kavgalar sonucu alınmıştır sarmaşık. Kellesini koparacakları insanların hücrelerde bir çiçek yaşatmak için bu denli direnmelerini anlayamaz idare... Vermek zorunda kalır. Sarmaşık, en çok havanın olduğu giriş kısmında parmaklıklara konur. Ancak sarmaşığa yetmez bu... Birkaç gün içerisinde en fazla 3-5 cm büyümesi gerekirken hızla tavana doğru bir metreden fazla yükselir. Yeni dal incelmış, yaprak çapları yarım santim, bir santime düşmüştür. Bütün gücünü güneşi ve havaya uzanmak için harcar.

Yanımdaki hücreye yeni getirilen İlyas Has ve bir arkadaşı, kıdemli biri olarak hücrelerin özelliklerini anlatırken defalarca, özellikle tuvalet musluğunun açık bırakılmamasını anlatmıştım. Sular akşam kesiliyor, sabah erken saatlerde geliyordu. Normal bir mekanda bu o kadar önemli bir şey değildi belki ama idam hücrelerinin özelliği nedeniyle bu bir riskti. Hücrelerin tuvalet deliği direk olarak bodruma akıyordu. S borusu yoktu. Bodrum ise tuvalet taşının hizasına kadar lağım doluydu. Açık kaldığında oraya özgü milyonlarca sinek hücreye akın ediyordu. Bu nedenle tuvalet deliklerini litrelik pet şişeleriyle kapatıyorduk. Akşam veya gece tuvalete çıktığımızda farkında olmadan musluğu açıp su gelmeyince de kapatmayı unuttuğumuz için, sabah gelen suyla bir kaç kez hücreleri su basma deneyimi yaşamıştık. İşte ben İlyaslara bu deneyimi aktarırken her defasında işi sağlama almak için, bende musluğu kontrol ediyor öyle kapatıyordum. Ama tüm dikkatime karşın, yine de sabah benim hücrenin musluğunun açık kalmasıyla hücrelerimizi su basmıştı. İlyas'ın yatağı zemin üzerinde suntuaydı. Bizimkiler gibi teneke ayakları yoktu yatağının. Hücre zeminlerimiz aynı. Parmaklığı aşan su İlyas'ların hücrelerini de basıyor. İlyas al altında bir ıslaklık duyumsayarak uyanıyor. Her tarafın su olduğunu anlayınca yataktan fırlıyor. Beni uyandırmaya çalışıyorlar olmayınca, set üstünde sağlam kalan bir kaç gazete parçasından kağıt gemiler yapıp, benim hücreye doğru yüzdürüyorlar. Ben nihayet uyandıgımda hücreleri 20-30 cm su basmış, her şeyimiz, defter, kitap, elbise, yiyecek vb. ne varsa suyun içinde yüzer buluyorum.

Tüm eşyalar ıslanmış. Hücrelerde kurutma olanığımız olmadığı için – ki zaten fazlasıyla nemli hücrelerimiz idareye söyleyip, koğuştaki arkadaşlarımıza yolluyoruz eşyalarımızı.

Kurutup gelen eşyaları düzenlerken, yıpranmış buruşmuş defterimi karıştırıyorum. Rastgele sayfaları çevirirken sağlam kalmış boş sayfaların başında bir resimle bir şiiri fark ediyorum. Defteri kontrol ediyorum. Benim defterim ama bana ait değil. Kurutma işlemini yapan belki de tanımadığım bir yoldaşım ya da bir dost bize duygularını iletmiştir.

Kara kalem çizilmiş ve usta işi olduğu belli olan resim şöyleydi: Darağacında sallanan ilmeğe doğru uzanmış, beyaz idam gömleği içinde elleri arkadan bağlı olduğu anlaşılabilir bir idamlığın darağacındaki son hali. Başı dik, slogan atar gibi ağzı açılmış, kararlı bakışlarıyla meydan okuyan ve bıyıklarından devrimci olduğu anlaşılabilir bir idamlığın son hali. Altında ise şu şiir vardı; halen hafızamızda kalan tek şiir;

*“Alçaklara yalnız benim kalacak
Teslim olmayacak kalbim
Al, sana emanet ediyorum
Tertemiz kanlı kalbimi
Sen eeey
Katlimin hilesiz gözlemcisi şafak
Yeni güne teslim ederken vakti
Köhne pencerelerinden uğra dostlarına
Yanı başlarına bırak
Kıpır kıpır emanetimi...”*

Olduğum yerde çakılıp kalmıştım. Bilinmeyen tanıklığı olunmayan idam anı resmedilmiştir. Uzaktan gelen sloganlarla beynimize kazıdığımız, yanlarında olamasak da, o son anı tüm bedenimizle duyumsadığımız, üç canımızın onurlu yolculuklarının son anydı. Beynimde canlanan, yaşam; Seyit Konuk, İbrahim Ethem Coşkun, ve Necati Vardar'dı.

Buca cezaevi idam hücreleri koşulları bakımından sanırım hiç bir cezaevindeki hücrelere benzemeyen özelliklere sahiptir. Normalde en fazla 15 gün kalınmak üzere hazırlanmış hücrelere, idamlıklar için daha da olumsuzluklar eklenmiştir. Yaşam koşullarının olmadığı bu hücrede idamlıklar aylarca, yıllarca yani infaz anına kadar bu hücrelerde kalacaklardır. Mahkemeden dönüşte “ idam” almışlarsa koğuşa verilmeden direk bu hücreye alınır idamlıklar. Uzun maratonun son turuna burada hazırlanacaktır. Havasız, güneşsiz, ışıksız, lağım kokulu yapış yapış nemli ve idamlıklar dışında hiç bir sesin dahi duyulmadığı insansız idam hücrelerinde.

Yan yana iki hücre ve önünde bir iki adım boşluk. Hücre parmaklığı, karşıda çift sıra örülmüş duvar. İki hücreyi ışıtın, hücre dışındaki 60 voltluk ampul. Başka hiç bir yerden gün ışığı girmediği için yirmi dört saat yanan, gece ve gündüzün ayırımının karavana ve sayımlardan anlaşıldığı gece ve gündüzün yalıtıldığı bir ortam. En yakın sohbet edebileceğiniz yanınızdaki hücre sakinidir. Aynı şekilde üst katta da iki hücre vardır. Ancak alt kat ve üst kat arasındaki ses iletişimi bir dizi labirentten geçerek ulaştığı için, son ses bağırarak zorundasınız.

Havanın geleceği sirkülasyon ya da cereyan yapacağı koşullar yoktur. Malta da hücrelere kadar otuz metrelik bir insanın yürüyebileceği genişlikte ince koridordan, hava ancak gardiyanların, karavana ve sayım saatlerindeki hareketlilikle gelir. Bir iki hareket ya da biraz hızlı volta attığınızda nefessiz kalırsınız. Oksijen idareli tüketilmelidir.

Necati'lerde karar mahkemesinden sonra, idam edilene kadar, işte bu hücrelerde, bu koşullarda kaldılar. Yaşamın tüm canlılığından, hareketinden, insandan izole edilmiş ve zulüm koşulları arttırılmış tecrit koşullarında.

Kimi filmlerde gördüğümüz idamlıklardan hayli farklıdır bizim idamlıklarımız. Filmlerde karanlık bir köşede, ağır ezgili bir müzik tonunda bir köşede büzülmüş, başını iki elleri arasına almış ölümü bekleyen bir zavallı (!) bir idamlık. Oysa bizim idamlıkların hücre-si mekan olarak filmlerden çok daha berbat olmasına karşın, şarkısı, türküsü, oyunların espri ve kahkahalarıyla bu uslanmaz yaşam delileri karanlığın zulmünü yere çalanlar. Çünkü onlar omuzlarında taşıdıkları tarihsel sorumluluğun ve darağacında bayraklaşma geleneğinin mirasını taşır yüreklerinde. O nedenle o gece idam edilecekmiş gibi darağacında son sözlerine hazır, daha yüzyıllarca yaşayacak gibi geleceğe, yarın-lara yönelik tasarıları ve çalışmalar içindedirler. İdam hücrelerine yerleştirildiğimizde, Necati'ler böylesi coşkuyla, şarkı ve marşlarla karşıladılar bizleri. Onların üst katna konulmuştuk. Zebaniler gittikten sonra, bir anda coşkulu bağrışmalar başladı. Yüzünü göremediğimiz dostlarımızla tanışıyorlardık. Haberimiz çocuksu heyecanla, kim nerede, nasıl sorunlarına ses ayrımlarıyla yanıt veriyorduk. Onlar düğün sahibi, bizlerse koğuşlardaki dostlarımızın taze haberlerini, selamlarını hediye ediyorduk.

İdam hücrelerinde “geçmiş olsun” yoktu. “Hoş geldin” “Hoşça kalın” ya da “ Güle Güle”

Sesle tanışıldı, sesle paylaşıldı, sesle tek tek hücrelerde yaşam ortaklaştırıldı. Alt kat ile üst kat arasında kimi zaman memleketlerden, kimi zaman yaşanan eylemlerden, anadan, yurdun ve ille de geleceğe dair düşlerden bir şeyler bulunurdu söyleşi soframızda. Bağırarak da olsa , sesler kısılrsa da paylaşım asla bitmiyordu. Her birimizin kendince sevdiği-söylediği şarkılar, türküler, marşlar vardı. Necati'nin ayırt edici özelliği de sanat müziğini çok güzel söylemesiydi. Kalın sesiyle ayrı bir yorum getirir ve sıkça istek alırdı. Necati giriş tarafındaki hücredeydi, bende onun üzerindeki hücrede. Ses iletişimi daha rahat olduğu için, genellikle alt kat, üst kat iletişimini ikimiz sağlıyorduk.

O günlere ilişkin aldığımız pek çok notlar, günlüklerimiz cezaevlerinde, sevklerde-operasyonlarda kayboldu. Koruyabildiğimiz kimi yazılarımız bir yerde duruyor belki. Bugün o ortamı yalan yalnız şeylerle, özel kimi anları eksiksiz anlatma hafızam olmadığı için, ayrıntılı şeyler anlatmayı doğru bulmuyorum. Belki bir gün yazışmalardan ve elde kalan belgelerden yola çıkılarak özel şeylerde anlatılacaklardır. Ama hakkını vererek.. Bunları “Olumsuz” bir şeyleri anlatma kaygısıyla söylemiyorum. Asla. İdam hücrelerinde eksi hanesine yazılabilecek tek bir anım, tanıklığım gerçekten yok. Orada yaşam, orada yaşayanların dışında duyumsanmayacak kadar coşku dolu gürül gürüldü çünkü. Bütün idamlıklar sonun bilincindeydi. Buraya

idam edilmek için konulmuştuk. Her ne kadar dış dünyadan yalıtılmış olsak da, hücrenin dışındaki duvarın, az ötesindeki devrimci dostlarımızın, İzmir halkının, ülkemiz devrimcilerinin ve dünyanın duyarlı insanların yüreği burada kurulacak darağacındaydı. Ölüm bir korku dağı gibi gösterilmek isteniyordu. Pişmanlıkla yaşamın, ölümle celladın salyalarında akıyordu. Pişmanlıkla yaşamın, ölümle yok oluşun iğrenç tercihlerinden medet umanlara en iyi yanıtı yine idamlıklar verecekti. O nedenle idam hücrelerinde “ölüm” gerçekten acınacak halde rezil olmuştu. Dalga geçilen, ti'ye alınan, ayaklar altında gezinen bir zavallıydı. Böylesi sorumlulukla donanmış bir ortamda, bu nedenle gerçekten olumsuz bir şey olamazdı ve olmadı.

Seyit, Ethem ve Necati, hücrelerin ilk idamlıkları olarak, gerçekten bir sevgi ve coşku ile çiçeklendirilmişlerdi hücreleri. O gelenler aynı şekilde yıllarca sürecekti. Onların hücre yaşamında, şarkılarında seslerinde, kahkahalarında hiç bir zaman ikircikliğin izi olmadı. Ne varsa yürekten, öylesine yalın, öylesine coşkulu, öylesine meydan okuyan ve gürül gürül...

Cezaevi yönetimi gerçekten şaşkıncı. Nasıl böyle coşkulu olduğumuzu gerçekten hiç bir zaman kavrayamadılar. Kimi biz tanıyan iyi niyetli gardiyanlar ilk zamanlar gözleri dolu dolu gelirlerdi. Onlara moral vermekte idamlıkların göreviydi!...

Genel olarak Buca cezaevinin jordan denilen, kedileri kovalayan, kedi büyüklüğünde lağım fareleri vardır. Hastalık ve ölüm saçarlar. Necatilerden sonra bir idamlık arkadaşımızı ayak parmaklarından ısırmışlardı. Necati bunlardan iki tanesini öldürüp parmaklığa kuyruklarından asıyor. Sabah sayıma gelen gardiyanlar parmaklığın önüne geldiklerinde iki fare leşiyle karşılaşınca ürküp geri çekiliyorlar. “Bunlar ne? diye soruyorlar şaşkınlıkla, Necati gayet rahat “ Akşam sizin elemanların ikisi ziyarete gelmiş, davetsiz geldikleri için infaz ettim alın şu elemanlarınızı” demişti.

Necati'lerin dosyası meclise gönderilmişti. Ancak yaşamımızda değişen bir şey olmadı. Bunların sohbeti dahi yapılmadı. Çünkü her idamlık son turda en iyi koşmaya hazırlanmıştı.

İdamın deneyimi yoktur. Bizlere tarihsel deneyimlerden kalan, son mektuplarda yazılan duygulardır. Ve yüzlerce yıldır bu bayrak, devralınan miras olarak idamlıkların ellerinde onurla dalgalanmıştır. Bizlere deneyim olarak kalan, idamlık süreci, idam hücrelerinde yaşamdır. Şeyh Bedrettin'den Pir Sultan'a, Sacco ve Vanzettilerden Julius Fuçik'e, Denizlerden Necati'lere bu onurlu miras kalmıştır. Son turun en iyi koşucu adaylarıydılar ve hazır dılar.

Akşam sayımından epeyce sonra, mazgalı dar koridordan, hücrelere gelen yol boyunca kalabalık

ayak sesleri çoğalmaya başladı. Bizim kata geliyorlardı. Hücrelerimizin önündeki daracık alana, onlarca asker sessizce dizildi. Benizleri solgun, yüzleri ürkekti. Tedirgin bakışlarını kaçınıyorlardı bizden. Sonra bir subay geldi. “sizleri öteki bloka alacağız” dedi. Zaten ayak seslerinden anlamıştık nedenini sormadık.

Koğuşlardayken kimi arkadaşlar, idam hücrelerine verilmememiz için “Direnelim kol kola girelim vermeyelim” önerileri getirirlerdi. İdamlıklar ise her seferinde arkadaşları ikna etmek zorunda kalmışlardı. “Bu bizim düğünümüz idama gitmek istemiyormuşuz gibi bir görüntü vermek doğru değil. Aksine halay çekerek gitmeliyiz.”

Akşam saatlerinde bir grup gardiyanla birlikte, askerler ve subaylar kalabalığı doldurdu üst kat hücrelerini... İnce uzun koridorları, kalabalık ayak seslerinin gürültüsü dışında hiçbir şey konuşmadan geldiler. Yüzleri solgun ve ürkek... Tedirgindiler... Sesleri titriyordu... Kısık sesle konuşuyorlardı...

“Sizleri eski bölümdeki hücrelere taşıyacağız...”

Kimi askerler ilk kez yaşıyorlardı bu olayı... İlk kez görüyorlardı idamlıkları; korku ve tedirginlikleri, olup biteni onlar da anlamaya çalışıyorlardı...

Seyitlerle gündüz yapılan sohbette idarenin olağanüstü tavrının nedenleri üzerinde durulmuştu... İnfaz olabileceği belirtiliydi bunlar...

İdamlıklar, idama karşı bir direniş değil; tam tersine meydan okuyan bir karşılama anlayışına sahiptiler. “Son turda en iyi koşmak” olarak adlandırdıkları infaz anındaki tavır hepsi için de netti...

Üst kattakiler hücrelere götürülürken alt kattakilere:

“Bizi eski bölüme götürüyorlar” dediler, yüksek sesle...

Yüzlerini görmeden, sohbetlerle paylaşılan yaşamda, ortak değer haline gelen duyguların yürek heyecanını yaşıyordu üst kattakilere...

“Hoşça kalın...”

“Görüşüyoruz...” diyebildi üst kattakiler. Yürekten ve kendi anlayabilecekleri bir veda töreni yaşıyorlardı. Cellatların görmediği-duymadığı bir vedaydı bu.

Gece yarısı tüm cezaevi, tüm koğuşlar sessizliğe bürünmüştü. Yaprak kıvıltısının sesine tahammül yoktu. Yüreklere kabarmış gelmesi istenmeyen, duyulması istenmeyen bir sesin beklentisine girmişlerdi...

Bir tek idam hücrelerinde Seyit, Ethem ve Necati'nin sohbetlerinde coşku vardı. Bir tek canlılık belirtisi, idam hücrelerinde filizleniyordu. Düğün hazırlığında, halay coşkusunda son tura hazırlanıyorlardı... Şafakla birlikte doğuşa hazırlanıyorlardı.

Hazır dılar...

Kalabalık ayak sesleriyle doluştular hücre önlerine... Telaşlı ve ürkektiler... Yüzlerinde ölüm korkusunun utancının solgunluğu vardı... Cellat kimliğiyle karşısında durdukları ve az sonra öldürecekleri Seyit, Ethem ve Necati'nin coşkusu karşısında daha da eziliyorlardı...

Götürdüler... Son mektuplar yazıldı. Son kez veda-laştılar birbirleriyle.

İnfaz bahçesine doğru yol alırken, maltaya çıkınca, en son koğuştakilere kadar ulaşsın diye haykırdı sloganını...

“Kahrolsun Faşiz...”

Çullandılar üzerine, ağızını kapatmaya çalıştılar.

“Kahrolsun...” sesi dalga dalga tüm sessizliğin ortasında bir start olarak düştü... Tüm cezaevi siyasi tutsakları aynı anda başladılar sloganlara... Buca cezaevi ilk kez bu kadar taşı duvarların ötesine, ilk kez sabahlara dek susmadı siyasi tutsaklar... Adi tutsaklar da katıldı seslere... Buca cezaevi çevresindeki mahalleler sabaha dek bu sesleri duydu.

“Necatiler Ölmez...”

“Seyitler Ölmez...”

“Ethemler Ölmez...”

Cezaevi duvarlarını taşan seslerin ev ev, sokak sokak, bahçe ve binaları yalayan sesi ulaştı Buca halkına...

...

Yeni doğum yapmış bir kadının boncuk boncuk terlerine karıştı gözyaşları... Sesleri duydu... Uzak diyarlardan gelen “... ölmez”leri anlamaya çalıştı... Bebesinin ilk çığlıklarına “... ölmez” sesleri karışıyordu.

Tariş Direnişi sürecini anımsadı. Beş ay olmuştu fabrikaya gireli. İlk kez çalışıyordu. Hem yeni olması, hem de genç olması nedeniyle diğer işçiler sevgiyle yaklaşıyorlardı kendisine... Tariş olayları başladığında

yeni yeni tanımaya başlamıştı çıkarsız, dedikodusuz, üretken dostlukları... Gözaltına alındığında çığlık seslerine dayanamamıştı. Her bir yerden gelen seslere sesi karıştı. “Yılanın başını küçükken ezeceksin” diyerek sürekli tekmelemişlerdi karnını... Rahmi sancımış, akan kanı gizlemeye çalışmıştı... Utanmıştı... Kendi yaşlarında, daha ufak tefek, en çok işkenceye götürülen genç kadın, patlamış dudaklarında umut dolu bir tebesümle:

“Utanma... Utanması gereken sen değilsin... Gizleme... Korkma... Zulüm doğurganlığımızı yok etmek istiyor. Ama insanlığımız beynimiz direniyor... O tepkiyle, onların kirlettiği kanı atıyoruz... Kanın tazelenecek... Her ölüm, yeni bir doğum, yeni bir yaşam demektir. Yeter ki sancılarımızı umuda çevirelim...”

Gözaltı sonrası serbest bırakılmıştı. Evlendikten sonra Buca'ya taşındılar. Cezaevini tepeden gören bir gecekonuda kalıyorlardı... Akşam güneşinin cezaevi çatılarından batışını izleme hoşuna giderdi... Bazen slogan, marş sesleri gelirdi. Uzaktan gelen, derinlerden gelen bir sesteki bu, bir ışık... 12 Eylül sonrası asık suratlı insanlara inat, bir başka dünyayı cezaevi duvarlarından yükselen ses... Yaşam ordaydı...

“...ölmez”

Bebesine uzandı eli... Kanlı yüzünü silip, göbeğini bastırıp, bir beze sarıp uzattılar anasının yanaklarına... Bebesinin ıngasıyla birleşen “... ölmez”lerin tılsımıyla, duygusuyla boşalan gözyaşları, doğum sancısının teriyle buluşup aktı bebenin yanaklarına... Kulağına yanaştırdı dudaklarını, fısıltıyla seslendi...

“Hoş geldin bebem...”

“Hoş geldin Seyidim, Ethemim, Necatim...”

“Hoş geldin İnsanlığım...”

Muzaffer Öztürk Tekirdağ 1 Nolu F Tipi

Denizlerden Seyitlere

Ben Mustafa İzzet Çelik. Bazı tarihi olaylara şahit olacak, bazı tarihi kişilikleri yakından tanıyacak kadar uzun yaşadım. 1975 yılında tanıyıp kavramaya çalıştığım devrimci ideolojilerin başarısı için emek veren, cezaevlerinde bedel ödeyen binlerce arkadaşımın biriyim. İnsan karşılaştığı her olaydan bir ders çıkarmalı, her karşılaştığı kişiden bir şeyler öğrenebilmeli değil mi?

Tarihçiler yakın tarihi anlatmazlar. Yakın tarihte olanlar onların ilgi alanına girmez çünkü. Ama yakın tarih, yakın gelecek hakkında gözden kaçırılmayacak ipuçlarıyla doludur. Belki babalarınızdan annelerinizden dinlediniz. Belki de içinizde o döneme tanıklık etmiş olanlar da var. Öyle bir karanlık dönemden söz ediyorum ki sizlere, insanların yalnızca ideolojik düşünce farklılıklarının değil, mezhepsel farklılıklarının bile cezalandırılması amacıyla öldürülebilmesinin olağan karşılandığı dönemler anlatmaya çalıştığım. Kentler paylaşılmıştı. Mahalleler paylaşılmıştı. Sokaklar paylaşılmıştı. Evler paylaşılmıştı. Ve bu paylaşım kavgası sürekli olarak düşmanlarımızın egemenlik alanlarını daraltmak amacıyla devam etmek durumundaydı. Sokakta yalnız gezmek bile belirli bir riski taşıyordu. Hele konumunuzda belli bir önderlik vasfınız varsa. Hiç bir şeyle ilgilenmeseniz bile bela gelip sizi bulabiliyordu.

Bahar

İşte kahramanlar böylesi karanlık ve zor dönemlerde çıkar. Olağan koşullarda korkak olanlar savaş koşullarında kahramanlaşmamış mı? İşte 1975–1980 yıllarında yaşanan insanlık suçlarıyla yoğrulmuş karanlık dönemler de kendi kahramanlarını çıkardı. Nasıl 1970’li yıllar, Denizler gibi Mahirleri gibi İbrahimler gibi kahramanlar çıkarıp bizlere hangi koşulda nasıl davranılması gerektiği öğretiyse, kendi öncülerinden edindikleri öğretiyi hayata geçirme fırsatı bulan Seyitler, Necatiler ve İbrahim Ethemler de aynı vakurluk ve kararlılıkla dimdik ayakta durdular yaşamlarının her anında, zorluklar ve düşman karşısında boyun eğmediler. Yaşamalarını da ölmesini de iyi bilenlerdendir. Ben şahittim.

Okuyanlar bilir. “Yasımı tutacaksın” isimli romanda İspanya’nın en popüler matadoru olan El Cordobes’in hayatı anlatılırken çocukluğunun geçtiği İspanya iç savaşından da söz edilir. Cumhuriyetçilerin kralcı faşistlere karşı mücadelesinde, sokak sokak, kat kat ve oda oda nasıl savaştıkları ve son mermiyi bile düşmana sıkarak ölümü nasıl soğukkanlılıkla karşıladıkları anlatılır. Müthiş bir kahramanlık destanıdır söz konusu olan.

Seyitler de bizim kahramanlarımızdı. Suçluların cezalandırılmasında haykırdılar, bedelini ödemek pahasına ama. Ben şahittim. Mahkemede haykırdılar suçluların ve hamilerinin yüzüne. Ben şahittim. Zindanlarda haykırdılar zorbaların yüzüne. Ben

Seyit'lerin cezaevi arkadaşı
Mustafa İzzet Çelik'in Miting konuşmasından

şahittim. İdamlarda haykırdılar korkakların yüzüne. Ben şahittim.

Onlar yaşadılar, vardılar ve savaştılar. Yaşatmak için doğru zamanlarda geleceğini en sevdiği ülkelerinin. Ben şahittim. Onları tanıdım. Benden onlara dair ayrıntılı anılar anlatmam istendi. Onların duruşu ayrıntıya gerek bırakır mı? Onların kahramanlıkları ayrıntıya gerek bırakır mı?

Çamdibinde sömürünün katmerleştiği özel üzüm işletmelerindeki sendikal mücadelemizdeki girişkenliğinden mi söz edeyim Neco'nun. Ya da Tariş'teki anti-faşist kavgadaki gözüpekliğinden mi söz edeyim Seyit'in. İnsanın son anı yaşamının bir anlamda özettir. Onların son anları fazla söze gerek bırakmıyor. Onları, duruşlarını, kavgalarını selamlıyorum.

Merhaba değerli dostlar,

Bir dost tanıdım bir zamanlar. BMC'de genç bir stajyerken tanışmış devrimci düşüncelerle. Sendika mücadelesine duyarlı. Genç yaşında sınıfının farkına varan. Örgütlü mücadelenin gereğini kavrayan.

Bir dost tanıdım bir zamanlar. En karanlık dönemlerin birinde, 1977'lerde ülkem. Bir dost tanıdım. En sıradan insan haklarının, yaşam hakkının, örgütlü mücadelede sendika kurma hakkının, savunulmasının bile cesaret istediği dönemlerde.

Bir dost tanıdım bir zamanlar, sınıf mücadelesinde radikal çözümleri savunabilmenin bile yürek istediği dönemlerde.

Bir dost tanıdım, temel sloganlarımızın duvarlara işlenmesinin ve savunulmasının silahlı duruş istediği dönemlerde. Bir dost tanıdım, işten çıkarılmaya karşı kurulmuş direniş çadırlarında işçilere yol gösterme süreçlerinde.

Bir dost tanıdım bir zamanlar, sınıf dayanışmasının ve paylaşımın anlatıldığı, bir anti-faşist direniş odağı olarak mahalle derneklerinden biri olan Çamdibi kültür ve dayanışma derneğinde.

Neco derdik biz ona, sarı Neco. Necati idi adı, Necati Vardar.

Bir dost tanıdım bir zamanlar, 1978'lerde, faşizme karşı direnişin yoğunlaştığı dönemlerinde ülkem, Tariş üzüm işletmelerinde. Gasp edilen kooperatif üyesi köylülerin emeğine sahip çıkmak için, işgal edilen Tariş işletmelerindeki, anti-faşist savunma komitelerinde, bir dost tanıdım.

Öyle zamanlardı ki o anlar, bizi bütün çirkinliği ile karşıladı Tariş. Ve her metre karesi kavgaya ile alındı işletmenin. Önce kapılar tutuldu. Sonra içerdeki direniş kırıldı. Her duvar dibinde pisliklerinden kalıntılar vardı eli kanlı sivil faşistlerin. Otobüs duraklarında, işçi kahvelerinde direndiler bir zaman. Her nokta tek tek kavgaya ile alındı. Her bir kavgaya birer kahramanlık destanıydı.

Öyle bir dost tanıdım ki o zamanlar, o bütün kavgaların en önündeydi. Verilen görevleri harfiyle yapar, sürekli sıkıntılı görevlere talip olurdu. Duruşuyla, davranışıyla, gülüşüyle, içtenliğiyle düşüncelerini içselleştirmiş biriydi. Düşündüğü gibi yaşamayı seçti o. Direnciyle, kararlılığıyla, gözü pekliği ile kendisinden sonra geleceklere örnek oldu.

Seyit idi adı Seyit Konuk.

Ve onları, Necati Vardar'ı ve Seyit Konuk'u yoldaşları İbrahim Ethem Coşkun ile mahkeme süreçlerinde suçluların hamilerinin yüzüne karşı kararlılıkla ideolojilerini ve eylemlerini savunurken gördüm. Ben şahittim. Bekleme salonlarında, duruşlarındaki kararlılık bile kendisini seyredenlere mahkemelerdeki devrimci duruş hakkında cesaretlendirici katkıda bulunmaktaydı.

Zindanlarda, hücrelerde hiç geri adım atmadılar. Neredeyse başından beri kendileri dâhil herkes onların idam edileceklerini biliyordu. Zaman zaman karşılaştığımızda onlara mahkeme süreçlerini sordüğümüzde, gülerek ve korkusuz bir şekilde "Bunlar bizi asacak. Başka bir olasılık söz konusu değil" diyerek söylemeye çalıştığımız teselli sözlerini hemen bitiriyorlardı. Ve yüreğimizde kahramanlıklarından kalan gurur ve çaresizlikten gelen hüznle ayrılıyorrduk onlardan.

Ve onlar yaşarken gösterdikleri kararlılık, cesaret ve kahramanlıklarını cellatları karşısında da sürdürdüler.

Tüm dünya şahit

ONLARI, KAVGALARINI VE KAHRAMANLIKLARINI SELAMLİYORUM.

Devrim bizim, biz devrimiz şiarını haykıran, Denizlerin yarattığı Devrimci Öğrenci Birliği'nin genç savaşçıları, Denizlerimizin, ortak şiarlarımızın genç yoldaşları merhaba, hoşgeldiniz.

Sizleri örgütlü kavganın bütün şiddetiyle kucaklıyorum. Ve yüreğimdeki sevgiyi gönderiyorum sizlere. İyi ki varsınız yoldaşlarım. Öncelikle savaşçılarımıza yakışır böyle bir mitingi düzenleyenleri kutluyorum. Emeginize, yüreğinize sağlık.

Dostlarım, 12 Eylül faşist diktatörlüğünün bundan 30 yıl önce idam sefil sehpaları kurarak aramızdan aldığı 3 devrimci komünist genç işçiyi Seyit Konuk'u, Necati Vardar'ı, İbrahim Ethem Coşkun'u anmak, onları unutmadığımızı, unutmayacağımızı haykırmak, uğruna canlarını verdikleri sosyalizm bayrağını hep yükseklerde tutacağımızın ve devamında Demokratik Halk İktidarını kuracağımızın sözünü vermek için buradayız. Sözümüz söz mü yoldaşlarım? Söz mü?

Yoldaşlarım, dostlarım onlarla aynı kolektif içinde devrimci programın hayata geçmesi için mücadele etmekten duyduğum gururu başka hiçbir şeyden duymadım. İbrahim Ethem Coşkun'u 1980 öncesi devrimci içsavaşın en yoğun yaşandığı yıllarda Adana'da tanıdım. Onun göreve her an hazır duruşu, şimşek gibi çakan kara gözleri hiç gözümün önünden gitmiyor. Onları aramızdan alanlara isyan ediyorum. İsyani ediyorum. Sizler de isyan edin. Öyleyse... Fabrikalar, tarlalar, siyasi iktidar her şey emeğin olacak!

Yoldaşlarım, dostlarım, Denizlerin bizlere silahlı zora dayalı devrimi, 13 Mart Savaşçıları kolektife bağlılığı, Aysunumuz, Sibelimiz, Muratımız, bizelere feda ruhunu miras bıraktılar Onların bizlere bıraktığı devrimci baş eğmez değerler sahip çıkmak bizlerin devrimci görevidir.

Dostlarım, Yoldaşlarım, devrimci bedel ödemeyi göze alan insandır. Bugünlere büyük bedeller ödeyerek geldik. Devrimci tarihimiz, o devrimci tarih, o devrimci programdır ki, bizim bütün sapma akımlardan farklı kılıyor. Görevimiz bu devrimci programı hem teorik hem de pratik olarak kitleler içinde dal budak salması için çalışmaktır. Örgütlenmek, örgütlemektir görevimiz. Zafer savaşanlarla gelecek. Dünya emeğin olacak! Sizleri seviyorum. Hoşçakalın..

Osman Kartop

Merhaba Dostlar,

Ben o insanlarla birlikteydim. O cezaevi süreci ve sonrasında, yargılama sürecinde, en yakın tanıdığı, en canlı tanığım. Bu sağ bileğimden kelepçeledim Necati'ye en yakın kişiydim. Yanımızda Seyit Konuk ve İbrahim Ethem Coşkun vardı.

Dostlar, onlar hakkında çok şeyler söylendi yiğitlikleri adına. Ama ben bir tek cümle söylemek istiyorum. Öldüler ama teslim olmadılar. Sizlere 1 Mayıs 1981'deki duruşma için Seyit Konuk bir siyasi savunma hazırlamıştı. Sizlere oradan bir şey aktarmak istiyorum hafızamda kaldığı kadarıyla. O savunmanın ilk cümlesini söylemek istiyorum. O, kendisini yargılayan, daha doğrusu yargıladığını sanan o apoletli temsilcilere şöyle seslenmişti dostlar: "Siz burjuvazinin bir avuç temsilcileri, benim gibi bir halk savaşçısını asla yargılayamaz. Beni ancak halkım yargılar. Bu yargılamanın sonunda idam olduğunu biliyorum ama asla korkmuyorum." Bu o siyasi savunmanın ilk cümlesiydi.

Dostlar biraz önce de söylediğim gibi yargılama süreci boyunca hiç teslim olmadılar direnerek, savaşarak, mücadele ederek, inanarak yaşadılar hala yaşıyorlar yüreklerimizde. Burada bu ülkenin yetiştirdiği en güzel, bu Anadolu'nun topraklarından çıkmış aydın gençleri yok edenler, şimdi şunu duyuyorlar: İşte şimdi bir çoğunun adının Deniz, bir çoğunun adının Taylan, bir çoğunun adının Sinan olduğunu...

Evet dostlar, içimizde yaşıyorlar, mücadelemizde yaşıyorlar. Sizinle aramızda yaşıyorlar. Dostlar sizleri daha fazla bu yağmurun altında bekletmek istemiyorum. Onun için sizlerin bu kararlı duruşlarımızla Seyitlerin, Ethemlerin, Necatilerin aramızda yaşadığını buradan görüyorum. Ben çok az gören bir insanım ama bunu buradan görebiliyorum. Selam olsun onlara, yoldaşlarına... Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Metin Sağdıç

Sana Yağmuru Getirdim

Cıran

*Yağmur'a anlam katan çocuk ülkemdeki yeşil gözlü küçük kızıma, Zeynep'e...

Hayatının en garip, en zor ve her zamanki gibi en yalnız günleriydi. Ayağı ağrıyor ve bir türlü geçmiyordu. Hastane koridorunda beklerken “Koşmayı, yürümeyi, gezmeyi ne çok özledim” diye düşündü. Annesine baktı ve göz göze geldiler. O an doktor çağırıldı onları ve odaya girdiler. MR sonuçlarına baktı doktor. Artrit, intihaplı romatizma, enfeksiyon diye bir sürü şeyden şüphelenip kan testi istedi. Korktu, annesine baktı. Korktuğunda hep bunu yapardı, annesine bakardı. Anne değil midir her çocuğun sığınağı. Korktu ve annesine sığındı.

Yağmurlu bir gündü ve o şehirden yağmuru uğurlarken söz vermişti. Geri döndüğünde ilk ben karşılayacağım seni. Yağmurlu bir gündü ve o yağmura gidemedi. Kan testi için sıra beklerken annesine sığındı. Anne gökyüzü oldu, kendisi bulut. Gözlerinden yağmur düştü, gözyaşı yağmurla buluşması oldu.

Kan verdi ve sonucun ertesi gün açıklanacağını söylediler. O gece çok zor bir gece oldu. Bekliyordu ve yağmuru dinliyordu. Elektrikte kesilmişti. Bir mum yakıp şiir okudu kendi kendine. Sonra kapı çaldı. Hayatındaki en büyük çocuk onu ziyarette geldi. Mumun ışığına ve yağmurun sesine konuk oldu. Konuştular. Hayatındaki en büyük çocuk ona baktı. “Üzgünsün” dedi. ” Peki neden?” Gülümsedi ve ona dertlerini anlattı. Unutulmuşluğunu, yalnızlığını anlattı. Ve ağladılar onulla. Durmadan ağladılar. Bir mumun dibine düştü gözyaşları. Mumun ışığı gözyaşlarını aydınlattı. Gözyaşından Elif'in ve Zeynep'in suretleri

yansıdı. “Ağlamayın” dediler. “Ağlamayın” ama sadece ağladılar. Gözyaşları karıştı birbirine ve gözyaşından kardeş oldular.

Sabah sonuçları almak için hastaneye gitti. “1 saat sonra” dedi oradaki görevli. O da hastanenin yanındaki parka gitti. Şehir akşam yağın yağmurdan ıslanmıştı. Hava soğuktu. Bir banka oturdu. Elif'i düşündü. “Yanımda olsa” dedi. “Zaten annemde yok, birde sen yoksun.” Bu kadar sessizlik canını sıktı. Kimsesiz kaldı o parkta. Tahta bir bankın üzerinde oturup düşündü.

“Tahta sandalyeler” dedi gülümsedi. Aklına tahta sandalye üzerinde kurduğu düşler geldi. Yeşil gözlü küçük kıızı, Zeynep'i düşündü. Düşlerinin minik anlamını... Hani şehre yağmurun düştüğü her sabah onu okula yollayacaktı. Her sabah demir kapıdan her çıkışında Zeynep ilk ona bakacaktı. Ve o kızacaktı Zeynep'e yine kalın giyinmemiş diye. Zeynep okul dönüşü çiçekler toplayacaktı. Bahçesi olacaktı. Zeynep'in getirdiği çiçeklerden oluşan bir bahçesi... Akşam sobanın yanında Zeynep'in saçını tarayacaktı ve Zeynep büyüyecekti. Şehre yağmur yağacaktı. Yağmur Zeynep'le ona masallar anlatacaktı. Gülümsedi. “Zeynep” dedi sadece.

Etrafına bakındı. Parkta fazla kimse yoktu. Az ilerisinde minik kıızı ile çiçek toplayan adam dikkatini çekti. Gülümsedi. Göz göze geldiler adamla. Minik kızının elinden tuttu adam ona doğru yürüdü. Yanına geldiler. Adam kızına

“Hadi kızım abine bir çiçek ver” dedi.

Minik kız ona bir çiçek uzattı. Çiçeği aldı. Minik kızın ellerinden öptü.

“Çok teşekkür ederim” dedi.

“Abisi kızıyla bugün bu parktaki üzgün olan herkese çiçek vereceğiz. Değil mi kızım?” dedi adam ve minik kızının elinden tutup çiçek toplamaya devam etti.

Hiçbir şey diyemedi. Minik kızın gidişini izledi. Gözlerinden taşıyamadığı bir ağırlık, gözyaşı düştü yere. Ve düşlerinden yeşil gözlü küçük bir kız çocuğu, Zeynep çıktı geldi yanına. Gözyaşlarını topladı yerden. Bir zarfa koydu. Oturdu yanına.

“Ağlama” dedi.

“Ağlarsan yağmur üzülür.”

“Ağlama” dedi.

“Ağlarsan Elif üzülür, ben üzülürüm. Bulut küser. Yağmur üzülür. Ağlama” dedi ve sildi gözyaşlarını.

Sarıldı ona. Düşlerinden çıkıp gelen o küçük kızına, o büyük anlama sarıldı.

“Zeynep'im... En güzel gözyaşım, en güzel düşüm, en güzel yağmurum, ilk kızım, en çok sevdiğim...”

“Neden uzaksın bu kadar? Bu uzaklıklar, bu yoksunluklar bu unutulmalar niye Zeynep?”

“Ben gözyaşın kadar yakınım sana. Ağlama” dedi Zeynep

Düşen gözyaşlarını topladı ve bir zarfa koydu. Zarfı ona uzattı.

Baktı Zeynep'e. Zarfı aldı. Elif'in fotoğrafını çıkardı. Zeynep'in gözlerine baktı. Yağmur onun kulağına fısıldadı:

“Her uzak mektup bekler

Her gözyaşı gönderilmeyi

Mektup gözyaşının yolculuğudur

Senden başka yol mu var bana “

Yağmur fısıldadı. O ağladı. Zarf gözyaşıyla doldu.

“Ağlama abi, ne olur” dedi Zeynep
“Ağlama abi ne olur”

“Bak yağmuru getirdim sana”

Durdu. Gözlerini kapattı. Başını hafifçe arkaya eğdi. Zeynep'in getirdiği yağmurda ıslandı.

“Her yağmur beni düşlerime götürür.”

Ellerinden tuttu Zeynep.

“Gel” dedi. “Yağmurdur senin düşlerin”

Ellerini tuttu Zeynep'in

Bir bulutun üzerinde bir şehrin ıslanmasını izlediler.

“Çiçekler” dedi “Çiçekler toplayalım Zeynep.”

“Gökyüzünün çiçeği yağmurdur” dedi.

Ve bir yağmur oldular. O parkta çiçek toplayan bütün minik kızların avuçlarına yağdılar.

Bahar

Zeynep'e

Senden düşen her gözyaşı

benden eksiliyor Zeynep

Senden düşen gözyaşı ıslatıyor beni

Senden düşen her gözyaşı

Benim içimde bir düş oluyor

Gözyaşını saklama Zeynep

Ve unutma neden ağladığını

Gözyaşına sahip çık.

Yağmur küserse şehre

Gözyaşında buluşuruz

BUGÜN 8 MART

Nur Çehre

Fotoğraf: Nur Çehre

Elime kalemi alıp duygularımı düşüncelerimi yazıya dökmek için öncelikle cesaret gerek. Konuşmak kadar olağan, sıradan bir özellik değil yazmak. Ben de öncelikle yazıya başlar başlamaz hata ve kusurlarım için şimdiden “af” diliyorum.

Doğum günüm olan 8 Mart, 2012 yılında da gelip çatmıştı işte; beni kırkaltıncı yaşına taşıırken... Emekliliğimin birinci yılını tamamladığım 2012 yılının hayatımdaki önemli bir döneminin (ömrüm varsa) başlangıcında EKA’lı kadınların ilk yürüyüşünü fotoğraflamak, hemcinslerimin mücadele tarihinde böylesi önemli bir yıldönümü yürüyüşünü fotoğraflarımla belgelemek beni onurlandırdı.

Tünel’e bir grup arkadaşım ile yürüyerek vardık. Bizi orada bekleyen arkadaşlarımıza katıldık. Diğer grubun gelişiyse kortej tamamlanmıştı. Gördüklerimi objektife yansıtmak için özel bir çaba sarfediyorum. Yağan yağmur objektifin camına bıraktığı damlacık lekeleriyle beni kaygılandırıyor. Fotoğraflarım damlacık lekeleriyle bulanıklaşmasın diye elimde bezimle kurulum oluyorum objektif camını. Havanın karanlığı fotoğraflarımda EKA’lı kadınları görüntüye yansıtmamı zorlaştırıyor. En iyi fotoğrafı çekebilmek için mevcut şartlarla mücadele etmeliyim. Onları en iyi biçimde fotoğraflarımla ölümsüzleştirmek istiyorum. Tünel Meydanı’ndan İstiklal Caddesi’ne doğru neşeli bir yürüyüş başlıyor. Heyecanlıyım; benim için özel bir gün olan doğum günümde, emekçi kadınların bu tarihe mal olan; hak kazanımında atılan ilk adımı temsil eden bu güne, sokakta yürüyerek onları fotoğraflayarak katılıyorum. Ben de onların arasına karışıyorum. Emekli, emekçi bir amatör fotoğrafçı olarak. Coşkuyu, heyecanı hissediyorum. Kortejin önünde objektifimi onlara tutuyorum ve fotoğraf makinesinin algılayıcısına göndermek için denkleme yapıyorum. Kimi zaman önlerinde koşarken sendeleyip sallanıyorum. Fotoğraf makinemi titreten bu sarsıntı çektiğim fotoğrafı bulandırıyor, netsizleştiriyor. Daha sağlam adımlar atmak için çabalıyorum. Benimle beraber fotoğraf çeken erkek arkadaşlarımın arasında tek bayanım. Ben de kadınları temsil eden kortejin önünde erkek fotoğrafçıların yanında kadınları temsil ediyorum. Kadın olmanın getirdiği rahatlıkla kortejin içindeki hemcinslerimi yakın planda fotoğraflama avantajını kullanmanın rahatlığını yaşıyorum. Fotoğraf karelerimde görebileceğimiz en iyi görüntüleri yakalayabilmek için fırsat kolluyorum, aralarına giriyorum, yaklaşıyorum. Coşkulu, neşeli ve her yaştan, Kürd’ü ile, Türk’ü ile kadın kortejinin önündeki kadının sesinden emeğin, emekçi kadının ve kanlı mücadeleyle alınan haklarımızın vurgusunu yapan sloganlar İstiklal Caddesi’nde yükselen binaların duvarlarına çarpıp yankılanıyor ve kulaklarımızda çinliyordu.

Yürüyüşün son durağı olan Taksim Tramvay durağına vardığımızda tatlı bir yorgunlukla son fotoğraf karelerim için topluluğun arasında heyecanla yürüyorum. Sadece bu çaba bana mı ait sanki! Kamerasının önünden geçip görüntüsünü kesintiye uğrattığım genç erkek kameraman arkadaşımın sabrını tüketip “Yeter” dediğinde fark ediyorum. Geç de olsa anlıyorum hatamı. Bunu anladığımda yürüyüş sona eriyor ve dağılıyoruz.

Seneye aynı tarihte eğer ömrüm yeterse yine emekçi kadınların fotoğraflarını çekeceğim ama kameraman arkadaşımın önünden geçip görüntüsünü kesmeyeceğim...

Kadınlar günü değil! Emekçi Kadınlar Günüdür Sekiz Mart!

Selah Özakin

Bu akşam Tünel'den Taksim'e bir yürüyüşe tanık oldum. Önde, ellerinde kırmızı bayraklar ve Clara Zetkin, Rosa Luksenburg ve belki de adlarını hiç duymadığımız, ya da belleğinizde yer etmemiş, emek ve emekçi mücadelesinde kaybettiğimiz kızlarımızın, kadınlarımızın, mesela Aysun Bozdoğan, Sibel Sürücü, Aynil Oktarların fotoğrafları vardı.

Sloganlarını bir Türkçe bağırıyorlardı, bir Kürtçe. Gelip geçmekte olan insanlar durup bakıyorlardı zaman zaman. Alkışlayanlar da vardı aralarında, dış gıcirtatanlar da.

Ama geçmekte olan kadınların tümü, durup o yürüyüşçülerle, gözleri ışıldayarak konuşuyorlardı. Öpüyorlardı onları. Aralarına geçip fotoğraf çektiriyorlardı onlarla.

Yağmur yağıyordu. Buna rağmen azalmıyor, kalabalıklaşıyordu yürüyen emekçi kadınlar.

Birden karşıdan, slogan ata ata bir grup erkek belirdi. Bunlar emekdaşları kadınlara omuz vermeye gelen erkek emekçilerdi. Emekçi kadınlar zılgıtlarla, alkışlarla karşıladılar onları.

Emekçi kadınlara saygılarından, arkalara geçtiler. Çünkü onlar hayatın her alanına, her hücresine emeklerini katan kadınlardı.

Hayret! Artan yağmura rağmen, gerçek meşaleler belirmeye başladı kortejdeki kadınların ellerinde! Bu kadınlar reklamlarda mallaştırılan kadınlardan kesinlikle çok daha güzeldiler. Onların güzellikleri giydirilmiş güzellik değil, gerçektir çünkü. Bu kadınların düşlerinde mücevher yoktu. Elleri nasırlı, yürekleri pırıl pırıl insandı bu kadınların.

Çok ilginç! Şimdiye kadar çok yürüyüş izledim ben. Çoğalan yağmura rağmen, gelip geçmekte olan insanların, yağmurdan ıslanmayı umursamadan durup izledikleri ilk eylemdi bu.

*Çünkü yürüyüşçüler kız kardeşleriydi!
Hayat arkadaşlarıydı!
Mesai arkadaşlarıydı!
Sınıf arkadaşlarıydı!
Yoldaşlarıydı!
Çünkü onlar...*

Giderek azgınlaşan sermayenin saldırılarına karşı “dur!” demek için, yaşayacakları aşkları hiçe sayan

evrensel sınıf kavgacılarının anaları, bacıları, yârları yoldaşları, emekçi kadınlarıydılar!

Ve onlar,

Türk ve Kürt kadınlarına, kurtuluşun ancak sınıf temelinde olduğunu, “Mücadelemiz ortak! Kurtuluşumuz birdir!” çığlığını, yere göğe bağırıyorlardı!

Çünkü onlar Clara Zetkin'di!

Rosa Lüksenburg'tu!

Aysun Bozdoğan'dı!

Sibel Sürücü'ydü!

Aynil Oktar'dı!

Onlar kadındı!

Onlar emekçiydi!

Onlar emekçi kadınlardı!

Ve gün yağmurluydu!

Ve gün sekiz marttı!

Fotoğraf: Selah Özakin

AFA

**Mehmet Atay Fotoğraf
Yarışması'na Katılan Karemiz**

Kawa'nın Ateşi

*Bir sabah,
Şafaktan önce çıktılar.*

*Zamana kafa tutarak,
Düştüler yollara.*

*Zaman kavalın
Sesinden yayıldı kırlara.*

*Zılgıt sesleri yankılandı,
Kerpiç duvarlarda.*

*Dönmedi yuvaya,
Kanadı kırık kuşlar.*

*Yarım kaldı,
Gözü yaşlı sevdalar.*

*Ah Ninuza bekle,
Çırılçıplak güzelliğinle.*

*Bütün karanlık
Düşleri unuttur.*

*Enkidu'da görmüştü,
O eşsiz ikiz şaheseri.*

*Bekliyor güzellik dünyayı,
Sönmedi Kawa'nın ateşi.*

*Kat kat oldu,
Nasırlı eller.*

*Bir yumruk
Bir yumruk daha.*

Atila Oğuz

“ŞİMDİ SİZE İKİ SORU SORSAM ÇUVALLAYACAKSINIZ”

- Durun siz yorulmayın biz soralım da kimin çuvalladığını biz görelim...

-Soru 1: Uğur Kaymaz'ı bilir misiniz, hani şu 12 yaşında 13 kurşunla katlettiğiniz?

Bakın ne diyor Uğur: ben bugün 12 yaşındayım... Kanım sıcaktı... Kurşunlar sıcak, gece soğuk... Yüreğim bir dağın yüreğidir, yüzüm koca bir asrın yüzü, bir küçük çocuğum anlayacağınız, halkım gibi sürgün ve kara yazgılı. Yaşım12, yaram 13, suçum...

Soru 2: Ceylan Önkol'u hatırlıyor musunuz, hani şu havan topuyla bedenini param parça ettiğiniz?

Bakın ne diyor Ceylan: “ anne akşama bana makarna yap...” bu son isteği miydi annesinden yoksa bir başlangıcın ilk adımı mıydı? Adım ceylan... Bana ait sadece bir fotoğrafım var... Bir bakışıma sığdırdım tüm yaşamımı... Oyunlarımı bıraktım arkadaşlarıma... Anne, bu ülkede çocukların gülüşü hep dudak ucunda mı kalır? Annem topladı parçalarımı eteğinde... Bir parçam da anamın yüreğine düştü. Bir havan topuyla parçalanın bedenim, bir yürekte, yürekte kopan bir “ah” ta bütünlendi. Üzülme annem, üzülme... Şimdi sofrasında makarna olan her eve konuğum artık. Şimdi benim bıraktığım yerden başlıyor bütün oyunlar. Benim dağıldığım yerde durdu insanlık ve benim dağıldığım yerde harlanacak özgürlüğümüzün ateşi... Adım ceylan... Yaşım bir asır, yaram insanlık, suçum...

...

“Sen bir şeyler bilsen bildiklerinden ben çıkarım...

Çocukluğuma dokunsan öksüz çıkarım...

Halkımı tanısan yurtsuz çıkarım...”

Kürdistanlı bir çocuğum ben, annemin eteğinde toplanmış umut parçalarıyım...

Dilde değil, yürekte çoğalan Uğur’um...

Ateşin ve barutun sınıdığı bir halkın, dinmeyen ezgi-lerini bir Newroz sabahı alev alev haykıran Rahşan’ım...

Zilan bakışlı çocukların kırılan kolu, çıldırtan öfkesi-yim...

Öksüzüm... Yurtsuzum... Ama ben varım...

Acıların emzirdiği, ağıtların büyüttüğü Ülke’yim...

Ülkem ki; özgürlüğe büyür şahanları...

Ülkem ki; yazgısına nakışlı yazgım...

Ülkem ki; sevdadır her karışı...

Nice sevdalar asılmış göklerine, dağlarına...

Nice sevdalının yarım kalmış sevdası...

İşte biz buyuz, Kürdistanlıyız...

Yazmaz kitaplarımızda inançlarımızın gücü...

O gücün, bilincimizi kuşatmışlığı...

Kan kokar tarih kitaplarımızın sayfaları...

Ama biz biliriz bilimin gücünü de...

Kalemin olmazsa olmazlığını da...

İki soru sorsanız biz çuvalamayız, biz sorunca siz çuvalarsınız...

Yıl: 20 Eylül ‘92... Yer: Diyarbakır... Katledilen: Musa Anter...

Yıl: 19 Aralık 2000... Yer: cezaevleri... Katledilen: devrimci tutsaklar...

Ölü sayısı: 122...

Yıl: 19 Ocak ‘07... Yer: İstanbul... Katledilen: Hrant Dink...

Yıl: sınıflı toplumlarda insanlık tarihi... Yer: dünya... Katledilen: insanlık...

Unutmaz belleğimiz fail’i belli cinayetleri, toplu mezarları, soykırımları...

İnancımızın harcı bilincimizle yoğruldu bizim...

Harcımız, mayası oldu kurulacak güzel günlerin...

İnsanlık tarihi çevirdikçe sayfalarımı, sizi değil bizi okuyacak yaşayanlar...

Uzun söze gerek yok artık:

Sevda bizimkisi, düşmeye görsün yüreğimize; taşar, taşar...

Sel olur, çağlayan olur akar...

Durmaz önünde ne bir duvar, ne de evcilleşmiş kuşaklar...

(Ardahan Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesinde iki farklı grup (sanki bu gruplaşma devletin bir politikası değilmiş gibi) arasında çıkan çatışmalarda, öğrencileri (gözaltı uygulamalarıyla ve göz yaşartıcı gaz bombalarıyla) sakinleştirmeye çalışan Ardahan Emniyet Müdürlüğü ve müdürü... ‘ne atfen yazılmış bir yazıdır.)

Ulusların ve tüm insanlığın özgürlüğe kavuşması için hiç tereddüt etmeden yaşamını orta yere koyan ve bu uğurda ölümsüzleşen bütün devrim ve sosyalizm savaşçıları ONURUMUZDUR.

**Yaşasın Kürt-Türk Halklarının
Kapitalizme Karşı Mücadele Birliği**

Köpekleşen İnsan

Okur / Mehmet Ercan

Yaşlı Balak torunlarını etrafına topladı; "Gelin sizlere yaşadığım bir öykümü anlatayım yavrularım" dedi. Yavrular pürdikkat kesildiler. Hep bir ağızdan; "anlat dede anlat, seni dinliyoruz" dediler. Balak boğazını temizledikten sonra, ağır ağır anlatmaya başladı:

Henüz beş-altı aylık bir eniktim. Bir gün köyümüzün etrafını askerler sardı.

Çok şaşırılmıştım. Askerler köylülerin evlerini boşaltıp terk etmesini istiyorlardı. Köylüler de şaşırılmışlardı. Köyümüz elli haneydi. Köylüler ağlıyor, evlerini kış günü terk etmek istemiyorlardı.

Askerler onların kollarından, bacaklarından tutarak zorla dışarı çıkarıyorlardı. Çıkmak istemeyenleri dövüyorlardı. Birçok köylünün yüzü-gözü kan içinde kalmıştı.

Köyden, feryat-figan sesleri yükseliyordu. Yardımımıza kimse gelmiyordu. Sanki dünya bizi burada unutmuştu. Ya da bizleri duymazlıktan geliyordu.

En son bizim eve sıra geldi. Bizim ev köyün dışındaydı. Altı asker, ev sahibim Haso'yu, kollarından, bacaklarından tutarak bir çuval gibi dışarı attılar. Çünkü sahibim evinden çıkmak istemiyordu. Evin kadını, çocuklarını dipçikleyerek dışarı attılar.

Onların ağlamalarına yüreğim dayanamıyordu. Yüreğim parçalanıyor, sahibime böyle davranılmasını kabul edemiyordum. Bu hakaret çok zoruma gitmişti. Öfkelenmiştim.

Sonunda dayanamadım. Ok gibi ileriye fırladım. Askerlerin, 'komutan' dediği, adamın ayağını ısırmağa başladım. Dişlerimi bacağına geçirdim. O kadar öfkeyle ısırılmıştım ki dişlerim postalını delmiş, etine kadar geçmişti.

Adam can havliyle bağırdı. Bana öyle bir tekme attı ki bunu hayatımda unutamam. Bir top gibi yuvarlanıp, on metre ileriye düşmüştüm. Benim bu cesaretimi gören sahibim Haso da fırlayıp komutanı yumruklamaya başladı.

Sahibimin bu kahramanca davranışı çok hoşuma gitmişti. Birdenbire benim için bir kahraman olmuştu.

Fakat, sahibimi bunu yaptığına bin pişman ettiler. Askerler başına çullandılar, onu dipçiklemeye başladılar. Zavallı bir saman çuvalı gibi yere yığıldı. Sahibim Haso çok iyi bir insandı. Beni çok seviyordu. Önceleri sütle, sonraları yalla doyuruyordu. Bu durumu görünce ağladım. Çünkü, buna ben sebep olmuşum. Gözyaşlarımı tutamıyor, ağlıyor ağlıyordum.

Beni annemden ayırdıkları gün de böyle ağlamıştım. Sizler, köpeklerin ağlamadığını sanırsınız, değil mi? Bu tamamen yanlış bir düşüncedir. Biz köpekler de ağlarız. Annemden beni ayırdıkları zaman, ne çok ağlamıştım. Günlerce hiç bir şey yememiş, acı acı inlemiştim.

Oysa, sahibim beni yalla besliyor, üşenmiyor, her gün yalımı kaynatıp, ılıttıktan sonra bir tasla önüme koyuyordu. Sahibimi çok seviyordum.

Askerler, bütün köylülere bir araya topladılar. Onlara olmayacak hakaretler ettiler. Köylülere karın üstünde oturtular. Bazen de karın üstünde süründürüyorlardı. Sürünmeyenleri ise öldüresiye dövüyorlardı. Herkes sürünüyor, sahibim Haso sürünmek istemiyordu. Onu tekrar dipçiklemeye başladılar. Sahibim yine sürünmedi.

Komutan:'Sürüneceksin Allahın kırosu! Sürünmezsen ölünü sürüklerim!' diye tehdide başladı. Sahibim gene sürünmeyi kabul etmedi. Tam tersine, beni gururlandıran o hareketi yaptı.

Ağına biriken kanı, komutanın yüzüne tükürdü. Komutanın yüzü kan içinde kalmıştı. Komutan neye uğradığını şaşırıldı. Kısa bir andan sonra, kendisini toparladı:

Askerlere öfkeyle seslenerek: 'Gidin bu köpek kronun evini yakın!' diye kükredi.

Askerler aldıkları emir üzere, sahibim Haso'nun evini, içindeki eşyalarla birlikte yaktılar.

Sahibim yapılanlar karşısında Kürtçe : 'Xwede mala we bişevitine! (Tanrı evinizi yaksın!) Xwede bele xe bivede! (Tanrı size belâsını versin!) Xwinxwarno! (Kan yiyiciler!) Roja me ji ya wara! (Bizim de günümüz gelir!) Em ji we deme hesabe veye ji we bipirsin! (Biz de o zaman sizden, bunun hesabını sorarız!)' diyordu, ağzı kan içinde.

Komutan, Haso'nun Kürtçe konuşmasına öfkelendi; 'Kürtçe konuşma Allahın kuyruklu! Türkçe konuşacaksın! Yoksa seni öldürürüm!' diyordu bağırarak. 'Şimdi bana Kürtçe ne dediysen, Türkçesini söyleyeceksin!' diyordu, ağzından köpükler savurarak.

Haso hiç bir şey olmamış gibi susuyordu. Başını gururla omuzları üstünde tutuyordu.

Bu duruş komutanı iyice çileden çıkardı.'Vurun bu köpeğe!' dedi, öfkeyle bağırarak.

Askerler tüfeklerinin mekanizmalarını sürmeye başladılar. 'Ne yapıyorsunuz salaklar?' Size öldürün demedim! Dipçiklemenizi istiyorum!' diye kükredi askerlere yeniden.

Sahibim uzun süre dipçiklenmesine rağmen yıkılmadı. Sonunda darbelere dayanamayarak, karların üstüne bir ölü gibi devrildi.

Yine ağlamaya başladım. Gözyaşlarıma söz geçiremiyordum. Bir köşede sessiz sessiz ağlıyordum.

Sol arka bacağımın, bilek kısmında ağrı hissediyordum. Fakat o telaş içinde bunu hiç önemsememiştim. Zaman geçtikçe ağrılarım artmaya başladı. Ayağım komutan tarafından, top gibi fırlatıldığım zaman, kırılmış olmalıydı. Gittikçe ağrılarım artıyor, dayanılmaz bir hal alıyordu. Ayağımın o kısmı şişmeye başladı.

Acı acı inliyordum. Herkes kendi telaşesindeydi. Kimsenin o an beni düşünmesi mümkün değildi.

Sonunda komutan köylülere son emri verdi: 'Bu köyü, iki gün içinde

boşaltacaksınız! Boşaltmazsanız sizi köyle birlikte yakarım! İki gün sonra geldiğimde bu köyde tek bir canlı görmeyeceğim! Anladınız mı Allah'ın kırolarını!?" diyerek konuşmasına son verdi.

Geldikleri gibi askeri arabalara binerek gittiler."
xxx

Bunu yapan komutan, Şeyh Sait sürgünlerinden, Kürt Mıço'nun küçük oğlu İsmet'ti. O zaman ki kırimdan kurtulmak için, Karaman'a yerleşmişlerdi. Bu ilde bulunan akrabalarına sığınmışlardı. Babası Mıço tefecilik yapıyordu."Tefeci Kürt Mıço" diye ünlenmişti. Kürt Mıço, oğlu İsmet'i Ankara'da okutmuş, Mühendislik Fakültesinin Madencilik Bölümünü bitirmişti. Şu an askerliğini Şırnak'ta yapıyordu.

İşte bu ismet, Şırnak köylülerini döven, onların evlerini yakan, adı batasınca İsmet; bu İsmet'ti.

Boşuna dememişler: "Kekliğin celladı, yine kekliktir" diye.

x x x

İki gün sonra askerler yeniden geldiler. Köy; köylüler tarafından boşaltılmıştı.

Köylülerin, o kış günü çektikleri sıkıntıları, sizlere anlatamam. Çekilen sıkıntılara biz köpeklerin bile yüreği dayanmıyordu. Benim o anları anlatmaya gücüm yetmez. Onları sizin hayal dünyanıza bırakıyorum. Bizler sadece acı acı uluyorduk. Bütün köpekler, ağzını göğe çevirmiş, bir mucize olmasını bekliyorduk. Fakat o mucize hiçbir zaman gerçekleşmedi.

Askerler, benzin dökerek bütün evleri yaktılar. Evlerden tüten dumanlar, göğe ağlarcasına yükseliyorlardı. Birilerinden yardım bekliyorlardı.

Beklenen o yardım asla gelmedi.

Yakılmış evleri, daha sonra dozerler ve kepçelerle yıktılar. Yine geldikleri gibi, askeri araçlarına binip gittiler.

Gece, evler birer hayalet gibi görünüyordular. Daha düne kadar, içlerinde insanların yaşadığı, çocuk seslerinin yükseldiği köyde, biz köpekler, birkaç tane de yakalanmayan tavuk kalmıştı.

Benim kırık ayağım iyice şişmişti. Günlerce inledim durdum. Haftalar sonra ağrılarım, acılarım kesildi. Ne ki bacağım eğik tutmuştu. Topal kalmıştım.

Yaşlı köpekler, kısa bir süre sonra açlıktan inlemeye başladılar. En yakın köy on iki kilometre uzaktaydı. Kalan tavukları yakalayıp, yaşlı köpeklerle verdik. Tavuklar bitince, kısa bir süre sonra yaşlı köpekler birer birer ölmeye başladılar. Şimdi ölüm sırası bizleri bekliyordu.

Kendi aramızda bir toplantı yapmaya karar verdik. Bu toplantıda, üç görüş ortaya çıktı.

Birinci görüş: 'Askerlerin çöplüğünde geçinelim' diyordu. İkinci görüşte olanlar, bu fikre şiddetle karşı çıkıyorlardı. Onlarsa: 'En yakın köye gidelim, onlara sığınalım' diyorlardı. Bu fikir de kabul görmedi. Çünkü bütün yakın köyler korucu köyleriydi. Bense her iki görüşe karşı çıktım. Onlara 'hayır' dedim. 'Hiç bir yere gitmeyelim, köyümüzde kalalım. Keklik, sincap, yaban tavuğu, yaban keçisi avlayarak yaşamımızı sürdürürüz. Yaz gelince her şey normalleşir. O zaman yeni tedbirler alırız' deyince, bütün köpekler gülerken benimle alay ettiler. 'Hele bir bakın şu topala, nelerde biliyormuş!' diyerek, benimle dalga geçtiler. 'Topal ayağıyla bunları yapacak da, hayatta kalacakmış!' diye, kahkahalarla bana güldüler. Uzun süre benimle alay ettiler. Haklıydım ama, beni kimse anlamak istemiyordu. İlerde benim haklı olduğumu anlayacaklardı, ama o zaman da iş işten geçmiş olacaktı.

Üç bölünmüştük. Hiç bir gurup, diğeriyle anlaşmak istemiyordu.

Toplantıyı yaptığımız akşam, birbirimizle vedalaşarak ayrıldık. Ayrılmamız oldukça acı ve hüzünlü anlara tanık oldu. Baba oğuldan, anne kızından ayrılırken gözyaşlarını tutamıyor, uluya uluya ağlıyorlardı.

O sene kış çok şiddetli geçti. Kurt sesleri, yakılmış köyümüzden eksik olmuyordu. Kurtlar sürüler halinde dolaşıyorlardı. Ellerine geçsem beni birkaç dakikada paramparça ederlerdi.

Günler geçiyor açlığım artıyor, dayanılmaz oluyordu. Açlıktan başım dönüyor, içim kazınıyordu. Sahibim Haso'nun, sıcak yalını hayal ediyordum. Bana hayali bile güzel geliyordu. Ama hayal karnımı doyurmuyordu. Hala açtım.

Bir gün yıkılmış köy evlerini dolaşmaya başladım. Evleri tek tek kontrol ediyordum, yiyebileceğim bir şey bulacağımı ummuyordum. Hiç bir şey bulamadım. Ama kışı rahat geçirecek bir sığınak bulmuşum.

Remi Sılo'nun evinin iki köşe duvarı arasında, güzel bir yer bulmuşum kendime. Ev yakılırken; köşe olduğu gibi yere inmişti. Ağaç ve hasırdan yapılmış, çadır gibiydi. Soğuk geçirmediği gibi, küçük bir açığı vardı. Onu kapı gibi kullanır, oradan içeriye girip, çıkabilirdim. Kurtlar beni bulsa bile, bir şey yapamazlardı. Çünkü sığınağım çok sağlamdı. Remi Sılo üzerine çok çorak atmıştı. Arayıp bulamayacağım kadar güzel bir yerdi.

Ama her şey bununla bitmiyordu. Açlığım artarak devam ediyordu. Köyün içinde umutsuzca dolaşırken, burnuma bir koku geldi. Kokuyu izlemeye başladım. Kokunun geldiği yeri bulmuşum. Koku leş kokusuna benziyordu. Tanrı beni seviyor olmalıydı. Karı pençelerimle eşeleyip attığımda, iri bir koyun leşiyle karşılaştım. Leş çürümeye yüz tutmuştu. Ben

buna da razıydım. Leşi sürüye sürüye sığınağıma götürdüm. Koyun leşi çok büyüktü. Nereden bakarsan, bana on beş gün yeterdi. Bundan iyisi can sağlığıydı.

O gün deliksiz bir uyku çektim. Kurtların, köyün içinde cirit atmalarına aldırmadım bile. Sığınağımın küçük deliğinden kurtların içeri girmesi çok zordu. Deliğin iç tarafında ise, keskin pençelerim onları bekliyordu.

Öyle tatlı hayallere dalmıştım ki bir inleme sesi duydum. Önce yaralı bir kurt olabileceğini düşündüm. Fakat inleme kurt inlemesine benzemiyordu. Bu bir köpek inlemesiydi. Korku ve tedirginlik içinden delikten dışarıya süzülüm.

Gördüğüm manzara çok korkunçtu. Bu Zaro'yi Xace'nin köpeği idi. 'Askerlerin çöplerinden geçinelim' diyenlerdendi. Koşarak yanına gittim. Gövdesi kan içindeydi. Çok zor yürüyordu. Son anlarını, yaşadığı her halinden belliydi.

'Sen haklıydın Balak kardeş' dedi. 'Keşke burada kalsaydık. Benden hariç, diğer kardeşlerimizin hepsini askerler kurşunlayarak öldürdüler. Kıroların köpekleri bile yaşamamalı diyorlardı' kendi aralarında. Çöplerinden, çöplenmemizi dahi istemiyorlardı. 'Gördüğün gibi, bir ben yaşıyorum. Tabi buna yaşamak denirse. Çok sürmez, ben de öleceğim. Benden sana nasihat, sen sen ol, asla askerlere güvenme kardeşim' diyordu, iki gözü, iki çeşme ağlayarak.

Durumuna çok üzülüm. Ben de onunla birlikte ağlıyordum. Onu sığınağıma götürdüm. Fakat yaraları çok ağırdı. Gövdesinden durmadan kan gidiyordu. Yapabileceğim hiç bir şey yoktu. Nihayet acıları çok sürmedi sona erdi. Artık asker korkusu olmadan yatabilirdi. Onu kimse bir daha öldüremezdi. Gerçi askerlerin, 'kıro' dediklerinin, ölülerini bile kurşuna dizdiklerini duyuyordum. Fakat; bu ne kadar doğrudu, bilmiyordum. Ben tanık olmamıştım. Söyleyenlerin yalancıyım.

Onun ensesinden tutarak, sürüye sürüye sığınağımdan dışarı çıkardım. Karları ayağımla eşeleyerek, ona bir mezar açtım. Kardan mezarına koyduktan sonra, yine ayaklarımla üstüne kar atarak mezarımı kapattım.

Yine yalnızdım. Yine yakılıp, yıkılmış köyümle baş başaydım. Yine dünya sessizdi, yine kimse sesimi duymuyordu. Haydi ben köpektim. Ya bunca yakılan köye ve yerinden, yurdundan sürülen insanlara, neden kimse yardım elini uzatmıyordu. Bunu bir türlü anlamıyordum.

O gece uyuyamadım. Karnım toktu, ama huzurum, hayatta ne kadar kalacağımın garantisi yoktu. İçime müthiş bir korku çöktü. Bir kardeşim gözlerimin önünde ölüp gitmiş, bense hiç bir şey yapamamıştım. Bu çok korkunçtu.

Düşünmeye başladım: 'Bu askerler nasıl insanlardı. Biz köpekler dahi, kendi cinsimize böyle davranmayız. Demek ki, insanlar zaman zaman biz köpeklerden daha hayvan olabiliyorlar. Önce köyümüzü yakıp yıktılar; sahiplerimizi köyünden sürdüler, bu yetmiyormuş gibi, şimdi de çöplerinden geçinmeye çalışan köpek kardeşlerimizi öldürüyorlar. NE İYİ Kİ İNSAN DEĞİLMİŞİM' diye, düşüncelere kapılmaktan kendimi alamıyordum. Fakat bütün insanlar, askerler gibi olabilirler miydi? Benim sahibim Haso da bir insandı. Ama o, çok iyi birsiydi. Hiç kimseye kötülük yapamazdı. İnsanları sevdiği kadar, hayvanları da çok severdi. Ya askerler, neden insanları sevmiyorlar? Bunu bir türlü anlayamıyorum. Bunu anlamak için, her halde insan olmak gerekiyor' diyordum, şaşkın şaşkın.

'Bizler, sadece doymak için öldürürüz. Sahibimiz varsa, buna da gerek duymayız. Ama askerler köyümüzü neden yaktılar!? Onlar, yanık evleri yiyemezler ki!

Peki insanları, köylerinden neden sürdüler? Bunu hiç anlayamadım? Dediğim gibi anlamamda çok zor. Bunu anlamam için, dediğim gibi insan olmam gerekiyor.

Doğrusu şaşım kaldım bu işe. Bu kış günü, onca insanı neden köylerinden sürdüler? Hiç anlayamadım! Ah şu benim köpek aklım, böyle şeylere bir türlü ermiyor' diyerek, kendi kendimi kahrediyordum. 'KÖPEKLER Mİ İNSANLAŞIYOR, yoksa İNSANLAR MI KÖPEKLEŞİYORLAR?' diye, kendi kendime sorular soruyordum.

Aradan bir hafta geçmemişti ki gene bir inleme sesi duydum. Sığınağımdan dışarı çıktım. Bu da yaralı bir köpekti. Hem çok sevdiğim, hem de en samimi olduğum, Remi Şiho'nun köpeği idi. Onun da vücudu delik-deşikti.

Yaralı arkadaşımı sığınağıma getirdim. Kendisi bitkin bir durumdaydı. Gövdesinin her yerinden kan gidiyordu. Korucu köyünün tasmalı köpekleri, onu bu hale getirmişti. Diğerlerini, parçalayarak öldürmüşlerdi. Bir kendisi, yaralı kurtulmuştu.

Acıları dayanılır gibi değildi. İki gün inleyip durdu. Sonra inlemeleri sonsuza değin kesildi.

O kış, çektiğim sıkıntıları ve acıları anlatmaya gerek görmüyorum. Fakat, o kışı, hayatım boyunca unutamayacağım bir şeyi anlatmadan geçemeyeceğim.

Köyümüz yakılıp, boşaltıldıktan bir ay sonra, askerler yakılmış köyümüzü kontrol etmeye geldiler. Benim köyde yaşadığımı gördüler. Bana ateş etmeye başladılar. Kendimi köyün dışına atarak, canımı zor kurtardım. O akşam köyün dışında bir kovukta kaldım. Gece az daha soğuktan donacaktım.

Her şey bununla kalsaydı razıydım. Askerlerin köyün içinde, kamp kurmaları için tuzu-biberi oldu. Gece kurt ulumalarıyla yankılanıyordu. Askerler kurt seslerinin geldiği yere doğru, aralıklarla ateş etseler de bu durum, onlara kar etmiyordu.

Kurtlar sonunda kokumu aldılar. Kalbim inanılmaz bir korkuyla atıyordu. Sonumun geldiğini düşünmeye başladım. Beş kurt, kovuğumun önünde dolaşmaya başladılar. Arada bir, kurdun biri, kafasını kovuğumdan içeri sokuyor, öfkeyle hırılıyordu. O zaman, kafasını kovuktan içeri sokan kurda pençe vuruyordum. Pençemi yiyen kurt, acı acı uluyarak geri çekiliyordu.

Kurtlar öylesine açtılar ki aynı şeyi yapmaya devam ediyorlardı. Bu şekilde beş, altı defa denemede bulundular. Sonunda kurdun biri kafasını kovuğumdan içeri soktu, arka ayağımdan yakaladı. Kurda ardi ardına pençe vurmama rağmen, bacağımı bir türlü bırakmıyordu.

Kovukta, kurtla inanılmaz bir mücadeleye giriştim. Kurt o kadar güçlüydü ki kendisiyle bir türlü baş edemiyordum. Tam, 'oğlum Balak, sonun geldi' diyecekken, yeneden askerlerin atışı başladı. Kurtların birinden acı bir uluma sesi duydum. Kurtlar telaşlanıp, kaçmaya başladılar.

İlk defa askerler bir işe yaramışlardı. Bilmeden hayatımı kurtarmışlardı. O atışın, hayatımı kurtardığını bilselerdi, böyle bir şey yapmayacaklarından emin olabilirdiniz. Şimdilik hayatım kurtulmuştu.

Arka ayağımdan ufak birkaç yara almıştım. Fakat bu yaralar, önemli sayılmazdı. O akşam sabahı zor ettim. Üstelik çok acıkmıştım. Askerlerin keyfi yerindeydi. Onlar, kışlık çadırlarda keyif çatıyorlardı. Neyse ki öğlene doğru çadırlarını söküp gittiler. Bende kendi sığınağıma döndüm.

O kış benim için çok zor geçti. Baharın gelişiyle, her şey normale döndü. Artık biraz rahatlayacaktım. Bütün yaz boyunca, kışa hazırlık yaptım. Yakaladığım iki dağ keçisini, açtığım bir çukura koydum. Dağ keçilerini topal ayağımla yakalamam garibinize gidebilir. Ben aslında onları yakalamıyor, biraz akıllı davranarak onları uçurumdan aşağı uçuruyordum. Sonra yaralı bu keçileri yakalamak, benim için zor olmuyordu.

Şöyle yapıyordum: Dağkeçilerinin genellikle otlandığı yerleri öğreniyor, orada pusuya yatıyor, keçileri beklemeye başlıyordum. Keçiler iyice benim olduğum yere yaklaşınca, ortaya çıkıyor onlara havlıyordum. Yüksek uçurumdan aşağı düşen keçiler ağır yaralar alıyorlardı. Gerisi benim uğraşıma kalıyordu. Onları yakalayıp boğazlıyordum. Ayrıca, korucu köylerinin sürülerinden de iki koyun yakalayıp boğazlamış, sığınağıma yakın bir yerde saklamıştım.

Köyümüzün dört kilometre uzağında bir geyik ölüsü buldum. Onu parça parça taşıyarak, başka bir yere gömdüm. Artık kışa hazırlıklıydım. Tek derdim yalnızlıktı. Korucu köylerinin sürülerinden dişi bir köpek tavlamaı başarmıştım. Onu benimle kalmaya ikna ettim. Kışa varmadan nüfusumuz çoğalacaktı.

Ama sahibim Haso'yu bir türlü unutamıyordum. O güzel insan, o yiğit adam, neredeydi? Ne yapıyordu? Bilmiyordum. İnşallah iyiydi. Onu çok özliyordum. Yazın sonlarıydı. Bir gün köyümüze bir gurup kızlı, erkekli gençler geldiler. Önce onlardan korktum. Çünkü silahlıydılar. Haki renkli giysiler giyiyorlardı. Sakin, samimi davranışlarını görünce, bize bir şey yapmayacaklarını anladım. İçlerinden birini tanıyacak gibi oluyor, fakat bir türlü çıkaramıyordum.

Onları gizlice izlemeye başladım. Konuşmalarından, onların askerleri sevmediğini anladım. 'Demek ki benden başka askerleri sevmeyenlerde varmış. Sadece ben ve bizim köylülerin onları sevmediğini sanıyordum. Anlaşılan yanlışmışım' diye, düşündüm.

Gençler kendi aralarında coşkulu coşkulu konuşuyorlardı. 'Savaştan, özgürlükten, sömürgecilikten ve onlara karşı mücadeleden' söz ediyorlardı. Köyümüzün yakıldığından, gençlerin haberi varmış gibi geldi. Çünkü aralarından birisi: 'Buna benzer dört bin köyümüz yakıldı' diyordu, arkadaşlarına. Bir başkası: 'Zalimlerin tek yapacağı şey zulümdür' diye, karışık verdi. Bir diğeri: 'Biz bu yapılanların karşılığını vermek için dağlardayız. Yoksa mücadelemizin hiçbir anlamı olmazdı' dedi, tatlı ve sevecen bir tavırla. Kağıtlara bazı şeyler yazdıktan sonra, gitmek üzereyken onu tanıdım. Xace'nin oğlu Diyar'dı. Evet evet, bu genç kesin oydu.

Onlara doğru havlaya havlaya koşmaya başladım. Önce tedirgin oldular. Sonra kötü bir niyetimin olmadığını anladılar. Koşarak Diyar'ın yanına gittim. Orasını-burasını koklamaya başladım. O da beni tanıyordu.

Gerçi o zaman küçüktüm, yine de beni unutması mümkün değildi. Benim gibi, ala bir köpek, köyde olmadığı için, çok rahat tanıyordu. Arkadaşlarına dönerek: 'Yahu bu bizim Haso'nun eniği. Ne kadar da büyümüş. Sen köyü terk etmedin mi?' diye, sordu bana. Bense kuyruğumu sallıyor, gözlerini Diyar'ın gözlerin içine dikerek, 'evet' anlamında hareketler yapıyordum.

Başımı okşadı ve uzun uzun sevdi. Eski bir arkadaşımı görmüş gibi mutlu oldu. Sonra sırt çantasından iri bir kömbe çıkardı, bana verdi. 'Sana bundan başka verebilecek bir şeyim yok Balak' dedi sevecenlikle. 'Senin bizimle gelmeni çok isterdim, ama bu mümkün değil. Seni yanımızda götüremeyiz. Anlayacağımı umuyorum' diyerek, üzüntüsünü belirtti. Başımı bir daha okşadıktan sonra, 'hoşça kal' diyerek, arkadaşlarına ulaşmak için, koşar adım uzaklaştı.

Ben ve eşim yine yalnız kalmıştık.

Bir gün benim hatun, korucu köpeklerinden bir şey duyduğunu söyledi. Bizim köylüler, tekrar köylere döneceklermiş. 'Demek ki sahibim Haso dönecekti. O yiğit, o güzel insan, tekrar köye dönecekti. Yeniden beni sevecekti. Sahibime kavuşacaktım. Bu benim için inanılmaz bir mutluluk olacaktı. Bizim hatun, korucu köpeklerinden bir şey daha öğrenmişti. Birisi yakalanmış, bir adada tutuyorlarmış. O adam: 'Kardeşleşeceğiz! Barış istiyoruz!' diyormuş. 'Artık silahlı güçlerimiz, sınır dışına çıkacaklar!' diyormuş. Herhalde köylülerimiz bunun için dönüyorlar" dedi.

Sonbahar bitmeden askerler bir daha köye geldi. 'Kırolar dönecekler' diyorlardı, kendi aralarında. Eski komutan gitmiş, yerine yeni bir komutan gelmişti.

'Köylerini yaktığımız insanlar, şimdi tekrar buraya dönecekler! Yine bölücülük yapmaya devam edecekler! Bana kalsa onları değil burada, memlekette bile barındırmam! Bizimkilerini bir türlü anlamıyorum!' diyordu öfkelenerek.

Aradan uzun bir zaman geçmeden, ilk gurup köylüler geldiler. Çadırlarını kurmaya başladılar. Keyfime diyecek yoktu. O çadırdan, bu çadıra koşup duruyordum. Herkes bana bir şeyler veriyordu. Az şey mi başarmıştım? Her şeye rağmen köylerini terk etmemiş, ona sahip çıkmıştım.

İnsanlarda bir gariplik görüyordum. Çok tuhaftılar. O coşkularından eser kalmamıştı. 'Mademki yakılmış köyümüze dönecektik, onca bedeli niçin ödedik' diyorlardı, gizli gizli. Sanki birbirlerinden korkuyor gibiydiler.

Bazıları askerlere inanılmaz dalkavukluklar yapıyorlardı. Askerleri görünce onlara saygılı davranıyor, köylerini yakan bu askerler değilmiş gibi davranıyorlardı. Hatta bazıları, askerlerin 'komutanım' dediği adama, selam veriyorlardı. O tanıdığım köylüler gitmiş, sanki başka insanlar gelmişti.

Aradan bir hafta geçmeden, geri kalan köylülerde geldiler. Onların arasında, sahibim Haso'da vardı. Yakılıp-yıkılmış evinin önüne, askerlerin verdiği çadırı kurdular. Sahibim, kerhen şöyle bir başımı okşayıp geçti. Donup kalmıştım. Yıllar sonra, sadece bir 'baş okşamayla' geçiştirilmiştim. Beynimden vurulmuştum. Bu beni, komutanın ayağını kırdığı zamandan, daha çok yaralamıştı.

O yiğit, o sevecen sahibim gitmiş, yerine sessiz, içine kapanık biri gelmişti. O da diğer köylüler gibi tuhaftı. Köpek aklım, bu işe bir türü ermiyordu. Bu insanlara ne olmuştu da bu hale gelmişlerdi. Hiç birinde, o eski samimiyet, o içtenlik yoktu. Herkes birbirinden çekiniyor gibiydi. Komutana yumruk atan, onun yüzüne tüküren sahibim, şimdi: 'Komutanım! Komutanım!' deyip duruyordu dalkavukça.

Bu insanlara ne olmuştu? Nasıl bu hale düşmüşlerdi? Bir türlü anlamıyordum. Her halde bu, o 'barış ve kardeşlik' dedikleri şeyle ilgili olmalıydı. Köyleri ve evleri yakanla, evi ve köyü yakılan, nasıl kardeş olacaktı, bunu bir türlü köpek aklım almıyordu. Bu insanları anlamak ne zor şeymiş. Kellesi vurulacak olan mahkumla, cellat kardeş olabilir miydi? Ya da kurtla, kuzu nasıl kardeşleşirdi? Yani askerler, şimdi bu köylülerin kardeşi miydi? Peki, öyleyse neden bu insanları kış günü köyünü yakıp, topraklarından zorla sürdüler? Hangi kardeş, kardeşine bunu yaptı. Dünyada bunun örnekleri var mıydı? Ne bileyim, belki de vardı da ben bilmiyorumdur?

Kışın yakmak için, askerler tarafından kömür dağıtılacaktı. Kömür yüklü kamyon, çadırların ortasına gelip durmuştu. Köylüler birbirlerini itip, kakmaya başladılar. Askerlerse, kömür dağıtma işini ağırdan alıyorlardı. Bilerek insanların itişmesini izliyorlardı. Bu itiş-kakışı epey izledikten sonra, kömür torbalarından tutup, üzerlerine atıyorlardı. Üstüne kömür düşen köylüler acı acı bağırıyorlardı. Yine de kömür torbalarını birbirlerinin elinden kapmaya çalışıyorlardı.

Askerlerse, bu duruma kahkahalarla gülüyor, köylülerle dalga geçiyorlardı. Köylülerin düştüğü bu duruma, ben dahi inanmak istemiyordum. 'Acaba ben mi yanlış görüyorum?' diye, kendi kendime sordum. Hayır gördüklerim yanlış değildi. Hepsı doğruyd.

İki gün sonra, aynı şeyler ekmek dağıtımında da olunca, bu köyde artık kalamayacağıma karar verdim. Bu insanlar, tanıdığım o eski insanlar değildi. Tamamen değişmiş, başka kimliklere bürünmüşlerdi. Özleri boşalmış, zavallılar haline dönmüşlerdi. Buradan ne kadar çabuk ayrılırsam, benim için o kadar iyi olacaktı.

Karımla görüştim. Durumu ona anlattım. O da yaşananlara tanık olmuştu. Buradan gitmeye, gidecektik, ama nereye? Karımla bunu, uzun uzun düşünüp, tartıştık. Karım gebeydi, doğum günü yaklaşmıştı. Bu haliyle nereye gidebilirdik. Karım: 'Dağlara gidelim, gidip özümüze dönelim' deyince, ne kadar sevindiğimizi sizlere anlatamam. Evet, gidip özümüze dönecektik. İnsanların özünü yitirdiği bu köyde, artık kalamazdık.

İki gün sonra, eşim ve ben yola çıktık. Dağların sarp bir yamacına zor belâ ulaşmıştık ki onları gördüm. Köyümüze gelen kızılı, oğlanlı gençlerdi. Diyar da aralarındaydı. Gizlice onları dinlemeye başladık.

Onlarda tuhaf tuhaf şeyler söylüyorlardı. 'Artık savaş bitiyor, evlerimize döneceğiz. Kardeşleşeceğiz. Bir de af çıkarsa, hiçbir sorun kalmaz' diyorlardı, kendi aralarında. Bunlar da köylüler gibi düşünüyorlardı.

Onlara görünmeden oradan ayrıldık. Dağın sarp bir yerine ulaşmış, kendimize güzel bir yer bulmuştuk. Çok iyi bir korunaktı. Karım üç gün sonra doğum yaptı. Dört tane şirin mi şirin, yavru dünyaya getirdi. Keyfime diyecek yoktu. Dünyalar bizim olmuştu.

Ta ki o acı anı yaşayana kadar. Karımın doğum yaptığının haftasıydı. Bizim barınağın aşağısında gençlerin kampı vardı.

Ben ve karım gündüzleri onları çok rahat görüyorduk. Onlar bizi hiç görmediler. Çünkü onlara görünmek istemiyorduk.

Bir gün ansızın patlama sesleri duyduk. Ben ve karım çok korkmuştuk. Ne olduğunu anlamıyorduk. Barınağımdan kafamı dışarıya uzatınca, uçakların gençlerin bulunduğu yeri bombaladığını gördüm.

Bahar

İnanılmaz bir çatışma sürüyordu. Çatışma akşama kadar sürdü. Akşam olunca sesler kesildi.

Günün ağarmasıyla birlikte sürüne sürüne çatışma alanına gittim. Gördüğüm manzara korkunçtu. Değişik yerlerde on ölü vardı. Üçü kızdı. Diğerleri erkekti. Bir tane de yaralı vardı. O, benim tanıdığım, köylüm Diyar'dı.

Başucunda acı acı inledim. O ise, çok kan kayıp ediyordu. Yapabileceğim hiç bir şey yoktu. Yaşamak için direniyordu. Fakat yaraları çok ağırdı. Öğlene doğru büyük bir gurup asker geldi. Ölülerin vücuduna çengel atıp onları çekiyorlardı. Altlarında bubi tuzağı olabileceğini inanıyorlardı. Diyar'ın sağ olduğunu çok geç fark ettiler.

Ben olanları uzaktan izliyordum. Onu kurtaracaklarını sanıyordum. Fakat öyle yapmadılar. Yaralı Diyar'ı kurşunlayarak öldürdüler.

Bu, 'barışın, kardeşleşmenin' karşılığı olsa gerek. 'Barışın, kardeşleşmenin, demokratikleşmenin' bedeli şimdilik, öldürülmüş on bir genç candı. Sonrasına köpek aklım ermiyordu. Bu işin sonu nereye varacaktı bilemiyordum.

Kış oldukça şiddetli geçiyordu. Kurtlarla anlaşmamız zor oldu. Ama onlarla sonunda anlaşmıştık. Ne de olsa eski kardeşlerimizdi. Bizi ret etmediler. Yaz boyunca sakladığımız leşleri, gizli gizli yerinden çıkarıp yiyorduk. Onlar bitince köylere iniyorduk.

Yine korucu köylere indiğimiz bir gün, eski köyümüzün yeniden boşaltıldığını öğrendik. Bu habere inanmadık. Yalan olduğunu sanıyorduk.

Benle karım, gece gizlice eski köyümüze indik. Gözlerimize inanmadık. Gerçekten köy boşaltılmıştı. Niçin gelmişlerdi ve niçin tekrar göçmüşlerdi anlayamadık? dedim ya; 'İnsanları anlamak için, insan olmak gerekiyor' diye. Sonra gerçeği öğrendik. Askerler köylülere güvenmemiş, geldikleri yere geri göndermişler.

'Kurtla, kuzunun kardeş olacağını sananlar; bundan bir ders çıkarırlar mı bilmem? Biz kurtlarla kardeşleşmiştik. Çünkü onlarla aynı familyadandık. Zalimle, mazlum kardeşleşir mi bilmiyorum? İnsanlar neden birbirleriyle savaşır, neden birbirlerini inkâr eder, öldürürler hâlâ anlamış değilim. Bu yaşıma geldim, bir türlü de anlamış değilim. Dilerim sizler bunun neden böyle olduğunu anlarsınız çocuklar' diye öyküsünü bitirdiğinde, bütün yavrular hüzünlenmiş, göz yaşlarını tutamayarak ağlıyorlardı.

Dört bin köyü yakıp-yıkanlar; dört milyon insanı yerinden-yurdundan sürenler; bu enikler kadar mağdurlarına, gözyaşı döktüler mi acaba?

Ben hiç sanmıyorum. Ya siz?

"insana ait olan hiçbir şey bana yabancı değildir"

Berçem Su

*Kaçırma sakın gözlerini acıdan dostum
Korkma hiç canım yanacak diye
Düşünmekten kafan
Sevmekten yüreğin
Çalışmaktan bedenini çatlasın bırak
Bırak başkalarının olsun o ne menen huzur rahatlık
Sen rahatsız ol*

*Bir ömür böyle geçecek belki
Belki durmadan attığın kulaçlar bir arpa boyu görünecek gözüne bazen
Çıglıklar geçecek içinden belki suskunlukla bağırardan
Belki yapayalnız hissedeceksin kendini
Bu koskoca dünyada yapayalnız
Ve bazen "neden" diye sorarken bulacaksın kendini*

*Acıyacak canın
Kafan ellerin
Olacak bunlar kuşkusuz dostum
Gülü sevenin dikenine katlanacağından da değil
Dikenleri ayıklamak için gül bahçesinden*

*Senin boyun ne iki metre
Ne bileğin bükülmez
Sen sadece insan
Sen olmayacaksın bin ömrün de olsa
Sahte sevdaların peşinde koşanlardan
Çünkü bileceksin ne zaman başlamışsan kendine acımaya
Vazgeçmişsin demektir insan olmaktan*

*Bu yüzden dostum iyi bakma kendine ve kaçırma gözlerini acıdan
Bırak yansın kafan yüreğin ellerin
Sen iyi bir savaşçı ol*

DEVİNİM
TIYATRO ATÖLYESİ

yaratıcı drama

Uzun bir aradan sonra sizlere merhaba demenin sevinciyle ve yeni haberlerimizle karşınızdayız. Yeni haberlerimizi merak eder gibisiniz. Özellikle 21 Nisan'da çıkacak oyunumuzun haberini vermeden üç aylık bir sürece yaydığımız Yaratıcı Tiyatro çalışmasından bahsetmek istiyoruz. Önceki sayımızda sizlere bu çalışmayı haber vermiş ve hatta siz okurlarımızı da davet etmiştik. Yaratıcı Drama dersleri Kemal Oruç ile birlikte onun yönlendirmesi ile süren bir çalışma oldu. Kimimiz okul çıkışında, kimimiz iş çıkışında, kimimiz de diğer işlerimizi bitirip koştura koştura çalışmalara geliyorduk. Kimsenin bir dersi dahi kaçırmaya niyeti yoktu. Aramıza yeni katılan dostlarımızla hem eğlenceli hem de oldukça verimli zamanlar geçirdik. Çalışmaya başlarken birçoğumuzun yapmaktan çekindiği doğaçlama oyun çalışmaları, drama eğitiminin sonuna doğru herkes tarafından en çok istenen oyunlar haline gelmişti. Birçoğumuz kendi yaratıcılığımızın, üretkenliğimizin farkına varmıştık. En güzeli de bunu ortaya çıkarıp paylaşmaktı. Zorlanmadığımız zamanlar da olmadı değil. Diyafram çalışmaları ertesi gün tüm eklemelerimizi hareket ettiremez hale getirirse de büyük bir emekle sürdürüyorduk çalışmayı.

Sadece çalışmalarla yetinmedik. Ara ara gittiğimiz oyunların değerlendirmesini de yaptık. Etkilendiğimiz oyunlardan birisi kuşkusuz en iyi oyunlardan olan Brecht'in Sezuhan'ın İyi İnsan'ı oldu. Bu arada Devininim Tiyatro Atölyesi olarak gitmediyseniz eğer tavsiye ediyoruz.

Yaratıcı Drama çalışmasını güzel bir gün ile sonlandırdık. Çalışmaya katılan arkadaşlarımız süreç boyunca yaşadıklarını yazıp bizimle paylaştılar. Biz de sizinle paylaşmak istedik...

“Ayışığı Sanat Merkezi'nde Oyunculukta Yaratıcı Drama dersleri vermeye Kemal hocayı tanıdıktan sonra karar verdik. Ama nasıl bir program ile karşılaşacağımızı bilmiyorduk. Duyuru için gerekli olan program düzenini bize gönderdiğinde, çalışmanın daha çok teorik bir çalışma olacağını düşünmüştük. Oyunculuk çalışmasının kuramsal bir şekilde verilecek olması düşüncesi birçoğumuza pek ilgi çekici gelmedi. Ama başlıklar o kadar çekiciydi ki kimse kendini bunun dışında tutamadı. İletişim, empati, imgelem ve yaratıcılık, grup olma, toplumsal bilinç, dikkat ve odaklanma, etkin gözlem yapabilme, duygu kontrolü, sanatçının sorumluluğu...”

“Ancak son 4 çalışmaya gelebildim. O kadar etkilendim ki kafamdaki tüm soruların cevabını bulmuş oldum. Bu çalışmanın gerekli olduğunu gördüm ve anladım. Duygu, düşünce, vurgu, algı, yetenek, tip, karakter, esneklik, çeviklik vs... hem çok eğlenceli hem eğitici öğretici bir süreç oldu. Bir daha da kopamadım. Bu kısa zaman diliminde tüm bunlar benim gibi disiplinsiz birini bile koşar adımlarla çalışmaya götürüyorsa, daha çok devam ettiğimde ve daha çok öğrendiğimde eminim ki vazgeçilmezim olacak tiyatro.

“Yazarımızdan hocamıza kadar sempatik ve güler yüzlü, birbirlerini anlayan, saygı dolu bir ortam... hele yaptığımız doğaçlamalar daha da çok tetikliyor bu duyguyu... ve daha öğreneceklerimizi düşününce... danslar, diyafram, diksiyon... Bir de kendimi bir sahnede alkışlanıyor düşlemek beni koşar adımlarla, sever adımlarla Ayışığı Sanat Merkezi'ne getiriyordu. Şunu da belirtmek gerekiyor tabi, tiyatro yapmak insana çok para kazandırmaz yani bu düşünceyle gelirsek hayalkırıklığı yaşar ve bir süre sonra kendimizce bir çok bahaneler bulur ve belki de emek zaman harcadığımız bir oyunu yarım bırakmak zorunda kalırız... Dolayısıyla çok sevmek gerekir yani aşkla... Çünkü aşk sadece karşı cinsle duyulan bir duygu değil, aşk yaptığın işe duyduğun ve hissettiğin inandığın bir şeydir. Bana soracak olursanız ben aşkımı buldum. Ayışığı tiyatro grubu...”

“Çarşamba günü oradaydım. Geç kalmıştım her zamanki gibi. Koştur koştur işten çıkıp oraya yani tiyatroya gidiyordum. Tabi ilk gidişim olduğu için damdan düşer gibi oldum. Hiç kimseyi tanıımıyordum. Ders başlamıştı bile. Ortada bir çember. 20 kişi vardık. Herkes kendini tanıtıyordu. Ben biraz uzak durdum. Çemberin dışında. Tanıtım bittikten sonra hoca herkes olduğu yerde saçmalasın dedi. Hepimiz birbirimize baktık. Hoca, evet herkes saçmalasın lütfen. Her birimiz abuk sabuk hareketler yaparak saçmalamaya çalışıyoruz. Buna tabi bir anlam veremiyordum. Veremiyorduk.

Hiç kimseyi tanıımıyorum. İlk başta hocayı da. Sevgili yoldaşların hepsi birbirine benziyor. Hem korkuyorum, panikliyorum hem de çok heyecanlıyım anlamadan dinlemeden bir pot kıracağım diye acayip tırsıyorum. Ve sonunda karar verdim o an kendi kendime tamam kızım ucunda ölüm yok ya, bak herkes senin gibi saçmalıyor. Herkesin ağzı 180 derece açık, gülümsüyor. Tabi bende gülüyorum. Sonra biraz rahatladım ve gevşedim.

O isimlerini bile kafamda tutamadığım insanları, yani onları anneleri, babaları eşleri, kardeşleri kadar

tanımasam da şimdi onları bir arkadaştan bir dosttan daha iyi tanıdığımı söyleyebilirim açık yüreklilikle. Burada az çok kimin ne sevdiğini neyi sevmediğini tahmin edebiliyorum. Bundan dolayı çok mutluyum. Oynadığımız güven oyunundan ve birçok oyundan şunu öğrendim: Paylaşmayı, hep birlikte öğrenmeyi... Ve tiyatroyu...”

“O kadar etkilendim ki kafamdaki tüm soruların cevabını bulmuş oldum. Bu çalışmanın gerekli olduğunu gördüm ve anladım. Duygu, düşünce, vurgu, algı, yetenek, tip, karakter, esneklik, çeviklik... Hem çok eğlenceli hem eğitici, öğretici bir süreç oldu. Bir daha da kopamadım. Bu kısa zaman diliminde tüm bunlar benim gibi disiplinsiz birini bile koşar adımlarla çalışmaya götürüyorsa, daha çok devam ettiğimde ve daha çok öğrendiğimde eminim ki vazgeçilmezim olacak tiyatro. Yazarımızdan hocamıza kadar sempatik ve güler yüzlü, birbirlerini anlayan, saygı dolu bir ortam... Hele yaptığımız doğaçlamalar daha da çok tetikliyor bu duyguyu...”

“Bu içgüdüsel olan ilkel duyguyu, heyecanı, Ayışığı Sanat Merkezi'nde bize tiyatro oyuncusu ve akademik kariyeri olan, eğitimci Kemal Hocamın vereceği “drama” dersleriyle geliştireceğim için heyecanım ve hevesim artık hayallerden gerçeğe dönüşecek. Dersler beni çeşitli iş kollarında hayatta yaşam kavgası veren çoğu benden çok genç olan, coşkulu ve heyecanı benden çok daha taze pırıltılar taşıyan kızlı erkekli bir grubun içine adeta yıldırım hızıyla itti. Bu “yıldırım hızı” beni onlar ile suyun içinde şekerin eriyip karıştığı gibi bütünleştirdi. Bu, benim hayatıma yeni bir dinamik kazandırdı. Bir oyun sergilemek için bir araya gelmek; bütün duvarları hızla yıkıp birbirine yaklaşmak duygusu; beni hem çok mutlu ediyor hem de bu duyguyu ne kadar da özlediğimi hatırlatarak, hüzünlendiriyor.

“İnsan psikolojisi, doğaçlamalar ile hayal gücünü ortaya koymak, dokunmak, konuşmak, görmek, hissetmek, duymak gibi temel duyguları kullanarak;

Kemal Hocamızın nitelikli ve yöntemsel oyunları ile yeni tanıdığım arkadaşlarım ile aramdaki her mesafeyi aşip; onlar ile bütünleşmeyi ve bir ekibin üyesi olmayı kısa zamanda başarabildim. Bu, benim hayatıma yeni bir dinamik kazandırdı. Bir oyun sergilemek için biraraya gelmek; bütün duvarları hızla yıkıp birbirine yaklaşmak duygusu; beni hem çok mutlu ediyor hem de bu duyguyu ne kadar da özlediğimi hatırlatarak, hüzünlendiriyor.

“Derslerdeki oyunların, dersler öncesindeki ve aralarındaki sohbetlerimizin bende uyandırdığı hisler ile birlikte arkadaşlarım ile iletişim kurmak, onları tanımak, verdikleri tepkileri gözlemek ve bütün bunların sonunda kendim ve yeni arkadaşlarım ile kurduğum iletişimi değerlendirmek adına önemli bir aşama idi.

“Ayışığı Sanat Merkezi İstiklal Caddesi’nde eski hatta tarihi mimarisinde İstanbul’daki “biricik” örneklerinden biri olup; bir o kadar da “talihsiz” bir bakımsızlığa terk edilmiş olarak binanın “altıncı” katında geceye ışıldıyordu. Bu altıncı katın merdivenlerini adımlarken son basamaklarda nefesimin ciğerlerimi zorladığımı, bacaklarımın dermansızlığımı hissetmek tiyatrodaki mücadelenin bir başlangıcı olsa gerek. Öyle ki; hocamız en son derslerimizde nefes almayı öğretti bize. Hayatın nefes almak ile başladığını, doğru nefes almayı yeni doğduğumuzda içgüdüsel olarak bildiğimizi, sonraysa çevremizin etkisi ile edindiğimizi bizdeki yanlışlarımızı gösterdi bize. Doğru nefes almak, nefesi kullanmak “diyafram” denen organımızın kaslarını geliştirerek sesimizi de doğru kullanarak tiyatro sahnesinde gerçek bir oyuncu olmak... Hatta diyorum ki; öz yaşam sahnelerimizden; doğru yerde gerek nefesimizi gerekse mantığımızı ve duygularımızı doğru kullanarak ses çıkartmak. Bunun da ötesinde, hayatımıza “ses getirmek” mücadelemizin hedefine ulaştırır ümidini veriyor.

Haftalar su gibi akıp geçti...”

“İlk başlarda hem birbirimizi tanımaya çalıştık hem yarıştık, rekabet ettik.. Sonra grup olmayı öğren-

meye başladık; ikili, üçlü, beşli, sekizli, onlu... Her seferinde oluşturulan gruplarda farklı kişilerle bir araya geldik. Birbirimize destek olmaya grup olarak hareket etmeye başladık.

Oyunlar oluşturulurken ilk başlarda bir konu bulmakta, cümleler kurmakta zorlandık. En çok zorlananlardan biri de bendim. Bazen konu bile belliyken karşımdaki bir ya da iki kişiyle üç cümle kurup bir oyunu ortaya çıkaramaz durumdaydım.

Çalışmaların ilk haftalarında oyunları oluşturduğumuzda ilk göze çarpan, gruplarda bir ya da iki kişinin konuyu belirlemesiyle oyunu göstermesi, diğerlerinin onun etrafında dönmesiydi. Yani oyunun içinde ayrı karakterler, kişiler olarak bir rol almakta güçlük çektik. Oyunlar bir curcunaya, karmaşaya dönüştü kimi zaman... Çalışmalarda zorlandığımız konular olsa da bir sonraki haftayı heyecanla bekledik...”

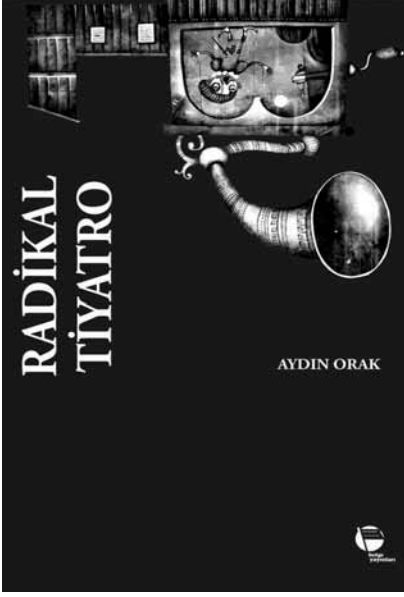
“Psikologlar, iletişimin en az 2 kişinin birbirlerini fark etmesi ile başladığını söylerler. Aynı ortamda bulunan 2 kişi birbirini hiç tanımasa bile çeşitli hareketleri ve tavırları ile mesajlar verirler.

Bu mesajların nasıl şekilleneceği, mesaj veren insanın bulunduğu ortamı nasıl değiştireceği ve hatta oradaki insanların o ortamdaki ayrıldığında benliklerinin ne yönde ve ne derece değişeceği iletişim esnasındaki tavırların ne kadar bilinçlice sergilendiğine bağlıdır.

İşte bu çalışma bu bilinci geliştirdi.”

Emek ve paylaşım bu çalışmanın en güzel bağlayıcı tarafı oldu. Bizler atölye ve oyun çalışmamıza devam ediyoruz. Sizleri de bizimle birlikte üretmeye ve paylaşmaya davet ediyoruz. Yatatıcı Drama çalışması sona erdikten sonra hızla oyun çalışmamıza başladık. Kadının tarihsel yenilgisi ve mücadelesi üzerine yazdığımız oyun şimdi bile tüm hızıyla sürüyor. Siz bu yazıyı okurken oyunumuz çıkmış olacaktır belki de. Unutmadan söyleyelim, oyunumuz 21 Nisan’da Su Gösteri Merkezi’nde sahnelenecek, hepimiz davetlisiniz...

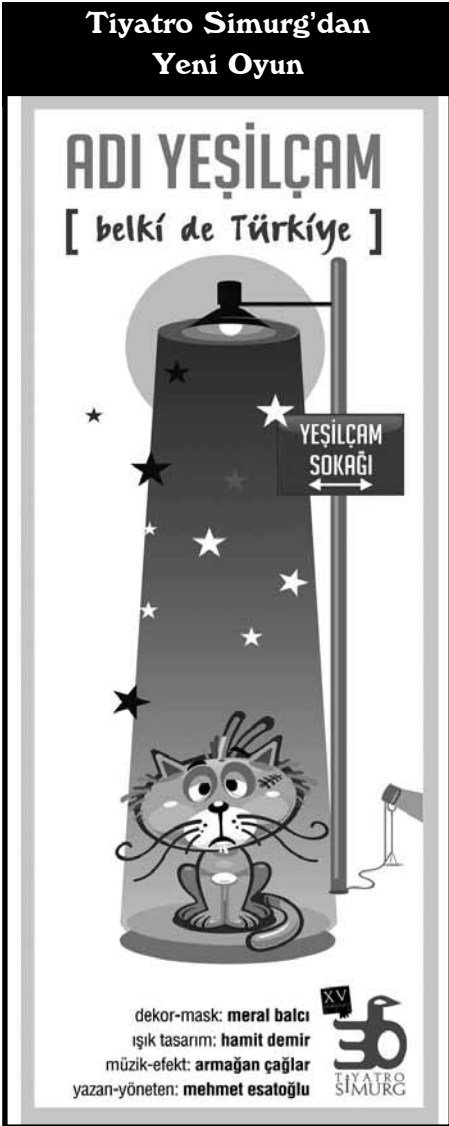

'Radikal Tiyatro' Belge Yayınları'ndan Çıktı

Oyuncu ve yönetmen Aydın Orak'ın yazdığı Radikal Tiyatro adlı kitap Belge Yayınları'ndan çıktı. Tiyatro ile ilgili yazdığı analiz, eleştiri ve makalelerinden oluşan Radikal Tiyatro bir dönemin de teatral tanıklığını yapıyor.

“Statik sistemin özellikle sanat, insan ve doğa konusundaki sığ, tekçi, gelenekçi ve sansürcü tutumuna dair eleştirilerin varlığı, okuyucuları bir şeyler eşelemeye sevk ediyor. Sadece güç odaklarını, hegemon medyayı ve despot hükümetleri yerden yere vurması ile değil; kendisi gibi Kürt Tiyatrosu'nu var etmeyi kafasına koyanları da es geçmemesi, yani bir nevi özeleştirici yürekliliği göstermesi dikkate değer.”

Yeşilçam'dan Geçen Gölgeler

İnsanoğlu şu yeryüzünde var olalı beri soluk almış, hareket etmiş, beslenmiş, uyumuş bir de oyun oynamış. Kendi oynamış, dans etmiş, taklit yapmış bir de gölgesini oynatmış, fotoğrafını filmini sergilemiş.

Aslında tüm yaptıklarıyla suda suretini gördüğünden bu yana insan kendini görmek istiyor.

Görüntümüzle ilk karşılaştığımızda önce seyrediyoruz resmimizi. Ardından bir müdahale başlar. Saçımızı, kaşımızı düzeltiriz. Yüzümüzle uğraşırız. Asık suratımızdan hoşlanmazsak gülümseriz. Gülümseyen yüzümüz hafif görünürse gözümüze bu kez de çatarız kaşlarımızı. Bu serüven değişik biçimlerde binlerce yıl sürmüş gelmiş.

Yüz küsur yıl önce dünyanın bir ucunda perde üzerine ilk ışıkların düşürülen sinemanın da bir öyküsü var. Dünyanın bildiği yıldızlar, ülke çapında ünlüler, kameranın arkasındaki bilinmeyen emekçileriyle koca bir dünya...

Perdede bize bir yaşam kesiti sunuluyor. Biz tüm duygu ve düşüncelerimizle sürükleniyoruz bu kesitle birlikte. Heyecanlanıyoruz, coşuyoruz, üzülmüyoruz, mutlu oluyoruz, düş kırıklığına uğruyoruz. Buna kimileri eğlence diyor. Kimileri de “Bu ne biçim eğlence?” diye soruyor.

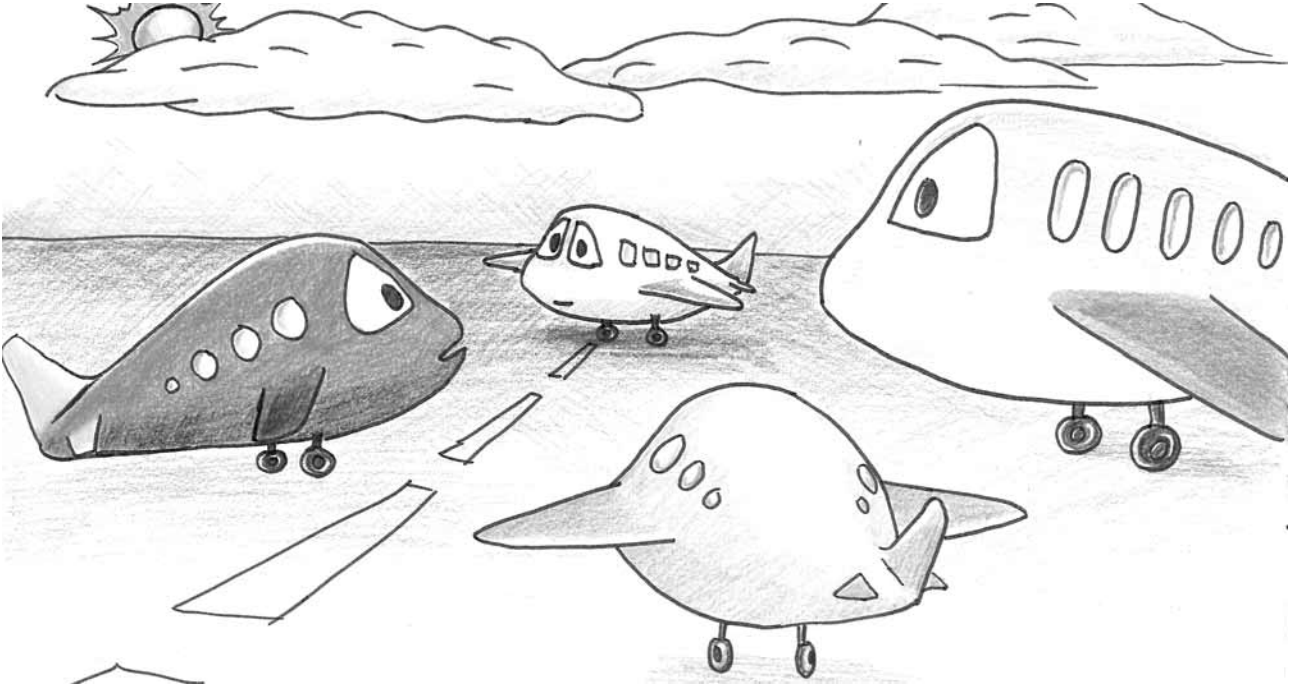
Sinemada bir dolu tiyatro öyküsünü ve tiyatro oyuncularının yaşamlarını izleyebilirsiniz. Ancak tiyatro sahnesi sinemayı aynı yoğunlukta işlememiştir.

“Adı Yeşilçam Belki de Türkiye” oyunu izleyiciyi gölge sanatımızdan dünya sinemasına oradan Yeşilçam diye anılan ülke sinemamıza ve son olarak da medya alanına bir gezintiye çıkarmayı hedefliyor.

Bir Karagöz ustasından dünya sineması ve yerli sinemamızın çeşitli oyuncularının yaşamlarına küçük pencereler açacağız.

Sinema bir yaşamdır ama sinemanın da içinde bir yaşam vardır. Oradaki insanın düşleri, düş kırıklıkları ve onları ezip öğüten çarkların ironik öyküsüyle perde açıyoruz. Oynaması bizden, beğenirseniz alkışı da sizden!...

Gökuşığı ve Büyük Uçak

Çok sayıda küçük uçak gökyüzünde usulca uçuyordu. Hepsi birbiriyle arkadaştı ve hepsi de birbirlerini çok seviyorlardı. İçlerinde diğerlerinden daha büyük olan sadece bir çak vardı. Bu büyük uçak diğerlerinden daha hızlı uçabiliyor, daha yükseklere çıkabiliyor ve daha çok sayıda insan taşıyabiliyordu. Uçaklar ne zaman birlikte uçmak isteseler, büyük uçak arkadaşlarına,

"Hadi daha hızlı, daha yükseklerde uçalım" demiş. Oysa o, küçük arkadaşlarının daha hızlı ve daha yükseklerde uçamayacağını biliyor. Bunu bildiği halde böyle konuşuyordu. Çünkü böyle yapmakla kendisinin arkadaşlarından daha üstün, daha güçlü, daha cesur, daha güzel olduğunu göstermeye; böylece arkadaşlarını küçümsemeye çalışıyormuş. Arkadaşları onun teklifini reddettiklerinde,

"Hıh, gördünüz mü, siz benim yaptıklarımı yapamazsınız" diyerek arkadaşlarıyla alay ediyormuş.

İşte bu son uçuştan sonra da benzer şeyler oldu. Küçük sevimli uçaklar gökyüzünde doyasıya uçtukten sonra, "artık yeter" deyip yere inmeye karar verdiler. Hepsi de çok yorulmuş, acıkmışlardı. Havaalanına yaklaşınca peşpeşe alçalıp yere inmeye başladılar. Son uçak da yere indikten sonra aralarında koyu bir sohbele daldılar. Kimisi gördüğü dağları, ormanları; kimisi nehirleri, gölleri, denizleri anlatıyor, kimisi de şehirlerin ne kadar kalabalık, yolların daracık, evlerin minnacık olduğundan şikâyet ediyordu. İçlerinden en küçük ve sevimli olanı,

"Ben olsam şehirlerde yaşamayı hiç tercih etmezdim" dedi. "O gürültü, o kalabalık, o pis hava katlanılacak gibi değil, değil mi?" diyerek arkadaşlarının onayını almak istedi. Onu dikkatle dinleyen, kanatları yeşil, kuyruğu sarı, gövdesi kırmızı uçak,

"Haklısın" dedi "ben orman kenarında bir kır yerinde yaşamayı tercih ederdim. Böylesi yerlerin havası, suyu tertemiz olur. Orada yaşam daha sağlıklı" sohbeti başından beri can kulağıyla dinleyen mavi kanatlı uçak,

"Ama oralar da sıkıcı olur" diye söze kanıştı. "Ne sinema var, ne tiyatro ne de başka bi şey. Kimbilir belki de elektrik bile yoktur. Ben elektriğin hala olmadığı böyle yerlerin olduğunu duymuştum. Artık elektriksiz ne yapılabilir ki?" düşüncesinin doğruluğundan o kadar emindi ki, kimsenin kendisine itiraz etmeyeceğini sanıyordu.

Ama öyle olmadı. Rengârenk kanatları, süslü kuyruğu, küçük sevimli bumu olan uçak ona itiraz etti.

"Anlaşılan senin bazı insanların nasıl yaşadıklarından haberin yok. Bazı insanlar havası, suyu temiz yerlerde evler yapıyor ve orada yaşıyorlar. Böyleleri gündüz vaktinde arabayla şehre gidiyorlar akşamları ise dinlenmek için evlerine geliyorlar" dedi.

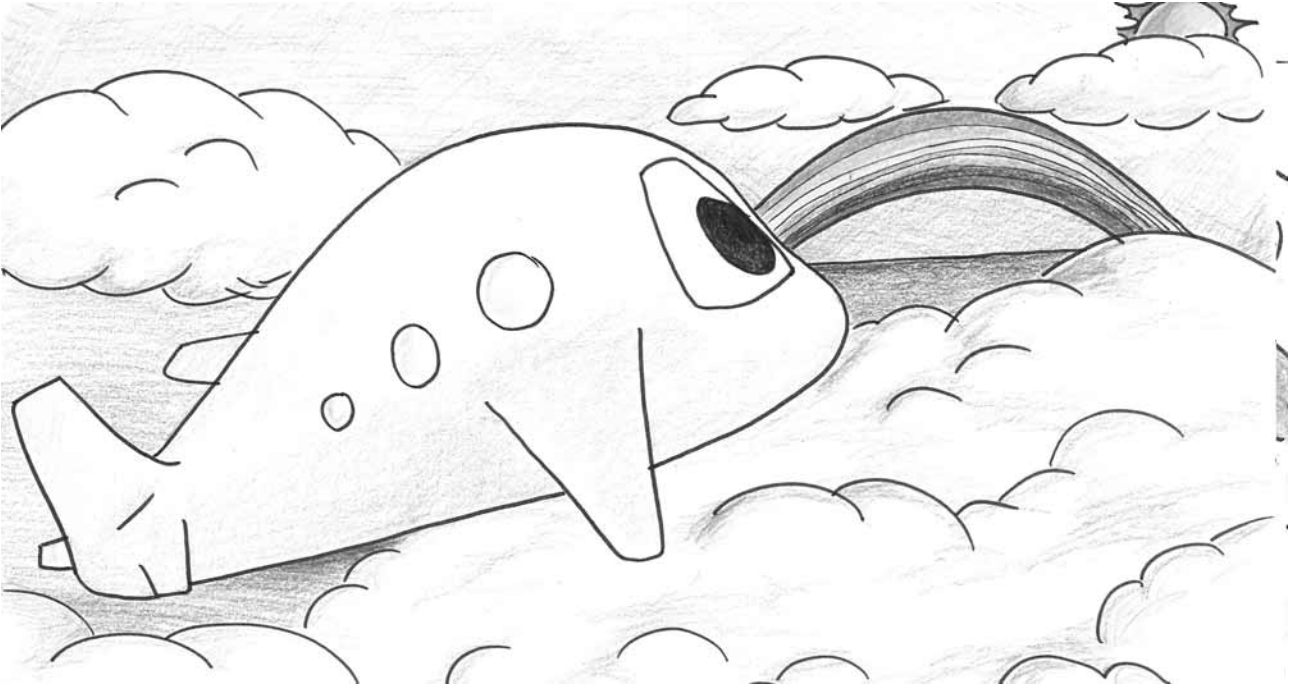
Bu koyu sohbet böyle uzayıp gidecekti ki, en büyük uçak söze kanıştı. O, kendisi dışındaki bir şeyle ilgilenmeyi sevmediği için böylesi konuşmalardan sıkılıyordu. Tekrar uçmak ve arkadaşlarından ne kadar üstün olduğunu bir daha göstermek istiyordu.

"Hadi bi daha uçalım. Üstelik bu sefer daha hızlı ve daha yükseklerde uçalım. Bulutların üstüne çıkalım ve orada görünmez olalım" diye bağırarak bağırarak konuştu. Arkadaşları, büyük uçağın önerisini kabul etmediler. Hepsi yorulmuştu. Mavi kanatlı uçak,

"Bu günlük yeter. Biz oturup sohbet etmek istiyoruz. Sen de gel bize katıl istersen" dedi. Ama büyük uçak onları dinlemek niyetinde değildi.

"Ben sizin uçamayacağınızı biliyordum zaten" diyerek arkadaşlarını bir kez daha küçümsedi. Arkadaşları onun bu sözlerine ve davranışına çok üzülmuşlerdi. Ama bu durum büyük uçağın umurunda değildi. Hiçbir şey olmamış gibi kanatlarını açıp biraz hızlandıktan sonra havalandı. Giderek arkadaşlarından uzaklaştı ve gözden kayboldu. Gökyüzünde şimdi tek başınaydı. Yanında sadece sayılan giderek artan bulutlar vardı. O, bulutların da üstüne çıktı ve uzaklara, hiç bilmediği yerlere doğru uçmaya devam etti.

Böyle uçup giderken çok uzakta, ufukta, sanki gökyüzünün yerle birleştiği yerde rengârenk, yay gibi duran bir şey gördü. Büyük uçak böyle bir şeyi daha önce hiç görmemişti. Yanına gitmeye, onunla konuşup ne olduğunu anlamaya karar verdi. Yanına yaklaştıkça onun çok güzel olduğunu görüyordu. Onda bütün renklerin yanı sıra, iç içe duruyordu. Büyük uçak bu güzellik karşısında adeta büyülenmişti.

"Ah, diye geçirdi içinden, ben de böyle güzel olsam" böyle düşünürken ne olduğunu merak ettiği şeyin yanına varmıştı bile.

"Söyler misin senin adın ne" diye söze başladı büyük uçak.

"Benim adım Gökkuşaağı" dedi karşısındaki. "Peki ya senin adın ne, kimsin sen ve nereden geliyorsun?" diye sordu gökkuşaağı. Büyük uçak kendisini tanıttı ve nereden geldiğini söyledi. Ama o Gökkuşaağı hakkında daha çok şey bilmek, öğrenmek istiyordu. Merakla sordu:

"Sen burada yalnız mı yaşıyorsun? Nereden geliyorsun? Çok güzel olduğuna göre pek mutlu olmalısın" dedi.

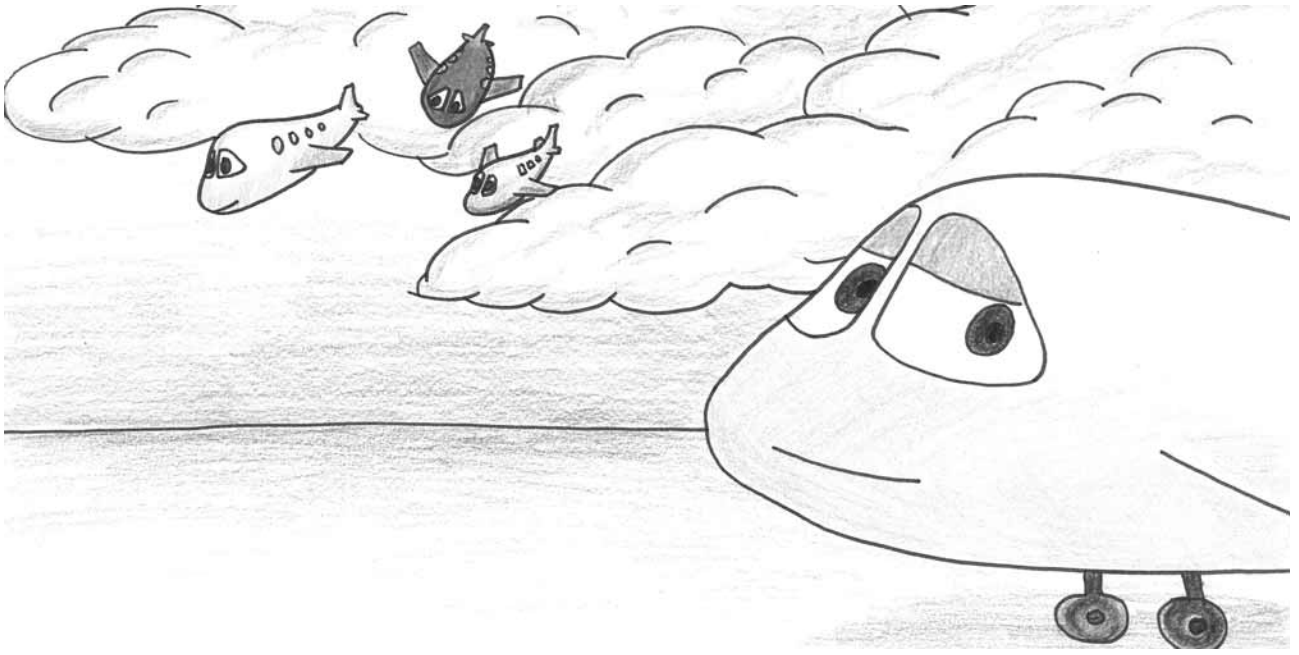
"Ben, dedi Gökkuşaağı, yağmurlardan sonra çıkar gelirim ama bir süre sonra kaybolurum, yeniden yağmur yağınca kadar da ortalıkta gözükmem. Burada yalnız yaşıyorum ve bu yüzden hiç de mutlu değilim. Ne konuşabileceğim ne de sohbet edebileceğim bir arkadaşım var. Güzel olmak mutlu olmak için yeterli olmuyor. Bir arkadaşımın olmasını hiçbir şeye değişmezdim. Sen pek mutlu görünmüyorsun, yoksa senin de mi hiç arkadaşın yok?"

"Benim arkadaşları var tabii" diye yanıt verdi Büyük uçak. Var ama ben onlarla pek konuşmuyorum. Onlar benim gibi ne hızlı uçabiliyorlar ne de yükseklerle çıkabiliyorlar. Ben büyük bir uçayım oysa onlar çok küçükler" dedi. Gökkuşaağı bu sözlere çok şaşırdı. Birisinin arkadaşları hakkında böyle konuşması hiç de doğru değildi.

"Anlaşılan, dedi Gökkuşaağı, sen arkadaşlarını küçümsüyor, belki de alay ediyorsundur. Bu çok kötü bir şey. Sen arkadaşlarının değerini bilmiyorsun. Bir gün arkadaşsız kalırsan yalnızlığın ne demek olduğunu o zaman anlarsın. Ben senin yerinde olsam hemen gider arkadaşlarımdan özür dilerdim"

Büyük uçak Gökkuşaağının böyle konuşmasına anlam verememişti. Tekrar görüşmek üzere Gökkuşaağı ile vedalaştı ve havaalanına gitmek üzere geri döndü. Havaalanına döndüğünde gördüklerini arkadaşlarına anlatmak için sabırsızlanıyordu. O güne kadar hiç birinin görmediği bir şey görmüştü. Bunu anlatırken arkadaşlarının kendisini nasıl hayran hayran dinleyeceklerini düşünüyordu. Çok geçmeden havaalanına yaklaşmıştı. Yavaşça alçaldı ve yere indi.

Arkadaşlarının kendisini orada beklediklerini düşünüyordu. Ama bir de ne görsün! Havaalanı bomboştı. Arkadaşlarının hiçbiri yerinde değildi. Gelirler diye bekledi ama saatler geçti gelen giden olmadı. Canı o kadar sıkılmıştı ki, sıkıntıdan patlayacak gibi olmuştu. Birleriyle konuşmak, gördüklerini, yaşadıklarını anlatmak istiyordu. Hava karamıştı. Bu saatlerde arkadaşları hep gelmiş olurlar-

di. Acaba nerede kalmışlardı? Yoksa başlarına bir şey mi gelmişti? Şimdi de merak içini kemirmeye başlamıştı. "Ne yapsam da nerede olduklarını öğrensem" diye düşündü ama bir yol bulamadı. Beklemekten başka çaresi yoktu. Zaman geçmek bilmiyordu.

Koca havaalanında böyle yapayalnız beklerken Gökkuşağının sözleri aklına geldi. "Bir arkadaşımın olmasını hiçbir şeye değişmezdim" demişti Gökkuşağı.

"Evet, diye kendi kendine söylendi Büyük uçak, Gökkuşağı ne kadar da haklıymış. Şimdi ben de bir arkadaşımın olmasını hiçbir şeye değişmem. Arkadaşlanmın nerede olduğunu bilmek, onların yanına gitmek için her şeye katlanmaya razıyım. Ah bi gelseler, hepsinden özür dileyeceğim."

Büyük uçak, bu düşüncelere dalmışken birden arkadaşlarının uzaktan gelen sesleriyle kendine geldi. Bütün arkadaşları gökyüzünden yere doğru usulca süzülüyorlardı. Çok geçmeden hepsi birbirinin ardı sıra yere indi. Çok neşeliydiler. Birbirleriyle şakalaşıyor, şarkılar söylüyor, bağıra-çağıra konuşuyorlardı. O kadar ki, hiç biri Büyük uçağın orada olduğunu fark etmemişti bile. Büyük uçak bu duruma daha da üzüldü. Oysa şimdi onlarla birlikte olmayı, şarkı söylemeyi, şakalaşmayı, oynamayı, onların bir parçası olmayı ne kadar da istiyordu!

Onun orada olduğunu fark eden yeşil kanatlı, san kuyruklu, kırmızı gövdeli uçak oldu.

"Aaa bakın, Büyük uçak da gelmiş" diye bağırdı. Sonra büyük uçağa dönerek,

"Heyy! sen de gelip aramıza katıl sana" diye seslendi. Kırmızı uçağın sesini duyanlar dönüp Büyük uçağa baktılar. Hepsi bir ağızdan,

"Evet, sen niye orada yalnız duruyorsun, hadi gelsene" diye seslendiler. Onların bu davranışı Büyük uçağı hem utandırmış hem de duygulandırmıştı. Alay ettiği, küçük gördüğü arkadaşları bir şey olmamış gibi onu aralana çağınıyorlardı. Kendisini sevdiklerini anlamıştı. Arkadaşlarına usulca yaklaştı. Arkadaşları onun bu üzgün halini görünce birden sessizleştiler. Büyük uçak çok üzgün ve alçak bir sesle,

"Beni biraz dinlemenizi istiyorum sizden. Ben bu güne kadar sizi hep küçük gördüm, sizinle alay ettim, sizi horladım. Siz ise bana hep sevgiyle yaklaştınız. Size karşı bencillik yaptığımı, çok kötü davrandığımı bu gün daha iyi anladım. Bu yüzden hepinizden özür diliyorum. Umanm beni bağışlarsınız. Hepinizi çok seviyorum" dedi.

Büyük uçağın bu davranışı, bütün uçakları duygulandırmıştı. Söyledikleri doğrudu ama onlar da Büyük uçağı affetmeye hazırlardı. Hepsi bir ağızdan, "Biz de seni çok seviyoruz" diye bağırdılar.

O günden sonra bütün uçaklar mutlu bir şekilde bir arada yaşadılar.

DEVİNİM TIYATRO AİÖLYESİ

Itza'nın Doğuşu

26 Haziran Salı 20.00

HALİS KURTÇA KÜLTÜR MERKEZİ

Ressam Salih Ermez Caddesi Gözcübaba Merdivenköy
Kadıköy / İstanbul

**AYIŞIĞI
SANAT
MERKEZİ**

**www.ekinsanat.org
0212 249 44 43**

denizlerden seyitlere

13 MART'IN 30.YILINDA

13 Mart 1982'de idam edilen üç devimci işçinin anma mitingine

Mitinge Destek Verenler:

Tek Gıda-İs Genel Başkan Danışmanı Gürsel Köse, İzmir Tüm Bel-Sen 1No'lu Şube Başkanı Yasar Gül, İzmir Tek Gıda-İs 7 No'lu, Tez-Koop-İs, İzmir Şube, İzmir Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası, (Esm), Demir Yol-İs İzmir Şube, İzmir Genel-İs Sendikası 3 No'lu, İzmir, Eğitim-Sen 2 No'lu Şube, Disk Sosyal-İs İzmir Şube Başkanı Müfit Eres, Tüm-Tis Genel, Örgütlenme Sekreteri Cafer Kömürcü, İzmir Genel-İs 5, No'lu Şube, İzmir Genel-İs 4 No'lu Şube, Barış ve Demokrasi Partisi, (BDP) İzmir İl Örgütü, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Milletvekili, Sebahat Tuncel, Devrimci 78'liler Federasyonu İzmir 78'liler Derneği, İzmir Narlıdere Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Mehmet Pektaş, İzmir Narlıdere Tunceli Kültür Ve Dayanışma Derneği Başkanı İlyasar, Ayyıldız, İzmir Balçova Alevi-Bektaş Derneği, İzmir Bir-Umut Derneği, Üyesi Yılmaz Kaya, Emegın Eylem Birliği, Mücadele Birliği Dergisi, Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB), Devrimci İşçi Komiteleri (DİK), Devrimci, Emekçi Komiteleri (DEK), Emekçi Kadınlar (EKA), Genç Yoldaş, Emegın, Dünyası İşçi, Devrimci Tutsak Aileleri Komitesi (DEKAK), Önsöz Dergisi, Ayışığı Ekin Sanat Derneği (İzmir), Ayışığı Sanat Merkezi (İstanbul), Ayışığı Sarıgazi, Ayışığı Adana, Ayışığı Antakya, Ayışığı Mersin, Ayışığı, Antep, Duvara Karsı Tiyatro Topluluğu, Grup Emegę Ezgi, Koma Ağire, Zerdeşt, Serdar-Koma Gım Gım Müzik Grubu, Ali Seker, Sinan Kara, Recep Çöl, Ergun Usluer, Sadık Gürbüz, Haluk Çetin, Efkan Şeşen, Cezmi Ersöz, Muzaffer İzgü, Suavi, Ruhan Mavruk, Selah Özakin, Mehmet Esatoğlu, Mehmet Özer, Ömer Uğur, Pınar Aydınlar (Sağ), Atıla Oğuz, Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD) İzmir Şube, Yasemin, Öztürk (Avukat), Ali Hıdır Uludag (Avukat), Abdulhadi Çetin (Avukat) Mehmet Şahin (Avukat), Celal Temel (Avukat), Cezaevi Arkadaşları, Mustafa İzzet Çelik, Necdet Ayma, Abdurrahman Kılıç, Naci Çetin, Çetin Aryindoęan, Veli Biçer, Turan Çatal, İslam Arpat, Ertugrul Gül, Sedat Yılmazsoy

halkın denizi

denizleşen halkla

6

Mayıs

İdamlarının

40. Yılında

Denizleri Anıyoruz

İSTANBUL

MİTİNG

Kadıköy Meydanı

İZMİR

YÜRÜYÜŞ

Cumhuriyet Meydanı

ANKARA

ANMA

Karşıyaka Mezarlığı

ANTEP

MİTİNG

Yeşil Su Parkı